

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

Subproject 1. The Form and Management Process of an Elderly School
in Lampang Province.

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง
The Development System of Health Care on an Elderly School in
Lampang Province.

โดย

นายณรงค์ ปัดแก้ว

พระครูสุตชยาภรณ์, ผศ.ดร.

ดร.ติลก บุญอิม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761233

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
Subproject 1. The Form and Management Process of an Elderly School
in Lampang Province.

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง
การพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง
The Development System of Health Care on an Elderly School in
Lampang Province.

โดย

นายณรงค์ ปัดแก้ว

พระครูสุตชยาภรณ์, ผศ.ดร.

ดร.ติลก บุญอิม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ. ๒๕๖๑

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761233

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub – Research Report 1

The Form and Management Process of an Elderly School in Lampang.

Under the Research Program

The Development System of Health Care on an Elderly School in
Lampang Province.

By

Mr.Narong Padkaew

Asst.Prof.Dr.Phrakhrusuttachayaporn.

Mr.Dilok Boonim

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Nakhon Lampang Sangha College

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761233

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานวิจัย	: รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
ผู้วิจัย	: นายณรงค์ ปัดแก้ว พระครูสุตชยาภรณ์, ผศ.ดร. และ ดร.ติลก บุญอิม
ส่วนงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๑
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ ๑. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ๒. เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง และ ๓. เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเจาะจง ได้แก่ ๑. ผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน ๘๖ คน ๒. ผู้สูงอายุของโรงเรียนเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน ๘๖ คน และ ๓. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา กลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน ๒๐ คน รวมทั้งสิ้น ๑๙๒ คน

ผลการวิจัยพบว่า

๑) กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีขั้นตอนการวางแผน รายละเอียดกิจกรรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่าง ๆ ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนในการดำเนินงาน ด้านเจ้าหน้าที่ บุคลากร ที่รับผิดชอบภาระหน้าที่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคอยดูแล และวางแผนในการเรียนของผู้สูงอายุ มีการเตรียมบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ด้านความพร้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ ขั้นตอน ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เกิดจากมติที่ประชุมของคณะกรรมการ เครือข่ายที่ร่วมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และคณะกรรมการผู้สูงอายุระดับเทศบาล ที่ร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้นมา ด้านภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ คณะผู้บริหารเทศบาลได้มอบหมายให้กองสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ดำเนินการจัดตั้งวางรูปแบบ แนวทางและศึกษาข้อมูล มอบหมายงาน จัดหาบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน

การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมได้ และผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น จนออกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนหรือในหมู่บ้านได้ ด้านการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ

การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จ จากการได้รับความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งการเข้าประชุมร่วมกัน การระดมความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ มีการกำหนดหลักสูตรในแต่ละชั้นปี ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความชัดเจนในการรับรู้ข้อมูล

๒) การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และเชิญชวนบุคคล/หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี ผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ด้านความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่า โรงเรียนควรส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ด้านสังคมวัฒนธรรมและความรู้ด้านต่างๆ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความสามารถการดูแลสุขภาพ

๓) รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง

๑. มีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่อบรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมและวางแผนดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม มีการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนในการดำเนินงาน มีการประชุมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมเป็นแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุสมัครเข้าโรงเรียน

๒. มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษาดูงาน การส่งเสริมด้านอาชีพ และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดีขึ้น

๓. มีการดำเนินการประสานขอความร่วมมือและสนับสนุน จากหน่วยงานราชการอื่น และภาคเอกชน หรือชุมชน ตลอดถึงการติดต่อประสานงานกับวิทยากร ภาคีเครือข่ายทั้งในและ นอกพื้นที่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเปิดโรงเรียน ทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน การมาเป็นวิทยากร และการให้ข้อเสนอแนะ ตลอดถึง มาให้บริการอาหารว่างอาหารกลางวัน แก่นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยการดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจที่จะเข้าเรียนจนจบหลักสูตร

Research Title: Model and management process of the elderly school in
Lampang Province

Researcher: Mr. Narong Padkaew, Asst.Prof.Dr.Phrakhrusuttachayaporn.,
Mr.Dilok Boonim

Work Section: Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Lampang Buddhist College

Fiscal year: 2018

Research grants: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The research on the model and management process of the elderly schools in Lampang Province has the objectives as follows; 1) to study the management process of the elderly schools in Lampang, 2) to develop a model and management process of the elderly schools in Lampang Province, and 3) to present the model and the management process of the elderly schools in Lampang Province. This research is a mixed methods research. The researcher selected samples using specific methods, namely; 1) 86 elderly people from Kelang Nakorn Municipality elderly school, Mueang Lampang District, Lampang Province, 2) 86 elderly people from Koka Municipality elderly school, Koka District, Lampang Province, and 3) the group providing information about the elderly school management process are, Mayor of Kelang Nakorn, Mayor of Ko Kha, group of elderly in the elderly school, Community leaders with senior schools, and 20 of responsible staffs in elderly school, a total of 192 people.

The research results revealed that

1) The management process of the elderly school in Lampang Province has activity's planning steps, and creating a project with details, such as meeting the relevant parties to plan the operation in each area as follows; As for the personnel, the personnel responsible for the operation of the elderly school will have the municipality officials to supervise and plan the learning of the elderly by having the qualified personnel having experience in teaching each subject as specified in the teaching schedule, as well as having the equipment fully prepared. In terms of knowledge and understanding of the rules, procedures, regulations, or regulations of

the school, it was caused by the resolution of the meeting of the network committee that made the memorandum and the elderly committee at the municipal level that considered jointly determined.

As for the duties and responsibilities, the municipality's administrative committee has assigned the Social Welfare Division to be responsible for the establishment, formulation, guidelines and study of information regarding assignment of personnel and operating budgets. The operation of the elderly school can solve the depression problem of the elderly who attended the training and the elderly have better mental health status until they can participate in school or village activities. Regarding the organization of activities of the elderly schools, there were training activities for educating the elderly on Buddhism, health care activities, and promoting local wisdom and recreation activities. The establishment of the elderly school was successful by receiving cooperation from various departments, including attending meetings, brainstorming, providing useful suggestions, and prescribing curriculums for each year, resulting in both the learners and the instructors are clear about the information.

2) The development of models and management processes of the elderly schools in Lampang Province are as follows; regarding the social environment, most of the elderly wanted to open the school for the elderly as well as activities to promote the quality of life and invite external persons / organizations to support the opening of the school for the elderly. Regarding the clarity of the management of the elderly school, the majority agreed that the elderly schools were able to transfer health knowledge to the elderly correctly. The elderly are aimed at the participation of the elderly and develop skills and knowledge in various ways to live happily.

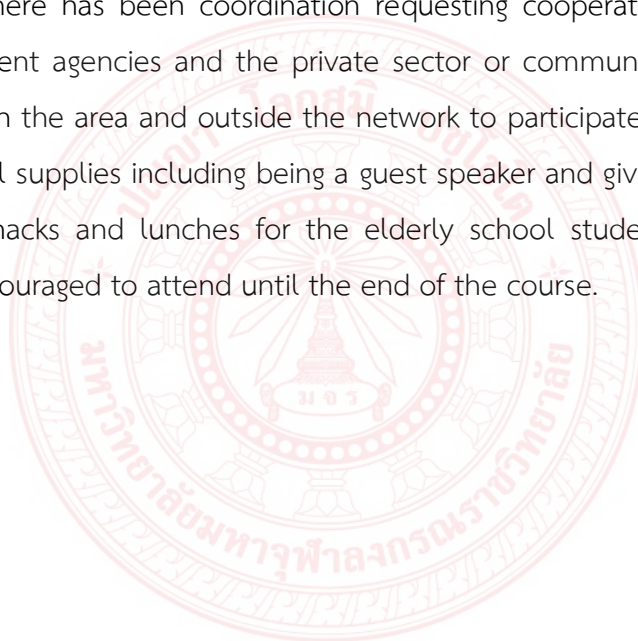
Regarding the consistency of the objectives of the school management, most of the elderly agreed that the school should support the elderly to develop skills in social, cultural and knowledge in various areas, and encourage the elderly to use their free time to benefit and participate in the development of health care activities.

3) The models and management processes for the elderly in Lampang Province are as follows,

1) There are activities, expenses, training locations, and project planning, including details such as public relations for accepting the elderly to participate in activities, and planning to recruit the elderly. There are meetings for relevant parties to plan the operation and meetings for the elderly who participate in the project and those involved. This will be an incentive for the elderly to apply to school.

2) There are training activities to educate the elderly in Buddhism, morality and ethics, social and culture, health care activities, training and study trips, and career and local wisdom promotion, and recreation activities. This action will improve the quality of life of the elderly.

3) There has been coordination requesting cooperation and support from other government agencies and the private sector or community, as well as dealing with speakers in the area and outside the network to participate in opening schools in terms of school supplies including being a guest speaker and giving suggestions as well as providing snacks and lunches for the elderly school students. By doing so, the elderly are encouraged to attend until the end of the course.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง สำเร็จได้ด้วยอาศัยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากคณะผู้ช่วยนักวิจัย ซึ่งเป็นบุคลากรของวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการร่วมเก็บข้อมูลภาคสนามและการลงพื้นที่วิจัยให้คำแนะนำชี้แนะจนทำให้งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลงอย่างสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และพระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการให้คำปรึกษาและติดตามงานวิจัยด้วยดีตลอดมา

งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์แบบด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน ที่ได้ให้โอกาสแก่คณะผู้วิจัยในการดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในทางวิชาการ และคณะผู้วิจัยขอขอบคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ที่ได้ให้กำลังใจและคอยสอบถามความก้าวหน้าด้วยดีเสมอมา

ณรงค์ ปัดแก้ว และคณะ

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฅ
สารบัญตาราง.....	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	๗
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ.....	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๕
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๖
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย.....	๗
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ.....	๘
๒.๑.๑ ความหมายของการบริหารจัดการ.....	๘
๒.๑.๒ ความสำคัญของการบริหาร.....	๘
๒.๑.๓ ความหมายของการจัดการ.....	๑๗
๒.๑.๔ ความสำคัญของการจัดการ.....	๑๘
๒.๑.๕ รูปแบบของการบริหารจัดการ.....	๒๐
๒.๒ แนวคิดผู้สูงอายุ.....	๒๕
๒.๒.๑ ความหมายของผู้สูงอายุ.....	๒๕
๒.๒.๒ แนวคิดทฤษฎีความสูงอายทางด้านร่างกาย.....	๒๗
๒.๒.๓ แนวคิดทฤษฎีจิตวิทยาสังคม.....	๒๗
๒.๒.๔ แนวคิดทฤษฎีสังคมวิทยา.....	๒๗

สารบัญ (ต่อ)

๒.๒.๕	สุขภาพผู้สูงอายุ.....	๒๘
๒.๒.๖	สภาพปัญหาของผู้สูงอายุในปัจจุบัน.....	๓๗
๒.๓	แนวคิดโรงเรียนผู้สูงอายุ.....	๔๔
๒.๓.๑	แนวคิดการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ.....	๔๔
๒.๓.๒	การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ.....	๔๕
๒.๓.๓	กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ.....	๔๖
๒.๓.๔	กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ.....	๕๐
๒.๔	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๕๒
๒.๕	บริบทพื้นที่.....	๖๓
๒.๕.๑	ประวัติโดยย่อเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง.....	๖๓
๒.๕.๒	ประวัติโดยย่อเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา.....	๗๕
บทที่ ๓	วิธีดำเนินการวิจัย.....	๘๘
๓.๑	รูปแบบการวิจัย.....	๘๘
๓.๒	พื้นที่ศึกษา/ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๘๘
๓.๓	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	๙๑
๓.๔	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๙๓
๓.๕	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๙๔
บทที่ ๔	ผลการวิจัย.....	๙๕
๔.๑	ผลการวิจัยศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง.....	๙๖
๔.๒	ผลการวิจัยการพัฒนาารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง.....	๑๑๐
๔.๓	การเสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง..	๑๒๔
๔.๔	รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง.....	๑๖๖
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๑๘๐
๕.๑	สรุปผลการวิจัย.....	๑๘๐
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๘๗

สารบัญ (ต่อ)

๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๙๑
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	๑๙๑
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป.....	๑๙๒
บรรณานุกรม.....	๑๙๓
ภาคผนวก.....	๑๙๔
ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๑๙๘
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๒๑๕
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และ กิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับจากโครงการ.....	๒๑๗
ภาคผนวก ง ตัวอย่างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์.....	๒๒๐
ภาคผนวก จ ภาพถ่ายกิจกรรมการดำเนินการวิจัย.....	๒๒๙
ภาคผนวก ฉ แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๒๓๒
ภาคผนวก ช ประวัติวิจัย.....	๒๔๐

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....๖

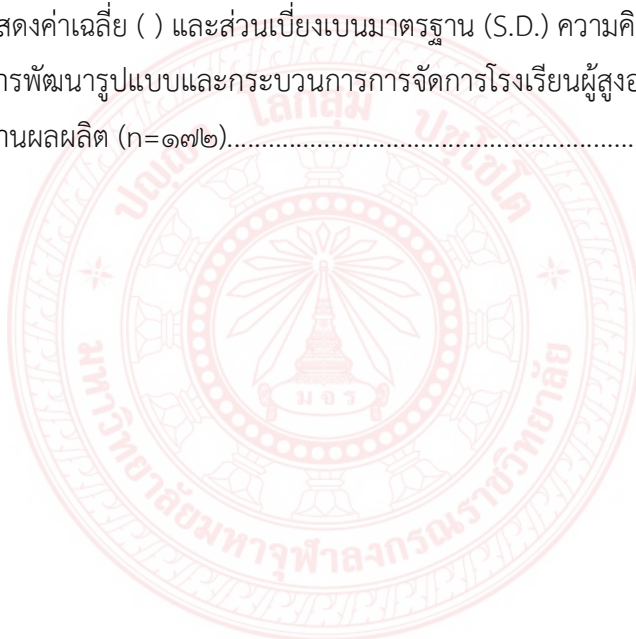

สารบัญตาราง

ตารางที่		
ตารางที่ ๑	แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบถาม จำแนกตามโรงเรียนผู้สูงอายุ.....๙๓	
ตารางที่ ๒	แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบถาม จำแนกตามเพศ.....๙๓	
ตารางที่ ๓	แสดงจำนวน และค่าร้อยละ ของผู้ตอบแบบถาม จำแนกตามอายุ.....๙๓	
ตารางที่ ๔	แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบถาม จำแนกตามสถานภาพ.....๙๔	
ตารางที่ ๕	แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา.....๙๔	
ตารางที่ ๖	แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบถาม จำแนกตามอาชีพ.....๙๕	
ตารางที่ ๗	แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน.....๙๕	
ตารางที่ ๘	แสดงค่าเฉลี่ย ( ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง จำนวน ๔ ด้าน.....๙๖	
ตารางที่ ๙	แสดงค่าเฉลี่ย ( ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ด้านบริบท (สภาพแวดล้อมทางสังคม).....๙๗	
ตารางที่ ๑๐	แสดงค่าเฉลี่ย ( ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านบริบท (ความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ).....๙๘	
ตารางที่ ๑๑	แสดงค่าเฉลี่ย ( ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านบริบท (ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ).....๙๙	
ตารางที่ ๑๒	แสดงค่าเฉลี่ย ( ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ด้านปัจจัยนำเข้า.....๑๐๐	
ตารางที่ ๑๓	แสดงค่าเฉลี่ย ( ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ด้านกระบวนการ (การจัดการเรียนรู้).....๑๐๑	

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่ ๑๔	แสดงค่าเฉลี่ย ( ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ด้านกระบวนการ (การวัดผลประเมินผล).....	๑๐๒
ตารางที่ ๑๕	แสดงค่าเฉลี่ย ( ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านกระบวนการ (นันทนาการ).....	๑๐๒
ตารางที่ ๑๖	แสดงค่าเฉลี่ย ( ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ด้านผลผลิต (n=๑๗๒).....	๑๐๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และอักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์

คัมภีร์ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าและนำมาอ้างอิงสำหรับการเขียนงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยกล่าวถึงแหล่งที่มา / เล่ม / ข้อ และหน้า ตามลำดับ เช่น อภ.ทุก.(ไทย) ๒๐/๖๙/๑๐๓.: อังคุดตรนิกาย ทุกนิบาต (ไทย) เล่มที่ ๒๐ ข้อ ที่ ๖๙ หน้าที่ ๑๐๓

คำอธิบายอักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

ขุ.ชา	หมายถึง	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ชาดก
ขุ.ธ.	หมายถึง	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ธัมมบท
ขุ.สุ.	หมายถึง	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย สุตตนิบาต
ขุ.อป.	หมายถึง	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย อปทาน
ที.ม.	หมายถึง	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย มหาวรรค
ที.ปา.	หมายถึง	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย ปฎิกวรรค
ม.ม.	หมายถึง	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์
ม.อุ.	หมายถึง	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์
วิ.ม.	หมายถึง	วินัยปิฎก	มหาวรรค
อภ.จตุกก.	หมายถึง	สุตตันตปิฎก	อังคุดตรนิกาย จตุกกนิบาต
อภ.ปญจก.	หมายถึง	สุตตันตปิฎก	อังคุดตรนิกาย ปญจกนิบาต

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ตามนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ - ๑๒ ซึ่งมีแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ - ๗ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๓๙) การพัฒนาได้มุ่งเน้นในภาคเศรษฐกิจระดับมหภาคเป็นส่วนใหญ่ โดยเชื่อว่าจะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี และมีระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีการใช้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่จะถูกกำหนดโดยรัฐบาล^๑ ส่งผลให้การพัฒนาเจริญเฉพาะในเขตเมือง การแก้ไขปัญหาไม่ครอบคลุม และไม่ตรงตามสภาพปัญหาของชุมชนเท่าที่ควร เกิดผลกระทบเชิงลบแก่ประชาชนในชนบท โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ^๒ ผลพวงเหล่านั้นยังก่อให้เกิดช่องว่างของระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเมืองและชนบท ทำให้ศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของคนในสังคมลดลง ขณะที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๕๔) มีแนวทางและแผนในการปรับกระบวนการพัฒนาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของสังคมไทย ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาผ่านกลไก การมีส่วนร่วม ทุกภาคส่วนเน้นการพัฒนาคนให้มีสุขภาวะที่ดี ทั้งกายจิตใจ และสังคม ชุมชนที่เข้มแข็ง^๓ พึ่งตนเองได้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้ดุลยภาพของความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมมีรูปแบบวัดประเมินคุณภาพชีวิต ที่เชื่อมโยงทุกมิติ ทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม^๔ แต่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ - ๑๒ มีนโยบายมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

^๑ ทวี วัชรเกียรติศักดิ์, การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพใน พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา”, วารสารวิชาการบริหารรัฐกิจ, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน) (๔๔), ๒๕๕๙.

^๒ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, แลได้สี่ทศวรรษ: ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาการทางการเมืองในช่วง ๒๕๔๐-๒๕๓๖, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, มปป).

^๓ สุวรรณี คงมั่น, เอกสารสัมมนาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๖), หน้า ๕.

^๔ ชาญวิทย์ ทรัพย์เทพ, “สภาวะสุขภาพของคนไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต”, สาธารณสุขและการพัฒนา ๑(๓), ๒๕๕๖, หน้า ๔๖ - ๕๕.

แนวทางในการพัฒนา เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพผู้สูงอายุที่สามารถที่จะดูแลตนเองได้หรืออาจจะมีกิจกรรมงานต่าง ๆ เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุให้เกิดความรู้และเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ตนเองกับการอยู่ร่วมกับสังคม

จังหวัดลำปางถือได้ว่ามีจำนวนผู้สูงอายุ จำนวน ๘๐,๐๐๔ คน^๖ พบว่า ผู้สูงอายุบางรายมีความวิตกกังวล มีความเครียดในการดำเนินชีวิตของตน เห็นคุณค่าในตนเองน้อยลง เพราะไม่มีอาชีพและรายได้เป็นของตนเอง ลูกหลานปล่อยให้อยู่ในบ้านตามลำพัง เพราะทุกคนต้องออกไปทำงานประกอบอาชีพ ทำให้ผู้สูงอายุขาดการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกครอบครัว นอกจากนี้ บางรายมีสุขภาพไม่แข็งแรง มีโรคภัยไข้เจ็บรบกวน จนเกิดความลังเลใจในการกำหนดชีวิตตนเองว่าจะดำเนินไปในทิศทางใดจึงจะดีการยกระดับคุณภาพชีวิตที่มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตตามสภาพความเป็นอยู่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ความมีศักดิ์ศรี การได้รับการยอมรับและการเห็นคุณค่าในตนเองให้สามารถพึ่งพิงตนเองได้อย่างมีศักยภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สูงอายุจะต้องให้ความสนใจในการศึกษาและเรียนรู้สิ่งจำเป็นต่อชีวิต เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะ นำมาประยุกต์ใช้ปัจจัยดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเกิดความตระหนักและต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อสร้างตนเองให้เกิดคุณค่า เกิดการรวมตัวและมีแบบการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี หาวิธีการต่างๆ ให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีสุขภาพจิตที่ดีปราศจากความเครียด เห็นคุณค่าในตนเอง และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้

๒) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สามารถรวมกลุ่มกับสังคมได้ มีความเป็นมิตรภาพกับสมาชิกในครอบครัว และญาติมิตร รู้จักการติดต่อ พบปะสังสรรค์ มีกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัว ญาติมิตร และคนรอบข้าง

๓) ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี หาแนวทางการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้ช่วยเหลือตนเองได้ สร้างความมั่นใจในการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุ รวมทั้งหามาตรการให้ผู้สูงอายุมีที่พักอาศัยที่เหมาะสม

๔) ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม หาวิธีการส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมในกลุ่มทางสังคมมีบทบาทในสังคมที่ตนอาศัยอยู่มีส่วนร่วมช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมของสังคมและให้ได้รับการยอมรับจากทางสังคมและบุคคลทั่วไป

๕) ด้านสภาพร่างกายที่ดี ให้การแนะนำผู้สูงอายุในการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ให้รู้จักการดูแลเรื่องอาหารและโภชนาการ ตลอดถึงการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ

^๖ ข้อมูลประเทศไทย, จังหวัดลำปาง, ประชากรไทยในอนาคต, ข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงได้จาก <http://lampang.kapook.com/ลำปาง>, ค้นคว้าเมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๖๐.

๖) ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง ส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีอิสรภาพในการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตมีศักยภาพที่จะทำกิจกรรมต่างๆที่ตนพอใจรวมทั้งมีความสามารถในการให้เหตุผลสนับสนุนด้วยคำพูดและแก้ต่างเพื่อตนเอง

จากเหตุผลข้างต้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยทำให้เกิดการก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่มีแนวทางในการบริหารจัดการด้านกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเป็นการพัฒนาทักษะตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุจากสนใจและมีความสำคัญต่อการ ดำเนินชีวิต อีกทั้งยังเป็นการช่วยเพิ่มพูนความรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการตัวผู้สูงอายุ และเป็นการสร้างคุณค่าแก่ผู้สูงอายุเพื่อจะได้แสดงศักยภาพในการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน ซึ่งในระยะแรกๆ มีการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ อยู่บนหลักการใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชุมชนผู้สูงอายุ ภายในวัดหรือบางพื้นที่ได้ใช้บ้านของผู้ริเริ่มในการแต่งตั้งเป็นสถานที่หรือศูนย์ในการดำเนินงานในการรวมตัวของผู้สูงอายุในการแลกเปลี่ยน พูดคุยและการเล่าเรื่องราวต่างๆ ซึ่งรูปแบบเริ่มต้นยังไม่มีรูปแบบในการบริหารจัดการอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมให้แก่สาธารณชนได้รับรู้รับทราบ ซึ่งการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ

จังหวัดลำปางถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีการก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่หลายแห่งจากการร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อตอบสนองนโยบายการพัฒนาประเทศในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ลดภาวะความเสี่ยงต่อโรคภัยและเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นและความรู้ในอดีต อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนา สืบสานความรู้ ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนาน ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจถึงแนวทางและรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการที่ถูกต้อง คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง เพื่อให้เข้าใจถึงแนวทางการบริหารจัดการและแนวทางการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เพื่อให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุให้เกิดความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบและสร้างนวัตกรรมที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุให้เกิดความเหมาะสมกับโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
๒. เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
๓. เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ เพื่อต้องการทราบถึงกระบวนการและการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ว่าเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ เพื่อต้องการทราบถึงการพัฒนาารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ว่ามีอย่างไร

๑.๓.๓ เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตของการวิจัย

รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ได้แก่ ๑. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๒. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย จำแนกได้ดังนี้

๑) ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในด้านขอบเขตด้านเนื้อหาของรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ใน ๓ แนวคิด คือ (๑) แนวคิดการบริหารจัดการ (๒) แนวคิดผู้สูงอายุ (๓) แนวคิดโรงเรียนผู้สูงอายุ

๒) ขอบเขตด้านพื้นที่/ประชากร/กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย

เป็นการศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง โดยมีกลุ่มประชากรที่ศึกษา คือ ๑. ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน ๑๕๖ คน ๒. ผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน ๑๔๔ คน รวมทั้งสิ้น ๓๐๐ คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาโร ยามาเน่ Taro Yamane ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๓๒ คน

ส่วนกลุ่มเป้าหมายคือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการการสัมภาษณ์ โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เอา ๔ ชุมชน จำแนกผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กรรมการผู้นำชุมชนผู้สูงอายุ จำนวน ๑๒ คน นายกเทศมนตรี จำนวน ๒ คน และบุคลากรในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน ๖ คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น ๒๐ คน

๓) ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยใช้ระยะเวลา ๑ ปี

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **รูปแบบ** หมายถึง ฉบับ แบบแผน ตัวอย่างที่ใช้อ้างอิงได้ และวิธีการอันเป็นแบบอย่างที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

๑.๕.๒ **กระบวนการ** หมายถึง วิธีการ ขั้นตอนหรือกิจกรรมการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ

๑.๕.๓ **การจัดการ** หมายถึง กระบวนการทำงาน หรือกิจกรรมที่กลุ่มบุคคลในองค์กร ร่วมกันทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวทางที่กำหนดไว้ ๕ ขั้นตอนประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชาสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม

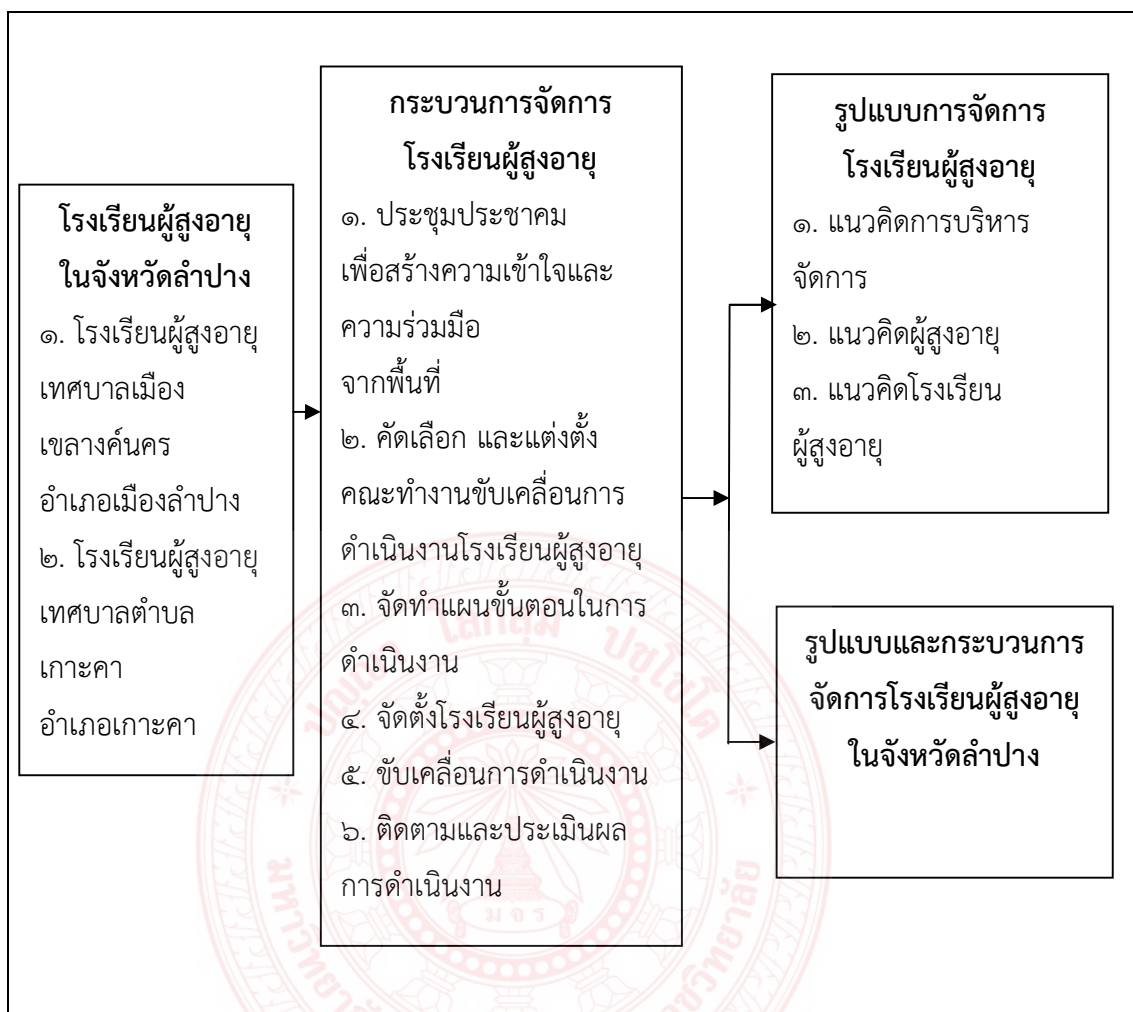
๑.๕.๔ **การพัฒนา** หมายถึง การทำให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เจริญขึ้น

๑.๕.๕ **ผู้สูงอายุ** หมายถึง ผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิงโดยนับตามปีปฏิทินเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงต้นร่างกาย จิตใจ และหน้าที่การงานทางสังคม โดยแต่ละคนจะปรากฏอาการเสื่อมแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพันธุกรรม สิ่งแวดล้อมภาวะโภชนาการและโรคภัยของแต่ละบุคคล ทั้งเป็นผู้ที่ควรได้รับการช่วยเหลือดูแลอุปการะจากคนในครอบครัว และสังคมเพื่อให้มีความสุข

๑.๕.๖ **โรงเรียนผู้สูงอายุ** หมายถึง โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการส่งเสริมสวัสดิการของผู้สูงอายุ ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่น่าสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชนต่อไปมิให้หายสูญ ได้แก่ ๑. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๒. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง (The Form and Management Process of an Elderly School in Lampang Province.) มีกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยแสดงตามภาพดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

- ๑.๗.๑ ได้ทราบกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
- ๑.๗.๒ ได้ทราบการพัฒนาารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
- ๑.๗.๓ ได้เสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง” เป็น การวิจัยผสมเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการการบริหารจัดการ โรงเรียนผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง โดยผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดทฤษฎีเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดการบริหารจัดการ

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหารจัดการ

๒.๑.๒ ความสำคัญของการบริหาร

๒.๑.๓ ความหมายของการจัดการ

๒.๑.๔ ความสำคัญของการจัดการ

๒.๑.๕ รูปแบบของการบริหารจัดการ

๒.๒ แนวคิดผู้สูงอายุ

๒.๒.๑ ความหมายของผู้สูงอายุ

๒.๒.๒ แนวคิดทฤษฎีความสูงอายุทางด้านร่างกาย

๒.๒.๓ การเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ

๒.๒.๔ สุขภาพผู้สูงอายุ

๒.๒.๕ สภาพปัญหาของผู้สูงอายุในปัจจุบัน

๒.๓ แนวคิดโรงเรียนผู้สูงอายุ

๒.๓.๑ แนวคิดการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

๒.๓.๒ การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

๒.๓.๓ กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

๒.๓.๔ กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕ บริบทพื้นที่

๒.๕.๑ ประวัติโดยย่อโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง

๒.๕.๒ ประวัติโดยย่อของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ

๒.๑.๑ ความหมายของการบริหาร

คำว่าบริหาร มาจากภาษาบาลีว่า บริหาร มาจากศัพท์ว่า ปริ แปลว่า รอบ และ ทร ธาตุ ในความนำไป ดังนั้น คำว่า บริหาร จึงแปลว่า นำไปโดยรอบอีกสำนวนหนึ่ง คำว่าบริหาร แปลว่า อ้อมหนี, หลีกหนี, หลบหนี ดังในประโยคภาษาบาลีว่า “ปญฺห ปฺริหิตฺ สฺมตฺโถ” แปลว่า ผู้สามารถ เพื่อการอ้อมหนี หลีกหนี หลบซึ่งปัญหา หรือแปลว่า ผู้สามารถบริหารปัญหา และนำปัญหาไป โดยรอบหรือกำจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป

การบริหาร (Administration) เป็นคำนามที่แสดงออกถึงการกระทำ หรือการปฏิบัติการ บางอย่าง ที่เรียกว่าบริหารนั้นเป็นหน้าที่ของนักบริหาร ความหมายของการบริหารก็เช่นเดียวกับ คำต่าง ๆ ในทางสังคมศาสตร์จำนวนมากที่ไม่ได้มีคำนิยามที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป^๑ ดังนั้น เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของการบริหาร จึงขอความหมายของการบริหาร ที่มีผู้ให้คำนิยามหลายท่าน ทั้งนี้วิชาการชาวไทยและชาวต่างชาติดังนี้

เฮนรี ฟาโย(Henry Fayol) กล่าวถึง กระบวนการบริหารประกอบด้วย ๕ ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) หรือรวมเรียกว่าพอคค์ (POCCC)^๒

บาร์นาต (Barnard) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคน ขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายๆ อย่างที่บุคคล ร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและให้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม^๓

สิริภพ เหล่าลาภะ กล่าวว่าบริหารแปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Administer และ Administration แปลความหมาย คือ การปกครอง ดำเนินการ อำนาจการ จัดการ จัดให้ ส่งเสริม และบำรุง^๔

^๑ อุดุลย์ กองสัมฤทธิ์, การบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี, วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ (การจัดการทั่วไป) (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๗), หน้า ๒๑.

^๒ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น: สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย, (กรุงเทพมหานคร: โฟร์เพซ, ๒๕๔๕), หน้า ๓๙.

^๓ ภาวิตา ธาราศรีวิสุทธิ และวิบูลย์ โทวณะบุตร, หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒, หน้า ๖.

^๔ สิริภพ เหล่าลาภะ, พุทธศาสตร์การเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

ซุบ กาญจนประการ กล่าวว่า “การบริหาร” หมายถึง การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป ที่ร่วมกันปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน การบริหารงานจึงใช้กำกับแสดงให้เห็นลักษณะการบริหารงานแต่ละประเภทได้เสมอแล้วแต่กรณี^๕

เจริญผล สุวรรณโชติ กล่าวว่า การบริหาร คือกระบวนการของสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาร่วมกันเพื่อกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายตามที่ได้กำหนดเอาไว้ การกระทำนั้นจะเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์การดำเนินการเพื่อให้คงอยู่ต่อไป การกระตุ้นหรือการยั่วยุให้เกิดการกระทำควบคุมและการกระทำที่ให้เกิดการรวมกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมีระบบแบบแผนหรืออย่างไรไม่มีแบบแผนทั้งในด้านของบุคคลและในด้านของวัตถุ^๖

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ กล่าวว่า การบริหารหมายถึง กระบวนการที่ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนสำคัญ อันได้แก่การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล^๗

๒.๑.๑.๑ ทฤษฎีการบริหาร

ทฤษฎี หมายถึง แนวความคิดหรือความเชื่อที่เกิดขึ้นอย่างมีหลักเกณฑ์มีการทดสอบและการสังเกตจนเป็นที่แน่ใจ ทฤษฎีเป็น เซต(Set) ของมโนทัศน์ที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เป็นข้อสรุปอย่างกว้างที่พรรณนาและอธิบายพฤติกรรมการบริหารองค์การทางการศึกษา อย่างเป็นระบบ ถ้าทฤษฎีได้รับการพิสูจน์บ่อย ๆ ก็จะกลายเป็นกฎเกณฑ์ ทฤษฎีเป็นแนวความคิดที่มีเหตุผลและสามารถนำไปประยุกต์ และปฏิบัติได้ ทฤษฎีมีบทบาทในการให้คำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏทั่วไปและชี้แนะการวิจัย^๘

ระยะที่ ๑ นักทฤษฎีการบริหารสมัยดั้งเดิม แบ่งย่อยเป็น ๓ กลุ่มดังนี้

๑.) กลุ่มการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ ของเทย์เลอร์ของเฟรด เดอริกเทย์เลอร์ (Frederick Taylor) ความมุ่งหมายสูงสุดของแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์คือ จัดการบริหารธุรกิจหรือโรงงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดประสิทธิภาพของการทำงานสูงสุดจะเกิดขึ้นได้ต้องขึ้นอยู่กับสิ่งสำคัญ ๓ อย่างคือ

^๕ ซุบ กาญจนประการ, **พุทธศาสตร์การเมือง**, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๕๕), หน้า ๒๒.

^๖ เจริญผล สุวรรณโชติ, **ทฤษฎีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ทีซีซีเอ็ท, ๒๕๕๔), หน้า ๒๓๒.

^๗ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ**, (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, ๒๕๕๘), หน้า ๔.

^๘ ภาวิตา ธาราศรีวิสุทธิ และวิบูลย์ ไทวณะบุตร, **หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๙.

๑.๑ เลือกคนที่มีความสามารถสูงสุด (Selection)

๑.๒ ฝึกอบรมคนงานให้ถูกวิธี (Training)

๑.๓ หาสิ่งจูงใจให้เกิดกำลังใจในการทำงาน (Motivation สรุปลักษณ์วิทยาศาสตร์ของ เทย์เลอร์ สรุปร่างๆ ประกอบด้วย ๓ หลักการดังนี้

๑. การแบ่งงาน (Division of Labors)

๒. การควบคุมดูแลบังคับบัญชาตามสายงาน (Hierarchy)

๓. การจ่ายค่าจ้างเพื่อสร้างแรงจูงใจ (Incentive payment)

๒.) กลุ่มการบริหารจัดการ องค์การอย่างเป็นทางการหรือทฤษฎีบริหารทางการ (Formal Organization Theory) ของเฮนรี ฟาโยล (Henri Fayol) บิดาของทฤษฎีการปฏิบัติการและการจัดการตามหลักบริหารทั้ง Fayol และ Taylor จะเน้นตัวบุคคลปฏิบัติงาน + วิธีการทำงาน ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลแต่ก็ไม่มองด้าน “จิตวิทยา”

๓.) ทฤษฎีบริหารองค์การในระบบราชการ มาจากแนวคิดของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ที่กล่าวถึงหลักการบริหารราชการประกอบด้วย

๓.๑ หลักของฐานอำนาจจากกฎหมาย

๓.๒ การแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบ ที่ต้องยึดระเบียบกฎเกณฑ์

๓.๓ การแบ่งงานตามความชำนาญการเฉพาะทาง

๓.๔ การแบ่งงานไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนตัว

๓.๕ มีระบบความมั่นคงในอาชีพ

จะอย่างไรก็ตามระบบราชการก็มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งในด้าน ข้อเสีย คือ สายบังคับบัญชา ยืดยาวการทำงานต้องอ้างอิงกฎระเบียบ จึงชักช้าไม่ทันการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน เรียกว่า ระบบ “Red tape” ในด้านข้อดี คือ ยึดประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก การบังคับบัญชา การเลื่อนขั้นตำแหน่งที่มีระบบระเบียบ แต่ในปัจจุบันระบบราชการกำลังถูกแทรกแซงทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ทำให้เริ่มมีปัญหา

ระยะที่ ๒ ยุคทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation) Follette ได้นำเอาจิตวิทยามาใช้ และได้เสนอ การแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Conflict) ไว้ ๓ แนวทาง^{๑๐} ดังนี้

๑. Domination คือ ใช้อำนาจอีกฝ่ายสยบลง คือให้อีกฝ่ายแพ้ให้ได้

๒. Compromise คือ คนละครึ่งทาง เพื่อให้เหตุการณ์สงบโดยประนีประนอม

๓. Integrationคือการหาแนวทางที่ไม่มีใครเสียหน้า ได้ประโยชน์ทั้ง ๒ ทาง นอกจากนี้ Follette ให้ทัศนะว่า “การเกิดความขัดแย้งในหน่วยงานเป็นความพหุพร้อมของการบริหาร”^{๑๐}

^{๑๐} ภาวิตา ธาราศรีวิสุทธิ และวิบูลย์ ไทวณะบุตร, **หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๔๒, หน้า ๑๐.

การวิจัยหรือการทดลองฮอว์ธอร์น (Hawthon Experiment) เมโย (Mayo) และคณะทำการวิจัยเริ่มที่ข้อสมมติฐานว่า สิ่งแวดล้อมมีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของคนงาน มีการค้นพบจากการทดลองคือ มีการสร้างกลุ่มแบบไม่เป็นทางการในองค์การทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ที่ว่าความสัมพันธ์ของมนุษย์มีความสำคัญมาก

ผลการศึกษาทดลองของเมโยและคณะ พอสรุปได้ดังนี้

๑. คนเป็นสิ่งมีชีวิต จิตใจ ขวัญ กำลังใจ และความพึงพอใจเป็นเรื่องสำคัญในการทำงาน
๒. เงินไม่ใช่ สิ่งล่อใจที่สำคัญแต่เพียงอย่างเดียว รางวัลทางจิตใจมีผลต่อการจูงใจในการทำงานไม่น้อยกว่าเงิน
๓. การทำงานขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางสังคมมากกว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพคับที่อยู่ได้คับใจอยู่ยาก

ข้อคิดที่สำคัญ การตอบสนองคน ด้านความต้องการศักดิ์ศรี การยกย่อง จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานจากแนวคิด “มนุษย์สัมพันธ์”

ระยะที่ ๓ ปัจจุบัน ยุคการใช้ทฤษฎีการบริหาร (Administrative Theory) หรือการศึกษาเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Science Approach) ยึดหลักระบบงาน + ความสัมพันธ์ของคน + พฤติกรรมขององค์การ ซึ่งมีแนวคิด หลักการ ทฤษฎีที่หลายๆคนได้แสดงไว้ดังต่อไปนี้^{๑๐}

๑. เซสเตอร์ ไอ บาร์นาร์ด (Chester I Barnard) กล่าวว่า งานในหน้าที่ของผู้บริหารโดยให้ความสำคัญต่อบุคคลระบบของความร่วมมือองค์การ และเป้าหมายขององค์การ กับความต้องการของบุคคลในองค์การต้องสมดุลกัน

๒. ทฤษฎีของมาสโลว์ ว่าด้วยการจัดอันดับขั้นของความต้องการของมนุษย์ (Maslow – Hierarchy of needs) เป็นเรื่องแรงจูงใจแบ่งความต้องการของมนุษย์ตั้งแต่ความต้องการด้านกายภาพ ความต้องการด้านความปลอดภัยความต้องการด้านสังคม ความต้องการด้านการเคารพ – นับถือ และประการสุดท้าย คือ การบรรลุศักยภาพของตนเอง (Self actualization) คือมีโอกาสได้พัฒนาตนเองถึงขั้นสูงสุดจากการทำงาน แต่ความต้องการเหล่านั้นต้องได้รับการสนองตอบตามลำดับขั้น

๓. ทฤษฎี X ทฤษฎี Y ของแมคกรีเกอร์ (Douglas MC Gregor Theory X, Theory Y) เขาได้เสนอแนวคิดการบริหารอยู่บนพื้นฐานของข้อสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ต่างกัน

ทฤษฎี X (The Traditional View of Direction and Control) ทฤษฎีนี้เกิดข้อสมมติฐานดังนี้

^{๑๐} ภาวิดา ธาราศรีวิสุทธิ และวิบูลย์ ไทวณะบุตร, **หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๔๒, หน้า ๑๑.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕.

๑. คนไม่อยากทำงาน และหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ
๒. คนไม่ทะเยอทะยาน และไม่คิดริเริ่ม ชอบให้การสั่ง
๓. คนเห็นแก่ตนเองมากกว่าองค์การ
๔. คนมักต่อต้านการเปลี่ยนแปลง
๕. คนมักโง่ และหลอ่งง่าย

ผลการมองธรรมชาติของมนุษย์เช่นนี้ การบริหารจัดการจึงเน้นการใช้เงิน วัตถุ เป็นเครื่องล่อใจ เน้นการควบคุม การสั่งการ เป็นต้น

ทฤษฎี Y (The integration of Individual and Organization Goal) ทฤษฎีข้อนี้เกิดจากข้อสมมติฐานดังนี้

๑. คนจะให้ความร่วมมือ สนับสนุน รับผิดชอบ ชยัน
๒. คนไม่เกียจคร้านและไว้วางใจได้
๓. คนมีความคิดริเริ่มทำงานถ้าได้รับการจูงใจอย่างถูกต้อง
๔. คนมักจะพัฒนาวิธีการทำงาน และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ผู้บังคับบัญชาจะไม่ควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเข้มงวด แต่จะส่งเสริมให้รู้จักควบคุมตนเองหรือของกลุ่มมากขึ้น ต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันจากความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดระบบการบริหารที่แตกต่างกันระหว่างระบบที่เน้นการควบคุมกับระบบที่ค่อนข้างให้อิสราภาพ

๒.๑.๒ ความสำคัญของการบริหาร

สมศักดิ์ คงเที่ยง กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหาร ดังนี้^{๑๒}

๑. การบริหารได้เจริญเติบโตควบคู่มากับการดำรงชีวิตของมนุษย์และเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ได้ได้อย่างผาสุก
๒. จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นผลให้องค์การต่าง ๆ ต้องขยายงาน ด้านการบริหารให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
๓. การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้าด้านวิทยาการต่าง ๆ ทำให้การบริหารเกิดการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้ารวดเร็วยิ่งขึ้น
๔. การบริหารเป็นมรรควิธีที่สำคัญในอันที่จะนำ สังคมและประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้า
๕. การบริหารจะช่วยชี้ให้ทราบถึงแนวโน้มทั้งในด้านความเจริญและความเสื่อมของสังคมในอนาคต

^{๑๒} สมศักดิ์ คงเที่ยง, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๕๖.

๖. การบริหารมีลักษณะเป็การทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์การ ฉะนั้นความสำเร็จของการบริหารจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมทางการเมือง

๗. การบริหารมีลักษณะต้องใช้ทวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหารและความเจริญเติบโตของการบริหาร

๘. ชีวิตประจำวันไม่ว่าในครอบครัวหรือในองค์การ ย่อมมีส่วนเกี่ยวพันในกาบริหารอยู่เสมอ ดังนั้นการบริหารจึงเป็นเรื่องน่าสนจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างฉลาด

๙. การบริหารกับการเมืองเป็นสิ่งคู่กันไม่อาจแยกจากกันได้โดยเด็ดขาด ดังที่กล่าวกันว่า การเมืองกับการบริหารนั้นเปรียบเสมือนคนละด้านของเหรียญอันเดียวกัน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ กล่าวว่ากระบวนการบริหารของเฮนรี ฟาโย (Henri Fayol) เป็นกระบวนการบริหารจัดการเป็น ๕ ขั้นตอน^{๑๓} คือ

๑) การวางแผนงาน (Planning) หมายถึง การศึกษางานในอนาคตและการจัดวางแผนเพื่อการปฏิบัติ

๒) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การรวบรวมวัสดุเครื่องมือและกำลังคนแล้วจัดการแบ่งงานทั้งวัสดุ กำลังคนไปตามหน้าที่ของงาน

๓) การบังคับบัญชา (Commanding) หมายถึง การสั่งการให้บุคคลภายในหน่วยงานปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงเป้าหมายของงาน

๔) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานกิจการทุกอย่างให้ดำเนินไปได้อย่างประสานสัมพันธ์โดยตลอด

๕) การควบคุม (Controlling) หมายถึง การบังคับบัญชาให้งานทุกอย่างดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ระเบียบแบบแผนหรือตามคำสั่งที่ได้กำหนดไว้แล้ว

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่ากระบวนการบริหารที่นิยมมากและสามารถนำมาใช้เป็นการบริหารงานได้คือ กระบวนการบริหารของ ลูเธอร์ กุลิก (Gulick Luther) และแลนดอล เออวิก (Urwick Lyndall) เรียกอ่ๆ ว่า POSDCORB โดยมีกระบวนการบริหารจัดการ ๗ ประการ ดังนี้^{๑๔}

^{๑๓} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, การบริหารงานวิชาการ, (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซท, ๒๕๓๕), หน้า ๓๐.

^{๑๔} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, เอกสารชุดประกันคุณภาพการศึกษา เล่มที่ ๑ แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๐), หน้า ๒๗.

๑) การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือวางโครงการอย่างกว้าง ๆ ว่ามีงานอะไรบ้างที่จะต้องปฏิบัติตามลำดับพร้อมด้วยวางแผนวิธีปฏิบัติระบุวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานนั้น ๆ ก่อนลงมือปฏิบัติการ

๒) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือของตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจนพร้อมด้วยกำหนดลักษณะและวิธีติดต่อประสานสัมพันธ์กันตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นกันไป

๓) การจัดบุคลากร (Staffing) หมายถึง การบริหารงานบุคคลของหน่วยงาน ตั้งแต่การแสวงหา การบรรจุ แต่งตั้ง การฝึกอบรมและพัฒนา การบำรุงขวัญ การเลื่อนขั้น ลดขั้น ตลอดจนการพิจารณาให้พ้นจากตำแหน่งงานรวมทั้งการบำรุงรักษาสภาพของการทำงานที่ดีให้มีอยู่ตลอดไป

๔) การสั่งการ (Directing) หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการหลังจากที่ได้วิเคราะห์และพิจารณาโดยรอบคอบแล้วรวมทั้งการติดตามและให้มีการปฏิบัติงานตามคำสั่งนั้น ๆ ในฐานะที่ผู้บริหารเป็นผู้นำหรือผู้บังคับบัญชาของหน่วยงาน

๕) การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การประสานงานหรือสื่อสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ภายในองค์การให้เข้ากันได้เพื่อให้งานเดินและเกิดประสิทธิภาพไม่มีการทำงานซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกัน ทำให้ทุกหน่วยงานประสานกลมกลืนกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักขององค์การร่วมกัน

๖) การรายงาน (Reporting) หมายถึง การเสนอรายงานให้ผู้บริหารที่รับผิดชอบต่าง ๆ ทราบความเคลื่อนไหวความเป็นไปเป็นระยะ ๆ ทั้งผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทราบความก้าวหน้าของงานของตนอยู่เสมอ การเสนอรายงานจำเป็นต้องมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานมีการวิจัย การประเมินผล และมีการตรวจสอบเป็นระยะ ๆ เพื่อการปรับปรุงได้ทันทีหรือการปรับปรุงในอนาคต

๗) การงบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การจัดทำงบประมาณการเงิน การวางแผนหรือโครงการใช้จ่ายเงิน การทำบัญชี และการควบคุมดูแลการใช้จ่ายเงินโดยรอบคอบและรัดกุม

๒.๑.๒.๑ แนวคิดการบริหารเชิงระบบ

สำนักวิชาการและมาตรฐาน กล่าวว่า การบริหารเชิงระบบเป็นกลยุทธ์ที่นำไปใช้ในการจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยมุ่งหวังที่คุณภาพของนักเรียนจากกระบวนการทำงานที่มีระบบของครูที่ปรึกษา เมื่อพิจารณาโครงสร้างของระบบแต่ละระบบ จะพบว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการคือ ปัจจัยนำเข้า(Input) กระบวนการ (Process) และผลงานหรือผลผลิต(Product/Output) องค์ประกอบทั้ง ๓ ของระบบจะมีการดำเนินการไปตามลำดับ และต่างก็มีปฏิสัมพันธ์กับ

สภาพแวดล้อมเดียวกันด้วย ส่วนการควบคุมหรือการตรวจสอบแก้ไขระบบเพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น^{๑๕}

ศิริพงษ์ เสาภายน กล่าวว่า แนวคิดเชิงระบบของการบริหารโรงเรียนเป็นการวิเคราะห์องค์การ และบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในกรอบความคิดของระบบเปิดซึ่งสามารถกล่าวแยกแยะออกมาเป็น ๓ ส่วนคือ ปัจจัยป้อน กระบวนการถ่ายโอนและผลลัพธ์กรอบความคิดนี้จะช่วยในการวิเคราะห์การปฏิบัติงานในโรงเรียน เป็นการวินิจฉัยปัญหาของโรงเรียนและผลที่เกิดจากการบริหารที่อาจนำไปสู่การปรับเปลี่ยนที่เป็นระบบมีรายละเอียด^{๑๖} ดังนี้

๑. ปัจจัยป้อน (Input) จากสภาพแวดล้อมทำให้เกิดปัจจัยป้อน ซึ่งประกอบด้วยบุคลากร การเงิน ภาษี และการฝึกปฏิบัติ นโยบายรัฐบาล การบริหารขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โครงสร้างของกฎหมายในด้านโรงเรียน รวมทั้งกลุ่มที่เกี่ยวข้องที่มีความสำเร็จในการกำหนดแนวทางของโรงเรียน

๒. กระบวนการถ่ายโอน (Transformation Process) องค์การได้ปรับเปลี่ยนปัจจัยป้อนจากสภาพแวดล้อมมาสู่ผลลัพธ์การปฏิบัติงานในระบบที่ทำให้เกิดผลลัพธ์จะมีการผนวกค่านิยมเข้าไปในกระบวนการปฏิบัติงานด้วยกระบวนการถ่ายโอนยังหมายรวมถึงการปฏิบัติการภายในองค์การและระบบของการบริหารจัดการ ส่วนประกอบของการบริหารเชิงปฏิบัติการภายในองค์การเป็นเทคนิควิธีการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนรวมอยู่ด้วย นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ทักษะการติดต่อสื่อสาร แผนปฏิบัติการ ความสามารถที่จะดำเนินการปรับเปลี่ยนกิจกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนดำเนินงานภายในโครงสร้างขององค์การจะมีผลต่อผลลัพธ์ของโรงเรียน

๓. ผลลัพธ์ (Output) งานของผู้บริหารโรงเรียนคือ ดูแลและใช้ปัจจัยป้อนจากสภาพแวดล้อมภายนอก การถ่ายโอนปัจจัยป้อนผ่านกิจกรรมการบริหาร เช่น การจัดโครงสร้างการพัฒนาวัฒนธรรม แรงจูงใจ การตัดสินใจ การติดต่อสื่อสาร การใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาหลักสูตร การบริหารบุคลากร การจัดการการเงินของสถาบันเพื่อให้ได้ผลผลิตสำหรับโรงเรียน ผลลัพธ์หมายรวมถึง ผลสัมฤทธิ์ของผู้สูงอายุ การปฏิบัติงานของครูระดับการพัฒนาของผู้สูงอายุและครู การลาออกกลางคันของผู้เรียน การลาออกของครู การขาดเรียนของผู้สูงอายุและการขาดงานของครู การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเจตคติของผู้สูงอายุต่อโรงเรียน และความพึงพอใจในงานของครู

^{๑๕} สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและการบริหารจัดการแนะแนว, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕.

^{๑๖} ศิริพงษ์ เสาภายน, หลักการบริหารการศึกษา : ภาษีและการปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : บั๊กพอย์ท์, ๒๕๕๗), หน้า ๔๒-๔๕.

จากแนวคิดการบริหารเชิงระบบดังกล่าว สถานศึกษา ซึ่งเป็นสถานที่ให้ความรู้และอบรมสั่งสอนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผลผลิตจากการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุเพื่อให้เป็นคนดีคนเก่ง มีความสุข ซึ่งเป็นผลที่ทุกคนมุ่งหวัง ผู้บริหารสถานศึกษา ครูแนะแนวและครูที่ปรึกษาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ กระบวนการในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งประกอบด้วยเตรียมและวางแผนดำเนินงาน การดำเนินงานตามแผน การนิเทศ กำกับ ติดตามและการประเมินผล ดังนั้นการนำแนวคิดการบริหารเชิงระบบมาใช้ในการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ จะทำให้การดำเนินงานมีความถูกต้อง ชัดเจน และสามารถติดตามประเมินผลเป็นระยะอันก่อให้เกิดการพัฒนาต่อไปได้อย่างดี

๒.๑.๓ ความหมายของการจัดการ

แฮร์โรลด์ คูนต์ซ์ (Harold Koontz) ให้ความหมายของการจัดการ หมายถึงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลายได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ เป็นอุปกรณ์การจัดการ^{๑๗}

Frenchand Saward ได้นิยามคำว่า Management หรือการจัดการคือ กระบวนการกิจกรรมหรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในอันที่จะเชื่อมั่นได้ว่า กิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยหน้าที่จะสร้างและรักษาไว้ซึ่งสภาวะที่จะเอื้ออำนวยต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความพยายามร่วมของกลุ่มบุคคล^{๑๘}

อองรี ฟาโยล์ (Fayol,) ได้กล่าวถึงการจัดการว่าเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ๕ ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ ๓ ด้าน คือ

๑) ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์กร

๒) ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ งานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กร และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

^{๑๗} สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๖.

^{๑๘} French, D., & Saward, H. **Dictionary of management**. Aldershot, Hants, (England : Gower. Chicago, 1983), P.190.

๓) ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่างๆเข้าด้วยกัน^{๑๙}

พะยอม วงศ์สารศรี ได้ให้คำจำกัดความ “การจัดการเป็นศิลปะของการใช้บุคคลอื่นทำงานให้แก่องค์กรโดยการตอบสนองความต้องการ ความคาดหวังและจัดโอกาสให้เขาเหล่านั้นมีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน”^{๒๐}

เจริญผล สุวรรณโชติ กล่าวว่า การบริหาร คือกระบวนการของสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่เขามาร่วมกันเพื่อกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดเอาไว้ การกระทำนั้นจะเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ การดำเนินการเพื่อให้คงอยู่ต่อไป^{๒๑}

สมยศ นาวิการ สรุปความสำคัญของการบริหารไว้ว่า การบริหารมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวพันระหว่างกันเพื่อความสำเร็จของเป้าหมาย เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสำเร็จในเป้าหมายที่กำหนดไว้เป้าหมายดังกล่าวนี้จะแตกต่างกันไปแต่ละองค์กร^{๒๒}

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ ได้ให้ความหมายการจัดการ หมายถึง กระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายขององค์กร โดยการวางแผนการจัดการ การชักนำและการควบคุม การบริหารจะเน้นหนักด้านการกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผน แต่การจัดการเป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายหรือแผนที่วางไว้ กระบวนการจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดการ องค์กร การจัดบุคคลเข้าทำงาน การชักนำและการควบคุม^{๒๓}

สรุป “การจัดการ” หมายถึง กระบวนการ กิจกรรมหรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในอันที่จะเชื่อมั่นได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่อื่นที่จะสร้างและรักษาไว้ซึ่งสภาวะที่จะเอื้ออำนวยต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยความพยายามร่วมกันของกลุ่มบุคคล

^{๑๙} ธงชัย สันติวงษ์, **องค์การและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑-๒๒.

^{๒๐} พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภา จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๓๘.

^{๒๑} เจริญผล สุวรรณโชติ, **ทฤษฎีการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : ทิชซิ่งเอ็ด, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓๒

^{๒๒} สมยศ นาวิการ, **การบริหาร คู่มือและแบบทดสอบ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓.

^{๒๓} ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาการศึกษา, ๒๕๓๙), หน้า ๘.

๒.๑.๓.๑ แนวคิดและทฤษฎีทางการจัดการ

แนวคิดและทฤษฎีทางการจัดการ มีหลายแนวความคิดและทฤษฎี^{๒๔} ดังนี้

๑. แนวความคิดทางการจัดการในสมัยเดิมหรือยุคคลาสสิก (Classical Perspective) สำหรับแนวความคิดทางการจัดการในยุคของทฤษฎีสมัยเดิม หรือยุคคลาสสิกสามารถแยกได้เป็น ๓ แนวความคิดหลัก ดังนี้

๑.๑ แนวความคิดทางการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Management)

๑.๒ แนวความคิดการจ้ดองค์การระบบราชการ (Bureaucratic Organization)

๑.๓ แนวความคิดทางการจัดการเชิงกระบวนการ (Process Management)

๒. แนวความคิดทางการจัดการเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Management Perspective) สำหรับแนวความคิดทางการจัดการเชิงพฤติกรรมศาสตร์นี้แยกแนวความคิด ได้เป็น ๓ แนวความคิดหลักดังนี้

๒.๑ แนวความคิดทางการจัดการเชิงมนุษยสัมพันธ์

๒.๒ แนวความคิดทางการจัดการเชิงสังคมศาสตร์

๒.๓ แนวความคิดทางการจัดการเชิงพฤติกรรมศาสตร์

๓. แนวความคิดทางการจัดการสมัยใหม่ (Contemporary management perspective) สำหรับแนวความคิดทางการจัดการสมัยใหม่สามารถแยกได้เป็น ๓ แนวความคิดดังนี้

๓.๑ แนวความคิดทางการจัดการเชิงปริมาณ (Quantitative management perspective)

๓.๒ แนวความคิดเชิงระบบ (System perspective)

๓.๓ แนวความคิดเชิงสถานการณ์ (Contingency perspective)

๔. แนวความคิดทางการจัดการยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization Management) สำหรับแนวความคิดทางการจัดการยุคโลกาภิวัตน์คือการควบคุมคุณภาพ

๒.๑.๔ ความสำคัญของการจัดการ

กระบวนการทำงานหรือการจัดการมีความสำคัญต่อองค์กรธุรกิจ เพราะทุกขั้นตอนมีผลต่อความสำเร็จที่จะทำให้เกิดผลกำไรและช่วยให้องค์กรธุรกิจสามารถดำเนินการต่อไปได้ นอกจากนี้กระบวนการจัดการยังเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ต้องรู้จักนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เนื่องจากแต่ละองค์กรมีปัจจัยความสำเร็จที่แตกต่างกัน การจัดการที่เป็นระบบมีหลักเกณฑ์ในการทำงานจึงถือว่าเป็นหัวใจต่อการบริหารจัดการองค์กร จะเห็นได้ว่าการจัดการมีความสำคัญ ดังนี้

^{๒๔} สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, องค์การและการจัดการ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒.

๑. การจัดการเป็นสมองขององค์การ องค์การที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการที่ดี
๒. การจัดการเป็นเทคนิควิธีการที่ทำให้สมาชิกในองค์การเกิดจิตสำนึกร่วมกันในการปฏิบัติงาน มีความตั้งใจ เต็มใจช่วยเหลือ ให้องค์การประสบความสำเร็จ
๓. การจัดการเป็นการกำหนดขอบเขตในการทำงานของสมาชิกในองค์การไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน ทำการปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความราบรื่น รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
๔. การจัดการเป็นการแสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดในการปฏิบัติงานให้องค์การเกิดประสิทธิผล และประสิทธิภาพสูงสุด

๒.๑.๕ รูปแบบของการบริหารจัดการ

๒.๑.๕.๑ ความหมายของรูปแบบ

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของ “รูปแบบ” ไว้หลายทัศนะ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายรูปแบบ หมายถึง รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับแสดงว่าเป็นสิ่งนั้น ๆ เช่น รูปแบบบ้าน รูปปลา รูปใบไม้ รูปแบบผู้หญิง รูปแบบวัด เป็นต้น^{๒๕}

วันชัย ศิริชนะ ให้ความหมายว่า รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการ โครงสร้างการบริหาร วิธีดำเนินการและเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบการประกันคุณภาพที่สามารถยึดถือเป็นมาตรฐานในการดำเนินการได้^{๒๖}

กนกพร เนติเมธี กล่าวว่า รูปแบบ คือแบบหรือแผนที่เป็นแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นกรอบความคิดทางด้านโครงสร้างและหลักการแสดงความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ในการดำเนินการ^{๒๗}

เยาวดี วิบูลย์ศรี กล่าวว่า รูปแบบคือวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจตลอดทั้งจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์ หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏ โดยใช้การสื่อสาร

^{๒๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชัน, ๒๕๔๖), หน้า ๙๖๕.

^{๒๖} วันชัย ศิริชนะ, การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับสถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๕๓.

^{๒๗} กนกพร เนติเมธี, ผลของการใช้รูปแบบการนิเทศ การบริการพยาบาลสำหรับหัวหน้างานผู้ป่วย เฉพาะทางต่อความพึงพอใจในงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการโรงพยาบาลทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๕๓.

ในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผังต่อเนื่อง หรือสมการทางคณิตศาสตร์ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย^{๒๘}

รัตนา บัวสนธ์ ได้ให้ความหมายของรูปแบบโดยจำแนกออกเป็น ๓ ความหมาย ดังนี้^{๒๙}

๑. แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริงรูปแบบใน ความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า”โมเดล” ได้แก่โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ เป็นต้น

๒. แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่ เรียกว่า “Mathematical Model”

๓. แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบในความหมายนี้ บางที่เรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบ การบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น^{๓๐}

Webster International Dictionary ให้ความหมายของรูปแบบไว้ ๔ อย่าง คือ

๑) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ

๒) เป็นตัวอย่างเพื่อการเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ ผู้เรียนได้เรียนแบบ เป็นต้น

๓) เป็นแผนภูมิหรือรูปแบบสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการหรือ แนวคิด

๔) เป็นชุดของปัจจัยหรือตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมกันเป็นตัวยุบรวม และเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม^{๓๑}

The Grolier International Dictionary ให้ความหมายรูปแบบไว้ ๓ ลักษณะคือ

๑) รูปแบบ หมายถึง ภาพที่เป็นสามมิติ แบบย่อส่วนของจริง แบบจำลอง เช่นนักเดินแบบ เสื้อผ้า การออกแบบภาพศิลป์ เป็นต้น

๒) รูปแบบ หมายถึง สิ่งของหรือคนที่น่าสนใจนำมาใช้เป็นแบบอย่างในการบริการ

๓) รูปแบบ หมายถึง แบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่างๆเช่น เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่น ๘๖๔x^{๓๒}

^{๒๘} เยาวดี วิบูลย์ศรี, การประเมินโครงการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า ๒๗.

^{๒๙} รัตนา บัวสนธ์, วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒๔.

^{๓๐} อ่างแล้ว รัตนา บัวสนธ์, หน้า ๑๒๔.

^{๓๑} Webster International Dictionary, (Danbury Connecticut: Grolier Incorporated, 1993), p.871.

^{๓๒} The Grolier International Dictionary (Danbury: Grolier, 1994), P.641.

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนว ซึ่งเป็นที่ยอมรับแสดงว่าเป็นสิ่งนั้นๆ ซึ่งมีรูปแบบสองลักษณะคือ รูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม รูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม อาจอยู่ในรูปแบบที่เป็นแผนภาพหรือรูปร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งแบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การนำแบบแผนในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ซึ่งจะประกอบไปด้วยหลักการ/แนวคิด และกระบวนการที่ได้รับการพัฒนามาอย่างเป็นระบบ ที่สามารถทดสอบได้ว่าปฏิบัติได้จริง และมีประสิทธิผลในการช่วยให้การปฏิบัติเกิดผลตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบนั้น

๒.๑.๕.๒ องค์ประกอบของรูปแบบ

มีนักการศึกษาได้ทำการศึกษาวิจัยและสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ ดังนี้

บราวน์ และ โมเบิร์ก (Brown and Moberg) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) กล่าวว่าองค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย ๑. สภาพแวดล้อม (Environment) ๒. เทคโนโลยี (Technology) ๓. โครงสร้าง (Structure) ๔. กระบวนการจัดการ (Management Process) และ ๕. การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)^{๓๓}

ธีระ รุญเจริญ ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบไว้ ๖ องค์ประกอบ คือ ๑. หลักการของรูปแบบ ๒. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ๓. ระบบและกลไกของรูปแบบ ๔. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ ๕. แนวทางการประเมินผลรูปแบบและ ๖. เงื่อนไขของรูปแบบ^{๓๔} ผู้วิจัยสรุปแนวคิดไว้ว่าองค์ประกอบในการนำเสนอสาระของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย ๗ องค์ประกอบ คือ ๑. วัตถุประสงค์ของรูปแบบโดยผู้ออกแบบต้องรู้ว่าจะออกแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ๒. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบเพื่อดำเนินงานของรูปแบบนั้นๆบนพื้นฐานทฤษฎีและหลักการใดบ้าง ๓. ระบบงานและกลไกของรูปแบบเพื่อดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ๔. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรม และอื่น ๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ๕. แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบที่หน้าที่ตามที้ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใดและเป็นไปตาม

^{๓๓} Brown, W.B. and Moberg, D.J. ,*Organization Theory and Management: A Macro Approach*, (New York: John Wiley and Sons, 1980), P. 16-17.

^{๓๔} ธีระ รุญเจริญ, *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ชั่วฟ้า, ๒๕๕๐), หน้า ๑๖๒-๑๖๓.

วัตถุประสงค์หรือเพียงใด ๖. คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ ในการออกแบบรูปแบบเพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้และ ๗. ระบุเงื่อนไขการนำ รูปแบบไปใช้เพื่อทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑) องค์ประกอบของรูปแบบ หมายถึง ส่วนประกอบที่เป็นตัวรูปแบบที่สร้างขึ้นนั้นมี อะไรบ้าง ทำอย่างไร มีความสัมพันธ์และทำงานร่วมกับองค์ประกอบอื่นอย่างไร

๒) องค์ประกอบของเอกสารรูปแบบ หมายถึง องค์ประกอบที่เป็นสาระหลักในการ นำเสนอรูปแบบที่สร้างขึ้นมาว่าควรจะนำเสนอเรื่องใดบ้างและเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษา

๒.๑.๕.๓ ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบสามารถจำแนกออกได้หลายประเภท ได้มีผู้จำแนกประเภทของรูปแบบ ดังนี้

สมิธและคณะ (Smith and others) จำแนกรูปแบบออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

๑.๑ รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบิน จำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า

๑.๒ รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการ ก่อนจะทำการทดลองเครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือ เครื่องฝึกหัดบิน เป็นต้น รูปแบบชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก

๒. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) จำแนกออกเป็น

๒.๑ รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการ ใช้ข้อความปกติธรรมดาในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น Bertalanffy ผู้สร้างทฤษฎีระบบกล่าวว่า การมีรูปแบบข้อความนั้น แม้บางครั้งจะเข้าใจยากแต่ก็ยิ่งดีกว่าไม่มีรูปแบบเสียเลยเพราะอย่างน้อยก็เป็นแนวทางในการสร้าง รูปแบบประเภทอื่นต่อไป

๒.๒ รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการและโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น^{๓๕}

คีฟส์ (Keeves) ได้จำแนกรูปแบบออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่

^{๓๕} Smith, R. H., and Others, **Measurement : Making Organization Perform.**(New York : Macmillan, 1980), 461.

๑. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพส่วนใหญ่ใช้ใน
ด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอมสร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างของ
รูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ใน
ลักษณะนั้น ด้วย

๒. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย
หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิหรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด
องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น

๓. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์
ขององค์ประกอบหรือตัวแปร โดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้าน
พฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดและประเมินผลทางการศึกษา รูปแบบลักษณะนี้
ส่วนมาก พัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ

๔. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่เริ่มจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์
เส้นทาง (Path Analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ทำให้สามารถศึกษา
รูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบนี้คือต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎี
ที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรง แต่ละสมการแสดงความ
สัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผล ระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริง
เพื่อทดสอบรูปแบบ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะได้แก่

๔.๑ รูปแบบระบบเส้นเดี่ยว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความ
สัมพันธ์ เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นทางที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียวโดยไม่มี
ความสัมพันธ์ย้อนกลับ

๔.๒ รูปแบบระบบเส้นคู่ (Non-recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความ
สัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรโดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรหนึ่งอาจเป็นทั้งตัว
แปรเชิงสาเหตุและ เชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้^{๓๖}

ผู้วิจัยสรุปได้ว่าประเภทรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการสร้าง และสร้างขึ้นจาก
แนวคิดของทฤษฎีอาจเป็นโมเดลเชิงเทียบเคียงลักษณะเป็นโมเดลเชิงกายภาพ โมเดลเชิงข้อความที่
แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบโมเดลเชิงคณิตศาสตร์ หรือโมเดลเชิงสาเหตุประเภทของ
รูปแบบทั้งหมดสามารถปรับใช้ในการหาคำตอบ และการสร้างแนวคิดใหม่ ๆ ที่เป็นความรู้ให้กับสังคม

^{๓๖} Keeves, Peter J, "Model and Model Building," Educational Research Methodology and Measurement : An International Handbook. (Oxford : Pergamon Press, ๑๙๘๘1988), P.561-565.

บทสรุป

รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการดำเนินงาน และเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบ ที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไร จำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไร ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆที่กำลังศึกษา ซึ่งจะออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลัก ส่วนกระบวนการวิจัยเพื่อการพัฒนาารูปแบบ สามารถสรุปได้เป็น ๒ ขั้นตอนได้แก่ ๑) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ ๒) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ

๒.๒.๑ ความหมายของผู้สูงอายุ

บรรลุ ศิริพานิช^{๓๓๗} ได้ให้ความหมายของคำว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง การพัฒนาการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะสุดท้ายของช่วงอายุมนุษย์ ซึ่งเริ่มตั้งแต่เกิด และดำเนินต่อไปจนสิ้นสุดอายุขัยของสิ่งมีชีวิตนั้น ๆ และกำหนดให้บุคคลที่มีอายุ ๖๐ ขึ้นไป เป็นผู้สูงอายุ หรือผู้สูงวัยซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้สูงวัยโดยทั่วไป หมายถึง บุคคลที่มีชีวิตอยู่ในช่วงท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยที่มีความเสื่อมทางด้านร่างกาย จิตใจ และทางสังคม นอกจากอาการเสื่อมลงแล้ว ยังได้ใช้เกณฑ์อายุ ๖๐ ปี เป็นเกณฑ์สากล นอกจากนั้น ความหมายของผู้สูงวัยทางวิชาการมีผู้ให้ความหมายไว้พอเป็นแนวทาง ดังนี้ วัยสูงอายุอาจเรียกว่า วัยงาม หรือวัยพัฒนา ต่างประเทศใช้คำว่า Golden Age และตามนโยบายสาธารณสุขของไทยให้นับอายุตามปฏิทินเป็นเกณฑ์มาตรฐานสากลกำหนดอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปเป็นการเริ่มต้นของการเป็นผู้สูงอายุ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้ให้ความหมายว่า ผู้สูงอายุหมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน ๖๐ ปีขึ้นไป และมีสัญชาติไทย^{๓๓๘}

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข กล่าวว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่สังคมได้กำหนดเกณฑ์อายุเมื่อมีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยเสื่อมทางร่างกาย จิตใจและสังคม แต่จะคนจะปรากฏ

^{๓๓๗} บรรลุ ศิริพานิช, บริการสุขภาพผู้สูงอายุ, แพทยสภาสาร, (ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๙ เดือน กันยายน, ๒๕๒๖), หน้า ๔๐.

^{๓๓๘} กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพฯ: เจ.เอส. การพิมพ์), หน้า ๒.

อาการเสื่อมแตกต่างกัน นอกจากนี้ถ้าอายุเสื่อมดังกล่าวยังใช้เกณฑ์อายุ ๖๐ ปีเป็นเกณฑ์สากลเพื่อให้ทราบว่าคุณค่าใดสมควรเป็นผู้สูงอายุ^{๓๙}

Craig ได้แบ่งช่วงวัยของผู้สูงอายุเป็น ๔ ช่วง ดังนี้^{๔๐}

๑. วัยสูงอายุตอนต้น (The young old) ช่วงอายุ ๖๐-๖๙ ปี เป็นช่วงที่ต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่เป็นภาวะวิกฤติหลายด้าน เช่น การเกษียณอายุ การเสียชีวิตของญาติสนิทหรือคู่ครอง รายได้ลดลงการสูญเสียบทบาททางสังคม โดยทั่วไปช่วงนี้บุคคลยังคงต้องแข็งแรง แต่อาจต้องพึ่งพาผู้อื่นบ้างอย่างไรก็ตามผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงจะรู้จักปรับตัว ช่วงนี้เป็นช่วงที่ยังมีสมรรถภาพด้านต่าง ๆ มากการปรับตัวควรใช้แบบ Engagement คือ ยังร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมทั้งในและนอกครอบครัว

๒. วัยสูงอายุตอนกลาง (The middle age old) ช่วงอายุ ๗๐-๗๙ ปี เป็นช่วงที่เริ่มเจ็บป่วย เพื่อนและสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ใกล้เคียงกันเริ่มเสียชีวิตมากขึ้น การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อยลงซึ่งเป็นการปรับตัวแบบ Disengagement คือ การเลิกเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม

๓. วัยสูงอายุมาก (The old old) ช่วงอายุ ๘๐-๘๙ ปี ผู้ที่มีอายุช่วงนี้จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เพราะสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับคนอายุช่วงนี้ ต้องมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น แต่ต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ยังกระตุ้นความมีสมรรถภาพในแง่ต่าง ๆ ตามวัย (Both privacy and stimulating) ผู้สูงวัยระยะนี้ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากกว่าวัยที่ผ่านมา

๔. วัยสูงอายุมากๆ (The very old old) ช่วงอายุ ๙๐-๙๙ ปี ผู้ที่มีระดับอายุนี้มีจำนวนค่อนข้างน้อย เป็นระยะที่มักมีปัญหาด้านสุขภาพมาก ผู้ที่อายุอยู่ในระดับนี้ควรทำกิจกรรมที่ไม่ต้องแข่งขันควรทำกิจกรรมที่ตนพอใจและอยากทำ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ได้ผ่านวิกฤติต่าง ๆ ของชีวิตมาแล้วด้วยดีมากมาย ช่วงนี้จะเป็นคาบแห่งความสุขสงบ พอใจในตนเอง

อย่างไรก็ตามคำจำกัดความของคำว่า ผู้สูงอายุ หรือวัยชรา ในแต่ละสังคมหรือแต่ละประเทศ จะให้ความหมายที่ต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุโดยเฉลี่ยของการทำงานหรือสภาพทางร่างกายของผู้สูงอายุ สภาพทางสังคมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาถืออายุ ๖๕ ปี กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียถืออายุ ๖๗ ปี เป็นต้น สุขภาพแข็งแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ ในขณะที่คนอายุน้อยกว่าบางคนกลับมีสภาพร่างกายและจิตใจเสื่อมโทรมเสียมากกว่า ถึงแม้ว่าอายุจะไม่ได้เป็นเครื่องชี้เพียงอย่างเดียวว่าคุณค่าหรือสุขภาพหรือสูงอายุ แต่อายุ

^{๓๙} สมศกต์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาภาวะผู้สูงอายุ : ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

^{๔๐} ศรีเรื่อน แก้วกัจจาล. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่มที่ ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๕๔๑.

นั้นสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางหนึ่งที่จะทราบได้ว่าบุคคลใดสมควรจะเป็นคนชราหรือเป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นตามหลักเกณฑ์มาตรฐานสากลขององค์การระหว่างประเทศจึงใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการกำหนดการเริ่มต้นของการเป็นผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ นอกจากนั้น ผู้สูงอายุส่วนมากต้องการปรับตัวซึ่งมีอยู่ ๒ ประเภทกว้าง ๆ คือ การปรับตัวภายนอก ได้แก่ ส่วนที่สามารถมองเห็นได้ เช่น การทำใจ การรู้จักปลง การยอมรับความชราการยอมรับการพลัดพลาด การมีอารมณ์เยือกเย็น การปรับตัวภายนอกง่ายกว่าการปรับตัวภายในแนวคิดที่เกี่ยวกับทฤษฎีของผู้สูงอายุ มีดังนี้

๒.๒.๒ ทฤษฎีการสูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงและเสื่อมถอยทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนหน้าที่การงานทางสังคมเป็นสาเหตุแห่งการสูงอายุ จึงมีทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุ แห่งการสูงอายุเอาไว้ ๓ กลุ่มดังนี้^{๔๑}

๑. ทฤษฎีทางด้านชีววิทยา (Biological Theory) เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายถึงสาเหตุ แห่งการสูงอายุมีอยู่ ๔ แนวคิด ได้แก่

๑) ทฤษฎีพันธุศาสตร์ (Genetic Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า คนสูงอายุเกิดขึ้นตาม พันธุกรรมมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอวัยวะบางส่วนของร่างกายคล้ายคลึงกันหลายชั่วอายุ และ ลักษณะนั้นแสดงออกมาเมื่ออายุมากขึ้น เช่น ผมหงอก ศีรษะล้านและเดินหลังค่อม เป็นต้น

๒) ทฤษฎีความผิดพลาด (Error Theory) ทฤษฎีนี้ เชื่อว่าเมื่ออายุมากขึ้น ยีนส์จะ ค่อยๆ เกิดความผิดปกติ และเริ่มมากขึ้นจนถึงจุดหนึ่งทำให้เซลล์ของร่างกายเสื่อมหมดอายุลง

๓) ทฤษฎีทำลายตนเอง (Autoimmune Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า เมื่ออายุมากขึ้น ร่างกายจะสร้างภูมิคุ้มกันปกติค่อยๆ ลดลง พร้อมกับมีการสร้างภูมิคุ้มกันทำลายตนเองมากขึ้น ทำให้ ร่างกายต่อสู้เชื้อโรคและสิ่งแปลกปลอมได้ไม่ดี เกิดการเจ็บป่วยได้ง่าย

๔) ทฤษฎีเรดิคัลอิสระ (Free Radical Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าภายในร่างกายของ คนเรานั้นมีเรดิคัลอิสระเกิดขึ้นอยู่มากมาย ตลอดจนเรดิคัลเหล่านี้จะไปทำให้ยีนเกิดความผิดปกติ ทำให้ส่วนประกอบที่สำคัญของเนื้อเยื่อเหี่ยวเสียวเสียมความยืดหยุ่นไป

๒. ทฤษฎีทางด้านจิตวิทยา (Psychological Theory) เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายถึง สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงไป มีอยู่ ๒ แนวคิด ได้แก่

๑) ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality Theory) กล่าวว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขหรือ ความทุกข์นั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลังและการพัฒนาจิตใจของผู้นั้น ถ้าผู้สูงอายุเติบโตมาด้วยความมั่นคงมี

^{๔๑} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมวิทยาภาวะสูงอายุ: ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒-๑๕.

ความรักถ้อยที่ถ้อยอาศัย เห็นความสำคัญของคนอื่น รักคนอื่น และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ก็มักจะเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุข สามารถอยู่กับลูกหลาน หรือผู้อื่นได้โดยไม่มีความเดือดร้อน แต่ในทางกลับกัน ถ้าเป็นผู้สูงอายุที่เติบโตมาในลักษณะที่ร่วมมือกับใครไม่เป็น ไม่อยากช่วยเหลือผู้ใด จิตใจคับแคบ ผู้นั้นก็มักจะเป็นผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยมีความสุข

๒) ทฤษฎีความปราดเปรื่อง (Intelligence Theory) เชื่อว่าผู้สูงอายุที่ยังความปราดเปรื่องและยังคงความเป็นปราชญ์อยู่ได้ ก็ต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจเรื่องต่างๆ อยู่เสมอ มีการค้นคว้าและพยายามที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งผู้ที่จะมีลักษณะเช่นนี้ได้ จะต้องเป็นผู้มีสุขภาพดีและฐานะทางเศรษฐกิจดีพอ เป็นเครื่องเกื้อหนุนด้วย

๓) ทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological Theory) เป็นทฤษฎีที่พยายามวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องมีสถานภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งเป็นทฤษฎีที่ช่วยให้ผู้สูงอายุอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีอยู่ ๕ แนวคิดได้แก่

๑) ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การปรับตัวต่อการเป็นผู้สูงอายุน่าจะเกี่ยวข้องกับทฤษฎีบทบาท เนื่องจากบุคคลจะมีบทบาททางสังคมแตกต่างกันไป ดังนั้นผู้สูงอายุจะต้องยอมรับบทบาทของตนเองที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตด้วย

๒) ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมอยู่เสมอๆ จะมีบุคลิกภาพที่กระฉับกระเฉง มีความพึงพอใจในชีวิต และปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ปราศจากกิจกรรมหรือบทบาทหน้าที่ใดๆ

๓) ทฤษฎีการแยกตนเอง (Disengagement Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุหนีจากความกดดันและการตึงเครียดโดยการถอนตัว (Withdrawal) ออกจากสังคม ซึ่งเป็นผลจากการที่รู้สึกว่าคุณเองมีความสามารถลดลง

๔) ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุจะแสวงหาบทบาททางสังคมเพื่อทดแทนบทบาทเก่าที่สูญเสียไป และพยายามปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่อย่างต่อเนื่อง

๕) ทฤษฎีลำดับชั้นอายุ (Age Stratification Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า อายุเป็นหลักเกณฑ์สากลที่กำหนดบทบาท สิทธิ หน้าที่ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามชั้นของอายุหนึ่งไปสู่อีกอายุหนึ่ง

ทฤษฎีการสูงอายุมีมุมมองการสูงอายุแตกต่างกัน โดยทฤษฎีทางชีววิทยามองการสูงอายุด้วยการพิจารณาจากประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะต่างๆ ภายในร่างกาย ส่วนทฤษฎีทางจิตวิทยามองการสูงอายุโดยพิจารณาจากการเรียนรู้ สติปัญญา และอารมณ์ ทฤษฎีทางสังคมวิทยามองการสูงอายุโดยพิจารณาจากผู้สูงอายุที่มีสภาพชีวิตที่เป็นสุข ซึ่งต้องเป็นผู้ที่สามารถคงบทบาทและสภาพทางสังคมของตนเองไว้ได้

นอกจากนี้นักชราวิทยาได้แบ่งช่วงอายุออกเป็น ๔ ช่วง โดยใช้เกณฑ์ตามลักษณะจิตสังคม และชีววิทยา ดังนี้

๑. ช่วงไม่ค่อยแก่ (The Young-Old) ช่วงนี้อายุประมาณ ๖๐-๖๙ ปี เป็นช่วงที่คนต้องประสบกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่เป็นภาวะวิกฤตหลายด้าน เช่น การเกษียณอายุ การจากไปของมิตรสนิท คู่ครอง รายได้ลดลง การสูญเสียตำแหน่งทางด้านสังคม เป็นต้น โดยทั่วไปบุคคลยังคงแข็งแรงแต่อาจต้องพึ่งพิงบุคคลอื่นบ้าง อย่างไรก็ตามบุคคลที่มีการศึกษาสูงและรู้จักการปรับตัวยังคงมีสมรรถภาพด้านต่างๆ ใกล้เคียงกับหนุ่มสาว การปรับตัวในช่วงนี้แนะนำว่าควรใช้แบบ engagement คือ เข้าร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัวให้มากขึ้น

๒. ช่วงแก่ปานกลาง (The Middle-aged old) อายุประมาณตั้งแต่ ๗๐-๗๙ ปี เป็นช่วงที่คนเริ่มเจ็บป่วย เพื่อนและสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ใกล้ๆ กัน อาจล้มหายตายจากกันมากขึ้น การเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมลดน้อยลง การปรับตัวในระยะนี้มักเป็นไปในรูปแบบ disengagement คือ ไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมของครอบครัวและสังคมมากนัก

๓. ช่วงแก่จริง (Old-old) อายุประมาณ ๘๐-๘๙ ปี ผู้ที่มีอายุถึงระดับนี้ จะปรับตัวเข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมยากขึ้น เพราะสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับคนอายุถึงขั้นนี้ต้องมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น และไม่วุ่นวายแต่ก็ต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ยังกระตุ้นความมีสมรรถภาพในแง่ต่าง ๆ ตามวัย ผู้สูงอายุนี้อาจต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากกว่าในวัยที่ผ่านมา เริ่มย้อนนึกถึงอดีตมากยิ่งขึ้น

๔. ช่วงแก่จริงๆ (The vary Old-Old) อายุประมาณ ๙๐-๙๙ ปี ผู้มีอายุยืนถึงระดับนี้มีจำนวนค่อนข้างน้อย ความรู้ด้านต่างๆ ชีววิทยาสังคมและจิตใจของคนวัยนี้ยังไม่มีการศึกษามากนัก แต่อาจกล่าวได้ว่ามักเป็นระยะที่มีปัญหาทางสุขภาพ ผู้สูงอายุนี้อาจควรทำกิจกรรมที่ไม่ต้องมีการแข่งขัน ไม่ต้องมีการบีบคั้นเรื่องเวลาที่ต้องทำให้เสร็จควรทำกิจกรรมอะไรที่พอออกพอใจและอยากทำในชีวิต สำหรับผู้สูงอายุก่อนหน้านี้ที่ได้อ่านจากวิกฤตต่างๆ ของชีวิตมาแล้วด้วยดีจะเป็นคาบระยะแห่งความสุขสงบพอใจในตนเอง

จะเห็นได้ว่า แนวคิดทางจิตสังคมและชีววิทยา ดังกล่าวได้กล่าวถึงช่วงอายุของผู้สูงอายุนั้น เป็นช่วงระยะของการเปลี่ยนแปลงสุขภาพ ร่างกาย จิตใจและอารมณ์ รวมทั้งบทบาทสังคมและการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม อวัยวะต่างๆ เริ่มเสื่อมลงไปตามอายุของผู้สูงอายุ สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบทบาทหน้าที่ และสัมพันธ์ทางสังคมลดลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการเกิดความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ หากไม่มีวิธีป้องกัน และการจัดการสุขภาพที่เหมาะสม

๒.๒.๓ การเปลี่ยนแปลงในผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อันเนื่องมาจากกระบวนการของความชรา (Aging Process) หรือความชรา (Aging) ของผู้สูงอายุก่อให้เกิดปัญหามากมายตามมา สภาพปัญหาของผู้สูงอายุนั้นสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงใน ๓ ประการใหญ่ ๆ คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ รวมทั้งทางสังคม ซึ่งจะแยกกล่าวโดยละเอียดดังนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุความเสื่อมโทรมของร่างกาย จะทำให้อวัยวะและระบบต่างๆ ของร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงไป บางอวัยวะเปลี่ยนแปลงเร็ว บางอวัยวะเปลี่ยนแปลงช้า ซึ่งสามารถเห็นการเปลี่ยนแปลงได้เร็วหรือช้าแตกต่างกันไป ดังนี้

(๑) ระบบต่อผิวหนังร่างกาย ผิวหนัง เล็บ และขน ผิวหนังที่แก่จะแห้ง เทียบวัน ตกกระ (Actinic Keratosis) บางแห่งมีจุดเหมือนขี้แมลงวัน (Senile Lantigo) ผิวหนังบางมองเห็นหลอดเลือดใต้ผิวหนังได้อย่างชัดเจน บางแห่งอาจมีพรายน้ำ (Senile Purpura) เพราะหลอดเลือดฝอยเปราะแตกง่าย ต่อมไขมันทำงานน้อยลง แต่ขนาดของต่อมไขมันจะใหญ่ขึ้น โดยเฉพาะบริเวณจมูก แก้ม หน้าผากและขมับ Cellular Immune Function จะลดลงทำให้เป็นโรคเชื้อราบ่อยขึ้น และไวต่อการเป็นเนื้องอกมากขึ้น ผมจะเปลี่ยนเป็นสีเทาและหงอกในที่สุด ผมร่วงและไม่งอกขึ้นมาใหม่ จนมีผมบางหรือศีรษะล้านโดยเฉพาะบริเวณหน้าผากพร้อมกับมีขนหยาบๆ ในรูจมูกและที่หู เล็บจะงอกช้าลง หนาขึ้นและผิดรูป (Onychogryposis) ต่อมเหงื่อขับเหงื่อได้น้อยลง ขนาดต่อมเหงื่อมีขนาดเล็ก และเหลือจำนวนน้อยลง จึงระบายความร้อนได้ไม่ดี ทำให้ผู้สูงอายุนอนมากเมื่อมีอากาศร้อน จึงเป็นลมได้ง่าย

(๒) ระบบหัวใจและหลอดเลือด ขนาดหัวใจจะเล็กลง ขนาดของช่อง Left Ventricle จะลดขนาดลง ส่วนช่องของ Left Atrium จะเพิ่มขนาดใหญ่ขึ้น ลิ้นหัวใจแข็งและหนาขึ้นหลอดเลือดจะแข็ง สูญเสียความยืดหยุ่นเนื่องจากมีแคลเซียมมาเกาะที่ผนังหลอดเลือด ทำให้ปริมาณเลือดที่บีบส่งออกไปลดลง ความสามารถของหัวใจในการใช้ออกซิเจนลดลงด้วย หัวใจจะทนต่อความเครียดต่างๆ เช่น ความดันโลหิตสูง ไข้และการออกกำลังกายอย่างรุนแรงไม่ได้เท่ากับหัวใจของผู้ใหญ่ และเป็นสาเหตุของโรคหัวใจวาย ความดันเลือด Systolic จะเพิ่มขึ้นตามอายุ ส่วนความดันเลือด Diastolic เพิ่มเพียงเล็กน้อย

(๓) ระบบหายใจ เนื้อปอดจะมีความยืดหยุ่นลดน้อยลง การหดและขยายตัวไม่ดี เยื่อหุ้ม ปอดแห้ง ทรวงอกแข็ง เวลาหายใจทรวงอกขยายไม่ดี กล้ามเนื้อทรวงอกก็เสื่อม จึงมีการหายใจลำบาก ทำให้การแลกเปลี่ยนก๊าซลดลงผู้สูงอายุจะมีโอกาสเกิดโรคปอดได้ง่าย และมักมีอาการหลอดลมอักเสบเรื้อรัง และถุงลมโป่งพอง เยื่อจมูกบวม เวลาหายใจต้องหายใจทางปาก นอนกรน ผู้สูงอายุ จึงมีปากแห้งอยู่เสมอ รวมทั้งกล่องเสียงจะหย่อน เสียงแหบ และเปลี่ยนแปลงไป

(๔) ระบบกล้ามเนื้อ จะมีเซลล์กล้ามเนื้อในแต่ละมัดลดน้อยลงไปจากความเสื่อมและมีเยื่อพังผืดเกิดขึ้นแทน ส่งผลให้กล้ามเนื้อหดเหี่ยวลง ออกแรงทำงานหนักไม่ได้ ความคล่องแคล่วลดน้อยลง การเดินทางเปลี่ยนอิริยาบถเชิงซ้ำและเคลื่อนไหวได้ลำบาก ผู้สูงอายุมักเดินก้าวสั้นๆ ทำทางเดินไม่ค่อยมั่นคง การทรงตัวไม่ดี มีไหล่ห่อเนื่องจากกล้ามเนื้อต้นแขน Deltoid เล็กลงและปม กระดูกอะโครเมีย (Acromian Process) เสื่อมลง

(๕) ระบบกระดูกเริ่มเสื่อมไปเนื่องจากหินปูนหรือแคลเซียม ซึ่งเป็นส่วนประกอบของกระดูกจะสลายตัวออกมา ทำให้กระดูกบางและเปราะ ผู้สูงอายุจึงมีกระดูกหักได้ง่าย นอกจากนี้ ยังทำให้กระดูกเล็กลงผิดรูปไป ผู้สูงอายุจึงมีโครงสร้างเล็กและเตี้ยลง หลังโก่ง ขาโก่ง ตัวเอียงได้ รวมทั้งข้อต่าง ๆ จะมีการอักเสบ เนื่องจากความเสื่อมของข้อ น้ำในข้อจะแห้งทำให้ผู้สูงอายุมีการปวดข้อต่าง ๆ ได้ง่าย ถ้าไม่คอยได้ออกกำลังกาย หรือไม่ได้ใช้ข้อให้เคลื่อนไหวก็ยิ่งทำให้เกิดการเสื่อมของกระดูกและข้อมากขึ้น

(๖) ระบบประสาทสมองจะเล็กลง เซลล์ประสาทในสมองจะมีจำนวนน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของ Cortex หลอดเลือดในสมองเริ่มแข็ง ซึ่งเป็นสาเหตุของหลอดเลือดในสมองแตก และเป็น อัมพาตครึ่งซีกในที่สุด นอกจากนี้ยังส่งผลให้การทำงานของโครงร่างกล้ามเนื้อกับสมองไม่สัมพันธ์กัน จะทำให้มือเท้าสั่น และบางคนอาจสั่นไปทั้งตัว

(๗) ระบบประสาทสัมผัสพิเศษ อันประกอบด้วยตา หู จมูก และลิ้น โดยผู้สูงอายุจะมีสายตาที่ยาวขึ้น การปรับตาต่อความมืดและสว่างน้อยลง และจะเปลี่ยนแปลงเป็นต้อกระจกได้ หูได้ยินเสียงลดลง ส่วนจมูก เยื่อจมูกและปลายประสาทรับกลิ่นเสื่อมลง ทำให้การรับรู้กลิ่นน้อยลง รวมทั้งลิ้นจะมีประสาทรับรสที่เสื่อมไป การรับรู้รสเลวลง ทำให้เวลารับประทานอาหารไม่รู้รส อาหารไม่อร่อย ความอยากอาหารมีน้อยลง จนกลายเป็นอาการเบื่ออาหารไปได้

(๘) ระบบทางเดินอาหาร การย่อยและการดูดซึมอาหาร รวมทั้งการหลั่งน้ำย่อยต่าง ๆ ลดลงและลดลงมากที่สุดในกระเพาะอาหาร ตับจะมีขนาดและน้ำหนักลดลง เพราะมีการเก็บคอลลาเจน และวิตามินลดลง ระบบการทำงานของเอนไซม์ลดลง มีผลทำให้ตับมีสมรรถภาพในการทำลายพิษต่างๆ ที่เข้าสู่ร่างกายลดน้อยลงด้วย

(๙) ระบบทางเดินปัสสาวะ ไตจะสูญเสีย Nephron ตามอายุทำให้ประสิทธิภาพการกรองลดลง เกิดนิ่วในไต ส่งผลให้ไตและกระเพาะปัสสาวะอักเสบ ผู้สูงอายุเพศชายบางรายต่อมลูกหมากมีขนาดโตขึ้น ทำให้มีการขัดขวางทางเดินปัสสาวะ ปัสสาวะลำบาก สำหรับผู้หญิงมีอาการคันอวัยวะเพศและผิวหนังแห้งเพราะฮอร์โมนลดลง

(๑๐) ระบบต่อมไร้ท่อ มีการลดลงของฮอร์โมนต่างๆ ทำให้กล้ามเนื้อลีบ กระดูกผุเปราะบาง อ่อนเพลีย ซึมเศร้าและชีพจรช้า และจะพบอาการของเบาหวานมากขึ้นในผู้สูงอายุ

(๑๑) ระบบอวัยวะสืบพันธุ์ ผู้สูงอายุชายจะมีต่อมลูกหมากโตขึ้นอาจจะขัดขวางทางเดินปัสสาวะ ส่วนผู้หญิงเยื่อบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์ภายนอกจะฝ่อเหี่ยวลง นอกจากนี้มีมดลูก ปีกมดลูก และรังไข่จะฝ่อเหี่ยวลงด้วย ช่องทางของอวัยวะเพศจะหนาขึ้น แห้ง ยึดหยุ่นน้อย เลือดมาเลี้ยงน้อยลง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจทำให้เกิดการติดเชื้อของระบบทางเดินปัสสาวะ กลั้นปัสสาวะไม่ได้ ปวดถ่ายปัสสาวะทันทีและ บ่อยครั้งขึ้น^{๔๒}

๒. การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและสังคม เพราะความเสื่อมของอวัยวะต่างๆ มีผลต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ และจะเป็นอุปสรรคต่อการติดต่อกับบุคคลอื่น รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ เป็นผลมาจากการสูญเสียในด้านต่างๆ เช่น การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก การสูญเสียสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ การสูญเสียสัมพันธภาพในครอบครัว เป็นต้น ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่า ไร้ประโยชน์ เสียความภูมิใจในตนเอง สูญเสียความนับถือที่ตนเคยได้รับ ส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดความโดดเดี่ยว รู้สึกเจ็บเหงา เบื่อหน่าย และเกิดภาวะซึมเศร้าตามมาได้ในที่สุด

๓. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม มีส่วนเกี่ยวข้องกับสาเหตุของปัญหาทางกาย และจิตใจของผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของไทยที่มีแนวโน้มไปทางตะวันตกมากขึ้น ย่อมเกิดผลกระทบต่อผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคม การเปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นผู้อาศัยใน ครอบครัว การถูกทอดทิ้ง ตลอดจนการเสื่อมความเคารพ นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อผู้สูงอายุต้องเผชิญการสูญเสีย ถ้าไม่มีบทบาทหรือกิจกรรมอื่นทดแทน อาจเกิดปัญหาทางด้านจิตใจหรืออารมณ์มากขึ้น มองโลกในแง่ร้ายสิ้นหวังและซึมเศร้าอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพจิต ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคจิตในผู้สูงอายุได้^{๔๓}

สรุปได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยอวัยวะต่างๆ เริ่มเสื่อมลงไปตามอายุ สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบทบาทหน้าที่และสัมพันธภาพทางสังคมที่ลดลง ส่งผลต่อการเกิดความเจ็บป่วยได้หากไม่มีวิธีการป้องกันและการจัดการสุขภาวะที่เหมาะสม

จะเห็นได้ว่า สภาพร่างกาย จิตใจ ตลอดจนการดำรงอยู่ในสังคมของผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากวัยอื่น เนื่องจากมีความเสื่อมในการทำงานของระบบอวัยวะต่างๆ ทั้งร่างกายไม่ว่าจะเป็นระบบประสาท ระบบหัวใจและหลอดเลือด ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ ฯลฯ รวมทั้งการ

^{๔๒} ชูศักดิ์ เวชแพศย์, สรีรวิทยาการออกกำลังกาย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๘), หน้า ๔๑.

^{๔๓} แสงจันทร์ ทองมาก, สุขภาพวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุในการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๘). หน้า ๘-๑๐.

เปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถรักษา สภาวะสมดุลของร่างกายไว้ได้ ทำให้เกิดอาการผิดปกติ และอาจกลายเป็นโรคเรื้อรังที่ติดตัวผู้สูงอายุ

๒.๒.๔ สุขภาพผู้สูงอายุ/ปัญหาสุขภาพ

๒.๒.๔.๑ ความหมายของคำว่า “สุขภาพ”

ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีคำกล่าวที่บ่งถึงภาวะการมีสุขภาพกายดีมีอยู่ ๒ คำ คือ คำว่า “อัปปาพาโธ” มีความเจ็บป่วยน้อย หรือ “อัปปาตังโก” มีโรคน้อย เช่น “ภิกษุในธรรมวินัยนี้... เป็นผู้ มีอาหารน้อย มีโรคเบาบาง”^{๔๔} “บุคคลในโลกนี้...เป็นผู้ไม่เบียดเบียนสัตว์... กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในที่ ใด ๆ เขาก็จะเป็นผู้มีโรคน้อย”^{๔๕} “ภิกษุทั้งหลายองค์ของภิกษุ ผู้บำเพ็ญเพียรมี ๕ ประการ คือ... หลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ไปเกิดในสุคติสวรรค์กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในที่ใด ๆ เขาก็จะเป็นผู้มีอาหารน้อย มีโรคเบาบาง”^{๔๖} ภาวะความมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีควบคู่กันไปเป็น ความหมายที่สมบูรณ์สูงสุดในพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีโรคทางกายเกิดขึ้นก็สามารถพัฒนาด้านจิตใจไว้ได้เพราะมุ่งให้ ความสำคัญทางด้านจิตใจเป็นพิเศษ ดังพุทธภาษิตที่ว่า “ใจเป็นผู้นำสรรพสิ่ง”^{๔๗}

คำว่า “สุขภาพ” องค์การอนามัยโลก ปี ๒๔๙๑ ให้ความหมายว่า สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้ง ทางด้านร่างกาย สังคม และจิตใจประกอบกัน โดยไม่หมายเฉพาะแต่เพียงการปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ หรือพิการเท่านั้นพระพุทธเจ้า ตรัสถึงความสำคัญของการมีสุขภาพร่างกายดีไม่มีโรคภัยเบียดเบียนว่า เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมแก่การบำเพ็ญเพียรอย่างยิ่ง^{๔๘} หากร่างกายเจ็บป่วยไม่อาจเยียวยาได้แล้ว พระองค์จะทรงมุ่งเน้นการเยียวยาทางด้านจิตใจเป็นหลักดังเรื่องที่ปรากฏว่า ครั้งหนึ่งมีภิกษุทุพพล ภาพป่วยหนัก ระยะเวลาสุดท้าย พระพุทธเจ้าทรงเยียวยารักษาทางด้านจิตใจ ทรงมีพระดำรัสว่า “แม้ร่างกาย จะเจ็บหนักแต่ยังสามารถพัฒนาให้ไปสู่การบรรลุธรรมได้”^{๔๙} ทัศนะเรื่องความเจ็บป่วยที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงไว้ประการหนึ่งว่า “ร่างกายเป็นรังแห่งโรค”^{๕๐} การที่ร่างกายเป็นฐานหรือที่ตั้งแห่งโรค ย่อมจะเจ็บป่วยอย่างใดอย่างหนึ่งไม่มากก็น้อยเป็นธรรมดา อีกคำหนึ่ง คือ คำว่า “อโรคย” ไม่มีโรค ดังพุทธภาษิตว่า “อาโรคยปรมา ลาภา” แปลว่า ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ^{๕๑} คำว่า อโรคย อีกนัยหนึ่งหมายถึงภาวะการปราศจากโรคทางจิตเพียงอย่างเดียว ดังพุทธพจน์ที่ว่า ผู้ที่ปราศจากโรค

^{๔๔} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๓๗๙/๔๖๔.

^{๔๕} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๗/๓๐๖-๓๐๗, ม.ม. (ไทย) ๑๓/ ๑๓๔/๑๕๐, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๙๑/๓๕๑.

^{๔๖} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๓-๕๔/๙๒-๙๓.

^{๔๗} ขุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๑/๒๓.

^{๔๘} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๓-๕๔/๙๒-๙๓.

^{๔๙} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๒๑/๒๐๑.

^{๕๐} ขุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๑๔๘/๗๘, ขุ. อป. (ไทย) ๓๓/๑๕๕/๔๐๘.

^{๕๑} ม.ม.(ไทย) ๑๓/๒๑๕-๒๑๖/๒๕๔-๒๕๕.

ทางกายเป็นเวลาหลายๆหรือไม่มีโรคทางกายปรากฏอยู่เลยนั้นพอหาได้แต่คนที่ไม่มีโรคทางใจแม้เพียงชั่วขณะหนึ่งนี้หายาก ยกเว้นพระอรหันต์ผู้หมดกิเลสแล้วเท่านั้น^{๕๒}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) อธิบายว่า “สุขภาวะ” หรือ “สุขภาพ” เป็นคำเดียวกัน ในภาษาบาลีแต่ภาษาไทยแผลง “ว” เป็น “พ” เป็นคำว่า “สุขภาพ” เมื่อความหมายของสุขภาพ คือ สุขภาพทางกาย จิต สังคม และปัญญา จึงสื่อความหมายใกล้ความสุขภาวะที่ปลอดภัย เป็นสุข เป็นภาวะที่สมบูรณ์คำสมัยใหม่เรียกว่า “องค์รวม”^{๕๓} ความสุขแนวพุทธ หรือ สุขภาพแนวพุทธ ประกอบด้วยลักษณะที่เป็นวิชา (ความสว่างผ่องใส) วิมุตติ (ความหลุดพ้นเป็นอิสระ) วิสุทธิ (ความหมดจด ไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง) สันติ (ความสงบไม่ร้อนรนกระวนกระวาย) ซึ่งเป็นภาวะที่เป็นความดีงามของชีวิต

นับเป็นเวลาประมาณ ๕๐ ปีที่ผ่านมาองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ซึ่งเรียกโดยย่อว่า WHO ได้ให้บทนิยามของคำว่า “สุขภาพ” ไว้ว่า “สุขภาพ คือ ความสุขที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม ไม่เพียงแต่ความปราศจากโรคหรือทุพพลภาพเท่านั้น” ความหมายของคำว่าสุขภาพดังกล่าวนี้ใช้กันแพร่หลายทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการแพทย์และสาธารณสุข

ต่อมาผู้เชี่ยวชาญขององค์การอนามัยโลกหลายคนมีความเห็นว่าบทนิยามที่ได้ให้ไว้ยังขาดความสมบูรณ์น่าจะมีการเพิ่มองค์ประกอบทางจิตวิญญาณเข้าไปด้วยดังนั้นคำจำกัดความของสุขภาพขององค์การอนามัยโลก คำว่า “สุขภาพ” หรือ Health จึงหมายถึงสุขภาวะที่สมบูรณ์ใช้คำว่า “Complete Well-being” ทางกาย (Physical) ทางจิต (Mental) ทางสังคม (Social) และทางจิตวิญญาณ (Spiritual) ฉะนั้นคำจำกัดความดังกล่าวเป็นคำนิยามที่ลึกที่สุดกว้างที่สุด ครอบคลุมทุกอย่างทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ สุขภาพจึงไม่ใช่เรื่องโรค เรื่องโรงพยาบาล หรือเรื่องยาเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่ครอบคลุมไปทั้งหมด^{๕๔} กล่าวโดยสรุป ความหมาย สุขภาวะ เป็นการดูแลรักษา การป้องกัน และการเยียวยา ทั้งทางด้านร่างกาย สังคม และจิตใจ มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องปฏิบัติประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการดูแล การป้องกันและการเยียวยาชีวิต โดยเฉพาะทางด้านจิตใจ การส่งเสริมกำลังใจให้ผู้ป่วยหนัก มีความหวังที่จะดูแลรักษาใจซึ่งถือว่าสำคัญที่สุดเพื่อผู้ป่วยสามารถประคองจิตที่ดีของตนได้ตลอดไป จนกว่าจะสิ้นชีวิตหรือหากประคองจิตได้ถึงขั้นสูงสุดคือ การบรรลุธรรมได้พร้อมกับการสิ้นชีวิต ซึ่งถือว่าเป็นการบรรลุเป้าหมายชีวิต

^{๕๒} อภ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๕๗/๒๑๗.

^{๕๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), “สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ”, พุทธจักร, ปีที่ ๕๙ ฉบับที่ ๑๑ (พฤศจิกายน ๒๕๔๘), หน้า ๕-๑๐.

^{๕๔} ประเวศ วะสี, การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพและความสุข, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๓.

วิพุธ พูลเจริญ อธิบายว่าในวาระแห่งชาติสู่การปฏิรูประบบสุขภาพ การกำหนดนิยามดังกล่าวนับเป็นการหาญกล้าท้าทายองค์กรทางด้านสุขภาพในระดับโลก^{๕๕} ต่อไปจะขอกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะทั้งสี่มิติ ดังนี้

๑. สุขภาวะทางกาย (Physical Well-being) ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า “สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางกาย หมายถึงการมีร่างกายแข็งแรงคล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่มีโรคไม่พิการ มีเศรษฐกิจหรือปัจจัย ที่จำเป็น พอเพียง ไม่มีอุปัทวันตราย มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพคำว่า กาย ในที่นี้หมายถึงกายภาพด้วย”^{๕๖} ได้กล่าวว่า “สุขภาวะทางกายนั้นพิจารณาได้จากลักษณะและขนาดของร่างกาย สมรรถนะการรับรู้จากสัมผัสทางกาย การเจ็บป่วยและความผิดปกติทางกาย สมรรถนะกำลังกาย สมรรถนะในการฟื้นตัวจากการเจ็บป่วยและสมรรถนะในการดำเนินการกิจกรงาน”^{๕๗}

๒. สุขภาวะทางจิต (Mental Well-being) ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า “สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิต หมายถึง จิตใจที่มีความสุข รื่นเริง คล่องแคล่ว ไม่ติดขัดมีความเมตตา สัมผัสกับความงามของสรรพสิ่ง มีสติมีสมาธิมีปัญหา รวมถึงการลดความเห็นแก่ตัวลงไปด้วย เพราะตราบดีที่ยังมีความเห็นแก่ตัวก็จะมีสุขภาพที่สมบูรณ์ทางจิตไม่ได้”^{๕๘} นอกจากนี้ วิพุธ พูลเจริญ ได้กล่าวว่า “สุขภาวะทางจิตใจนั้นพิจารณาได้จากเขว่นปัญญา การตอบสนองและการจัดการกับอารมณ์และจิตใจ โลกทัศน์ที่มีต่อชีวิต ค่านิยมทัศนคติและความมั่นใจในตัวเองและการมองเห็นคุณค่าของตนเอง”^{๕๙}

๓. สุขภาวะทางสังคม (Social Well-being) ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า “สุขภาวะทางสังคม หมายถึง สุขภาวะที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันด้วยดีของกลุ่มคนในขนาดและลักษณะต่างๆ เช่น ในครอบครัว ในชุมชน ในสถานที่ทำงาน ในเมือง ในสังคมขนาดใหญ่หรือประเทศ และการอยู่ด้วยดีทั้งโลก” และ “การมีครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็งสังคมมีความยุติธรรม มีความเสมอภาค มีภราดรภาพ มีสันติภาพ มีความเป็นประชาสังคม มีระบบบริการที่ดีและระบบบริการเป็นกิจการทางสังคม”^{๖๐} นอกจากนี้ วิพุธ พูลเจริญ ได้กล่าวว่า “สุขภาวะทางสังคม ได้แก่ความสามารถที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นการปรับตัวให้เข้ากับสถานะทางสังคม และพฤติกรรมประจำวัน”^{๖๑}

^{๕๕} วิพุธ พูลเจริญ, สุขภาพอุดมการณ์และยุทธศาสตร์ทางสังคม, (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, ๒๕๔๔), หน้า ๑.

^{๕๖} ประเวศ วะสี, สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์, (นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพ, ๒๕๔๓), หน้า ๔-๕.

^{๕๗} วิพุธ พูลเจริญ, สุขภาพอุดมการณ์และยุทธศาสตร์ทางสังคม, หน้า ๘.

^{๕๘} ประเวศ วะสี, สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์, หน้า ๕.

^{๕๙} วิพุธ พูลเจริญ, สุขภาพอุดมการณ์และยุทธศาสตร์ทางสังคม, หน้า ๘.

^{๖๐} ประเวศ วะสี, สุขภาพสังคมสู่สังคมสันติภาพ, (นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูปสุขภาพและสถาบันวิจัยระบบสุขภาพ, ๒๕๔๕), หน้า ๕.

^{๖๑} วิพุธ พูลเจริญ, สุขภาพอุดมการณ์และยุทธศาสตร์ทางสังคม, หน้า ๘-๙.

๔. สุขภาวะทางจิตวิญญาณ (Spiritual Well-being) ประเวศ วะสี ได้กล่าวว่า “สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางจิตวิญญาณ หมายถึง สุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อทำความดีหรือจิตสัมผัสกับสิ่งที่มีคุณค่าอันสูงส่งหรือสูงสุด เช่น การเสียสละ การมีความเมตตา กรุณาการเข้าถึงพระรัตนตรัย หรือการเข้าถึงพระเจ้า เป็นต้น ความสุขทางจิตวิญญาณเป็นความสุขที่ไม่ระคนอยู่กับความเห็นแก่ตัวแต่เป็นสุขภาวะที่เกิดขึ้นเมื่อมนุษย์หลุดพ้นจากความมีตัวตน (Self-Transcending) จึงมีอิสรภาพ มีความผ่อนคลายอย่างยิ่ง เบาสบาย มีความปีติแผ่ซ่านทั่วไปมีความสุขอันประณีตและล้ำลึกหรือความสุขอันเป็นทิพย์สบายอย่างยิ่ง สุขภาพดีอย่างยิ่ง มีผลดีต่อสุขภาพทางกาย ทางจิต และทางสังคม”^{๖๒} และ “สุขภาวะทางปัญญา (Wisdom Health) หรือสุขภาพทางจิตวิญญาณหมายถึง ความฉลาดรู้นำไปสู่ชีวิตที่สมดุล ส่วนคุณลักษณะของผู้ที่มีสุขภาพวะทางปัญญา เช่น มีความรู้เท่าทัน (ฉลาดรู้) ด้วยสติปัญญามีมโนสำนึก (รู้ผิดชอบชั่วดี) มีค่านิยมถูกต้องมีมนุษยธรรม เช่น ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละ ซื่อสัตย์ มีhiriโอบตบะ และผลกระทบของการมีสุขภาพวะทางปัญญาต่อสุขภาพวะทางกาย ได้แก่ มีการหลั่งสารเอนโดฟินส์ (Endorphins) มีสุขภาพวะทางกายและโรคทางกายทุเลา เพิ่มภูมิคุ้มกัน ผลกระทบต่อสุขภาพวะทางใจ ได้แก่ นอนหลับสบายใจรู้สึกคลายเครียดมีอารมณ์ขัน เบิกบาน ผลกระทบต่อสุขภาพวะ ทางสังคม ได้แก่ การอยู่ร่วมกันด้วยดี อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” นอกจากนี้จิตวิญญาณเป็นมิติหนึ่งของบุคคล เป็นแกนกลางที่อยู่ในส่วนลึกที่สุดของจิตใจ มีความละเอียดซับซ้อน เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ ทำหน้าที่ผสมผสานมิติร่างกาย(Physical) มิติจิตสังคม (Psychosocial) เข้าด้วยกันเป็นแหล่งของความกล้าแกร่ง เป็นขุมพลังในการดำเนินชีวิตเป็นแหล่งของความหวังพลังใจที่เข้มแข็งทำให้บุคคลรู้สึกอยู่ในภาวะที่เหนือตนเองได้ มิติดีนี้พัฒนามาจากความผูกพันระหว่างจิตใจของมนุษย์กับทุกสิ่งทุกอย่าง (Universal) ที่อยู่รอบตัว ซึ่งได้แก่ ความเชื่อ ความคิด ค่านิยม ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตัวบุคคล สัตว์ สิ่งของ ธรรมชาติ และทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ สิ่งเหล่านั้น ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกผูกพันที่ฝังแน่น ติดตรึงอย่างลึกซึ้งอยู่ในส่วนลึกที่สุดของจิตใจ

จะเห็นได้ว่าปัจจุบันหากพูดถึงเรื่องสุขภาพหรือสุขภาวะจึงมีองค์ประกอบอยู่ ๔ มิติด้วยกัน คือ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางจิตวิญญาณทั้งหมดนี้ไม่ได้แยกกันอยู่เป็นกองๆ แต่ว่าเชื่อมโยงอยู่ในกันและกันทั้งหมดซึ่งสุขภาวะทางจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่ครอบคลุมและไปเชื่อมโยงกับสุขภาพในอีกสามมิติ ทั้งทางกาย ทางจิต และทางสังคม เนื่องจากสุขภาวะทางจิตวิญญาณเป็นยอดที่ส่งผลกระทบอย่างแรงต่อสุขภาพอีก ๓ มิติถ้าขาดสุขภาพวะทางจิตวิญญาณ มนุษย์จะไม่พบความสุขที่แท้จริง เกิดโรคพร่องเพราะขาดความสมบูรณ์ในตัวเอง เนื่องจากการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมาติดอยู่ในระดับต่ำ คือ ระดับทางวัตถุ ทราบไตที่ยังไม่ยกระดับการ

^{๖๒} ประเวศ วะสี, สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์, (นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพ, ๒๕๔๓), หน้า ๕.

พัฒนาไปถึงพัฒนาการทางจิตวิญญาณจะไม่สามารถแก้ปัญหาการขาดสุขภาวะได้^{๖๓} ดังนั้นเมื่อต้องการสร้างเรื่องสุขภาวะหรือสุขภาพจึงต้องไปให้ถึงเรื่องจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นมิติที่สูงและเชื่อมโยงกับเรื่องอื่น ๆ ทั้งหมดอาจจะพูดได้ว่าถ้าใครไม่เคยพบความสุขทางจิตวิญญาณหรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Spiritual Happiness” ย่อมไม่เคยพบความสุขที่แท้จริง^{๖๔}

๒.๒.๔.๒ ความหมายของสุขภาวะ

“A sound mind in a sound body”.^{๖๕} “จิตที่สดใสย่อมอยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์” การที่ได้มีคำกล่าวเช่นนี้ก็เนื่องจากร่างกายและจิตใจมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดจนเกือบจะแยกกันไม่ได้และต้องพึ่งพาอาศัยกันตลอดเวลา ถ้าเมื่อใดที่ร่างกายสุขสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บหรือมีสุขภาพดี จิตใจก็สุขสบายปราศจากความเศร้าหมองและมีความสดชื่นรื่นเริง ในทางตรงกันข้ามหากร่างกายได้รับแต่ความทุกข์ร้อน ประสบความผิดหวังและเศร้าโศกเสียใจอยู่เสมอก็พลอยทำให้ร่างกายทรุดโทรมซบพอม กินไม่ได้นอนไม่หลับและมีโรคภัยมาเบียดเบียน

สุขภาพ มีความหมาย ๓ ประการ คือ ๑. ความปลอดภัย (Safe) ๒. ความไม่มีโรค (Sound) ๓. ความปลอดภัย และไม่มีโรค (Whole) องค์กรอนามัยโลกได้ให้คำนิยามคำว่า สุขภาพ ในความหมายกว้างขึ้นว่า สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต และทางสังคม

ตามร่างพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ ๒๕๔๕ ให้ความหมายของคำว่า สุขภาพ คือ ภาวะที่มีความพร้อมสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย คือ ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลังไม่เป็นโรค ไม่พิการ ไม่มีอุบัติเหตุอันตราย มีสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ

ดังนั้น "สุขภาพ" จึงหมายถึง "การมีร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บในทุกส่วนของร่างกาย มีสุขภาพจิตดี และสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข ผู้มีสุขภาพดีถือว่าเป็นกำไรของชีวิต เพราะทำให้ผู้เป็นเจ้าของชีวิตดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้" นั่นเอง

จะเห็นได้ว่า สุขภาพนั้น ไม่ได้มีเพียงทางกาย และทางจิตใจเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปรับตัวเข้าสู่สังคมได้อย่างมีความสุขด้วย เมื่อรู้อย่างนี้แล้ว เราก็ควรจะรักษาสุขภาพของเราให้ดีอยู่เสมอ เพื่อที่เราจะได้มีจิตใจที่มีความสุข รื่นเริง ไม่ติดขัด มีเมตตา มีสติ มีสมาธิ และการที่ครอบครัวจะมีความอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง และสังคมมีความยุติธรรมได้นั้น จะต้องเกิดขึ้นจากการจัดการทาง

^{๖๓} ประเวศ วะสี, สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์, (นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพ, ๒๕๔๓), หน้า ๕.

^{๖๔} ประเวศ วะสี, “สู่สุขภาพสี่มิติ”: สาระสำคัญจากการเสวนาเรื่อง สุขภาพทางสังคมและจิตวิญญาณ, (กรุงเทพฯ: บริษัท ๒๑เซ็นจูรี่จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๙.

^{๖๕} Margaret Koester, Conversations with Archangel Michael, (USA: Infinity Publishing, 2006), p.101.

สุขภาพในระดับต่างๆ ทั้งสุขภาพในระดับของปัจเจกบุคคล (Individual Health) สุขภาพของครอบครัว (Family Health) อนามัยชุมชน (Community Health) และสุขภาพของสาธารณะ (Public Health) นั่นเอง^{๖๖}

จากการประมวลความหมายต่างๆ จึงพอจะสรุปได้ว่า **สุขภาพ** หมายถึง ผลรวมภาวะความสุขของมนุษย์ทุกมิติที่ร่างกายจิตใจอารมณ์สังคมและจิตวิญญาณ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ภาวะความสุขในมิติทางกาย จะพิจารณาจากองค์ประกอบ ๕ ด้าน ได้แก่

- ๑) ความทุพพลภาพ (Infirmary)
- ๒) ทรวดทรง (Posture)
- ๓) ความเจ็บป่วย (Illness)
- ๔) บาดแผล (Wound)
- ๕) สมรรถภาพของร่างกาย (Physical Fitness)^{๖๗}

ความหมายขององค์ประกอบเหล่านี้จำเป็นต้องอธิบายความหมายอย่างน้อย ๑ องค์ประกอบคือ ทรวดทรง กล่าวคือ ทรวดทรง หมายถึง ผลสรุปรวบยอดของส่วนประกอบทุกส่วนของร่างกายตั้งแต่ผมลงไปจรดเท้า ได้แก่ขนาดของร่างกายด้านต่าง ๆ เช่น ความสูง - ต่ำ ความอ้วน - ผอม ความกลม - แบน ของลำตัวส่วนโค้งส่วนเว้า ลักษณะของผมทั้งสีขนาดความกลม - แบน ความหนาแน่น - บางลักษณะ และส่วนประกอบของหน้า และความเนียน - หยาบของผิวหนังตลอดถึงสีผิว ถ้าส่วนประกอบต่าง ๆ กลมกลืนกันมากเท่าใดย่อมหมายถึงทรวดทรงดีเท่านั้น

แม้ว่าตามหลักวิชาภาวะความสุขในมิติทางกายต้องพิจารณาจากองค์ประกอบทั้ง ๕ องค์ประกอบ แต่โดยทั่วไปนิยมวัดจากสมรรถภาพของร่างกาย หรือสมรรถภาพทางกายภาพเพียงองค์ประกอบเดียวก็ยอมรับว่าบ่งบอกภาวะความสุขในมิติทางกายได้แล้ว

๒. ภาวะความสุขในมิติทางจิตใจ เนื่องจากจิตใจคือความรู้สึกต่อสิ่งใด ๆ ภาวะความสุขในมิติทางจิตใจจะพิจารณาจากองค์ประกอบ ๕ ด้าน ได้แก่

- ๑) มีความรู้สึกต่อโลกในแง่ดี
- ๒) ควบคุมปฏิกิริยาตอบสนองสิ่งเร้าโดยฉับพลันอันเนื่องมาจากอารมณ์ต่าง ๆ ได้เหมาะสม
- ๓) เมื่อเกิดความเครียดมีความรู้สึกที่คนย่อมมีโอกาสเครียดเป็นเรื่องปกติ
- ๔) ควบคุมไม่ให้เกิดความเครียดมากได้ และคลี่คลายความเครียดได้เหมาะสมในเวลารวดเร็ว
- ๕) มีความรู้สึกยอมรับความจริงที่เกิดขึ้น

^{๖๖} www.thaigoodview.com/node/, (สืบค้นเมื่อวันพุธที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑)

^{๖๗} ประเวศ วะสี, สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางจิตวิญญาณ, (หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐), หน้า ๔๑-๔๖.

๓. ภาวะความสุขในมิติทางอารมณ์ เนื่องจากอารมณ์ คือความรู้สึกตอบสนองสิ่งเร้าโดยฉับพลันอารมณ์มี ๒ ด้าน คือ ฟังพอใจกับไม่ฟังพอใจ ตัวอย่างอารมณ์ที่ฟังพอใจสนุกดีใจรักตื่นเต้น เป็นต้นและตัวอย่างอารมณ์ไม่ฟังพอใจเช่นโกรธเกลียดอิจฉาริษยาเศร้าเสียใจกลัว เป็นต้น อารมณ์จะสั่งการให้มีปฏิกิริยาตอบสนองสิ่งเร้าที่กระทบแต่ละอารมณ์จะมีปฏิกิริยาตอบสนองแตกต่างกัน สิ่งเร้าลักษณะเดียวกันอาจก่อให้เกิดอารมณ์ที่แตกต่างกันในบุคคลที่ต่างกัน หรือแม้แต่บุคคลเดียวกันก็อาจเกิดอารมณ์แตกต่างกันก็ได้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์แวดล้อมในขณะนั้น ๆ ภาวะความสุขในมิติทางอารมณ์พิจารณาจากองค์ประกอบ ๒ ด้านได้แก่

- ๑) ความอ่อนไหว ความหนักแน่นของความรู้สึกตอบสนองสิ่งเร้าโดยฉับพลัน
- ๒) ความเครียดที่สืบเนื่องมาจากสิ่งเร้านั้น

๔. ภาวะความสุขในมิติทางสังคม มิติทางสังคมเป็นสถานการณ์การวางตนในภาวะปกติและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ภาวะความสุขในมิติทางสังคมพิจารณาจากองค์ประกอบ ๘ ประการได้แก่

- ๑) มีวินัยในตนเองและควบคุมให้คงอยู่ได้
- ๒) มีความรับผิดชอบเหมาะสมกับอายุและบทบาททางสังคม
- ๓) ยอมรับและรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี และกฎเกณฑ์ของสังคม
- ๔) มีเพื่อนสนิท
- ๕) มีกิจกรรมร่วมกับเพื่อนญาติ และคนอื่น ๆ ได้เหมาะสม
- ๖) มีความรับผิดชอบต่อผู้อื่น
- ๗) มีเพื่อนทั้งเพศเดียวกันและต่างเพศทุกวัย
- ๘) มีเพื่อนใหม่ ๆ

๕. ภาวะความสุขในมิติทางจิตวิญญาณ จิตวิญญาณเป็นความรู้สึกของบุคคลที่หยั่งรากลึกจนมั่นคง ความรู้สึกนั้นจะคอยผลักดันพฤติกรรมอันแท้จริงของบุคคลต่อสิ่งต่าง ๆ และบุคคลอื่น ๆ เพราะฉะนั้นจิตวิญญาณจึงมี ๒ ลักษณะ คือ จิตวิญญาณดี กับจิตวิญญาณไม่ดี ภาวะความสุขในมิติทางจิตวิญญาณเป็นลักษณะของจิตวิญญาณดี ซึ่งจะพิจารณาจากองค์ประกอบ ๕ ด้าน ได้แก่

- ๑) รักตนเอง รักผู้อื่น และรักสิ่งแวดล้อม
- ๒) มุ่งมั่นทำสิ่งดีงามทุกโอกาสแม้ไม่มีใครทราบการกระทำนั้น
- ๓) เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่น้อยกว่าประโยชน์ส่วนตน
- ๔) กระตือรือร้นช่วยเหลือผู้อื่นแต่ไม่เกินกำลังตน
- ๕) กล้าตัดสินใจกระทำทุกอย่างบนพื้นฐานความดีงาม

โดยปกติบุคคลทั่วไปเมื่อรวมทุกมิติเข้าด้วยกันแล้ว ย่อมประกอบด้วยภาวะความสุข และภาวะความทุกข์เสมอ นั่นคือภาวะความสุข + ภาวะความทุกข์ = ๑๐๐% และระดับของภาวะ

ความสุขกับทุกข์ย่อมเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ดังนั้นจึงมีการกำหนดเกณฑ์ของระดับสุขภาพไว้เพื่อใช้สื่อทำความเข้าใจให้ตรงกัน และเป็นเกณฑ์ในการสร้างเสริมระดับสุขภาพให้ดีขึ้นดังนี้

สุขภาพสมบูรณ์คือภาวะของมนุษย์ที่มีความสุขอย่างเดียวไม่มีความทุกข์เลย

สุขภาพดีคือภาวะของมนุษย์ที่มีความสุข ๘๐-๙๙%

สุขภาพค่อนข้างดีคือภาวะของมนุษย์ที่มีความสุข ๖๐-๗๙%

สุขภาพไม่ค่อยดีคือภาวะของมนุษย์ที่มีความสุข ๕๐-๕๙%

สุขภาพไม่ดีคือภาวะของมนุษย์ที่มีความทุกข์มากกว่าความสุข

ถ้าเป็นไปได้ใคร ๆ ก็คงปรารถนาระดับความสุขสูงสุดคือสุขภาพสมบูรณ์ด้วยกันทุกคน แต่ในความเป็นจริงคงหาคนที่มียุทธศาสตร์สุขภาพสมบูรณ์ไม่ได้ ดังนั้นบุคคลทั่วไปคงจำต้องปรารถนาระดับสุขภาพถัดมา คือระดับสุขภาพดี แม้แต่ระดับสุขภาพดีก็มีไข่มิได้ง่าย ๆ การสร้างเสริมสุขภาพให้ระดับสุขภาพสูงขึ้น ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายประการ ข้อเท็จจริงที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ระดับสุขภาพจะไม่คงที่ โดยแปรเปลี่ยนไปตามผลลัพธ์รวบยอดขององค์ประกอบต่าง ๆ ในขณะนั้น ๆ จากเหตุผลและข้อเท็จจริงที่ยกตัวอย่างมานี้ย่อมยืนยันได้ว่าสุขภาพมีความสำคัญต่อมนุษย์^{๖๘}

๒.๒.๔.๓ แนวคิดที่เกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ

ความหมายของคำว่า “ระบบดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ”

กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุเป็นกระบวนการดำเนินงานอย่างมีขั้นตอนพร้อมด้วยวิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอกรวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียนและการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุหมายถึงการส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการ และเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษา^{๖๙}

สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ความหมายว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุเป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุอย่างมีขั้นตอนพร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานและบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา และครูทุกคนมีส่วนร่วม และการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ คือ การส่งเสริมพัฒนาการป้องกันและการแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้สูงอายุมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

^{๖๘} ประเวศ วะสี, สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางจิตวิญญาณ, (หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๐), หน้า ๔๑-๔๖.

^{๖๙} กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน, (กรุงเทพมหานคร: ยูเนิสอิมเมจกรุ๊ป, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓๑.

มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิตและรอดพ้นจากวิกฤตทั้งปวง^{๗๐} กรมสุขภาพจิตและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงตระหนักถึงความสำคัญ ที่จะต้องมีระบบการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ เพื่อให้กระบวนการทำงานเป็นระบบมีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนรวมทั้งมีวิธีการกิจกรรม และเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือ ประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินงาน ดังนี้

๑. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิตเพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้นการยึดผู้สูงอายุเป็นสำคัญในการพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งด้านการป้องกันแก้ไขปัญหาหรือการส่งเสริมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

๒. ความสำเร็จของงาน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรโรงเรียนในทุกระดับ ผู้ปกครอง หรือชุมชน

๓. รูปแบบการประเมินโครงการระบบการช่วยเหลือผู้สูงอายุ การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกล่าวว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ มีภารกิจหลักที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน ๕ กิจกรรม คือ^{๗๑}

๑. การรู้จักผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล
๒. การคัดกรองผู้สูงอายุ
๓. การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ
๔. ป้องกันช่วยเหลือและแก้ไขผู้สูงอายุ
๕. การส่งต่อผู้สูงอายุ

กรมสุขภาพจิต ได้กล่าวถึงกรอบแนวคิดระบบการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ^{๗๒} โดยสรุปดังนี้ ระบบดูแลเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุนี้เป็นโครงการใหม่ที่เกิดจากการตระหนักในปัญหาของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุนั้น กรมสุขภาพจิตได้ระบุถึงความสำคัญ และความเป็นมาของระบบการดูแล

^{๗๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,แนวทางการดำเนินระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙),หน้า ๑๗.

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕ – ๕๔.

^{๗๒} หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, การพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐), หน้า ๑- ๓.

ช่วยเหลือเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริม สนับสนุนแล้ว การป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา

๒.๒.๕ สภาพปัญหาของผู้สูงอายุในปัจจุบัน

เมื่อก้าวถึงผู้สูงอายุ ในปัจจุบันจะเห็นว่าท่านเหล่านั้นต้องเผชิญกับปัญหาในหลายด้าน ทั้งนี้ก็เพราะว่าสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้สูงอายุในอดีตที่เคยได้รับการยกย่องสรรเสริญจากผู้อ่อนวัยกว่าว่าเป็นปูชนียบุคคล และปัญหาระหว่างวัยผู้สูงวัยกับคนทีอ่อนวัยมีน้อยมาก ยิ่งเป็นบุตรหลานด้วยแล้วแทบไม่มีเลย แต่ในสมัยปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่ประเทศไทยมีการศึกษาแพร่หลายมากยิ่งขึ้น ประชาชนได้รับการศึกษากันมากขึ้นตามมาด้วย ประกอบกับหลายท่านได้ไปศึกษาในต่างประเทศแล้วรับเอาวัฒนธรรมจากต่างประเทศเหล่านั้นเข้ามา ทำให้ผู้สูงอายุที่เคยได้รับการยกย่องก็ค่อย ๆ ลดบทบาทไปตามลำดับ จนเกิดปัญหาในทางสังคมและปัญหานี้ค่อย ๆ ทวีความรุนแรงขึ้นมาเรื่อย ๆ เมื่อผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ปัญหาของผู้สูงวัยก็เพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

ดังนั้น จากการศึกษาภาคสนามกลุ่มประชากรเป้าหมายในเขตตำบลบ้านหว้า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยพบว่า ปัญหาของผู้สูงวัย แบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ ปัญหาด้านร่างกาย ปัญหาด้านสังคมและปัญหาด้านจิตใจ นอกจากนั้นแล้ว ผู้สูงวัยยังมีข้อปฏิบัติซึ่งจะทำให้ตนเองเข้าถึงพุทธธรรมที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในบั้นปลาย หากผู้สูงวัยยังมีข้อปฏิบัติอย่างแท้จริงแล้ว ย่อมทำให้ความเจ็บไข้ได้ป่วยทั้งทางกาย และทางใจ ทั้งของตนเอง และคนที่เกี่ยวข้องลดน้อยลงจะอย่างไรก็ตาม ปัญหาเหล่านี้ นำไปสู่ความเป็นโรคซึมเศร้า ความน้อยอกน้อยใจของผู้สูงวัย ความเครียดที่เกิดจากการไม่ได้รับการเอาอกเอาใจใส่ดูแลที่ดีจากสมาชิกในครอบครัว และไม่ได้รับการยอมรับการยกย่องจากภาคสังคม หรือชุมชนที่ตนเคยมีบทบาทมาแต่เดิม ผลการศึกษาพบว่าปัญหาของผู้สูงวัย สรุปได้ดังต่อไปนี้^{๗๓}

๑. ปัญหาของผู้สูงวัยในด้านร่างกาย

ในบรรดาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดแก่ผู้สูงวัยนั้น ซึ่งจะเห็นได้ชัดเพราะสภาพร่างกายของแต่ละบุคคลจะเป็นไปตามกฎของหลักไตรลักษณ์ความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของอายุสังขาร ได้แก่

^{๗๓} พระครูปฐมวรวิวัฒน์, ผศ.ดร. และคณะ, ปัจจัยจิตสังคมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๒-๓๓.

๑) ปัญหาด้านร่างกาย จึงเป็นปัญหาหลักอย่างยิ่ง เพราะว่าเมื่อผู้สูงวัยเริ่มมีอายุมากขึ้น ปัญหาทางร่างกาย จึงเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัวสรุปปัญหาของผู้สูงวัยด้านร่างกาย ดังมีตัวอย่างต่อไปนี้ เช่น นั่งสมาธินาน ๆ นั่งคุกเข่า แก้ปัญหาโดยเปลี่ยนอิริยาบถบ่อยๆ

๒) ปัญหาการปวดหลังปวดเอว สาเหตุ คือ ท่าทางในการปฏิบัติงานประจำวัน ซึ่งเป็นท่าทาง ที่เป็นอยู่นานๆ แก้ปัญหาโดยปรับท่าเดิน ท่านั่ง และอิริยาบถต่าง ๆ ให้ถูกต้อง

๓) ปัญหาท้องผูก สาเหตุ คือการบริโภคอาหารจำพวกแป้ง ไขมัน นม เนย ไข่ แก้ปัญหา โดยรับประทานจำพวกผักและผลไม้ งดเครื่องดื่ม ชา กาแฟ ยาแก้ไอ ออกกำลังกายอยู่เสมอ

๔) ปัญหาหน้ามืด วิงเวียน เป็นลม สาเหตุคือ สมองได้รับออกซิเจนไม่เพียงพอหรือเลือดขึ้นไปเลี้ยงสมองไม่เพียงพอตัวเอง วิธีป้องกัน รมั้ดระวังการเดินไปมา

๕) ปัญหาแรงดันเลือดสูง สาเหตุ คือ เกิดจากโรคไต-โรคหลอดเลือด และโรคต่อมไร้ท่อที่ส่งผลมาถึงระบบการทำงานของร่างกายให้การสูบฉีดเลือดไปเลี้ยงร่างกาย วิธีป้องกัน คือลดอาหารจำพวกรสเค็มจัด ลดน้ำหนักตัว งดสูบบุหรี่หรือเครื่องดื่มมีนเมาทุกชนิดและจะต้องฝึกสมาธิทำจิตใจให้สงบเป็นปกติ ไม่วุ่นวาย ไม่เครียด หากทำได้ร่างกายจะปรับไปสู่ภาวะปกติ

๖) ปัญหาหูตึง สาเหตุเกิดจากหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่เสียงดังเกินไปตลอดเวลา หรือมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งอุดตันในช่องหู หรือประสาทหูพิการ การป้องกัน ทำได้โดยหลีกเลี่ยงสถานที่ดังกล่าว และหากมีโรคควรพบแพทย์ทันทีเพื่อหาทางรักษา

๗) ปัญหาอัมพาต สาเหตุเกิดจากระบบของสมองและประสาทถูกทำลาย จึงสั่งการไม่ได้

๘) ปัญหาการขับถ่ายปัสสาวะในผู้สูงวัย สาเหตุเกิดจากสภาพของกล้ามเนื้อกระเพาะปัสสาวะเสื่อมในฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิง เพราะมดลูกกดทับทางเดินปัสสาวะ จึงทำให้เมื่อปัสสาวะแล้วยังคงมีน้ำปัสสาวะค้างในกระเพาะ เมื่อน้ำปัสสาวะลงมาเพิ่มอีก ก็เต็มกระเพาะจึงทำให้อาการปัสสาวะบ่อยๆ การแก้ปัญหา คือรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญ

๙) ปัญหาหลงลืม ภาวะสมองเสื่อม สาเหตุเกิดจากโรคบางอย่างในสมองหรือไม่ก็เกิดจากสมองได้รับความกระทบกระเทือน จึงทำให้เกิดอาการเสื่อมของสมองได้ การป้องกันคือ อย่าวิตกมากเกินไปว่าตนเองเป็นคนหลงลืม ต้องเชื่อมั่นในตนเองว่า การหลงลืมนั้นเป็นธรรมดาของผู้สูงวัย และต้องพัฒนาความจำของสมองด้วยการเปลี่ยนวิธีคิดแบบใหม่^{๗๔}

๒. ปัญหาของผู้สูงวัยในด้านครอบครัวและสังคม

สาเหตุปัญหาด้านครอบครัวที่พบเห็นได้บ่อย ๆ ได้แก่ การไม่ได้รับการเอาใจใส่ ดูแลจากลูกหลานหรือบุคคลที่ใกล้ชิด การไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองต้องพึ่งพาลูกหลาน หรือบุคคลอื่น

^{๗๔} พระครูปฐมวรวัฒน์, ผศ.ดร. และคณะ, ปัจจัยจิตสังคมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๒-๓๓.

การสูญเสียชีวิตคู่ครอง หรือคู่ชีวิตสูญเสียญาติมิตร และเพื่อนสนิท ลูกหลานแยกครอบครัวไปสร้างครอบครัวใหม่ มีความรู้สึกว่าคุณค่าไม่มีความสำคัญต่อครอบครัว เพราะเข้าสู่วัยผู้สูงอายุแล้ว ภาระหน้าที่ภายในบ้านเป็นภาระหน้าที่ของบุตรหลาน ผู้สูงอายุต้องถูกออกจากงานทำให้มีรายได้ลดลง หรือไม่มีรายได้ บางรายอาจเป็นภาระกับบุตรหลาน สืบเนื่องจากว่า สภาพการณ์ต่าง ๆ และลักษณะบทบาทของสังคมปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากสังคมแบบครอบครัวใหญ่เปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเล็ก ทำให้ผู้สูงอายุ และบุตรหลานมีความห่างเหินกัน และไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ส่วนความต้องการของผู้สูงอายุ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลมีประเด็นปัญหา ดังนี้

๑) อยากให้ลูกหลานรักเอาใจใส่ให้ความใกล้ชิด มองเห็นคุณค่าของตนเองจากการศึกษา พบว่าบุตรหลานส่วนใหญ่มีเวลาในแต่ละวันน้อยมากที่จะพูดคุยสนทนากับผู้สูงอายุ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะ เป็น พ่อแม่และตายายที่อยู่บ้าน และไม่ได้ทำงานอย่างใด

๒) อยากให้บุตรหลานยกย่องนับถือ และยอมรับว่าผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ถ้าลูกหลานไม่ให้ความเคารพนับถือจะเกิดความน้อยใจ เจ็บขม จากการศึกษาค้นคว้า พบว่า บุตรหลานหลายคนไม่ให้ความยำเกรงต่อผู้สูงอายุ เนื่องจากเห็นว่า ไม่ได้ทำคุณประโยชน์อะไรแก่ครอบครัว คือหารายได้เข้าครอบครัวไม่ได้เหมือนแต่ก่อน จึงละเลยไม่ค่อยเคารพ เป็นเหตุให้ผู้สูงอายุน้อยใจและเสียใจตามมา

๓) อยากให้บุตรหลานได้กำกับดูแลในเมื่อเกิดเจ็บป่วยไข้ หรือได้รับการดูแลจากบุตรหลาน เป็นอย่างดีในยามป่วยไข้ จากการศึกษาค้นคว้า ความน้อยใจของผู้สูงอายุอีกอย่างหนึ่ง คือ เมื่อท่านประสบกับปัญหาเรื่องสุขภาพ บุตรหลาน ก็มักจะอ้างไม่มีเวลาพาไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาล หรือคลินิกใกล้บ้าน และมักจะให้ญาติคนอื่น ๆ ที่สนิทกันพาผู้สูงอายุไปแทน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ท่านเกิดความน้อยใจ และเสียใจ ซึ่งถ้าจำเป็นจริง ๆ แล้ว ใครจะพาไปพบแพทย์ก็ได้ แต่เป็นเรื่องของจิตใจที่ต้องการความอบอุ่นจากบุตรหลานมากกว่า

๔) อยากมีเงินใช้ พึ่งตนเองได้ด้วยการมีบำเหน็จ บำนาญ หรือมีเงินรายได้ทางอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับอัตภาพ เนื่องจากว่า ผู้สูงวัยมีเงินใช้จะได้เกิดความมั่นคง มีความภาคภูมิใจในตนเอง ในการไปมาหาสู่ หรือไปร่วมกิจกรรมกับเพื่อน ๆ ผู้สูงวัยด้วยกัน จากการศึกษาค้นคว้า จะเห็นว่าเหตุผลที่จะต้องนำมาพิจารณา เพราะว่าเมื่อผู้สูงวัยไม่มีรายได้ของตนเอง ย่อมทำให้เกิดความรู้สึกไม่สบายใจขาดความมั่นคง จิตใจไม่มีความสุข เพราะรู้สึกในใจว่า ตนเป็นภาระของบุตรหลาน และต้องพึ่งพาอาศัยเขาอยู่ตลอดเวลา สำหรับผู้สูงวัยที่มีรายได้น้อยลง ยิ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการดูแล และจุนเจือจากผู้อื่น ซึ่งผลจากการได้รับการช่วยเหลือ ก็จะทำให้ผู้สูงวัยมีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น

๕) อยากช่วยเหลือ หรือแบ่งเบาภาระจากบุตรหลานในด้านต่าง ๆ เท่าที่ผู้สูงวัยจะช่วยเหลือได้เช่น การทำงานบ้านเบา ๆ งานเล็ก ๆ น้อย ๆ

สรุปความได้ว่า การดูแลบุตรหลาน เช่น ผู้สูงวัยมีกิจประจำวันอย่างหนึ่งในแต่ละวัน คือ การคอยรับ - ส่งหลาน ๆ เพื่อไปโรงเรียน ถ้าอยู่ใกล้บ้าน ก็จะพาบุตรหลานเดินไปส่งที่โรงเรียนในเวลาเช้าและจะคอยรับกลับในเวลาเลิกเรียน เป็นต้น ซึ่งผู้สูงวัยจะมีความยินดี และเห็นว่าตนยังมีความสำคัญต่อครอบครัวที่ได้ช่วยเหลือหลาน ๆ ในการทำกิจกรรมประจำวันได้ทางใดทางหนึ่ง ปัญหาต่อมาของผู้สูงวัย คือ ปัญหาในด้านสังคม เป็นปัญหาที่กระทบด้านจิตใจด้วย และส่งผลเสียแก่ผู้สูงวัยที่ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ตนเองเหมือนครั้งที่ยังมีบทบาททางสังคมฉะนั้น ปัญหาด้านสังคมจึงมีผลกระทบต่อผู้สูงวัยได้เช่นกัน สรุปได้ดังนี้

๑) ปัญหาที่เกิดจากการการขาดเพื่อน เนื่องจากการถูกออกจากงาน หรือการตายของบุคคลผู้ใกล้ชิดจากคนในครอบครัวและคนนอกครอบครัว

๒) ปัญหาที่เกิดจากขาดความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในสังคม ทำให้อยู่ในสังคมไม่ได้ ขณะเดียวกันนั้นผู้สูงวัยก็จะถูกมองจากสังคมว่า เป็นบุคคลผู้ที่มีความเสื่อมถอยร่างกาย ขำขุดทชุดโทรม เป็นบุคคลที่ไร้สมัย

๓) ปัญหาที่เกิดจากการถูกออกจากงาน ขาดการติดต่อกับสังคม ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมหรือจากบุคคลภายนอก ของกลุ่มสังคม จะเป็นปัญหาของผู้สูงวัยได้ความสนใจสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง

๔) ปัญหาที่เกิดจากการรับรู้ของผู้สูงวัย มักจะยึดมั่นกับความคิดและเหตุผลของตนเอง เป็นใหญ่เนื่องจากตนมีประสบการณ์มาก ดังนั้น ในการรับรู้สิ่งใหม่ ๆ จึงทำได้ยากและฝืนใจทำ และทำให้ผู้สูงวัยมักมีความขัดแย้งกับผู้ที่อ่อนวัยกว่า ตลอดจนผู้สูงวัยที่มีทัศนคติที่ว่า คนที่มีอายุมากยากที่เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ ซึ่งเป็นการสกัดกั้นการรับรู้ และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ไปอย่างน่าเสียดาย^{๗๕}

สรุปความได้ว่า ปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นแก่ผู้สูงวัยในด้านต่างๆ คือการขาดการติดต่อกับเพื่อนที่เคยร่วมงานกันมาก่อน การถูกลดบทบาททางสังคมที่ตนเคยได้รับลง การไม่ได้ทำงานเหมือนเดิม (เนื่องจากเกษียณ หรือลาออกก็ตาม) และการแสดงความคิดเห็นที่ค่อนข้างเป็นอัตตาธิปไตยของผู้สูงวัย เนื่องจากมีประสบการณ์ผ่านร้อนหนาวมาเป็นเวลานานในสังคมย่อมส่งผลกระทบต่อผู้สูงวัยในการปรับเปลี่ยนตัวเองให้ทันสังคม จึงทำให้เกิดภาวะความคับข้องใจตามมา และความไม่พอใจต่อสิ่งที่เข้ามาใหม่ในชีวิต

๓. ปัญหาของผู้สูงวัยด้านจิตใจ

สุขภาพของมนุษย์แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ สุขภาพกายกับสุขภาพจิตโดยส่วนใหญ่แต่มนุษย์เรามักจะให้ความสำคัญต่อสุขภาพกายมากกว่าสุขภาพจิต ทั้งนี้เพราะว่าไม่เข้าใจว่าสุขภาพ

^{๗๕} พระครูปฐมวรวิวัฒน์, ผศ.ดร. และคณะ, ปัจจัยจิตสังคมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๓-๓๕.

ทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์กัน ถ้าสุขภาพจิตไม่ดีย่อมส่งผลต่อสุขภาพกายแน่นอน หากจิตใจไม่ปกติ เกิดทุกข์ มีความโศก วิตก กังวล เครียด ก็จะทำให้กินไม่ได้นอนไม่หลับ สุขภาพก็จะเสื่อมโทรมไปได้ โดยในสังคมปัจจุบัน ปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัญหาที่พบมากขึ้น

นอกจากนั้นแล้ว ปัญหาการซึมเศร้า เฉพาะผู้ที่มีอาการเจ็บป่วย เช่น อัมพาต ผู้สูงวัยไม่มีใครดูแล และเข้ามาอยู่ในบ้านพักคนชรา โดยโรคซึมเศร้านี้ทำให้เกิดความผิดปกติในการนอน รู้สึกผิดขาดพลังงาน ขาดสมาธิ เบื่ออาหาร อากาการกระวนกระวาย นอกจากนั้น ก็ยังมีปัญหาความวิตกกังวล ปัญหาการนอนไม่หลับ ปัญหาการหวาดระแวง^{๗๖} จากการศึกษาของกลุ่มผู้สูงวัย พบปัญหาดังต่อไปนี้

๑) ปัญหาในด้านการเสื่อมของเซลล์สมอง และไขสันหลังจะมีผลต่อสภาพของร่างกาย ระดับสติจำเหตุการณ์ ของใช้ของตนเองไม่ได้ เศร้าซึมอย่างไม่มีเหตุผล บางคนจะเร่ร่อนออกนอกบ้าน กลับบ้านไม่ถูก ชอบสะสมสิ่งของที่ไม่มีค่า นอนไม่หลับในเวลากลางคืน

๒) ปัญหาในด้านการสูญเสียคู่ชีวิต ญาติมิตรเพื่อนสนิท จะเกิดความรู้สึกว่าเหว่ซึมเศร้า จิตใจหดหู่ไม่ร่าเริง หรือไม่อยากรับประทานอาหาร ไม่อยากพูดคุยกับบุตรหลาน

๓) ปัญหาในด้านการไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากบุตรหลาน และคนใกล้ชิด ซึ่งเป็นการสูญเสียทางด้านจิตใจการเจ็บป่วยจากทางร่างกายและจิตใจ การปรับตัวไม่ได้หรือปรับตัวยาก

๔) ปัญหาในด้านผู้สูงวัยมีจิตใจคับแคบ มักจะมีการคำสมาคมอยู่ในวงแคบ มีความรู้สึกเจ็บเหงา อารมณ์อ่อนไหวง่าย กลัดกลุ้มใจตลอดเวลา หากเป็นมากก็อาจจะกลายเป็นโรคประสาทได้ง่าย

สรุปความได้ว่า ปัญหาในด้านจิตใจที่ส่งผลกระทบต่อผู้สูงวัยมี ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในตัวผู้สูงวัยเองที่เกิดจากระบบต่าง ๆ ของร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของกาลเวลา และปัจจัยภายนอก เช่น การดูแลไม่ครบถ้วนหรือบกพร่องของบุตรหลานในครอบครัว ย่อมเป็นเหตุให้ผู้สูงวัยมีจิตใจที่ผิดปกติ ซึมเศร้าหรือเสียใจได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนี้ สมาชิกในครอบครัว หรือผู้ที่เป็บุตรหลานในฐานะที่อยู่ใกล้ชิดผู้สูงวัยมากที่สุดกว่าคนอื่น จึงควรดูแลเอาใจใส่ และควรตระหนักถึงจิตใจของผู้สูงวัย ผู้ซึ่งในครั้งหนึ่งเคยเป็นผู้ให้การคุณอย่างมหาศาลแก่ครอบครัว และแก่สังคม จึงควรรู้หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมด้านสุขภาพแก่ท่านอย่างเหมาะสม เพื่อจะได้ลดปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นแก่ท่าน และยังได้ชื่อว่าเป็นบุตรหลานที่เป็นคนกตัญญูรู้คุณท่านในฐานะสมาชิกที่ทรงคุณค่าอีกคนหนึ่ง ในครอบครัวของสังคมไทย โดยหลักพุทธธรรมเป็นเครื่องมือเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางด้านจิตใจแก่ผู้สูงวัยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้สูงวัยจะต้องศึกษาหลักธรรมะ เข้าวัด ฟังธรรม จำศีลภาวนา และผลาญกิเลสในใจของตน แทนที่จะมัวเมา หรือหลงไหลไปกับเรื่องโลกธรรม ๘ ประการ

^{๗๖} พระครูปฐมวรวัฒน์, ผศ.ดร. และคณะ, ปัจจัยจิตสังคมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๕.

๔. ปัญหาของผู้สูงอายุในการปฏิบัติธรรม

ปัจจัยในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ นั้น ถือว่ามีตัวแปรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา การจะประพฤติปฏิบัติคุณงามความดีนั้นอาจจะมี ความไม่สะดวกสบายเหมือนในอดีตได้ มีผู้วิจัยที่ได้สังเคราะห์ไว้หลายประเด็น ซึ่งเป็นประเด็นหลักของวัยมีปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ในการปฏิบัติธรรม มี ๙ ข้อได้แก่

๑) ปัญหาด้านสุขภาพ เป็นปัญหาหลักของผู้สูงวัยเกือบทุกคน เพราะว่า เมื่อมีอายุสูงขึ้นก็ ย่อมจะไม่มีกำลังวังชาเป็นของธรรมดา ทำให้มีปัญหาสุขภาพ บางทีก็อาจจะป่วยอีกด้วย จึงเป็นปัญหา ต่อการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมากและไม่อาจจะปฏิบัติธรรมได้ต่อเนื่อง

๒) ปัญหาโรคเบาหวาน ความดัน เป็นปัญหาอีกด้านหนึ่งของผู้สูงวัย การที่เรามีโรค ประจำตัวนั้นทำให้เกิดความกังวลต่อตนเองเป็นอย่างมาก นี้คือ ความจริงที่ต้องพบเจอเป็นประจำของ การเกิดมาเป็นมนุษย์บนโลกใบนี้ ความมีโรคประจำตัวก็เป็นปัญหาต่อการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่ง

๓) ปัญหาการนอนไม่หลับ โดยส่วนมากแล้วผู้สูงวัย มีปัญหาการนอนไม่หลับอาจจะเป็น เพราะเป็นห้วงลูกๆ เป็นห้วงหลานๆ หรือแม้แต่ว่าความกลัวในสิ่งต่างๆ ที่ตนเองไม่ยอมให้มันเกิดขึ้นมา นั้นเอง จึงเป็นปัญหาของผู้สูงวัย จึงกลัวที่จะไปรบกวน

๔) ปัญหาความชอบหลงลืมสติ เป็นปัญหาอีกมุมหนึ่งของผู้สูงอายุต้องพบเจอเมื่อตอนที่ ตนเองมีอายุสูงขึ้น อันเนื่องมาจากที่ผู้สูงวัยเมื่อเข้าสู่วัยชรา ความจำก็อาจจะลดลงเป็นอย่างมาก สติก็ ไม่ค่อยจะดี จึงเป็นปัญหาต่อการปฏิบัติธรรมได้เช่นกัน^{๗๗}

๕) ปัญหาด้านความปวดเมื่อยตามร่างกายขณะปฏิบัติ ผู้สูงวัยโดยส่วนมากแล้วเมื่อมีการ นั่งหรือยืนนานๆ ก็อาจจะมีการปวดเมื่อย เจ็บกระดูกตามร่างกายได้ง่ายมากขึ้นเพราะว่าเป็นส่วนหนึ่ง ของการทำงานของร่างกายที่ใกล้จะหมดสภาพแล้วนั่นเอง ดังนั้น ผู้สูงวัยจึงควรที่จะดูแลสุขภาพของ ตนเองให้ดียิ่งขึ้น จะได้สามารถที่จะปฏิบัติธรรมได้อย่างดี

๖) ปัญหาการเดินทาง เป็นอุปสรรคของการปฏิบัติธรรมได้ เพราะการเดินทางบ่อยก็ย่อม ไม่ค่อยมีเวลาในการปฏิบัติธรรม การที่เราจะปฏิบัติธรรมได้ดีก็ต้องมีเวลาให้กับการปฏิบัติเต็มที่ จะได้ มีสมาธิมากขึ้นมุ่งหน้าให้เกิดความสงบกาย และใจได้อย่างมั่นคง จนเกิดเป็นสมาธิขึ้นมานั่นเอง

๗) ปัญหาของการไม่มีเวลา ความไม่มีเวลาเป็นสิ่งที่ปัญหาต่อการปฏิบัติธรรม เป็น อย่างมาก ผู้สูงวัยส่วนใหญ่ก็จะเลี้ยงหลานของตนเอง เพราะพ่อแม่หลานนั้นต้องไปทำงานหาเลี้ยงชีพ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องดูแลหลานของตนเอง จึงทำให้ผู้สูงวัยไม่มีเวลาไปปฏิบัติธรรมที่น้อยลง

^{๗๗} พระครูปฐมวรวิวัฒน์, ผศ.ดร. และคณะ, ปัจจัยจิตสังคัมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมต่อวิถีชีวิต ของผู้สูงอายุ, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๕.

๘) ปัญหาปากท้อง คือการทำมาหาเลี้ยงชีพ เพราะสังคมไทยในปัจจุบัน หากจะปฏิบัติธรรมเพียงอย่างเดียว ครอบครัวก็ต้องลำบากอย่างแน่นอน หัวหน้าครอบครัวก็คือผู้สูงวัยที่จะต้องทำงานหนักไปจนแก่ชรา แม้ว่าบุตรหลานจะดูแล แต่ก็ต้องช่วยเขาในบางกรณี เช่น การไปที่ทุ่งนา การเพาะปลูกข้าว การทำการเกษตรกรรม เป็นต้น ก็เป็นหน้าที่ที่ต้องคอยกำกับให้เป็นไปเช่นกันสำหรับผู้สูงวัยบางท่าน จึงมีเวลาน้อยมากในการปฏิบัติธรรม

๙) ปัญหาด้านความวิตกกังวล เป็นอีกปัญหาหนึ่งของผู้สูงวัยได้ให้ความคิดเห็นมา เพราะมาโดยมากแล้วผู้สูงวัยจะมีความวิตกกังวลเป็นอย่างมาก ในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องที่พักอาศัย (บ้าน) เรื่องครอบครัว เรื่องลูกหลาน เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เองที่ทำให้ผู้สูงวัยจึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมในโอกาสต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์^{๗๘}

สรุปความได้ว่า ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไปเรียกว่า “ผู้สูงวัย” หรือผู้สูงอายุ ย่อมมีความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวในฐานะเป็นปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อแม่ นอกจากนั้นยังมีความสัมพันธ์กับสังคมในแง่ของการทำกิจกรรมสำหรับผู้สูงวัย เช่น การทำบุญ การรักษาประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น ก็ต้องอาศัยผู้สูงวัยทั้งนั้น แต่ปัญหาสำหรับผู้สูงวัย ก็คือ ด้านสุขภาพร่างกายที่เริ่มเสื่อมเหมือนเดิม บางท่านก็เจ็บป่วย หลงลืมสติ ร่างกายทรุดโทรมต้องพึ่งพาแพทย์อยู่เสมอ แต่ก็มีส่วนน้อยที่ยังคงรักษาสุขภาพกายและสุขภาพจิตได้ และสามารถที่จะบำเพ็ญให้ตนให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะในด้านต่าง ๆ เท่าที่กำลังสติปัญญาของท่านจะอำนวยให้ ฉะนั้น ผู้ดูแลเอาใจใส่ต่อผู้สูงวัยจึงควรศึกษา และเข้าใจว่าผู้สูงวัยเป็นบุคคลสำคัญอีกคนหนึ่งในการครอบครัว ควรได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างครบถ้วนทุก ๆ อย่างเช่น ปัจจัย ๔ ด้านสวัสดิการของผู้สูงวัย ด้านการรับฟัง หรือแสดงความคิดเห็นในทางที่เหมาะสม การเข้าวัด การไปฟังธรรม การไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เป็นต้น เพื่อให้ท่านสามารถดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีความสุขจิตที่ดี มีจิตที่ผ่องใส หากผู้ดูแลไม่ได้ใส่ใจต่อปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวมา ก็จะมีผลตรงข้าม คือ ทำให้ผู้สูงวัยรู้สึกว่าคุณทอดทิ้ง สังคมไม่เหลียวแล เป็นต้น อันเป็นเหตุบั่นทอนสุขภาพจิตเป็นอย่างมากยิ่ง นอกจากนั้น จะต้องวิเคราะห์ถึงปัญหาของผู้สูงวัยในการปฏิบัติธรรมต่าง ๆ เช่น ปัญหาด้านความวิตกกังวล ปัญหาการนอนไม่หลับ ปัญหาปากท้อง

^{๗๘} พระครูปฐมาวจรวิวัฒน์, ผศ.ดร. และคณะ, ปัจจัยจิตสังคมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๖.

๒.๓ แนวคิดโรงเรียนผู้สูงอายุ

๒.๓.๑ แนวคิดการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

ประเทศไทยได้เข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุ” มาตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ กล่าวคือ มีประชากรอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปเกินกว่าร้อยละ ๑๐ ของประชากรทั้งประเทศ อันเป็นผลมาจากอัตราการเกิดที่ลดลง และความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ ทำให้ผู้สูงอายุมีอายุยืนยาวขึ้น การที่ประชากรวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ประเทศต้องมีรายจ่ายด้านสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น ครอบครัวยุคใหม่ต้องแบกรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น ขณะที่ผู้สูงอายุเองเมื่อมีอายุยืนยาวขึ้นก็ยิ่งต้องเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนรายได้ หรือมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การดำรงชีพ รวมถึงความเสี่ยงจากการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังต่าง ๆ ความพิการหรือทุพพลภาพ

นอกจากนี้ สภาพครอบครัวไทยที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต จากที่มีคนหลายรุ่นอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน กลายเป็น ครอบครัวยุคเดียวมากขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่กันตามลำพังขาดผู้ดูแล และอาจเกิดความรู้สึกว่าชีวิตไร้ความหมาย สถานการณ์ของผู้สูงอายุไทยจึงน่าวิตก การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงควรดำเนินการควบคู่กับมาตรการอื่น ๆ ของรัฐเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างทั่วถึง ซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ สมาชิกในครอบครัวชุมชน และท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีภารกิจโดยตรงในการดูแลผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุน และแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีพื้นที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญา หรือการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นการยกระดับการจัดสวัสดิการ สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุมองเห็นคุณค่า และความสำคัญของตนเอง และชุมชนประจักษ์ในศักยภาพ และพลังของผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุข

๒.๓.๑.๑ ที่มาและความจำเป็น

โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสา หรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่งตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการ หรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุภายในวัด บางแห่ง ใช้บ้านของผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็น สถานที่ดำเนินการการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในระยะแรก อาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกัน แล้วจึงค่อย ๆ มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นการ

ขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (ศาลาสร้างสุข) ศูนย์สามวัย ธนาคารความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถมีรูปแบบ และกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปี หรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรมส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ ๑ วัน^{๗๙}

๒.๓.๒ การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุ ดำเนินการภายใต้แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า “ผู้สูงอายุมีคุณค่า และมีศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้สังคม และส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้สูงอายุ สารการเรียนรู้จะต้องทำให้ผู้สูงอายุสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตปัจจุบัน เพิ่มโอกาสในการรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน” การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม โดยทุกภาคส่วน “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง” และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การจัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุ มีความสุข เกิดทักษะในการดูแลตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดี

๒.๓.๒.๑ ตัวแบบ (Model) โรงเรียนผู้สูงอายุ

๑) วัตถุประสงค์ของโรงเรียน

๑. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ
๒. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเอง การดูแล ค้ำครอง และพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ
๓. เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ
๔. เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชนและสังคม
๕. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ คุณค่าภูมิปัญญาผู้สูงอายุให้เป็นที่ประจักษ์และยอมรับ
๖. เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบต่อไป

๒) ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากโรงเรียนผู้สูงอายุ

๑. ด้านสุขภาพร่างกาย ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง กระฉับกระเฉง ลดความเสี่ยงจากการเจ็บป่วยลดระยะเวลาการพึ่งพาผู้อื่น อายุยืน

^{๗๙} <http://www.dop.go.th/th/know/๕/๒๔>, กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ, กรมกิจการผู้สูงอายุ, มีนาคม ๒๕๕๙, (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑)

๒. ด้านจิตใจ ช่วยให้คลายเหงา จิตใจระงุ่มระงวย สดชื่น รู้สึกภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่าความสามารถของตนเอง มีมุมมองเชิงบวกต่อตนเอง

๓. ด้านสังคม มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนวัยเดียวกันและคนต่างวัย ได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของกลุ่ม

๔. ด้านจิตปัญญา รู้เท่าทันและเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมตามวัย

๕. ด้านเศรษฐกิจ เรียนรู้ทักษะทางด้านอาชีพ สามารถนำไปประกอบอาชีพสร้างงานสร้างรายได้ ช่วยเหลือตนเองต่อไป

๓) ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

๑. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นพื้นที่เรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงสืบทอดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

๒. โรงเรียนผู้สูงอายุเป็น “เวที” ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม รวมทั้งอาจเป็นแรงผลักดันให้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในชุมชน

๒.๓.๒.๒ กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

๑) ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑. ประชุมประชาคมเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากพื้นที่
๒. คัดเลือก และแต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ
๓. จัดทำแผนขั้นตอนในการดำเนินงาน
๔. จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ
๕. ขับเคลื่อนการดำเนินงาน
๖. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

๒) โครงสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุ การขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

๑. **ที่ปรึกษาโรงเรียนผู้สูงอายุ** การตั้งที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นกลยุทธ์ในการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีส่วนร่วมในการรับรู้ การดำเนินงานของโรงเรียน และเป็น “ใบเบิกทาง” ให้แก่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีผลต่อการสร้างความสำเร็จในการทำงาน และถือเป็นการสร้างพันธมิตรในการทำงานชั้นเยี่ยม ที่ปรึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุอาจเป็นฝ่ายส่งเสริม ฝ่ายฆราวาส เช่น นายอำเภอ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการหรือข้าราชการเกษียณ เป็นต้น

๒. ครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ องค์ประกอบนี้เป็นส่วนสำคัญมาก และถือเป็น “หัวใจ” ของการขับเคลื่อนงาน ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นครูใหญ่ หรือประธาน หรือผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เป็นแกนนำที่เป็นผู้ริเริ่มงานของโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่ ที่ได้รับการยอมรับ และศรัทธาจากกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นผู้มีความสำคัญในการประสานงานและสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

๓. คณะกรรมการและแกนนำร่วมขับเคลื่อน ถือเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขของความสำเร็จ เพราะกลไกหลักในการเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ การกำหนดจำนวนคณะกรรมการ หรือแกนนำร่วมขับเคลื่อน ขึ้นอยู่กับการแบ่งหน้าที่ หรือแบ่งงานภายในโรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่ง

๔. ทีมวิทยากรจิตอาสา เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นประการหนึ่งของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพราะใช้ทุนทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีเป็นตัวตั้งขับเคลื่อน ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เช่น วิทยากรจากสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน ข้าราชการบำนาญ พระสงฆ์ รวมถึงการขอความอนุเคราะห์วิทยากรจิตอาสาจากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ทั้งในลักษณะเครือข่ายทางสังคม เช่น ศูนย์การศึกษาครอบครัวและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โรงพยาบาล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในแต่ละจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

๒.๓.๒.๓ การบริหารจัดการ ด้วยหลัก ๕ ก ประกอบด้วย

๑. กลุ่ม ต้องสร้างการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นกลุ่มแกนนำคณะทำงาน และกลุ่มสมาชิก หรือกลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการทำงาน ในขั้นนี้อาจมีกลยุทธ์ในการสร้างความเป็นกลุ่มก้อนได้หลายวิธี เช่น การเปิดรับสมัครสมาชิก หรือนักเรียนผู้สูงอายุ การต่อยอดจากกลุ่มเดิมที่เคยมีอยู่ในชุมชน เช่น ชมรมผู้สูงอายุ การสร้างสัญลักษณ์ของความเป็นกลุ่มสมาชิก อาทิ มีสัญลักษณ์โรงเรียนผู้สูงอายุ มีเสื้อสัญลักษณ์ของนักเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

๒. กรรมการ ถือเป็นตัวแทนของสมาชิกกลุ่มที่จะทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่ม ให้การทำงานประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ควรสร้างกระบวนการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว แบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ ช่วยกันขับเคลื่อนการทำงานให้ประสบความสำเร็จเป็น การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ

๓. กติกาหรือข้อตกลงร่วมกัน ต้องเกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในโรงเรียนผู้สูงอายุ เหมือนเป็น สัญญาใจที่มีต่อกันว่าจะร่วมกันยึดถือ และปฏิบัติตาม ซึ่งจะเป็แนวทางที่ทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจน แม้ว่าเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการชุดใหม่จะยังคงมีแนวทางการทำงานเดิมให้เห็น และพัฒนาต่อยอดได้

๔. กิจกรรม ในระยะเริ่มแรกอาจเน้นไปที่การสร้างกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น การจัดให้มาพบปะกันทุกเดือน มีกิจกรรมร้องเพลง กิจกรรมนันทนาการรูปแบบอื่น ๆ กิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กและเยาวชน หรือการรวมกลุ่มออกกำลังกาย เมื่อมีประสบการณ์มากขึ้น จึงเคลื่อนไปสู่การทำกิจกรรมที่ตอบสนองปัญหาและความต้องการที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น การบูรณาการโรงเรียนผู้สูงอายุเข้ากับการทำงานของ “ธนาคารความดี”

๕. กองทุน การขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นไปอย่างมั่นคง จำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการทางงบประมาณเพื่อการดำเนินงานด้วยตนเอง วิธีการทางงบประมาณเข้ากองทุนของกลุ่มอาจจำแนกได้เป็นการสร้างกองทุนของตนเอง การเก็บค่าสมาชิกการขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มการเขียนโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงาน แหล่งทุนต่าง ๆ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนสุขภาพตำบล สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นต้น

๒.๓.๒.๔ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ หมายถึง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีหรือให้เกิดขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย

๑. มีผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่ทุ่มเท เสียสละ และมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผู้สูงอายุ หรือผู้นำทางด้านจิตใจ เช่นพระภิกษุ เพราะมีผลโดยตรงต่อการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นทั้งแก่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของโรงเรียน หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาของความร่วมมือและการสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน

๒. มีเป้าหมายชัดเจนและมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนถือเป็นการกำหนดทิศทางการทำงานที่สร้างความเข้าใจร่วมกันในหมู่คณะกรรมการ หรือแกนนำจะเป็นพลังที่เข้มแข็งในการทำงานร่วมกัน และการจัดให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ ถือเป็นกลไกในการเชื่อมร้อยความเป็นกลุ่ม และความเป็นชุมชนของผู้สูงอายุให้เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลให้เกิด ความร่วมมือร่วมใจ ในการขับเคลื่อนงานโรงเรียนผู้สูงอายุให้บรรลุผล

๓. มีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน กลไก ที่ทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมประจำเดือน การสร้างเวทีในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การร่วมกันดำเนินงาน

๔. มีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง การสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง อาจพิจารณาได้ ๒ ระดับ คือ การสร้างเครือข่ายทางสังคมภายในกลุ่ม หรือในหมู่สมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุ

ด้วยกัน เช่น ในรูปแบบคณะกรรมการ หรือการมีตัวแทนในแต่ละหมู่บ้านและการให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก เพื่อประสานพลังในการทำงานร่วมกัน

๕. มีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยการทบทวนตนเอง และสรุปบทเรียนในการทำงานเป็นระยะ เรียนรู้จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อที่ควรพัฒนาให้ดีขึ้น และนำมาพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง

๖. มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม การสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น งบประมาณ บุคลากร สถานที่ การประสานเครือข่าย เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญที่จะผลักดันให้การขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดขึ้นได้และดำเนินการไปอย่างราบรื่น

๒.๓.๒.๕ กรอบหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

๑. ชื่อหลักสูตร : หลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) กรอบหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ๓ กลุ่ม วิชา คือ

๑.๑ วิชาชีวิต (๕๐ %) หมายถึง ความรู้ ทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุในการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๑.๒ วิชาชีพ (๓๐ %) หมายถึง แนวทางการส่งเสริมความรู้ ทักษะด้านอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

๑.๓ วิชาการ (๒๐ %) หมายถึง การสร้างความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ

๒. จำนวนชั่วโมงที่เรียนตลอดหลักสูตร

๒.๑ ระยะเวลาเรียน ๓ เดือน เรียนสัปดาห์ละ ๑ วัน ๆ ละ ๔ ชั่วโมง

๒.๒ เรียนไม่น้อยกว่า ๔๘ ชั่วโมง แบ่งเป็นภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ

๒.๓ ผู้เรียนไม่ควรเกินห้องละ ๒๕ คน

๓. การประเมินผล

ใช้แบบทดสอบ ดูผลงาน วัดความพึงพอใจของผู้เรียน และไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐

๔. ผลที่คาดหวัง

ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี มีศักยภาพ พึ่งตนเองได้นานที่สุด

๒.๓.๔ กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ

๒.๓.๔.๑ ประเภทกิจกรรมและตัวอย่างกิจกรรมที่มีการดำเนินการในโรงเรียนผู้สูงอายุ

มีดังนี้

๑. กิจกรรมประเภทส่งเสริมสุขภาพร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม ของผู้สูงวัย

๒. กิจกรรมประเภทการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ
๓. กิจกรรมประเภทการส่งเสริมสวัสดิการในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุและการทำประโยชน์เพื่อชุมชน
๔. กิจกรรมประเภทการส่งเสริมความสามารถด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของผู้สูงอายุที่มีอยู่
๕. กิจกรรมประเภทการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุ กิจกรรมเหล่านี้มีเป้าหมายในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกาย และเป็นกลยุทธ์ที่สร้างให้เกิดการรวมกลุ่ม ในการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ความหมั่นเคร่งทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุได้รับการเยียวยา ฟันฟู ควรคำนึงถึงความพร้อมของสภาพทางร่างกาย และความสนใจของผู้สูงอายุที่เข้าร่วม อาทิ
  - ๑) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพร่างกายผ่านการออกกำลังกาย ได้แก่ รำไม้พลอง รำวงพื้นบ้าน รำวงย้อนยุค จ๊ิง แอโรบิค ลีลาศ โยคะ เปตอง กายบริหาร เป็นต้น
  - ๒) กิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ในการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การเชิญวิทยากรให้ความรู้ เรื่องการดูแลสุขภาพร่างกาย ช่องปาก และความสะอาดของผู้สูงอายุ การแลกเปลี่ยนความรู้เรื่อง ยาสมุนไพรพื้นบ้าน การรับประทานอาหารให้ถูกสุขลักษณะ และวัยสูงอายุ การสร้างเสน่ห์ให้เหมาะสมในวัยสูงอายุ
  - ๓) กิจกรรมการตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุ สามารถบูรณาการ การจัดกิจกรรมร่วมกับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพในตำบล

๒.๓.๔.๒ ประเภทกิจกรรมและตัวอย่างกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ

๑. ตัวอย่างกิจกรรมประเภทส่งเสริมสุขภาพร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม ของผู้สูงอายุ

- ๑) กิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและคนวัยอื่น ได้แก่ การส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุและเด็กเยาวชน (เช่น อัยสอนหลาน) การประดับประดาชีวิตคู่ การดูแลซึ่งกันและกัน
- ๒) กิจกรรมนันทนาการ เช่น ร้องเพลงพื้นบ้าน เพลงร่วมสมัย หัวเราะบำบัดดนตรีบำบัด ศิลปะบำบัด เช่น ระบายสี พับกระดาษ พิมพ์ภาพ
- ๓) การจัดเวทีพบปะ พูดคุย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องที่อยู่ในความสนใจ
- ๔) กิจกรรมการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุที่ “ติดบ้าน” (ผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้บ้างและต้องการความช่วยเหลือบางส่วนเนื่องจากปัญหาด้านสุขภาพ ทำให้ไม่สะดวกที่จะเข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงผู้ที่ช่วยเหลือตนเองได้ดีแต่ไม่ชอบออกสังคมและกลุ่ม ที่ติดภารกิจทางบ้าน)
- ๕) กิจกรรมการดูแลผู้สูงอายุที่ “ติดเตียง” (ผู้สูงอายุที่สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงเจ็บป่วย ต้องนอนรักษาตัวและอยู่เฉพาะที่บ้าน ช่วยเหลือตนเองไม่ได้)

๒. ตัวอย่างกิจกรรมประเภทการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในเรื่องที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ และมีความสนใจ ลดช่องว่างของผู้สูงอายุในการเข้าถึงเทคโนโลยีการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม และอื่น ๆ ตัวอย่าง เช่น

๑) กิจกรรมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

๒) กิจกรรมการให้ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม และศาสนา

๓) กิจกรรมการให้ความรู้สิทธิตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ

๔) กิจกรรมการพัฒนาความรู้ด้านสิทธิและสวัสดิการของผู้สูงอายุตามกฎหมาย

๕) กิจกรรมการเรียนรู้จากปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยหมัก แปลงเรียนรู้การปลูกพืช ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง การบริหารจัดการขยะ

๖) กิจกรรมทัศนศึกษาออกสถานที่ เช่น เรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์

๗) กิจกรรมอื่น ๆ

๓. ตัวอย่างกิจกรรมประเภทการส่งเสริมสวัสดิการในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุและการทำประโยชน์เพื่อชุมชน

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสวัสดิการในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุและการทำประโยชน์เพื่อชุมชน รวมไปถึงการสร้างรายได้และการมีงานทำที่เหมาะสมในวัยสูงอายุ เช่น

๑) กิจกรรมการให้ความรู้ด้านอาชีพ และการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ

๒) กิจกรรมธนาคารความดี

๓) กิจกรรมการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

๔) กิจกรรมจิตอาสา

๕) กิจกรรมอื่น ๆ

๔. ตัวอย่างกิจกรรมประเภทการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุ

เช่นการฝึกอาชีพที่ผู้สูงอายุมีความสนใจ ส่งเสริมการรวมกลุ่ม ผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากฝีมือของผู้สูงอายุ สินค้า ของกลุ่ม ผู้สูงอายุ เช่น ผ้าทอ ถ้วยยาม ผ้าพันคอ ดอกไม้จันทน์ การทำบายศรี งานฝีมือต่าง ๆ การแปรรูปอาหาร วัสดุประดิษฐ์ต่าง ๆ ฯลฯ

๕. ตัวอย่างกิจกรรมประเภทการส่งเสริมความสามารถด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา

ที่ผู้สูงอายุมีอยู่เป็นกิจกรรมที่สร้างคุณค่า ยกย่องเชิดชูภูมิปัญญาและประสบการณ์ที่สั่งสมมาอย่างยาวนานของผู้สูงอายุ และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำประโยชน์เพื่อชุมชน อาทิ

๑) กิจกรรมสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวของผู้สูงอายุ

๒) กิจกรรมแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ

๓) กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาด้านศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุซึ่งมีความรู้ที่มีคุณค่า สักคมควรนำมาเรียนรู้และสืบทอดต่อไปสู่ผู้สนใจ^{๕๐}

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ทำการวิจัยได้รวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อนำมาเป็นแนวความคิดในการศึกษาดังต่อไปนี้

ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ^{๕๑} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดัว อำเภอลำดัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ (๑) เพื่อศึกษาสถานภาพ ศักยภาพ ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านดัว (๒) เพื่อศึกษาบทบาทของครอบครัว ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนในการส่งเสริมสนับสนุนผู้สูงอายุ (๓) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกิจกรรมที่จัดเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ (๔) เพื่อพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุ

การศึกษาศักยภาพ ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุตำบลบ้านดัว ใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ๒๑๐ คน การศึกษาบทบาทของครอบครัว ชุมชน องค์กรต่าง ๆ และองค์กรภาครัฐโดยการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง ส่วนการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุใช้หลายวิธีร่วมกันได้แก่ ศึกษาเอกสาร پایประชาสัมพันธ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงปริมาณ หาค่าร้อยละ และความถี่ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการจัดหมวดหมู่ สรุปผลการศึกษาดังนี้

๑. การศึกษาศักยภาพ ปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุตำบล บ้านดัวส่วนใหญ่มีสุขภาพแข็งแรงดี โรคที่เป็นกันมากคือความดันโลหิตสูง มีความสามารถในการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันได้เองเกือบทั้งหมด รวมทั้งสามารถทำงานบ้านได้เอง มีความต้องการให้หน่วยงานภาครัฐจัดสรรงบประมาณสนับสนุน กิจกรรมที่ชอบ และต้องการให้โรงเรียนจัดคือ การให้ความรู้การดูแลสุขภาพ รองลงมาคือการตรวจสุขภาพและกิจกรรมนันทนาการ สิ่งที่เป็นความต้องการของผู้สูงอายุมากที่สุดคือ อยากให้โรงเรียนมีสถานที่กว้างขวาง

^{๕๐} กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, **คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ**, กรมกิจการผู้สูงอายุ, มีนาคม ๒๕๕๙, <http://www.dop.go.th/th/know/5/24>, (สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑)

^{๕๑} ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ, **รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดัว อำเภอลำดัก จังหวัดเพชรบูรณ์**, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

๒. การศึกษาบทบาทของครอบครัว ชุมชน องค์กรต่าง ๆ และองค์กรภาครัฐในการสนับสนุนผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุได้รับการดูแลจากครอบครัวมีทั้งด้านอาหาร ที่อยู่อาศัยเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และดูแลรักษายามเจ็บป่วย ได้รับความอบอุ่นไม่ถูกทอดทิ้ง ส่วนชุมชนไม่มีโครงการใด ๆ สนับสนุนผู้สูงอายุ ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบล มีการจัดกิจกรรมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์หน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนหลักคือ ศูนย์พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่ ๓๘ และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนและจัดสรรงบประมาณสนับสนุน

๓. การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านตัว พบว่าโรงเรียนมีโครงสร้างใหญ่ มีคณะกรรมการจำนวนมาก ประกอบด้วยคณะกรรมการบริหารมี ๗ ฝ่าย คณะกรรมการที่ปรึกษา และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ปฏิบัติงานโดยอาสาสมัคร จำนวน ๗ คน รับผิดชอบเป็นครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ ครูผู้ทำกิจกรรม และครูผู้สอน ปัจจัยที่ส่งผลให้โรงเรียนประสบความสำเร็จคือ มีครูที่เกษียณอายุราชการที่มีจิตอาสาที่มีความสามารถเฉพาะตัวมาช่วยปฏิบัติงานอย่างเข้มแข็ง เสียสละ โดยไม่มีค่าตอบแทนใด ๆ มีการจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ นักเรียนมีความสุข สนุกสนาน และมีความสามัคคีร่วมมือในการทำกิจกรรมดี ให้นักเรียนนำอาหารมารับประทานร่วมกัน แบ่งปันกัน ทำให้เกิดความรักใคร่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลาง ในการสืบสานวัฒนธรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

๔. ในการพัฒนาโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนมีปัญหาขาดแคลนงบประมาณ อาคารสถานที่คับแคบ จึงมีการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนและศักยภาพผู้สูงอายุ ส่วนการแก้ปัญหาขาดอาสาสมัครพบว่า วิธีคัดเลือกนักเรียนที่มีศักยภาพ และมีความสามารถได้ผลมากที่สุด รองลงมาคือ ช่วยกันชักชวนคนใกล้ชิด คนรู้จักมาช่วยงาน การกำหนดตัวชี้วัด และพัฒนาแบบประเมินความพึงพอใจใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วมของครูและนักเรียน ใช้ประเมินก่อนเข้าเรียนและหลังเรียนในแต่ละภาคเรียน

ชนิดา สุ่มมาตย์^{๕๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุโดยองค์กรชุมชนในภาคอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ (๑) เพื่อศึกษาความเป็นมาของการจัดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในภาคอีสาน (๒) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยองค์กรภาครัฐและชุมชนในภาคอีสาน (๓) เพื่อศึกษาการพัฒนาารูปแบบการจัดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยองค์กรชุมชนภาคอีสาน พื้นที่ทำการวิจัย คือ จังหวัดในภาคอีสาน ๗ จังหวัด คือ จังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม นครราชสีมา สุรินทร์ บุรีรัมย์ สกลนคร และขอนแก่น ด้วยวิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มปฏิบัติ และกลุ่มทั่วไป รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๓๓ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้แบบ

^{๕๒} ชนิดา สุ่มมาตย์, การพัฒนาารูปแบบการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุโดยองค์กรชุมชนในภาคอีสาน, ดุษฎีนิพนธ์, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

สัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง และไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนา กลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ นำข้อมูลที่ได้มาจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ความเป็นมาของการจัดการการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ โดยองค์กรชุมชน ในภาคอีสานเนื่องจากอดีตสังคมไทยภาคอีสานเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมการดูแลซึ่งกันและกัน แบบเครือญาติเป็นครอบครัวใหญ่ขยายมี ปู่ย่า ตายาย รู้จักกันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันเป็นอย่างดี เมื่อเจ็บป่วยไปมาหาสู่กัน ถามทุกข์สุขกัน ผู้สูงอายุมีหลายบทบาทหน้าที่และได้รับการยอมรับจากสังคม มีชีวิตความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย เศรษฐกิจพอเพียงทำให้สังคมสงบสุข ลูกหลานเชื่อฟังพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ผู้สูงอายุได้รับการช่วยเหลืออย่างดีจากลูกหลาน และเป็นที่ยอมรับของสังคมให้การเคารพยกย่อง สภาพปัจจุบัน และปัญหาการจัดการดูแลผู้สูงอายุโดยภาครัฐ และองค์กรชุมชน ในภาคอีสาน ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไป มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย สังคมการเมืองเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความเจริญทางคมนาคม ทางการศึกษา คนในชุมชนนิยมส่งลูกหลานไปเรียนต่างประเทศ จากสาเหตุดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ ชุมชนรับเอาวัฒนธรรมต่างถิ่นเข้ามามาก ซึ่งความเป็นอยู่ในชุมชนจึงเปลี่ยนไป การใช้จ่ายเพิ่มขึ้น รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย คนในชุมชนออกไปทำงานหรือย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น ทิ้งให้พ่อแม่อยู่เฝ้าบ้าน ครอบครัวทิ้งลูกเล็ก ๆ ให้พ่อแม่ดูแล สภาพสังคมเปลี่ยนไปต่างคนต่างอยู่ ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยวเฝ้าบ้านหรือเลี้ยงหลาน การไปมาหาสู่กันลดลง ทำให้ผู้สูงอายุในปัจจุบันรู้สึกเหงา เหงา เพราะความคาดหวังของผู้สูงอายุต้องการที่จะได้รับการดูแลจากลูกหลานเมื่อแก่เฒ่า ภาครัฐและองค์กรชุมชนดูแลให้การช่วยเหลือด้านนโยบาย โดยจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพจัดสถานสงเคราะห์คนชรา เพื่อรับดูแลผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง จัดศูนย์บริการผู้สูงอายุในชุมชน สนับสนุนการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ แต่การจัดการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ โดยองค์กรชุมชนในภาคอีสานยังไม่สามารถดูแลได้ครอบคลุม ทั้งถึง และรูปแบบการดูแลยังไม่ชัดเจน

สภาพปัจจุบันการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเป็นปัญหาอยู่มาก พบว่าผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งการพัฒนา รูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยองค์กรชุมชนในภาคอีสาน ดำเนินการโดยกาพัฒนา ศักยภาพของคนในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้นำที่มีความเข้มแข็งมุ่งมั่น จริงใจ ยุติธรรม มีความรู้ความสามารถในการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการร่วมมือของคนในชุมชน การพัฒนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน การตั้งศูนย์สุขใจเพื่อรองรับผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้ง รวมทั้งการบูรณาการประสานเชื่อมโยงความร่วมมือกับภาครัฐ ครอบครัว และผู้สูงอายุเพื่อการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ เพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุต่อไป

โดยสรุปการพัฒนา รูปแบบการจัดการการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยองค์กรชุมชนภาคอีสาน มีลำดับการดูแลครอบครัวเป็นอย่างดี โดยยึดวัฒนธรรมเกื้อกูลผู้สูงอายุ เคารพเชื่อฟัง และศรัทธาให้การดูแลอย่างใกล้ชิด ผู้สูงอายุมีความอบอุ่นใจมีความสุข ปัจจุบันสังคมเปลี่ยน วัฒนธรรมเปลี่ยน

ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยวเป็นส่วนมาก เนื่องจากลูกหลานต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงชีพ ขณะเดียวกันวัฒนธรรมจากต่างถิ่นเข้ามาทำให้ความเชื่อศรัทธาต่อผู้สูงอายุลดลง การพัฒนารูปแบบ การจัดการการดูแลผู้สูงอายุโดยองค์การชุมชนสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดูแล ผู้สูงอายุในภาคอีสาน ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

เรือตรี ทวีศักดิ์ รูปสิงห์^{๘๓} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริม สุขภาพผู้สูงอายุสำหรับบุคลากรทีมสุขภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ (๑) เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อ สร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุสำหรับบุคลากรทีมสุขภาพ (๒) เพื่อตรวจสอบและประเมินหลักสูตร ฝึกอบรมเพื่อ สร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุสำหรับบุคลากรทีมสุขภาพ (๓) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ และ ปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุสำหรับบุคลากรทีมสุขภาพ การพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรมเป็นการดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา มี ๔ ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษเพื่อจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับ ผู้สูงอายุ การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ และการสำรวจความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรม ผลจากการศึกษา ทำให้ทราบปัญหาของผู้สูงอายุและความต้องการจำเป็นในการฝึกอบรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุของบุคลากร ทีมสุขภาพ ตลอดจนองค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม

ตอนที่ ๒ การสร้างหลักสูตรจำลอง เป็นการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย สภาพ ปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร กิจกรรม การฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และการวัด และการประเมินผลการฝึกอบรม หลักสูตรฝึกอบรม ในครั้งนี้ประกอบด้วย ๖ หน่วย ได้แก่ (๑) ภาวะสุขภาพผู้สูงอายุ (๒) โภชนาการในผู้สูงอายุ (๓) การออกกำลังกายในผู้สูงอายุ (๔) การจัดการความเครียดในผู้สูงอายุ (๕) จิตวิทยาผู้สูงอายุ และ (๖) รูปแบบการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ในแต่ละหน่วยประกอบด้วย คำอธิบายหน่วยการฝึกอบรม วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการฝึกอบรม และการวัดและประเมินหน่วย การฝึกอบรม จากการประเมินโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๕ คน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๔.๒๐ - ๔.๖๐ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และค่าดัชนีความ สอดคล้องขององค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง ๐.๘๐ - ๑.๐๐ ซึ่ง มี ความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบและการประเมินหน่วยการอบรมมีค่าเฉลี่ยระหว่าง ๓.๘๐ - ๔.๘๐ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง ๐.๖๐ - ๑.๐๐ ซึ่งมีความสอดคล้องทุกองค์ประกอบ

^{๘๓} เรือตรี ทวีศักดิ์ รูปสิงห์, การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุสำหรับ บุคลากรทีมสุขภาพ, ดุษฎีนิพนธ์, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

ตอนที่ ๓ การทดลองใช้หลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรฝึกอบรมที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นพยาบาลวิชาชีพด้านสร้างเสริมสุขภาพ สังกัดสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๐ คน รูปแบบการทดลองเป็นแบบ One group pretest-posttest design มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลองด้วยแบบทดสอบ และแบบวัดเจตคติ ระหว่างการทดลองมีการทดสอบผู้เข้าอบรม และเมื่อสิ้นสุดการอบรมในแต่ละหน่วย ผลการทดลองใช้หลักสูตรพบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (๘๐/๘๐) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความเข้าใจ หลังการทดลองมากกว่าการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ และมีเจตคติต่อการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุหลักการทดลองมากกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๑ นอกจากนี้ยังพบว่า จากการอธิบายกลุ่มตามใบงานในแต่ละหน่วยทุกกลุ่มได้คะแนนมากกว่าร้อยละ ๘๐ ทุกกลุ่ม และทุกหน่วยการอบรมซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

ตอนที่ ๔ การประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตร เป็นการศึกษาความสัมพันธ์และความสอดคล้องของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่ บริษัท ตัวบ่อน กระบวนการ และผลผลิต ตามรูปแบบการประเมิน CIPP model โดยผู้เข้าอบรม และผู้เชี่ยวชาญที่เข้าอบรม ผลการประเมินพบว่าทุกด้านผ่านเกณฑ์การประเมินทุกประเด็น และการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฝึกอบรมดำเนินตามคำแนะนำของวิทยากร ผู้เข้ารับการอบรม และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้หลักสูตรมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ศศิธร ชันดิธรางกูร และคณะ^{๔๔} ได้ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตจังหวัดเลย โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ (๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินงานของการจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดเลย (๒) เพื่อศึกษารวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นในบริบทของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตจังหวัดเลย ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเล็ก (๓) เพื่อสังเคราะห์บทบาทของผู้สูงอายุในการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตจังหวัดเลย โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (๔) เพื่อทดลองใช้หลักสูตรการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตจังหวัดเลย และ (๕) เพื่อประเมินผลของการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตจังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการแบบผสมผสาน (mixed methodology) โดย

^{๔๔} ศศิธร ชันดิธรางกูร และคณะ, **ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตจังหวัดเลย**, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

ใช้ทั้งเครื่องมือเชิงปริมาณและคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (๑) สภาพปัญหาของการจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า ได้แก่ปัญหาด้านอาคารสถานที่ ด้านครู ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านทรัพยากรและงบประมาณ ด้านเด็กนักเรียนและด้านผู้ปกครอง (๒) ผลการศึกษารวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ด้านคติความเชื่อ ด้านการละเล่นพื้นบ้าน ด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านการรักษาพื้นบ้าน ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้าน ด้านศิลปะพื้นบ้าน และด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน

(๓) ด้านบทบาทของผู้สูงอายุในการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าผู้สูงอายุมีบทบาท ดังนี้ บทบาทในการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น บทบาทในการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ บทบาทในการจัดกิจกรรมประสบการณ์ประกอบด้วย การเป็นวิทยากร การร่วมผลิตสื่อการเรียนการสอน และร่วมประเมินพัฒนาการเด็ก บทบาทในการสนับสนุนแหล่งทรัพยากรที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาต่าง ๆ แก่ครู (๔) ผลการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุพบว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทุกศูนย์สามารถจัดทำหน่วยการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ ในด้านการพัฒนาศูนย์พบว่าครู ได้มีการพัฒนาศูนย์ทั้งบริเวณภายนอกสถานที่ และภายในศูนย์โดยจัดมุมเสริมประสบการณ์โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านตัวครูในทุกศูนย์และทุกคนได้รับความรู้ และได้พัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ประกอบด้วยครูทุกคนได้รับความรู้ และตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ และรวบรวมบันทึกความรู้ที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ครูทุกคนมีความสามารถในการจัดทำหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดประสบการณ์ และมีทักษะในการจัดประสบการณ์ร่วมกับผู้สูงอายุ ครูมีความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุมากขึ้นโดยมีการจัดกิจกรรมและประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ด้านผู้สูงอายุ พบว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เป็นผู้จัดหาสื่อ เป็นแหล่งการเรียนรู้ และร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรม และประสบการณ์ให้แก่เด็ก ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจที่มี ผู้เห็นคุณค่าของตน ทั้งยังเกิดความรักและผูกพันต่อเด็กอีกด้วย ด้านพัฒนาการเด็ก พบว่าเด็กเกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย คือ ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรม ด้านอารมณ์เด็กได้เรียนรู้ด้วยความสนใจและสนุกสนาน ด้านสังคมคือ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการมีความสามัคคีารวะ ด้านสติปัญญาเด็กเรียนรู้ สังเกต และตอบคำถามเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น (๕) จากการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปรูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยมีขั้นตอน ของการดำเนินการ ดังนี้ (๕.๑) ศึกษาบริบทเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และศึกษารวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (๕.๒) พัฒนารูปแบบของการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็ก โดยร่วมกันจัดทำโครงร่างหลักสูตร และแผน

การจัดประสบการณ์ (๕.๓) ประเมินโครงร่างของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ ๕.๔) ปรับปรุงโครงร่างของหลักสูตรและแผนการจัดประสบการณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ๕.๕) ทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษา โดยครูได้บันทึกผลของการจัดกิจกรรมทุกครั้งทำแผนการจัดประสบการณ์ โดยมีการนิเทศติดตาม การใช้หลักสูตรและแผนการจัดประสบการณ์ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (๕.๖) ทบทวนปัญหาและข้อจำกัดของการใช้หลักสูตรและแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อปรับปรุงและหาแนวทางในการพัฒนาแก้ไขการจัดการศึกษาด้านอื่น เช่น การพัฒนาคุณย์ (๕.๗) แก้ไขปรับปรุงหลักสูตรและจัดทำแผนการจัดประสบการณ์เพิ่มเติม (๕.๘) ประเมินผลการจัดการศึกษา โดยวิธีการที่หลากหลายและครอบคลุม และ (๕.๙) แก้ไขปรับปรุงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการศึกษาในครั้งต่อไปเพื่อให้เกิดการวางแผนการศึกษาที่มีความเหมาะสมอย่างต่อเนื่อง

พระครูปฐมาวรวัฒน์, ผศ.ดร. และคณะ^{๘๕} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยสังคมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ (๑) เพื่อศึกษาปัจจัยจิตสังคมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ (๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยจิตสังคม ลักษณะจิตทางสังคม จิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อปัจจัยจิตสังคมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านจิตลักษณะทางสังคม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปรับตัวต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ ในด้านการมีส่วนร่วมในครอบครัว ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม ด้านพฤติกรรมการบริโภค ด้านการออกกำลังกาย ด้านการปฏิบัติตนในศาสนา และด้านการสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม เมื่อทดสอบโดยใช้ข้อมูลทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบแต่ละด้านได้แก่ ด้านการเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว ด้านการร่วมกิจกรรม ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างของผู้สูงอายุมีระดับพฤติกรรมการปรับตัวต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ จึงสามารถกล่าวได้ว่าพฤติกรรมผู้สูงอายุจะมีความสำคัญต่อการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องมีการสร้างสัมพันธ์ภายในครอบครัว และสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกในสังคม ซึ่งถือเป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมทำให้บทบาท และหน้าที่ของผู้สูงอายุได้รับการยอมรับอันจะส่งผลถึงพฤติกรรมบริโภคการออกกำลังกาย การปฏิบัติตนในศาสนา และการสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวมมีเพิ่มมากขึ้น จากผลการวิเคราะห์ จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านจิตลักษณะทางสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปรับตัวต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

^{๘๕} พระครูปฐมาวรวัฒน์, ผศ.ดร. และคณะ, ปัจจัยสังคมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

สุทธิพงษ์ บุญผดุง^{๘๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ ๑) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ (๑) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (๒) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และ (๓) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนสุเหร่าลาแขก จำนวน ๘๓ คน ได้แก่ ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ด้านสภาพร่างกายที่ดี ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม และด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งมีความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา และมีความเชื่อมั่นที่น่าไปใช้ได้ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าความถี่ ในการบรรยายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ศึกษาาระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยใช้ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เป็นรายด้าน โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบ และกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร และครุตามแนวคิดของโรงเรียนเป็นฐาน และแนวคิดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า

๑. ระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านการรวมกลุ่มทางสังคม ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี และด้านสภาพร่างกายที่ดี ตามลำดับ ในขณะที่ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี และด้านการตัดสินใจด้วยตนเองมีระดับคุณภาพชีวิตในระดับปานกลาง

๒. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต พบว่าด้านสภาพอารมณ์ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านความไว้ใจ อ่างว้าง และปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว มิตรสหายและเพื่อนบ้าน ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการอุทิศตน และการได้รับการยอมรับจากชุมชน ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการดำรงชีพ และปัจจัยด้านรายรับและรายจ่าย คุณภาพชีวิต ด้านสภาพร่างกายที่ดี มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านการใส่ใจเรื่องสุขภาพ และปัจจัยด้านการบริโภคที่ดี และสุดท้ายด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยด้านความเป็นอิสระทางความคิด และปัจจัยการเลือกทำในสิ่งที่ต้องการ

๓. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งสามารถนำไปทดลองใช้ และศึกษาผลการใช้กับผู้สูงอายุในท้องถิ่นในงานวิจัยระยะที่ ๒ ต่อไป

^{๘๖} สุทธิพงษ์ บุญผดุง, การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ ๑), รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

จินดารัตน์ สมคะณย์^{๔๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาที่มีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสภาพการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จ และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลสมเด็จ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) ประชากรที่ใช้ศึกษาได้แก่ ผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลสมเด็จ จำนวน ๗๒๗ คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๕๗ คน คำนวณโดยใช้สูตร Taro Yamane ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้วิธีแจกแจงความถี่ และการหาค่าร้อยละ จากนั้นจึงนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย โดยมีอายุระหว่าง ๖๑-๗๐ ปี ซึ่งมีวุฒิการศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี และมีสถานภาพเป็นผู้นำชุมชนหรือผู้สูงอายุ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเข้ามามีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุร่วมกันในชุมชน ควรจัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน พัฒนาสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย และเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนที่ดำเนินการของชมรมผู้สูงอายุคนต้นแบบ และครอบครัวที่เข้มแข็ง ส่วนสภาพการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จ คือ การส่งเสริมด้านกิจกรรม เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การส่งเสริมนันทนาการ การส่งเสริมอาชีพ รวมทั้งการบริการผู้สูงอายุ รongลงมา คือ ด้านการประสานงาน เช่น การติดต่อสื่อสาร การประสานงานกลับกลุ่มผู้สูงอายุ องค์กรรัฐ หรือเอกชน สำหรับปัญหาการมีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จ คือ ปัญหาด้านสวัสดิการสุขภาพอนามัย เช่น การตรวจสุขภาพประจำปี หรือการบริการ หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ รongลงมาคือ ปัญหาด้านสวัสดิการนันทนาการ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ สถานที่ออกกำลังกายหรือพักผ่อน รวมถึงกิจกรรมพบปะกัน

คาฟเฟร^{๔๘} (Caffrey) ได้สำรวจกิจกรรมประจำวันของผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่า กิจกรรมการเคลื่อนย้าย ได้แก่ การเดินไปวัดเพื่อถวายอาหารพระ หรือการไปปฏิบัติธรรมในวันพระ และช่วงเข้าพรรษา การเดินไปซื้อของ การเตรียมอาหาร การเลี้ยงหลานการทำ ความสะอาดบ้าน การซักเสื้อผ้า การรับประทานอาหาร การกางมุ้ง การเก็บมุ้งนอน การขึ้นบันได การเข้าห้องส้วม การอาบน้ำ และการแต่งกาย มีผลต่อสุขภาพของผู้สูงอายุที่ดีขึ้น ความสามารถทางกายภาพขึ้นอยู่กับพฤติกรรมอาบน้ำ การแต่งกาย การถ่ายอุจจาระปัสสาวะ การลุกจากที่นอน การรับประทานอาหาร และการขึ้นลงบันได สำหรับความสามารถในการดำรงชีวิตขึ้นอยู่กับพฤติกรรม

^{๔๗} จินดารัตน์ สมคะณย์, แนวทางการพัฒนาที่มีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์, บทความวิจัย, วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์, (มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, ๒๕๕๘), บทความย่อ.

^{๔๘} Caffrey, A.R. Family caregiving to the elderly in northeast Thailand : Changing patterns. The degree of doctor of Philosophy in the department of Anthropology, 1990.

การเดินทางไปซื้อของที่ร้านค้า การทำความสะอาดบ้านทำอาหาร การเก็บมุ้งนอน การจัดการเรื่องการปลูกผักสวนครัวและการเดินไปวัด

บุญทิพย์ สิริธรรังศรี^{๔๙} ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการดูแลตนเองแบบองค์รวมสำหรับผู้ป่วยเบาหวานที่คลินิกผู้ป่วยเบาหวานโรงพยาบาลชลประทาน โดยมีวิธีดำเนินการ ๒ ขั้นตอน ขั้นตอนที่ ๑ สร้างรูปแบบการดูแลตนเองแบบองค์รวมสำหรับผู้ป่วยเบาหวาน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยเบาหวานที่มารับการตรวจรักษาที่คลินิกผู้ป่วยเบาหวานโรงพยาบาลชลประทาน เป็นผู้ที่มีปัญหาในการดูแลตนเอง และยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน ๑๐ คน โดยเริ่มจากการสำรวจพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน ด้วยแบบสำรวจพฤติกรรมการดูแลตนเองแบบองค์รวม ภายหลังการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ให้สุขศึกษาแบบสหวิทยาการแก่ผู้ป่วยเป็นรายบุคคล และใช้กระบวนการกลุ่ม โดยให้ผู้ป่วยครอบครัวญาติ หรือผู้เกี่ยวข้อง และเพื่อนผู้ป่วยเบาหวาน มามีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อให้ผู้ป่วยสามารถดูแลตนเองแบบองค์รวมได้ รวมทั้งได้ฝึกทักษะการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ป่วยอื่น เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ป่วยอื่นได้ ขั้นตอนที่ ๒ ทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบการดูแลตนเองแบบองค์รวมของผู้ป่วยเบาหวาน ซึ่งเป็นการทดสอบความสามารถของผู้ป่วยในการถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์แก่ผู้อื่น ผลการวิจัยพบว่า ได้รูปแบบการดูแลตนเองแบบองค์รวมสำหรับผู้ป่วยเบาหวาน กล่าวคือ ผู้ป่วยเบาหวานทั้ง ๑๐ คน สามารถดูแลตนเองแบบองค์รวมได้ รวมทั้งสามารถถ่ายทอดความรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดูแลตนเองแบบองค์รวมให้ผู้อื่นได้

ศรีเกษ ธัญญาวิณิชกุล^{๕๐} ได้ศึกษารูปแบบโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพที่เหมาะสมสำหรับผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานและความดันโลหิตสูง ได้ศึกษาในผู้ที่มีอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป ใน ๖ หมู่บ้านของอำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นเบาหวานทั้งสิ้น ๓๗ คน และผู้ป่วยความดันโลหิตสูง ๗๓ คน นอกจากนั้นเป็นกลุ่มเสี่ยงรวม ๑,๓๒๑ คน ผลการศึกษาพบว่าโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพประกอบด้วย การให้ความรู้ การแจกเอกสาร การออกกำลังกายทำให้ผู้ป่วยโรคเบาหวานมีความรู้ความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคเบาหวาน ในด้านการรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้ประโยชน์ของการตรวจหาโรค แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนการรับรู้ถึงประโยชน์ของการป้องกันและแรงจูงใจทางสุขภาพไม่แตกต่างกัน

^{๔๙} บุญทิพย์ สิริธรรังศรี, “การพัฒนาารูปแบบการดูแลตนเองแบบองค์รวมสำหรับผู้ป่วยเบาหวาน.”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานครมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓), หน้าบทคัดย่อ.

^{๕๐} ศรีเกษ ธัญญาวิณิชกุล. โปรแกรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้ป่วยและกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานโรคความดันโลหิตสูง, วารสารวิชาการสาธารณสุข, ๗ (๑), มกราคม-มีนาคม, ๒๕๔๑), หน้า๑๑๓-๑๑๙.

สุรีย์ จันทรมโกลี^{๙๑} ได้ศึกษาประสิทธิผลของการพัฒนาโปรแกรมสุขศึกษาแนวใหม่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลินจำนวน ๑๖๘ คน พบว่าโปรแกรมสุขศึกษามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้การดูแลสุขภาพตนเอง ความเชื่อมั่นในความสามารถดูแลตนเอง และการปฏิบัติในการดูแลสุขภาพตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๐๑ นอกจากนี้ยังพบว่าระดับการศึกษาสามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้เรื่องการดูแลตนเองได้ประมาณร้อยละ ๔๗.๐๐ ความเชื่อในการดูแลตนเองได้ร้อยละ ๒๑.๐๐ และการปฏิบัติในการดูแลสุขภาพตนเองได้ร้อยละ ๑๕.๐๐

จากการวิจัยพบว่าลักษณะส่วนบุคคลมีผลต่อการพัฒนาสุขภาพขององค์กรรวม มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสุขภาพด้านกาย สังคม อารมณ์และจิตวิญญาณ (ปัญญา) ดังนี้ พบเห็นหรือประสบมาในอดีตจะมีผลต่อความสามารถในการดูแลตนเองหรือความต้องการการดูแลตนเองทั้งหมด เช่น การสูญเสียคู่ชีวิต การหย่าร้าง การเปลี่ยนงาน อาจมีผลต่อระบบการดูแลตนเองของครอบครัวและสมาชิกในสังคม

ปานทิพย์ ประเสริฐผลและคณะ^{๙๒} ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชนบท ตำบลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในตำบลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี จำนวน ๒๓๙ ราย ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีการรับรู้ประโยชน์ของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับมาก ส่วนพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับที่ควรปรับปรุง ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรสและรายได้ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ การรับรู้ประโยชน์ของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพในระดับปานกลาง ($r = .๔๓$ $p < .๐๐๑$)

^{๙๑} สุรีย์ จันทรมโกลี, ประสิทธิผลของการพัฒนาโปรแกรมสุขศึกษาแนวใหม่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานโรงพยาบาลราชวิถี, วิทยานิพนธ์ วท.ด., (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๖-๑๕๒.

^{๙๒} ปานทิพย์ ประเสริฐผลและคณะ, พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชนบท ตำบลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี: กระทรวงสาธารณสุข, (๒๕๔๗).

๒.๕ สภาพบริบทพื้นที่

๒.๕.๑ สภาพบริบททั่วไปของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ประวัติโดยย่อของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาล ได้รับประกาศจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดตั้งสุขาภิบาลชมพู อำเภอเมืองจังหวัดลำปาง ณ วันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๘๖ ตอนที่ ๒๒ ลงวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ขณะนั้นมีพื้นที่ในการปกครอง ๔ ตำบล ๓๗ หมู่บ้าน พื้นที่ ๑๕๐.๑๔ ตารางกิโลเมตร เขตการปกครองได้ถูกเทศบาลนครลำปางขยายเขตเข้ามาประมาณ ๑๑ ตารางกิโลเมตร ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ลงวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๔ และในพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พ.ศ. ๒๕๓๔ และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๑๐๘ ตอนที่ ๑๘๖ ลงวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ เหลือประมาณ ๑๓๙.๑๔ ตารางกิโลเมตร ๔ ตำบล ๓๗ หมู่บ้าน และได้เปลี่ยนแปลงฐานะเป็นเทศบาลตำบลตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะพร้อมเปลี่ยนชื่อเทศบาลเป็นเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ และได้มีการประกาศยุบสภาตำบลพระบาท มารวมในเขตเทศบาล เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ซึ่งทำให้ มีพื้นที่เพิ่มขึ้นเป็น ๑๙๕.๔๙ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ ๔ ตำบล ประกอบด้วย ตำบลชมพู ตำบลปงแสนทอง ตำบลพระบาท และตำบลกล้วยแพะ และมีชุมชนย่อย ๖๓ ชุมชน ห่างจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางหลวงแผ่นดินสายพหลโยธิน ๖๐๔ กิโลเมตร

ปัจจุบัน เทศบาลเมืองเขลางค์นคร มีสำนักงานชั่วคราวตั้งอยู่ถนนบุญโยง ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พื้นที่ในเขตรับผิดชอบมีสภาพทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำลำปางส่วนใหญ่เป็นสังคมชนบทกึ่งเมือง ระยะห่างจากตัวเมืองนครลำปาง ประมาณ ๓ - ๕ กิโลเมตร เนื่องจาก มีพื้นที่เชื่อมต่อกับใจกลางเมืองเขตเทศบาลนครลำปาง จึงมีประชาชนตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ตลอดจนเป็นพื้นที่ส่วนขยายทางเศรษฐกิจของเมืองลำปาง จึงมีการตั้งบริษัท ห้างร้าน โรงงาน อยู่เป็นจำนวนมาก ตลอดจนพหลโยธิน ซึ่งเป็นถนนสายหลักที่เชื่อมไปสู่จังหวัดสำคัญทางภาคเหนือตอนบน เช่น จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แพร่ น่าน ตาก ประกอบกับมีเส้นทางด่วนสายกรุงเทพ - อินทร์บุรี ตัดผ่าน ทำให้การคมนาคมมีความสะดวกรวดเร็ว ประชากรส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค้าขาย และรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม

ตราสัญลักษณ์

เทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศเปลี่ยนแปลงฐานะเทศบาลตำบลชมพู พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อเป็น “เทศบาลเมืองเขลางค์นคร” สืบเนื่องจากเทศบาลมีจำนวนประชากร ขนาดพื้นที่ และจำนวนรายได้ที่เข้าหลักเกณฑ์ ต้องเลื่อนจากเทศบาลขนาดเล็ก ขึ้นมาเป็นเทศบาลขนาดกลาง พร้อมกับได้จัดทำตราสัญลักษณ์ขึ้นมาใหม่ สำหรับดวงตราสัญลักษณ์นี้ได้รับความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ผู้ทรงภูมิปัญญา ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนต่าง ๆ ร่วมระดมสมองพิจารณาคัดเลือกจนได้ดวงตราสัญลักษณ์ที่สวยงามและมีความหมายดังนี้

ดวงอาทิตย์และรัศมี หมายถึงความสว่างไสวของแสงอาทิตย์จนเกิดประกายส่องแสงอย่างรุ่งโรจน์ ซึ่งแสดงถึงเมืองที่กำลังเจริญรุ่งเรืองไปด้วยแหล่ง อุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาจนสามารถส่งไปแข่งขันยังต่างแดน

องค์พระธาตุ หมายถึงเมืองที่มีพุทธศาสนาประจำอยู่ ซึ่งได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุขององค์พระศาสดาไว้ เพื่อให้ประชาชนใช้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งประกอบด้วย พระรัตนตรัยอันมีองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมคำสอน และพระสงฆ์ที่เป็นสาวกขององค์พระศาสดาเพื่อที่จรรโลงสืบสานพุทธศาสนาตลอดไป

ฐานพระองค์ธาตุจำนวน ๔ ชั้น ซึ่งแต่ละชั้น หมายถึง ความมั่นคง แข็งแรง และความเข้มแข็งของพื้นที่ทั้ง ๔ ตำบล ประกอบด้วย ตำบลชมพู ตำบลปงแสนทอง ตำบลพระบาท และตำบลกล้วยแพะ ที่มีความมั่นคงเข้มแข็งในทุก ๆ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรม แหล่งอารยธรรม รวมทั้งแหล่งอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่กระจายตัวอยู่ทั่วไปในพื้นที่ ๔ ตำบล

ภูเขา หมายถึงแหล่งต้นกำเนิดที่เป็นที่ตั้งของเมืองเขลางค์นครสมัยแรกเริ่ม ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรป่าเขาลำเนาไพร แม่น้ำใหญ่น้อยหลายสาขาที่ไหลมาบรรจบลงในลำน้ำแม่วังปัจจุบัน ซึ่งเป็นแหล่งอาหารและน้ำที่อุดมสมบูรณ์ เพื่อใช้หล่อเลี้ยงชีพชาวเมืองเขลางค์นครในอดีตที่ผ่านมา

รูปหอยสังข์ หมายถึงเส้นอาณาเขตปกครองของเมืองเขลางค์นครยุคแรกที่ตั้งเมืองที่มีลักษณะเป็นรูปวงรี คล้ายรูปหอยสังข์ ซึ่งสมัยพระนางจามเทวี ธิตากษัตริย์ละโว้ เสด็จมาครองเมืองหริภุญชัยราว พ.ศ. ๑๒๐๓ ซึ่งต่อมาทรงสร้างเมืองเขลางค์นคร ให้เจ้าอนันตยศ ราชโอรสแฝดของพระองค์ให้มาครองเมือง และสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๑๒๒๓

รถม้าพร้อมสารถิ หมายถึงผู้นำท้องถิ่นที่สามารถขับเคลื่อนหรือบริหารบ้านเมืองไปพร้อมกันทุก ๆ ด้านเช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง มั่นคง และรวดเร็วประดุจม้าที่เทียมรถ และทะยานตัวออกไป และรถม้าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดลำปางจากอดีตถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

ข้อมูลทั่วไป

๑) ลักษณะที่ตั้ง

เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบน สภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบสูงมีภูเขาล้อมรอบและบางส่วนเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำวัง ห่างจากกรุงเทพมหานครตามเส้นทางรถไฟ ๖๓๔ กิโลเมตร และเส้นทางหลวงแผ่นดินสายพหลโยธิน ๖๐๔ กิโลเมตร เทศบาลเมืองเขลางค์นคร อยู่ในท้องที่อำเภอเมืองลำปาง มีพื้นที่ ๑๙๕.๔๙ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ ๔ ตำบล คือ ตำบลปงแสนทอง ตำบลชมพู ตำบลพระบาท และตำบลกล้วยแพะ

๑. ตำบลกล้วยแพะ	มีพื้นที่ ๔๖.๐๖ ตารางกิโลเมตร
๒. ตำบลชมพู	มีพื้นที่ ๒๙.๗๑ ตารางกิโลเมตร
๓. ตำบลปงแสนทอง	มีพื้นที่ ๓๑.๒๓ ตารางกิโลเมตร
๔. ตำบลพระบาท	มีพื้นที่ ๘๘.๔๙ ตารางกิโลเมตร

รวมทุกตำบล ๑๙๕.๔๙ ตารางกิโลเมตร

๒) สภาพภูมิประเทศและลักษณะภูมิอากาศ

เทศบาลเมืองเขลางค์นครอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๒๖๘.๖๐เมตร ลักษณะภูมิประเทศมีสภาพทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำ และที่ราบเชิงเขาเป็นบางส่วน เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นที่อยู่ในเขตชุมชนเมืองกึ่งชนบท อุณหภูมิต่ำสุด ๙.๕ องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุด ๔๓.๘ องศาเซลเซียส และมีอุณหภูมิต่ำสุด - สูงสุดเฉลี่ยประมาณ ๒๐.๕ - ๓๘.๕ องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝน วัดได้เฉลี่ย ๑,๐๖๐.๕ มิลลิเมตรต่อปี

อาณาเขต

เทศบาลเมืองเขลางค์นครมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลและอำเภอต่างๆ ดังนี้
ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลพิชัย ตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมืองลำปาง และเขตเทศบาลนครลำปาง

ทิศใต้	ติดต่อกับอำเภอแม่ทะ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอห้างฉัตร และอำเภอเกาะคา

เส้นทางคมนาคม

ทางรถไฟ มีทางรถไฟเส้นทางระหว่างกรุงเทพฯ-เชียงใหม่ ผ่านอำเภอเมืองลำปาง ๑ สาย
ทางรถยนต์ มีเส้นทางหลวงแผ่นดินที่เชื่อมระหว่างจังหวัดลำปาง กับจังหวัดตาก, ลำพูน, แพร่, พะเยา และเชื่อมระหว่างอำเภอ ตำบล หมู่บ้านต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง ประชาชนสามารถเดินทางไปมาได้สะดวกทุกฤดูกาล

ทางอากาศ มีท่าอากาศยานพาณิชย์ ๑ แห่ง ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๕ ตำบลพระบาท อำเภอเมืองลำปาง มีเครื่องบินพาณิชย์ของสายการบินบางกอกแอร์เวย์บริการเป็นประจำทุกวัน

ลักษณะสังคมและชุมชน

ตามลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำวัง และบางส่วนเป็นที่ราบเชิงเขา ประชากรส่วนใหญ่จึงมีลักษณะกระจายตัวอยู่ทั่วไป จำแนกได้ดังนี้

๑. บริเวณที่ราบริมฝั่งแม่น้ำวังทั้งด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก บริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีประชากรหนาแน่นมากที่สุดเพราะมีความสะดวกในการคมนาคม และยังมีแหล่ง น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ทำการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา

๒. บริเวณริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๓๖ ประชากรส่วนใหญ่เป็น”ชาวไทลื้อ” ที่มีวัฒนธรรมทาง ภาษาเป็นของตนเองซึ่งอพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนา มาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้ ตั้งแต่สมัยโบราณ ในปัจจุบันนี้ยังคงรักษาวัฒนธรรมทางภาษาของตนเองไว้ บริเวณริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๑ ชุมชนในบริเวณนี้ได้แก่ บ้านปางแสนทอง บ้านไร่ช่วงเปา บ้านไร่นาน้อย บ้านทุ่งกูด้าย บ้านหนองห้า

๓. บริเวณศูนย์ราชการ จังหวัดลำปาง เนื่องจากมีการตั้งสถาบันอุดมศึกษา และย้ายศูนย์ราชการจังหวัดลำปาง มาตั้งในบริเวณนี้จึงมีการก่อสร้างหอพัก และหมู่บ้านจัดสรรขึ้นมารองรับ แต่ประชาชนในบริเวณนี้ยังมีไม่หนาแน่นนัก

๔. บริเวณบ้านผาลาด ซึ่งมีการตั้งบ้านเรือนอยู่สองริมฝั่งถนนลำปาง – เต็นชัย ทางแยกเข้าไปการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ โดยทิศตะวันออกเป็นกลุ่มของคนพื้นเมืองดั้งเดิม ส่วนทางด้านทิศตะวันตกของถนนเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนชาวเข่า ที่อาศัยอยู่ รวมกลุ่มกัน และยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนชาวเข่า ทั้งวัฒนธรรมทางด้านภาษา และการแต่งกาย

การแบ่งเขตการปกครอง

เทศบาลเมืองเขลางค์นคร แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๔ ตำบล ๖๓ ชุมชน จำนวนประชากรทั้งหมด ๖๐,๑๒๖ คน แยกตามลักษณะการปกครองดังนี้

๑. ตำบลชมพู จำนวน ๒๐ ชุมชน

๑.๑ ประชากร จำนวน ๒๐,๕๑๘ คน ชาย : ๙,๗๔๑ คน หญิง : ๑๐,๗๗๗ คน

๒. ตำบลปงแสนทอง จำนวน ๒๑ ชุมชน

๒.๑ ประชากร จำนวน ๑๗,๔๙๑ คน ชาย : ๘,๓๖๑ คน หญิง : ๙,๑๓๐ คน

๓. ตำบลกล้วยแพะ จำนวน ๖ ชุมชน

๓.๑ ประชากร จำนวน ๙,๑๒๕ คน ชาย : ๔,๔๑๙ คน หญิง : ๔,๗๐๖ คน

๔. ตำบลพระบาท จำนวน ๑๖ ชุมชน

๔.๑ ประชากร จำนวน ๑๒,๙๙๒ คน ชาย : ๖,๒๒๗ คน หญิง : ๖,๗๖๕ คน

รวม ๖๓ ชุมชน ประชากรจำนวน ๖๐,๔๔๖ คน ชาย: ๒๙,๐๕๑ คน หญิง: ๓๑,๓๙๕ คน

จำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ๕๑,๑๘๓ คน

จำนวนครัวเรือน ๒๔,๕๖๒ หลังคาเรือน^{๙๓}

ไฟฟ้า

ได้รับการจ่ายกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จังหวัดลำปาง เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่จ่ายพลังงานไฟฟ้าแก่ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร กระจายทั่วไปตามตำบล หมู่บ้านต่าง ๆ ปัจจุบันมีหมู่บ้านที่ได้รับบริการกระแสไฟฟ้าครบทุกหมู่บ้าน

ประปา

ปัจจุบันการประปาในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อยู่ในความรับผิดชอบของการประปาส่วนภูมิภาคจังหวัดลำปางเป็นบางส่วน และมีการจัดทำประปาหมู่บ้าน และใช้น้ำบาดาลจากการขุดเจาะบ่อบาดาลเพื่อการอุปโภคบริโภค

ด้านเศรษฐกิจ

จากสภาพทำเลที่ตั้งของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร และมีทางหลวงแผ่นดินเชื่อมระหว่างจังหวัดตัดผ่านหลายสาย สภาพเศรษฐกิจท้องถิ่นสามารถแบ่งได้ ๓ ประเภท กล่าวคือ

เกษตรกรรม : ประชาชนส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะทำการเพาะปลูกข้าว ถั่วเหลือง ถั่วลิสง และแตงโม โดยพื้นที่ทำการเกษตรจะกระจายอยู่ทุกตำบล

อุตสาหกรรม : ส่วนใหญ่ประกอบอุตสาหกรรมผลิตเซรามิค เครื่องปั้นดินเผา และอุตสาหกรรมอื่นๆ อาทิเช่น อุตสาหกรรมผลิตอาหารกระป๋อง อุตสาหกรรมกลึง และแกะสลักไม้ อุตสาหกรรมทำเส้นก๋วยเตี๋ยว เป็นต้น โดยมีจำนวนโรงงานในเขตพื้นที่ของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร รวมทั้งสิ้น ๒๓๑ แห่ง

พาณิชยกรรม : ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร และประชาชนต่างจังหวัดที่เดินทางท่องเที่ยว แวะพักมีจำนวนมาก จึงทำให้เกิดการประกอบพาณิชยกรรมประเภท

^{๙๓} สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ณ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐.

ร้านอาหาร จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคเกิดขึ้นอย่างหนาแน่น ทั้งในบริเวณตำบลพระบาท ตำบล
ชมพู และตำบลปงแสนทอง โดยอัตราเฉลี่ยการประกอบพาณิชย์กรรมประมาณ ๓๐% ของประชากร
ทั้งหมด

การศึกษา

เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ไม่มีสถานศึกษาในสังกัด แต่ได้ให้การสนับสนุนสถานศึกษาที่
ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ดังนี้

๑. โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต ๑ จำนวน ๑๑ แห่ง
๒. โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน ๑ แห่ง
๓. โรงเรียนสังกัดกรมอาชีวศึกษา จำนวน ๑ แห่ง
๔. โรงเรียนพาณิชย์การเอกชน จำนวน ๑ แห่ง
๕. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จำนวน ๒ แห่ง

นอกจากนี้เทศบาลมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในความรับผิดชอบอยู่จำนวน ๑๑ แห่ง ดังนี้

๑. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านไธเนนน้อย หมู่ที่ ๕ ตำบลปงแสนทอง
๒. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านกาด หมู่ที่ ๗ ตำบลปงแสนทอง
๓. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านปากกล้วย หมู่ที่ ๔ ตำบลปงแสนทอง
๔. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านพอน หมู่ที่ ๒ ตำบลชมพู
๕. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านศรีหมวดเกล้า หมู่ที่ ๔ ตำบลชมพู
๖. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโทกหัวช้าง หมู่ที่ ๔ ตำบลพระบาท
๗. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านบุญเกิด หมู่ที่ ๔ ตำบลพระบาท
๘. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองห้า หมู่ที่ ๔ ตำบลพระบาท
๙. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวัดม่อนจำศีล หมู่ที่ ๔ ตำบลพระบาท
๑๐. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านผาลาด หมู่ที่ ๔ ตำบลพระบาท
๑๑. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดกล้วยหลวง หมู่ที่ ๔ ตำบลกล้วยแพะ
๑๒. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองยาง หมู่ที่ ๘ ตำบลชมพู (ดูเลขหมู่ให้ถูกต้อง)

ศาสนา

ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และนับถือศาสนา
คริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ฮินดู ซิกข์ เป็นบางส่วน

ในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นครมีศาสนสถาน ดังนี้

๑. มีวัด จำนวน ๔๕ แห่ง
๒. มีสำนักสงฆ์ จำนวน ๓ แห่ง

๓. มีโบสถ์คริสเตียน จำนวน ๔ แห่ง

๔. มีศูนย์โยเร จำนวน ๑ แห่ง

ประเพณีวัฒนธรรม

เทศบาลเมืองเขลางค์นคร มีขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเองที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตกาล มีภาษาท้องถิ่นของชาวไทยล้านนา ประเพณีที่สำคัญ คือ

- ประเพณีการบวช
- ประเพณีเรียกขวัญ
- ประเพณีปีใหม่เมือง (ระหว่างวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายนของทุกปี)
- การฟ้อนผี เดือน ๕ - เดือน ๗ เหนือ (ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - เดือนเมษายน)
- การทอดกฐินผ้าป่า
- ประเพณีตานก๋วยสลาก (สลากภัตร) ระหว่างเดือนสิบสองเป็ง (วันเพ็ญเดือนสิบสอง) - เดือนเกียงเป็ง (วันเพ็ญเดือนสิบเอ็ด)
- ประเพณีลอยกระทง
- การทำบุญถวายเทียนพรรษา
- ประเพณีตานข้าวใหม่

การสาธารณสุข

เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ไม่มีสถานบริการสาธารณสุขในความดูแล แต่มีกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันมีบุคลากรทางด้านสาธารณสุขอยู่จำนวน ๗ คน รับผิดชอบงานตามภารกิจที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของประชาชน ประกอบด้วย งานส่งเสริมสุขภาพ งานป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ งานสัตวแพทย์ และงานกองทุนหลักประกันสุขภาพ โดยมีเครือข่ายการดำเนินงานด้านสาธารณสุข คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ จำนวน ๗ แห่ง มีอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อยู่จำนวน ๑,๔๕๑ คน นอกจากนี้ยังได้รับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด การควบคุมมลพิษ การเก็บขนขยะมูลฝอย การกำจัดขยะมูลฝอย และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แหล่งน้ำ แม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่านเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร คือ แม่น้ำวัง ไหลผ่านช่วงตำบลปงแสนทอง และตำบลชมพู เป็นระยะทางประมาณ ๑๒ กิโลเมตร นอกจากนี้ ยังมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร อาทิ ห้วยพูนก ห้วยปานาด ทะเลสาบวังเฮือ สถานีสูบน้ำลำปางกลางตะวันตก สถานีสูบน้ำบ้านวังแก้ว และโครงการสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้าของกลุ่มทำนاب้านกล้วย

ขยะมูลฝอย

ขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นครปัจจุบันเทศบาลฯ ดำเนินการจัดเก็บขยะเอง มีปริมาณ ๔๐ - ๔๕ ตันต่อวัน และจ้างเหมาเอกชนในการกำจัดขยะ โดยมีบ่อกำจัดตั้งอยู่ในตำบลกล้วยแพะ จากการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจมีการประกอบกิจการพาณิชย์ และอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น มีการขยายตัวของชุมชนและการตั้งบ้านเรือนเพิ่มขึ้น ทำให้ปริมาณขยะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในแต่ละปี

วิสัยทัศน์/ยุทธศาสตร์การพัฒนา

วิสัยทัศน์เทศบาลเมืองเขลางค์นคร“เมืองแห่งคุณภาพ” (คุณภาพคน คุณภาพชีวิต คุณภาพการบริหารจัดการ)

ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

๑.พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การบริการสาธารณะและพัฒนาระบบผังเมือง

แนวทางการพัฒนา

๑. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค
๒. พัฒนาระบบการบริการสาธารณะแก่ชุมชน
๓. พัฒนาระบบผังเมืองและการพัฒนาตามผังเมือง

๒. การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนา

๑. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา
๒. การพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวม
๓. พัฒนาเด็กและเยาวชน สู้ความมั่นคง แข็งแรงดี มีสุข และสร้างสรรค์
๔. พัฒนาผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีคุณภาพมีคุณค่าสามารถ

ปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง

๕. สร้างความตระหนักและเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
๖. ส่งเสริมการเรียนรู้ให้ประชาชนทุกกลุ่มในชุมชนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และองค์ความรู้ที่

หลากหลาย

๓. เสริมสร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการองค์กรและชุมชนเพื่อมั่นคงและเป็นธรรมในสังคม

แนวทางการพัฒนา

๑. ส่งเสริมประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการองค์กรให้มีความเข้มแข็ง มีคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรมทางอาชีพ และมีความรับผิดชอบ ภายใต้หลักธรรมาภิบาล
๒. ส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะบุคลากร

๓. เพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เชิงรุก
๔. ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ
๕. ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและความเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยและวัฒนธรรมประชาธิปไตย

๖. พัฒนาศักยภาพของเทศบาลเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

๔. ด้านการสนับสนุน ส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคเกษตร โดยการเพิ่ม

ประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าให้สินค้าเกษตร

แนวทางการพัฒนา

๑. ส่งเสริมพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตรทั้งระบบ และเพิ่มขีดความสามารถของภาคเกษตรให้เข้มแข็งและยั่งยืน

๒. ส่งเสริมพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรทางการเกษตร และบริหารจัดการ

๓. ส่งเสริมความเข้มแข็งและสร้าง กลุ่ม เครือข่าย และสถาบันทางการเกษตร

๔. ส่งเสริมพัฒนา และยกระดับคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของเกษตรกร

๕. การพัฒนาสังคม คุณภาพชีวิต และความเข้มแข็งของชุมชน

แนวทางการพัฒนา

๑. เสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนฐานรากบนพื้นฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. พัฒนาระบบการท่องเที่ยวและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพของการท่องเที่ยวในระดับชุมชน

๓. ส่งเสริมกระบวนการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและกระบวนการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์แห่งวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่

๔. พัฒนาคุณภาพชีวิต และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๕. สร้างเสริมสุขภาพของคนในชุมชนอย่างเป็นองค์รวมและพัฒนาคุณภาพการให้บริการสุขภาพทั้งระบบและบูรณาการในทุกระดับ

๖. เตรียมความพร้อมและเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการด้านป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๖. การอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนา

๑. อนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒. เพิ่มขีดความสามารถ และศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งในการดูแลรักษาคุณภาพ

สิ่งแวดล้อม และพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศของชุมชน

๓. เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะและน้ำเสียในชุมชน
๔. ปรับปรุงภูมิทัศน์และพัฒนาระบบการบำรุงรักษาภูมิทัศน์ของเมืองอย่างยั่งยืน
๕. ส่งเสริม สนับสนุนการเพิ่มพื้นที่สีเขียวและบริการสาธารณะในชุมชน

ภารกิจหลักหรือพันธกิจ (Mission)

๑. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้ได้มาตรฐานและครอบคลุมทุกพื้นที่
๒. ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มและทุกระดับ
๓. การจัดระเบียบชุมชน สังคมและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
๔. การวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม การเกษตร และการท่องเที่ยว
๕. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
๖. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น

จุดมุ่งหมายของการพัฒนา (Goals)

๑. เพื่อปรับปรุงและพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานให้มีมาตรฐานและครอบคลุมทุกพื้นที่
๒. เพื่อพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชนทุกชุมชนทุกกลุ่มวัยให้มีความพร้อมทั้งกายใจ

สติปัญญามีโอกาสและสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง

๓. เพื่อให้ทุกคนในชุมชนมีความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ได้รับการคุ้มครองสิทธิพื้นฐาน มีความเสมอภาคในการดำรงชีวิต และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชน และท้องถิ่นตน

๔. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

๕. เพื่อทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นและการดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่

๖. เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความเป็นมาของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร

จากการสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร เมื่อปี ๒๕๕๓ พบว่ามีประชากรทั้งหมด ๖๐,๖๓๒ คน มีผู้สูงอายุจำนวน ๑๐,๔๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๒๕ และในปี ๒๕๕๔ มีประชากรทั้งหมด ๖๐,๑๗๒ คน มีผู้สูงอายุจำนวน ๑๑,๗๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕๓ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเทศบาลเมืองเขลางค์นครมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นและได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว ดังนั้น คณะกรรมการกลุ่มผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จึงได้ดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุโดยการจัดตั้งศูนย์ผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร และดำเนินโครงการศูนย์ผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นครขึ้น ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๔ เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน สำหรับผู้สูงอายุ ในกลุ่มช่วย

ตนเองได้ดี หรือกลุ่มติดสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรม ที่เป็นประโยชน์ต่าง ๆ และเพื่อส่งเสริมสุขภาพที่ดีให้แก่ผู้สูงอายุ ภายใต้แนวคิดที่ว่า “สูงวัยอย่างมีคุณภาพและมีความสุข” ซึ่งยึดหลักการส่งเสริมสุขภาพให้แก่ผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และอารมณ์ การทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขมีรอยยิ้ม มีการแบ่งปันเอื้ออาทรให้กับผู้อื่น ให้กับสังคมให้ผู้สูงอายุมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดี เพื่อให้เป็นสังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ

การดำเนินโครงการดังกล่าวเริ่มต้นจากในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ได้นำคณะกรรมการกลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มผู้สูงอายุไปศึกษาดูงาน “การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ” ณ ศาลาส์ราสุข ตำบลซีเหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาดูงานการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ณ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยม อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ปีงบประมาณ ๒๕๕๘ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ได้ดำเนินการปรับปรุงอาคารเรียนบริเวณโรงเรียนบ้านหนองยาง (เดิม) หมู่ ๘ ตำบล ชมพู อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน ๑ ห้อง และได้เริ่มดำเนินกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุเป็นปีแรก โดยดำเนินการจัดอบรมจำนวน ๒๐ สัปดาห์มีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน ๔๖ คน

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๙ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ได้ดำเนินการปรับปรุงห้องน้ำบริเวณโรงเรียนบ้านหนองยาง (เดิม) หมู่ ๘ ตำบลชมพู อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน ๔ ห้อง และโถปัสสาวะชาย จำนวน ๒ โถ โดยดำเนินการจัดอบรมจำนวน ๒๕ สัปดาห์ มีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม ๗๐ คน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๕๒.๑๗

ในปีงบประมาณ ๒๕๖๐ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ได้ดำเนินการจัดอบรมจำนวน ๓๐ สัปดาห์มีผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม ๑๒๖ คน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๘๐ โดยการอบรมแบ่งเป็น ๒ ชั้นปี ประกอบด้วย

ชั้นปีที่ ๑ หลักสูตรปัจฉิมวัย เป็นการอบรมให้ความรู้ระดับพื้นฐานทั่วไป เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ในด้านต่าง ๆ และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุได้

ชั้นปีที่ ๒ หลักสูตรผู้ชำนาญการชีวิต เป็นการอบรมให้ความรู้เรื่องที่มีความซับซ้อนมากขึ้น มีการฝึกปฏิบัติจริง เรียนรู้ภารกิจของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร เพื่อนำไปประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้แก่บุคคลอื่นได้

ศูนย์ผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นครจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุทุกวันพุธ ระหว่างเวลา ๐๗.๓๐ - ๑๕.๐๐ น. ดังนี้

- เวลา ๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ น. ผู้สูงอายุเข้าแถว เคารพธงชาติ สวดมนต์ ไหว้พระ
- เวลา ๐๘.๐๐ - ๐๙.๐๐ น. กิจกรรมออกกำลังกาย วิทยากรผู้ให้ความรู้จากชุมชน

สันติภาพ

- เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๐.๐๐ น. วิชาพระพุทธศาสนาและจริยธรรม วิทยากรผู้ให้ความรู้จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง และพระสงฆ์ในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร

- เวลา ๑๐.๐๐ - ๑๑.๐๐ น. วิชาการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยากรผู้ให้ความรู้จาก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จำนวน ๗ แห่ง

- เวลา ๑๑.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. วิชาสังคมและวัฒนธรรม วิทยากรผู้ให้ความรู้จากศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมืองลำปาง (กศน.อำเภอเมืองลำปาง) ผู้สูงอายุ และบุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร

- เวลา ๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน ซึ่งผู้สูงอายุจะนำอาหาร กลางวันมาจากบ้านเพื่อรับประทานร่วมกัน

- เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านดนตรีล้านนา

วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมและการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุ
๒. ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีรอยยิ้ม มีการแบ่งปันเอื้ออาทรให้กับผู้อื่น ให้กับสังคม ให้ผู้สูงอายุมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดี
๓. ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาสุขภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และอารมณ์
๔. เป็นศูนย์ส่งเสริมและสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุและการส่งเสริมอาชีพ

การติดตามประเมินการดำเนินโครงการ

๑. จากการประเมินความพึงพอใจ ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของ ศูนย์ผู้สูงวัยเทศบาลเมืองเขลางค์นคร

๒. จากการประเมินสุขภาพจิต ผู้สูงอายุมีภาวะทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ระดับ สุขภาพจิต ระดับดี คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๓๗ แสดงให้เห็นว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพทาง อารมณ์ที่ดี และจากการสังเกตและสอบถามผู้สูงอายุทำให้ทราบว่า ผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายที่ แข็งแรงขึ้น

๓. บรรลุผลสำเร็จตามตัวชี้วัดของโครงการ คือ ผู้สูงอายุต้องมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อย กว่าร้อยละ ๘๐ ของระยะเวลาดำเนินกิจกรรม มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ ๙๑.๔๓

ความสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในท้องถิ่น คือ

๑. เทศบาลฯ ได้จัดตั้งศูนย์ผู้สูงวัยเทศบาลเมืองเขลางค์นครขึ้นเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคม ผู้สูงอายุของเทศบาลฯ เพื่อสร้างภาระให้เป็นโอกาส โดยให้ผู้สูงอายุรู้จักคุณค่าของตนเองและสร้าง ประโยชน์ต่อสังคม เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผู้สูงอายุได้รับพัฒนาการด้านร่างกาย

๒. ผู้สูงอายุได้มีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและเข้าร่วมทางสังคม ทำให้ผู้สูงอายุคลายความเหงา เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการใช้เวลาอย่างเกิดประโยชน์ ผู้สูงอายุได้รับการเสริมสร้างสุขภาพ ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักต่อคุณค่า และศักยภาพของตนเอง ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาให้สืบทอดต่อไปในชุมชน ผู้สูงอายุได้ฝึกฝนเรียนรู้ทักษะทางด้านอาชีพ สามารถนำไปประกอบอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ช่วยเหลือตนเองได้ และผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ประโยชน์ที่ได้กับตัวผู้สูงอายุเอง ยังส่งผลรวมถึงลูกหลานที่ให้การสนับสนุนผู้สูงอายุมาเข้าร่วมกิจกรรม โดยฟังจากการบอกเล่าของผู้สูงอายุ ทำให้ทราบว่าผู้สูงอายุมีความสุขมากขึ้นมีสุขภาพจิตที่ดี ลดภาวะซึมเศร้า ผู้สูงอายุได้รับความรู้ ทักษะ ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปเผยแพร่ให้แก่กลุ่ม ผู้สูงวัยในชุมชนและลูกหลานได้

๓. เป็นการยกระดับและพัฒนา รูปแบบการจัดบริการและสวัสดิการสังคม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมให้เกิดการระดมทรัพยากร และความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกให้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและบริการสำหรับผู้สูงอายุ และเชื่อมโยงคนทุกวัยให้ได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานศูนย์ผู้สูงวัยเทศบาลเมืองเขลางค์นคร

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงาน

๑. ผู้บริหารเทศบาลเมืองเขลางค์นครให้ความสำคัญกับงานด้านผู้สูงอายุ
๒. ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลเมืองเขลางค์นครอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี
๓. มีคณะกรรมการกลุ่มผู้สูงวัยในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นครที่เข้มแข็ง
๔. มีการบูรณาการและมีความร่วมมือของภาคีเครือข่ายที่ดี ซึ่งประกอบด้วยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน ๗ แห่ง และศูนย์การศึกษาครอบครัวและครอบครัวศึกษาตามอัยยาศัยอำเภอเมืองลำปาง (กศน.อำเภอเมืองลำปาง) โดยการนำภารกิจของแต่ละหน่วยงานภาคีเครือข่ายมาพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุของศูนย์ผู้สูงวัยเทศบาลเมืองเขลางค์นคร

๒.๕.๒ ประวัติโดยย่อเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ประวัติความเป็นมาโดยย่อของเทศบาลตำบลเกาะคา ยกฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลเกาะคา เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๒ ใช้ชื่อเดียวกับอำเภอซึ่งมีประวัติความเป็นมาของอำเภอเกาะคา เพราะที่ว่าอำเภอแต่เดิมตั้งอยู่ในตำบลเกาะคา คำว่า “เกาะคา” มีประวัติความเป็นมาคือ บริเวณที่ตั้งตำบลแต่เดิมเป็นทางน้ำของลำน้ำแม่ยาว ซึ่งไหลมาจากภูเขาขุนตาล (เขาผีปันน้ำ) เขตติดต่อกับจังหวัดลำพูน ผ่านตำบลใหม่พัฒนา และตำบลไหล่หิน มาบรรจบกับแม่น้ำวัง ที่ตำบลเกาะคา ครั้นนานเข้าน้ำได้พัดเอาตะกอนดิน หิน และทรายมากองรวมกัน

จนกลายเป็นสันดอนทรายขึ้น (สันดอนทรายชาวบ้านพื้นเมืองเรียกว่าเกาะ) ภายหลังลำน้ำแม่ยาวได้เปลี่ยนทางเดินของร่องน้ำ ทำให้เกิดสันดอนทรายเป็นบริเวณกว้าง แล้วกลายสภาพเป็นพื้นดินปนทราย ซึ่งมีหญ้าคาขึ้นงอกงามเต็มที่ ต่อมาได้มีชาวบ้านไปตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในบริเวณดังกล่าว ชาวบ้านจึงเรียกว่า “เกาะคา” จึงได้เรียกชื่อเป็น “เกาะคา” มาจนทุกวันนี้

ตราสัญลักษณ์

เนื่องจากในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเกาะคาเป็นที่ตั้งของบริษัทอุตสาหกรรมน้ำตาลแม่วังจำกัด หรือโรงงานน้ำตาล ซึ่งเป็นโรงงานน้ำตาลแห่งแรกที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและปัจจุบันยังคงเปิดทำการอยู่ ประกอบกับในพื้นที่ยังมีการปลูกอ้อยเพื่อป้อนสู่โรงงาน จึงได้นำต้นอ้อยมาเป็นเอกลักษณ์ของเทศบาลตำบลเกาะคา ที่เป็นรูปกอดต้นอ้อย ปลูกบนสันดอนที่เรียกว่า “เกาะ” พร้อมดวงอาทิตย์ที่เป็นสัญลักษณ์ของความรุ่งโรจน์ปรากฏอยู่ด้วย ในบางครั้งต้นอ้อยในภาพนั้นก็มองลุ่มม้ายให้คล้ายต้นหญ้าคาที่ขึ้นอยู่บนเกาะกลางน้ำหรือ “เกาะคา” นั้นเอง

เทศบาลตำบลเกาะคาตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอเกาะคา ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ ๓ ตำบล คือ ตำบลศาลาตำบลท่าผา และตำบลเกาะคา ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๒๗๐ เมตร สภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ โดยมีแม่น้ำวังไหลผ่านตรงกลางพื้นที่ ห่างจากกรุงเทพฯ ตามเส้นทางหลวงแผ่นดินสายพหลโยธิน สายเอเชียประมาณ ๕๙๐ กิโลเมตร โดยห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศใต้ประมาณ ๑๕ กิโลเมตร พิกัดที่ ๔๒๓๑๑๓ เนื้อที่ มีพื้นที่ ๓.๙๕ ตารางกิโลเมตร

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ข้อมูลทั่วไป

๑) ลักษณะที่ตั้ง

สภาพภูมิประเทศ ลักษณะชุมชนของเทศบาลตำบลเกาะคา จะหนาแน่นเฉพาะบริเวณชุมชนตลาดและสองฝั่งริมแม่น้ำวัง นอกจากพื้นที่ดังกล่าว เป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและที่ทำการเพาะปลูก แต่ไม่มากนัก การก่อสร้างบ้านเรือนจะแออัดในเขตชุมชนตลาด และอุตสาหกรรมบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัย สำหรับตึกอาคารพาณิชย์จะอยู่หนาแน่นบริเวณหน้าโรงงานน้ำตาลเกาะคา ส่วนถนน ตรอก ซอย คับแคบ พื้นที่จำกัด เพราะเป็นชุมชนที่อยู่กันมานานไม่มีการวางผังเมืองมาก่อน ทำให้การพัฒนาและดูแลรักษาทำได้ตามข้อจำกัด

ทิศเหนือ : ติดต่อกับ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา

ทิศใต้ : ติดต่อกับ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา

ทิศตะวันออก : ติดต่อกับ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา

ทิศตะวันตก : ติดต่อกับ ตำบลศาลาและตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา

ข้อมูลชุมชน

เทศบาลตำบลเกาะคามีจำนวน ๗ หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่ ๓	บ้านฝิ่ง	นายชำนาญ สิงห์ขร	ผู้ใหญ่ บ้านฝิ่ง
หมู่ที่ ๔	บ้านท่าผา	นายนิคม วงศ์อินตะวัง	ผู้ใหญ่ บ้านท่าผา
หมู่ที่ ๕	บ้านไร่อ้อย	นายมานิตย์ ทิพย์ทอง	ผู้ใหญ่ บ้านไร่อ้อย
หมู่ที่ ๕	บ้านเกาะคา	นายสุพจน์ ศรีชัยวงศ์	ผู้ใหญ่ บ้านเกาะคา
หมู่ที่ ๗	บ้านเหล่าแม่ปูน	นายพิเชษฐ์ ยุทธแสน	ผู้ใหญ่ บ้านเหล่าแม่ปูน
หมู่ที่ ๑๐	บ้านหนองจอก	นายอุทัย ชุมวิริยะสุขกุล	ผู้ใหญ่ บ้านหนองจอก
หมู่ที่ ๑๑	บ้านแสนตอ	ดต.มนู รินคำ	ผู้ใหญ่ บ้านแสนตอ

จำนวนประชากรแยกตามหมู่บ้าน และเพศ และจำนวนครัวเรือน

ประชากรในเขตเทศบาลตำบลเกาะคามีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น ๒,๑๑๙ ครัวเรือน มีประชากรรวม ๕,๐๓๐ คน เป็นชาย ๑,๙๔๐ คน หญิง ๒,๒๙๗ คน จำนวนหน่วยเลือกตั้ง ๗ หน่วย

หมู่บ้าน	หมู่	ตำบล	ชาย	หญิง	รวม
๑. บ้านฝิ่ง	๓	ศาลา	๖๘๙	๗๙๐	๑,๔๗๙
๒. บ้านไร่อ้อย	๕	ศาลา	๒๔๔	๒๗๐	๕๑๔
๓. บ้านเหล่าแม่ปูน	๗	ศาลา	๔๙๑	๕๘๑	๑,๐๗๒
๔. บ้านท่าผา	๔	ท่าผา	๒๔๖	๒๖๗	๕๑๓
๕. บ้านหนองจอก	๑๐	ท่าผา	๑๘๑	๒๓๒	๔๑๓
๖. บ้านแสนตอ	๑๑	ท่าผา	๑๗๖	๑๖๓	๓๓๙
๗. บ้านเกาะคา	๕	เกาะคา	๓๒๖	๓๗๖	๗๐๒

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์มีบ้างเล็กน้อย การร่วมพิธีกรรมทางศาสนา หรือ งานประเพณีในแต่ละครั้ง จะมีประชาชนไปร่วมพิธีอย่างเนืองแน่นและยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีสืบต่อมาช้านาน ปัจจุบันมีวัดพุทธศาสนา ๔ แห่ง และโบสถ์ของคริสต์ศาสนา ๒ แห่ง

การศึกษา

มีสถานศึกษาตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเกาะคา จำนวนทั้งสิ้น ๖ แห่ง ดังนี้

- ๑. ระดับอนุบาลจำนวน ๓ แห่ง เป็นของรัฐบาล ๑ แห่ง และเอกชน ๒ แห่ง
- ๒. ระดับประถมศึกษาจำนวน ๒ แห่ง เป็นของรัฐบาล
- ๓. ระดับมัธยมศึกษาจำนวน ๒ แห่ง คือ โรงเรียนเกาะคาวิทยาคม และโรงเรียนอนุบาล

เกาะคา

สาธารณสุข

มีสถานอนามัยในความดูแลสนับสนุนของเทศบาลตำบลเกาะคา จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ สอ.ศาลาไชย, สอ.น้ำล่อม, สอ.ท่าพา โดยมีเจ้าหน้าที่แห่งละ ๔ คน มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือ อสม.จำนวน ๑๒๐ คน มีโรงพยาบาลในเขตพื้นที่ ๑ แห่ง ให้บริการด้านการรักษาพยาบาล การวางแผนครอบครัว การป้องกันและให้ภูมิคุ้มกันโรค การอนามัยต่างๆ

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง คือ สถานีตำรวจภูธร อำเภอเกาะคา โดยมีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบต่อประชาชน และต่อพื้นที่อำเภอเกาะคาทั้งหมด และมีป้อมยามรักษาการณ์ ๑ จุด อยู่ที่สามแยกข้างธนาคารออมสิน การรักษาความสงบเรียบร้อย และดูแลความปลอดภัยในการสัญจรไปมาของประชากรในเขตเทศบาลตำบลเกาะคานั้น นอกจากเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงของตำรวจแล้ว เทศบาลตำบลเกาะคาได้จัดตั้งงบประมาณสนับสนุนในด้านการจราจรความเป็นระเบียบเรียบร้อยในเขตเทศบาลตำบลเกาะคาเป็นประจำทุกปีด้วย

แผนที่ชุมชน

แผนที่แสดงจุดเรียนรู้

อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง การเกษตรทำเป็นส่วนน้อย บางส่วนของประชากรประกอบอาชีพทางด้านรับจ้างทำงานตามโรงงาน อุตสาหกรรม ในเขตเทศบาลตำบลเกาะคา

และเขตติดต่อ การเกษตรกรรม ราษฎรบางส่วนประกอบอาชีพทางด้านเกษตรปลูกพืชสวนตามริมฝั่งแม่น้ำวัง ที่สำคัญ คือ ลำไย ส้มโอ มะม่วง เป็นต้น โดยผลผลิตทางด้านเกษตรจะนำไปจำหน่ายในตลาดในหมู่บ้าน ผลผลิตส่วนใหญ่จะได้ผลดีมากเพราะมีน้ำจากแม่น้ำวัง

หน่วยธุรกิจเขตเทศบาล

ในเขตเทศบาลตำบลเกาะคามมีร้านค้า และการบริการอยู่เป็น จำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นร้านค้าขนาดเล็ก มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และขนาดกลาง รวมทั้งสิ้น ๗ แห่ง แยกประเภทของการผลิตสินค้า ดังนี้

๑. โรงงานน้ำตาล	จำนวน ๑ แห่ง
๒. โรงน้ำแข็ง	จำนวน ๒ แห่ง
๓. โรงงานเซรามิก	จำนวน ๑ แห่ง
๔. โรงงานน้ำดื่ม	จำนวน ๓ แห่ง
๕. โรงงานทำไอศกรีม	จำนวน ๑ แห่ง
๖. โรงพิมพ์	จำนวน ๓ แห่ง
๗. ตลาดและศูนย์อาหารฯ	จำนวน ๑ แห่ง

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม

การคมนาคมขนส่ง โดยทางรถยนต์มีทางหลวงแผ่นดินเชื่อมระหว่างจังหวัดอำเภอดำบล, หมู่บ้าน ต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง และประชาชนไปมาได้สะดวกทุกฤดูกาล

การโทรคมนาคม

เทศบาลตำบลเกาะคาม มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข ๑ แห่ง ชุมสายโทรศัพท์ ๑ แห่งซึ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน และธุรกิจ เอกชนในการติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็วทั้งในและต่างประเทศ

การไฟฟ้า

ได้รับการจ่ายกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดลำปางกระจายไปทั่วตามตำบล หมู่บ้าน ปัจจุบันมีหมู่บ้านที่ได้รับการบริการกระแสไฟฟ้าครบทุกครัวเรือน

วิสัยทัศน์และพันธกิจ

วิสัยทัศน์การพัฒนาของเทศบาลตำบลเกาะคาม

“เกาะคามเมืองน่าอยู่”: คุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจดี การคมนาคมสะดวก การบริหาร การเมืองโปร่งใส ใส่ใจสิ่งแวดล้อม พร้อมสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมเอื้ออาทร และชุมชนเข้มแข็ง

นโยบายของเทศบาลตำบลเกาะคา

๑. ด้านเศรษฐกิจและสังคม การศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิต และประเพณี วัฒนธรรม

มุ่งสนับสนุนส่งเสริม กิจกรรมด้านสวัสดิการ สังคม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดีมีสุข มีการพัฒนาส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมท่องเที่ยว และมีการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพและผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาด้านสวัสดิการชุมชนสงเคราะห์ช่วยเหลือครอบครัวผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสและคนพิการในพื้นที่อย่างทั่วถึง รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง และสังคมเอื้ออาทร มีการส่งเสริมอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น และสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. ด้านการบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากร

เป็นการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่เป็นการพัฒนาคนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาโดยมุ่งส่งเสริมการศึกษา การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและหลากหลาย ทั้งใน และนอกระบบ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้ทั่วถึงมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญคือส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้มีการบริหารจัดการพัฒนา และแก้ไขปัญหาของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นเจ้าของท้องถิ่นอย่างแท้จริง มีการดำเนินการส่งเสริม และพัฒนาระบบงานของท้องถิ่น ให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งปฏิบัติงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล และประโยชน์สูงสุดของส่วนรวมเป็นสำคัญ รวมถึงส่งเสริมการสร้างระบบบริหารบ้านเมือง และสังคมที่ดีในองค์กรมีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาประสิทธิภาพบุคลากร การปรับปรุงเครื่องมือเครื่องใช้ ให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ เพื่อสามารถตอบสนองต่อการบริการประชาชนได้อย่างเต็มที่

๓. ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข สุขภาพ และสุขภาพ

มุ่งเน้นให้เป็นเมืองน่าอยู่ ด้านสิ่งแวดล้อม และเมืองในสวน เน้นการสร้างพื้นที่สีเขียว ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสังคมมุ่งเน้นการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งการจัดการขยะ น้ำเสีย อย่างเป็นระบบ ครบวงจร และยั่งยืนโดยเฉพาะการรณรงค์คัดแยกขยะอย่างครบวงจร พัฒนาปรับปรุง ด้านการรักษาความสะอาด สวยงามของเมือง รวมถึงการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน ส่งเสริมการออกกำลังกาย และการเล่นกีฬาของประชาชนทุกวัย การพัฒนาสุขภาพอาหารเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความปลอดภัยและมั่นใจ และมุ่งเน้นอนามัยสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันและควบคุมโรคต่างๆ

๔. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และสาธารณูปโภค

พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อันได้แก่ ถนน ท่อระบายน้ำ พนังกั้นตลิ่ง ขยายผิวจราจร ปรับปรุงซ่อมแซม ขยายเขตไฟฟ้า น้ำประปา ฯลฯ และก่อสร้างสาธารณูปการ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก

ความสะดวก และให้ประชาชนได้รับบริการที่ดี แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนตรงจุดตรงประเด็น โดยมุ่งเน้นการทำงานเชิงประสานและมีส่วนร่วมของทุกชุมชน ในการเสนอปัญหา และความต้องการต่าง ๆ รวมถึงการปรับปรุง พัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ ตลอดจนการวางแผนเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคต

๕. ด้านการพัฒนาความสงบสุขความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

การพัฒนาจะมุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัย และรักษาความสงบเรียบร้อยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน มีการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ และความพร้อมในการป้องกันอุบัติเหตุ อัคคีภัย และบรรเทาอันตรายหรือความเสียหายจากสาธารณภัยต่าง ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือ บรรเทาความเดือดร้อนแก่ประชาชนได้ทันที่ รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจ แก่ประชาชน เพื่อให้การป้องกันบรรเทาสาธารณภัย การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนา

เทศบาลตำบลเกาะคาได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นไว้ ๕ ด้าน ได้แก่

๑. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ
๒. การพัฒนาด้านสังคม
๓. การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน
๔. การพัฒนา อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ
๕. การพัฒนาการเมืองการบริหาร

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

แนวทางการพัฒนา

๑. พัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน
๒. พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว
๓. พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาด้านสังคม

แนวทางการพัฒนา

๑. พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนในเขตเทศบาล
๒. การให้บริการและส่งเสริมอนามัยชุมชน
๓. การสังคมสงเคราะห์
๔. ส่งเสริมและพัฒนาสถาบันครอบครัวและบทบาทสตรี
๕. ส่งเสริมการออกกำลังกายและการกีฬา

๖. สนับสนุนการบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

แนวทางการพัฒนา

๑. ก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุง ดูแลรักษากанน ท่อระบายน้ำ ปรับปรุง ซ่อมแซมไฟฟ้า ดาดำเหมือง ขยายเขตประปา ไฟฟ้า ขยายผิวจราจรและก่อสร้างผนังกันตลิ่งพัง

๒. บำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สวนสาธารณะ ลานกีฬาและลานกิจกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

แนวทางการพัฒนา

๑. ปรับปรุงภูมิทัศน์/ทัศนียภาพในเขตเทศบาลให้สวยงาม

๒. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพัฒนาด้าน การเมือง การบริหาร

แนวทางการพัฒนา

๑. ปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ และสถานที่ปฏิบัติงาน

๒. พัฒนาบุคลากร

๓. ส่งเสริมการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล

๔. การพัฒนาระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๕. จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานและพัฒนาระบบงานจัดเก็บรายได้ของเทศบาล^{๙๔}

^{๙๔} ข้อมูลเทศบาลตำบลเกาะคา, อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง, ข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงได้จาก

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง” เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เพื่อพัฒนารูปแบบและการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางและเพื่อเสนอรูปแบบการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) โดยวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ๒ รูปแบบ คือ

๑) รูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นเพื่อให้ได้ข้อสรุปในประเด็นที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยมีลักษณะเป็นแบบมาตรฐานส่วนประมาณค่า (Rating scale) ๕ ระดับ

๒) รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบแนวสัมภาษณ์ คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่ไม่ชี้แนะ ผู้วิจัยจะใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นคำถาม เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างโดยรูปแบบในการศึกษากลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ (Key Informant) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา เพื่อวิเคราะห์และประเมินรูปแบบ และกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๐ คน โดยจำแนก ดังนี้

๑) สัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน ๖ คน

๒) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน ๖ คน
๓. สัมภาษณ์นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร	จำนวน ๑ คน
๔. สัมภาษณ์นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา	จำนวน ๑ คน
๕. สัมภาษณ์หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง	จำนวน ๖ คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน ๒๐ คน

ตารางที่ ๓.๑ ประชากรในการศึกษาเชิงคุณภาพจำแนกตามโรงเรียนผู้สูงอายุ

เทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑) นายไพฑูรย์ โพธิ์ทอง นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร	๑) นางสาวเพ็ญภักดิ์ รัตนคำฟู นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา
๒) นางสุคนธ์ ห่วงไธสง ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม	๒) นางภาณุกุล ฉัตรแก้ว หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน
๓) นางลักขณา เอกรัตน์ หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม	๓) นางสาวณัฐชญา เมืองตา ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน
๔) นางสาวนพพร ยศแก้วอุด กรรมการประชาสัมพันธ์	๔) นางสาวชลิตา คำมงคล สมาชิกสภาเทศบาลตำบลเกาะคา
๕) นายนราธิป เตชะวงศ์ ประธานชุมชนหนองวัวเฒ่า ตำบลพระบาท	๕) นายชำนาญ สิงห์ขร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 3 บ้านผึ้ง ตำบลเกาะคา
๖) นายสุริยา ชุ่มอินทร์จักร ประธานชุมชนหมอสม ตำบลปงแสนทอง	๖) นายมานิตย์ ทิพย์ทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านไร่อ้อย ตำบลเกาะคา
๗) นายอนุกุล พูลูก ประธานชุมชนบ้านร้อง ตำบลชมพู อำเภอเมืองลำปาง	๗) นายพิเชษฐ์ ยุทธแสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเหล่าแม่ปูน ตำบลเกาะคา
๘) ร.ต.จิต ยุชฌฎ ประธานกรรมการกลุ่มผู้สูงอายุ	๘) นายสมประสงค์ สุวรรณพงษ์ ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ
๙) นางคำมูล วันดี ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ	๙) นางวิยะดา ปิงอินธา ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ
๑๐) นางวัลลีย์ สุวรรณรินทร์ ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ	๑๐) นายคำ กำไร ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ

๒) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน ๑๗๒ คน เพื่อความมั่นใจในเครื่องมือในการออกแบบสัมภาษณ์การวิจัย เพื่อให้เกิดความมั่นใจในเครื่องมือในการวิจัยกำหนดให้มีความเชื่อมั่น ๙๕ % และให้ความคลาดเคลื่อน ๕ % ($e = .๐๕$) โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ Taro Yamane (๑๙๗๓) ดังนี้

๑. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการสุ่มตัวอย่างสอบถาม

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N คือ ขนาดประชากร

e คือ คลาดคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

โดยให้ความเชื่อมั่น ๙๕ % และมีความคลาดเคลื่อน 7 % ($d = .07$)

วิธีทำ

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

$$n = \frac{300}{1 + 300 (.05)^2}$$

$$= \frac{300}{1 + 3.75} = \frac{300}{4.5}$$

$$= ๑๗๒ \text{ ราย}$$

รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น ๑๗๒ คน นอกจากนี้ยังใช้วิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของแต่ละโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยวิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบโควต้า (Quota Sampling) ดังนี้

ตารางที่ ๓.๒ ประชากรในการศึกษาเชิงปริมาณจำแนกตามโรงเรียนผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุ	จำนวนนักเรียนผู้สูงอายุ	จำนวนตัวอย่าง
เทศบาลเมืองเขลางค์นคร	>๑๕๖	๘๖
เทศบาลตำบลเกาะคา	>๑๔๔	๘๖
รวม	> ๓๐๐	๑๗๒

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุโดยมีเนื้อหาประกอบ ๓ ส่วน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของของผู้ให้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้/เดือน เป็นต้น โดยเป็นลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิดที่มีตัวเลือกให้เลือกตอบ จำนวน ๕ ข้อ (Check list)

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง โดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ๕ ระดับ โดยกำหนดให้ ข้อคำถามที่มีความหมายเชิงปฏิฐาน (Positive) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ถ้าตอบ	มากที่สุด	ให้คะแนน	๕	คะแนน
ถ้าตอบ	มาก	ให้คะแนน	๔	คะแนน
ถ้าตอบ	ปานกลาง	ให้คะแนน	๓	คะแนน
ถ้าตอบ	น้อย	ให้คะแนน	๒	คะแนน
ถ้าตอบ	น้อยที่สุด	ให้คะแนน	๑	คะแนน

ตอนที่ ๓ สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นต้น โดยเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดให้ตอบ

๒. แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุ นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผู้นำชุมชนที่มีการเข้าร่วมในโรงเรียนผู้สูงอายุ บุคลากรที่ดูแลรับผิดชอบในโรงเรียนผู้สูงอายุ เช่น รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นต้น

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

๑. กำหนดเนื้อหาของแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดตัวแปรการวิจัยและเนื้อหาของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

๒. ร่างเครื่องมือการวิจัยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดให้ครอบคลุมทุกตอน

๓. นำเครื่องมือการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

๔. แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำ

๕. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยและจัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยไปทำการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ๒ ส่วน คือ ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ดังนี้

๑. ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปเรียนปรึกษา กับอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา จำนวน ๓ ท่าน ได้แก่

๑) ดร.เบญจมาศ สุขสถิตย์ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

๒) ดร.พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ ตำแหน่ง อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

๓) ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาลัยบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

โดยนำค่าที่ได้มาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index Of Concordance : IOC) โดยใช้สูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\Sigma R}{N}$$

เมื่อ IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index Of Concordance : IOC)

R หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ และให้คะแนนดังนี้

๑ หมายถึง แน่ใจว่าข้อความนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

๐ หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อความนั้นสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

-๑ หมายถึง แน่ใจว่าข้อความนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผู้ศึกษาได้เลือกคำถามข้อความที่มีค่า IOC มากกว่า ๐.๕ มาใช้เป็นข้อความจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้ตรวจสอบแบบสอบถามแล้วเห็นว่า แบบสอบถามทุกข้อมีความเที่ยงตรงของเนื้อหาครอบคลุม ในแต่ละด้าน และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยได้ค่า IOC เท่ากับ ๑

๒. ความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและปรับปรุงแก้ไขแล้วทำการทดสอบ (Try Out) จำนวน ๓๐ ชุด กับกลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุที่เป็นโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เพื่อตรวจสอบว่าคำถาม

สามารถสื่อความหมายตรงตามความต้องการ ตลอดจน มีความเหมาะสมหรือไม่ มีความยากง่ายเพียงใด จากนั้นจึงนำมาทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

โดยหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's Alpha) ค่าระดับความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมากกว่า ๐.๗ จึงจะถือได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจริงได้ โดยได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๙๒๖

๓. ปรับปรุงแบบสอบถามให้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์สำหรับการนำไปใช้จริงต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. นำหนังสือขออนุญาตเข้าทำการศึกษาวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปยังเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ตำบลชมพู อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง และบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อนัดหมายในการสัมภาษณ์และการเข้าศึกษาในพื้นที่

๒. การเข้าศึกษาในพื้นที่เพื่อแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ โดยมีกิจกรรมดังนี้

๒.๑ การใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากกลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน ๑๗๒ ชุด ในด้านรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางที่เหมาะสมทั้งในด้านรูปธรรมหรือด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และนันทนาการ และในด้านนามธรรม คือ ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

๒.๒ การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุ นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผู้นำชุมชนที่มีการเข้าร่วมในโรงเรียนผู้สูงอายุ บุคลากรที่ดูแลรับผิดชอบในโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นต้น

๓. ประมวลข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

๔. สรุปประเมินผลการเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกกระบวนการ

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้มีการศึกษาในพื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๒ โรงเรียน การสัมภาษณ์ และได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และใช้วิธีการตีความตามเนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการอ่านข้อมูลดังกล่าวพร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่น่าเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้ ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่เป็นส่วนผู้วิจัยได้ตีความแล้ว

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุนายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผู้นำชุมชนที่มีการเข้าร่วมในโรงเรียนผู้สูงอายุ หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ใน ๕ ด้าน คือ (๑) ด้านบริบท (๒) ด้านปัจจัยนำเข้า (๓) ด้านกระบวนการ (๔) ด้านผลผลิต (๕) ด้านนันทนาการ เพื่อวิเคราะห์เชิงพรรณนาต่อไป

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เน้นการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้เก็บรวบรวมจากกลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน ๑๗๒ คน โดยมีขั้นตอนการศึกษาวเคราะห์ข้อมูลดังนี้

๑) เลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ในการตอบไปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC (Statistical Package for the Social Science)

๒) แบบสอบถามตอนที่ ๑ ซึ่งเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ แล้วนำมาเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

๓) แบบสอบถามตอนที่ ๒ ซึ่งเป็นข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ เกี่ยวกับการในด้านรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางโดยทำการวิเคราะห์โดยคำนวณหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย (X) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายข้อและรายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาค่าเฉลี่ยของคะแนนเพื่อให้เห็นระดับของการกิจกรรมการท่องเที่ยวและการเรียนรู้ในแต่ละด้าน จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๕๐ = มีความเหมาะสมในระดับน้อยมาก

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๑ - ๒.๕๐ = มีความเหมาะสมในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๑- ๓.๕๐ = มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๑- ๔.๕๐ = มีความเหมาะสมในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๑- ๕.๐๐ = มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

๔) แบบสอบถามส่วนที่ ๓ ซึ่งเป็นข้อมูลด้านในด้านรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางในด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และนันทนาการ เป็นต้น โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบประมวลผลเป็นรายด้านและโดยรวม โดยคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียงและวิเคราะห์เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ใช้แบบลิเคิร์ต (Likert Scale) แบ่งเป็น ๕ ระดับ ค่าคะแนนจากมากไปหาน้อย คือ ๕ ๔ ๓ ๒ และ ๑ แทนคำตอบความคิดเห็น^๑ มี ๕ ระดับ คือ

ระดับ	คะแนน	ความหมาย
๕	คะแนน	เห็นด้วยมากที่สุด
๔	คะแนน	เห็นด้วยมาก
๓	คะแนน	เห็นด้วยปานกลาง
๒	คะแนน	เห็นด้วยน้อย
๑	คะแนน	เห็นด้วยน้อยที่สุด

ค่าระดับความคิดเห็นโดยแต่ละด้านมีเกณฑ์การพิจารณาตามช่วงคะแนนเฉลี่ยและแปลความหมายของข้อมูลดังกล่าว จะมีค่าเท่ากับค่าเฉลี่ยมาตรฐาน ๑.๐๐-๕.๐๐ ซึ่งมีความหมายของกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

๕ เท่ากับค่าเฉลี่ย ๔.๐๐ - ๕.๐๐ หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ เท่ากับค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ - ๔.๔๙ หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

๓ เท่ากับค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ - ๓.๔๙ หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง

๒ เท่ากับค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ - ๒.๔๙ หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อย

๑ เท่ากับค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙ หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์หาความสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation)

^๑ บุญชม ศรีสะอาด, วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสน์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๐.

๕) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อศึกษาค่าเป็นกลางทางสถิติ และเพื่อการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลกับความคิดเห็นที่มีต่อในด้านรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) ทั้งวิจัยการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary study) การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีวิทยาวิจัยการแบบผสมผสาน เครื่องมือในเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) คือ นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา กลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๒๐ คน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน ๑๗๒ คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น ๑๙๒ คน เพื่อได้มาซึ่งองค์ความรู้ในรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เพื่อทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่ออธิบายผลการวิจัยตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) ทั้งวิจัยการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary study) การวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเจาะจง ได้แก่ ๑. ผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน ๘๖ คน ๒. ผู้สูงอายุของโรงเรียนเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน ๘๖ คน และ ๓. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา กลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน ๒๐ คน รวมทั้งสิ้น ๑๙๒ คน โดยมีแนวทางการดำเนินกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยการศึกษาแบบกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ รวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ ซึ่งข้อค้นพบจากการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยเสนอผลข้อมูลแยกเป็น ๓ หัวข้อ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ ๑ กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

ตอนที่ ๒ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

ตอนที่ ๓ การเสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

๔.๑ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ ศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

๔.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามโรงเรียน

ผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุ	จำนวน	ร้อยละ
เทศบาลตำบลเกาะคา	๘๖	๕๐.๐๐
เทศบาลเมืองเขลางค์นคร	๘๖	๕๐.๐๐
รวม	๑๗๒	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเกาะคา จำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ และเป็นนักเรียนโรงเรียนเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐

ตารางที่ ๒ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน/คน	ร้อยละ
ชาย	๓๐	๑๗.๔๔
หญิง	๑๔๒	๘๒.๕๖
รวม	๑๗๒	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๒ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๔๒ คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๕๖ และเป็นชาย จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๔๔

ตารางที่ ๓ แสดงจำนวน และค่าร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน/คน	ร้อยละ
๖๐ - ๗๐ ปี	๑๐๗	๖๒.๒๑
๗๑ - ๘๐ ปี	๕๗	๓๓.๑๔
๘๑ - ๙๐ ปี	๘	๔.๖๕
รวม	๑๗๒	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๓ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ ๖๐-๗๐ ปี จำนวน ๑๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๒๑ รองลงมา มีอายุ ๗๑-๘๐ ปี จำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๑๔ คน ส่วนน้อยที่สุด มีอายุ ๘๑-๙๐ ปี จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๖๕

ตารางที่ ๔ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบถาม จำแนกตามสถานภาพ

สถานภาพ	จำนวน/คน	ร้อยละ
โสด	๒๖	๑๕.๑๒
สมรส	๗๓	๔๒.๔๔
หม้าย	๖๗	๓๘.๙๖
หย่า	๓	๑.๗๔
แยกกันอยู่	๓	๑.๗๔
รวม	๑๗๒	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีสถานภาพสมรส จำนวน ๗๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔๔ รองลงมา เป็นหม้าย จำนวน ๖๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๙๖ ถัดลงมา เป็นโสด จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๑๒ ส่วนน้อยที่สุด มีสถานภาพหย่า จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๔ และแยกกันอยู่ จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๔

ตารางที่ ๕ แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน/คน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	๑๒๖	๗๓.๒๖
ม.๓	๑๗	๙.๘๘
ปวช. / ม.๖	๑๒	๖.๙๘
ปวส. / อนุปริญญา	๕	๒.๙๑
ปริญญาตรี	๙	๕.๒๓
ปริญญาโท	๓	๑.๗๔
รวม	๑๗๒	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๕ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน ๑๒๖ คิดเป็นร้อยละ ๗๓.๒๖ รองลงมา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๘๘ ถัดลงมา ประกาศนียบัตรวิชาชีพ/มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๙๘ ปริญญาตรี จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๒๓ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง/อนุปริญญา จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๙๑ ส่วนน้อยที่สุด สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๔

ตารางที่ ๖ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบถาม จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน/คน	ร้อยละ
ไม่ได้ทำงาน	๙๗	๕๖.๔๑
ข้าราชการบำนาญ	๑๕	๘.๗๒
ค้าขาย	๓๑	๑๘.๐๒
เกษตรกรกรรม	๔	๒.๓๒
รับจ้างทั่วไป	๒๕	๑๔.๕๓
รวม	๑๗๒	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๖ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ไม่ได้ทำงาน จำนวน ๙๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๔๑ รองลงมา ค้าขาย จำนวน ๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐๒ ถัดลงมา รับจ้างทั่วไป จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๕๓ ข้าราชการบำนาญ จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๗๒ ส่วนน้อยที่สุด มีอาชีพเกษตรกรกรรม จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๓๒

ตารางที่ ๗ แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน/คน	ร้อยละ
ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ บาท	๘๖	๕๐.๐๐
๑,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท	๕๖	๓๒.๕๖
๓,๐๐๑ - ๕,๐๐๐ บาท	๙	๕.๒๓
๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๒๑	๑๒.๒๑
รวม	๑๗๒	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๗ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ บาท จำนวน ๘๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐ รองลงมา ๑,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท จำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๕๖ ถัดลงมา ๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๒๑ ส่วนน้อยที่สุด มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ๓,๐๐๑ - ๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๒๓

๔.๑.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัด
ลำปาง ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๘ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็น
เกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จำนวน ๔ ด้าน

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ด้านบริบท	๔.๔๐	๐.๘๑	มากที่สุด
๒. ด้านปัจจัยนำเข้า	๔.๔๔	๐.๘๗	มากที่สุด
๓. ด้านกระบวนการ	๔.๔๔	๐.๘๘	มากที่สุด
๔. ด้านผลผลิต	๔.๕๒	๐.๘๘	มากที่สุด
รวม	๔.๔๕	๐.๘๖	มากที่สุด

จากตารางที่ ๘ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ
ในจังหวัดลำปาง จำนวน ๔ ด้าน โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ
๐.๘๖ อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียน
ผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุดลดลงไปตามลำดับ ดังนี้

๑. ด้านผลผลิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๘ อยู่ใน
ระดับมากที่สุด

๒. ด้านกระบวนการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๘ อยู่ใน
ระดับมากที่สุด

๓. ด้านปัจจัยนำเข้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๗ อยู่ใน
ระดับมากที่สุด

๔. ด้านบริบท มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๑ อยู่ในระดับ
มากที่สุด

ตารางที่ ๙ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ด้านบริบท (สภาพแวดล้อมทางสังคม) (n=๑๗๒)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านสุขภาพ	๓.๘๕	๑.๔๘	มาก
๒. ผู้สูงอายุต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต	๔.๓๕	๐.๙๘	มากที่สุด
๓. ผู้สูงอายุมีบุตรหลานคอยดูแลเอาใจใส่อย่างดี	๔.๒๑	๑.๐๙	มากที่สุด
๔. ผู้สูงอายุมีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ	๔.๕๓	๐.๙๔	มากที่สุด
๕. บุคคล/หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ	๔.๓๔	๑.๑๐	มากที่สุด
รวม	๔.๒๖	๑.๑๒	มากที่สุด

จากตารางที่ ๙ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ด้านบริบท (สภาพแวดล้อมทางสังคม) โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๑๒ อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านบริบท (สภาพแวดล้อมทางสังคม) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุดถัดลงไปตามลำดับ ดังนี้

๑. ผู้สูงอายุมีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๔ อยู่ในระดับมากที่สุด

๒. ผู้สูงอายุต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๘ อยู่ในระดับมากที่สุด

๓. บุคคล/หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๑๐ อยู่ในระดับมากที่สุด

๔. ผู้สูงอายุมีบุตรหลานคอยดูแลเอาใจใส่อย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๙ อยู่ในระดับมากที่สุด

๕. ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๔๘ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๑๐ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านบริบท (ความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ) (n=๑๗๒)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ	๔.๔๕	๑.๐๑	มากที่สุด
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเพื่อพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข	๔.๔๔	๑.๐๓	มากที่สุด
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี	๔.๕๕	๐.๘๘	มากที่สุด
รวม	๔.๔๘	๐.๙๗	มากที่สุด

จากตารางที่ ๑๐ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านบริบท (ความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ) โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๗ อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านบริบท (ความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุด ถัดลงไปตามลำดับ ดังนี้

๑. โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี มี ค่า เฉ ลี่ย เท่ากับ ๔.๕๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๘ อยู่ในระดับมากที่สุด

๒. โรงเรียนผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๑ อยู่ในระดับมากที่สุด

๓. โรงเรียนผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเพื่อพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๓ อยู่ใน ระดับ มากที่สุด

ตารางที่ ๑๑ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านบริบท (ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ) (n=๑๗๒)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. โรงเรียนผู้สูงอายุต้องการให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	๔.๕๑	๐.๙๘	มากที่สุด
๒. โรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการจัดการตนเองด้านสุขภาพ	๔.๕๐	๐.๙๕	มากที่สุด
๓. โรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความสามารถการดูแลสุขภาพ	๔.๕๑	๐.๙๗	มากที่สุด
๔. ส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรมและความรู้ด้านต่าง ๆ	๔.๕๒	๐.๙๘	มากที่สุด
รวม	๔.๕๑	๐.๙๗	มากที่สุด

จากตารางที่ ๑๑ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านบริบท (ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ) โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๗ อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านบริบท (ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุด ถัดลงไปตามลำดับ ดังนี้

๑. ส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรมและความรู้ด้านต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๘ อยู่ในระดับมากที่สุด

๒. โรงเรียนผู้สูงอายุต้องการให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๘ อยู่ในระดับมากที่สุด

๓. โรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความสามารถการดูแลสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๗ อยู่ในระดับมากที่สุด

๔. โรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการจัดการตนเองด้านสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๕ อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ ๑๒ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านปัจจัยนำเข้า (n=๑๗๒)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. สถานที่เรียนและห้องเรียนมีเพียงพอและเหมาะสม	๔.๔๕	๑.๐๐	มากที่สุด
๒. เวลาที่ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสม	๔.๔๐	๑.๐๑	มากที่สุด
๓. ผู้สอนมีการวางแผนและเตรียมการสอน	๔.๔๐	๑.๐๒	มากที่สุด
๔. เนื้อหาการเรียนการสอนเหมาะสมกับนักเรียน	๔.๓๕	๑.๐๒	มากที่สุด
๕. สื่อ-อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีจำนวนเพียงพอ	๔.๔๔	๐.๙๔	มากที่สุด
๖. เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรในโรงเรียนมีจำนวนเพียงพอ	๔.๓๖	๑.๐๕	มากที่สุด
๗. คุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบในโรงเรียนมีความเหมาะสมต่อหน้าที่	๔.๓๙	๑.๐๓	มากที่สุด
๘. เวลาเรียน ๑ วัน / สัปดาห์ มีความเหมาะสม	๔.๓๙	๐.๙๕	มากที่สุด
๙. ความเพียงพอของงบประมาณ	๔.๓๑	๑.๐๖	มากที่สุด
รวม	๔.๓๙	๑.๐๑	มากที่สุด

จากตารางที่ ๑๒ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านปัจจัยนำเข้า โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๑ อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านปัจจัยนำเข้า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุด ถัดลงไปตามลำดับ ดังนี้

๑. สถานที่เรียนและห้องเรียนมีเพียงพอและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๐ อยู่ในระดับมากที่สุด

๒. สื่อ-อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีจำนวนเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๔ อยู่ในระดับมากที่สุด

๓. ผู้สอนมีการวางแผนและเตรียมการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๒ อยู่ในระดับมากที่สุด

๔. เวลาเรียน ๑ วัน / สัปดาห์ มีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๕ อยู่ในระดับมากที่สุด

๕. คุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบในโรงเรียนมีความเหมาะสมต่อหน้าที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๓ อยู่ในระดับมากที่สุด

๖. เวลาที่ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๑ อยู่ในระดับมากที่สุด

๗. เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรในโรงเรียนมีจำนวนเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๕ อยู่ในระดับมากที่สุด

๘. เนื้อหาการเรียนการสอนเหมาะสมกับนักเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๒ อยู่ในระดับมากที่สุด

๙. ความเพียงพอของงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๖ อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ ๑๓ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านกระบวนการ (การจัดการเรียนรู้) (n=๑๗๒)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน	๔.๓๔	๑.๐๕	มากที่สุด
๒. กิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการจัดการดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ	๔.๔๘	๐.๙๗	มากที่สุด
๓. ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ	๔.๔๔	๐.๙๙	มากที่สุด
๔ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตอาสา	๔.๔๕	๑.๐๒	มากที่สุด
๕. เน้นการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรมให้มีการแสดงออกและปฏิบัติจริง	๔.๕๑	๐.๙๕	มากที่สุด
รวม	๔.๔๔	๑.๐๐	มากที่สุด

จากตารางที่ ๑๓ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านกระบวนการ (การจัดการเรียนรู้) โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๐ อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านกระบวนการ (การจัดการเรียนรู้) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุด ถัดลงไปตามลำดับ ดังนี้

๑. เน้นการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรมให้มีการแสดงออก และปฏิบัติจริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๕ อยู่ในระดับมากที่สุด

๒. กิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการจัดการดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๗ อยู่ในระดับมากที่สุด

๓. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตอาสา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๒ อยู่ในระดับมากที่สุด

๔. ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๙ อยู่ในระดับมากที่สุด

๕. ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๕ อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ ๑๔ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านกระบวนการ (การวัดผลประเมินผล) (n=๑๗๒)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. มีวิธีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสม	๔.๓๙	๑.๐๓	มากที่สุด
๒. มีการวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง	๔.๔๒	๑.๐๑	มากที่สุด
๓. มีการรายงานผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบ	๔.๓๔	๑.๐๐	มากที่สุด
๔. มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอน	๔.๓๔	๑.๐๙	มากที่สุด
รวม	๔.๓๗	๑.๐๓	มากที่สุด

จากตารางที่ ๑๔ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านกระบวนการ (การวัดผลประเมินผล)โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๓ อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านกระบวนการ (การวัดผลประเมินผล) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุด ถัดลงไปตามลำดับ ดังนี้

๑. มีการวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๑ อยู่ในระดับมากที่สุด

๒. มีวิธีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๓ อยู่ในระดับมากที่สุด

๓. มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๙ อยู่ในระดับมากที่สุด

๔. มีการรายงานผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๐ อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ ๑๕ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านกระบวนการ(นันทนาการ) (n=๑๗๒)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายความตึงเครียด เช่น การเดินรำ กีฬา แก่ผู้สูงอายุ	๔.๔๖	๐.๙๙	มากที่สุด
๒. ท่านมีความยินดีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้จัดขึ้น	๔.๕๓	๑.๐๒	มากที่สุด
๓. มีกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่น เช่น พบปะสังสรรค์ รับประทานอาหาร ร่วมประชุม กลุ่มงานเลี้ยง	๔.๔๔	๐.๙๘	มากที่สุด
๔. มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น การเลี้ยงอาหาร แก่ผู้สูงอายุ	๔.๓๕	๑.๑๔	มากที่สุด
๕. มีการจัดกิจกรรมที่ช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดความรัก ความอบอุ่นและสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้สูงอายุ	๔.๔๓	๑.๐๑	มากที่สุด
๖. หน่วยงานภาครัฐได้ให้ความรู้ข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ	๔.๔๒	๑.๐๑	มากที่สุด
๗. ท่านมีความเพลิดเพลินและสนุกสนานกับกิจกรรมที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้จัดขึ้น เช่น ศิลปหัตถกรรม ดนตรีละคร	๔.๔๙	๐.๙๗	มากที่สุด

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
หรือกิจกรรมกลางแจ้ง			
๘. โรงเรียนผู้สูงอายุมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ จะช่วยทำให้ผู้สูงอายุเป็นคนมีเหตุผล เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวและรู้จักการเสียสละ	๔.๔๒	๑.๐๔	มากที่สุด
๙. กิจกรรมนันทนาการจะเป็นสื่อและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและมีคุณภาพชีวิตที่ดี	๔.๕๒	๐.๙๕	มากที่สุด
๑๐. โรงเรียนผู้สูงอายุจัดให้มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร รักษาศีลและนั่งสมาธิในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา	๔.๕๕	๐.๙๙	มากที่สุด
รวม	๔.๔๖	๑.๐๑	มากที่สุด

จากตารางที่ ๑๕ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านกระบวนการ (นันทนาการ) โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๑ อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านกระบวนการ (นันทนาการ) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุด ถัดลงไปตามลำดับ ดังนี้

๑. โรงเรียนผู้สูงอายุจัดให้มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร รักษาศีลและนั่งสมาธิ ในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๙ อยู่ในระดับมากที่สุด

๒. ท่านมีความยินดีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้จัดขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๒ อยู่ในระดับมากที่สุด

๓. กิจกรรมนันทนาการจะเป็นสื่อและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๕ อยู่ในระดับมากที่สุด

๔. ท่านมีความเพลิดเพลินและสนุกสนานกับกิจกรรมที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้จัดขึ้น เช่น ศิลปหัตถกรรม ดนตรีละคร หรือกิจกรรมกลางแจ้ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๗ อยู่ในระดับมากที่สุด

๕. มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายความตึงเครียด เช่น การเดินรำ กีฬา แก่ผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๙ อยู่ในระดับมากที่สุด

๖. มีกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่น เช่น พบปะสังสรรค์ รับประทานอาหาร ร่วมประชุมกลุ่มงานเลี้ยง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๘ อยู่ในระดับมากที่สุด

๗. มีการจัดกิจกรรมที่ช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดความรักความอบอุ่นและสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้กับผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๑ อยู่ในระดับมากที่สุด

๘. โรงเรียนผู้สูงอายุมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ จะช่วยทำให้ผู้สูงอายุเป็นคนมีเหตุผล เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวและรู้จักการเสียสละ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๔ อยู่ในระดับมากที่สุด

๙. หน่วยงานภาครัฐได้ให้ความรู้ข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๐๑ อยู่ในระดับมากที่สุด

๑๐. มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น การเลี้ยงอาหารแก่ผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๑.๑๔ อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ ๑๖ แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านผลผลิต (n=๑๗๒)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	๔.๔๙	๐.๙๙	มากที่สุด
๒. สามารถแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพได้อย่างมีเหตุผล	๔.๕๒	๐.๙๒	มากที่สุด
๓. สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี	๔.๔๗	๐.๙๘	มากที่สุด
๔. สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี	๔.๔๙	๐.๙๑	มากที่สุด
๕. ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี	๔.๕๕	๐.๙๒	มากที่สุด
๖. ผู้สูงอายุมีความสุขและมีกำลังใจที่เข้มแข็งในการดำรงชีวิตวัยชรา	๔.๕๗	๐.๘๙	มากที่สุด
๗. ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า	๔.๕๗	๐.๙๗	มากที่สุด
รวม	๔.๕๒	๐.๙๔	มากที่สุด

จากตารางที่ ๑๖ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านผลผลิต โดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๔ อยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง ด้านผลผลิต ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุด ถัดลงไปตามลำดับ ดังนี้

๑. ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๗ อยู่ในระดับมากที่สุด
๒. ผู้สูงอายุมีความสุขและมีกำลังใจที่เข้มแข็งในการดำรงชีวิตวัยชรา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๘๙ อยู่ในระดับมากที่สุด
๓. ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๒ อยู่ในระดับมากที่สุด
๔. สามารถแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพได้อย่างมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๒ อยู่ในระดับมากที่สุด
๕. สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๙ อยู่ในระดับมากที่สุด
๖. สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๑ มากที่สุด
๗. สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ ๐.๙๘ อยู่ในระดับมากที่สุด

สรุปผลวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง คณะผู้วิจัยสามารถสรุปข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ๓ ลำดับแรก ในแต่ละด้านได้ ดังนี้

ด้านบริบท

๑. สภาพแวดล้อมทางสังคม: เห็นว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และต้องการให้เชิญชวนบุคคล/หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ
๒. ความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ: เห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี มีวัตถุประสงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเพื่อพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

๓. ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ: เห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุ ส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรมและความรู้ด้านต่างๆ ต้องการให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความสามารถการดูแลสุขภาพ

ด้านปัจจัยนำเข้า: เห็นว่า สถานที่เรียนและห้องเรียนมีเพียงพอและเหมาะสม สื่อ-อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีจำนวนเพียงพอ และมีการวางแผนและเตรียมการสอน

ด้านกระบวนการ

๑. การจัดการเรียนรู้: เห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุ เน้นการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรมให้มีการแสดงออกและปฏิบัติจริง กิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการจัดการดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตอาสา

๒. การวัดผลประเมินผล: เห็นว่า มีการวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง มีวิธีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสม และมีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอน

๓. นันทนาการ: เห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุจัดให้มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้สูงอายุ มีความยินดีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้จัดขึ้น และกิจกรรมนันทนาการจะเป็นสื่อและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมสติปัญญาและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ด้านผลผลิต: เห็นว่า ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า ผู้สูงอายุมีความสุขและมีกำลังใจที่เข้มแข็งในการดำรงชีวิตวัยชรา และทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี

๔.๒ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

๔.๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

เทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑) นายไพฑูรย์ โพธิ์ทอง นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร	๑) นางสาวเพ็ญภัค รัตนคำฟู นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา
๒) นางสุคนธ์ ห่วงไธสง ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม	๒) นางภาณุกุล ฉัตรแก้ว หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน

เทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง	เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓) นางลักขณา เอกรัตน์ หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม	๓) นางสาวณัฐชญา เมืองตา ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน
๔) นางสาวนพพร ยศแก้วอุด กรรมการประชาสัมพันธ์	๔) นางสาวชลิตา คำมงคล สมาชิกสภาเทศบาลตำบลเกาะคา
๕) นายนราธิป เตชะวงศ์ ประธานชุมชนหนองวัวเฒ่า ตำบลพระบาท	๕) นายชำนาญ สิงห์ขร ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ บ้านผึ้ง ตำบลเกาะคา
๖) นายสุริยา ชุ่มอินทร์จักร ประธานชุมชนหมอสสม ตำบลปงแสนทอง	๖) นายมานิตย์ ทิพย์ทอง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๕ บ้านไร่อ้อย ตำบลเกาะคา
๗) นายอนุกุล พุปลุก ประธานชุมชนบ้านร้อง ตำบลชมพู อำเภอเมืองลำปาง	๗) นายพิเชษฐ์ ยุทธแสน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๗ บ้านเหล่าแม่ปูน ตำบลเกาะคา
๘) ร.ต.จิต ยุชมภู ประธานกรรมการกลุ่มผู้สูงวัย	๘) นายสมประสงค์ สุวรรณพงษ์ ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูง
๙) นางคำมูล วันดี ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ	๙) นางวิยะดา ปิงอินธา ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ
๑๐) นางวัลลีย์ สุวรรณรินทร์ ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ	๑๐) นายคำ กำไร ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ

๔.๒.๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของโรงเรียน ผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ของผู้ให้สัมภาษณ์

โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา และการพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต มีวิทยากรจิตอาสาหรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็นแก่นักเรียนผู้สูงอายุ ขณะเดียวกัน โรงเรียนผู้สูงอายุ ก็เป็นพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมให้แก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าต่อชุมชนสืบไป ในจังหวัดลำปางปางก็เช่นเดียวกัน ชุมชนในจังหวัดได้เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุที่ได้เลี้ยงดูและช่วยเหลือสังคมจนถึงวัยเกษียณ จึง

ได้จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นหลายแห่ง ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้เจาะจงศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จำนวน ๒ แห่ง คือ ๑. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และ ๒. โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นกรณีศึกษา โดยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และนักเรียนผู้สูงอายุ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในแต่ละประเด็น ซึ่งมีผลการสัมภาษณ์ ดังนี้

๑. ขั้นตอนการวางแผนการดำเนินงานตามรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง พบว่า ได้เริ่มขึ้นจากการจัดตั้งคณะกรรมการศูนย์ผู้สูงอายุตำบล และระดับเทศบาล มีการประชุมระดมความคิดเห็น แสวงหาความรู้และแนวทางการดำเนินงาน ศึกษาดูงานจากโรงเรียนผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ แล้วนำมาปรับให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในเขตชุมชนของตน รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินงาน และจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องความต้องการของผู้เรียน เน้นการให้ความรู้และด้านนันทนาการ เป็นหลักสูตรที่ผู้เรียนสามารถรู้ล่วงหน้า และวางแผนการเรียนได้^๑

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนจะเน้นการให้ความรู้และด้านนันทนาการ มีการกำหนดระยะเวลาระยะเวลาในการอบรมอย่างชัดเจน กำหนดหัวข้อในการอบรมในแต่ละชั้นปี ของแต่ละปีงบประมาณ โดยหน่วยงานที่ได้ทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน เป็นหลักสูตรที่ผู้เรียนสามารถรู้ล่วงหน้า และวางแผนการเรียนได้ แต่ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินงานอาจจะมีการเปลี่ยนแปลง ได้ในอนาคตตามความต้องการของผู้สูงอายุที่จะเข้ามาเรียน รวมทั้งรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น”^๒ กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุได้มีการกำหนดขั้นตอนโดยสังเขป ๗ ขั้นตอน คือ

๑. วางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่อบรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่าง ๆ

๒. ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมและดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม

๓. ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนในการดำเนินงาน

๔. ประชุมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน

๕. ดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการ

๖. ติดตามและประเมินผลก่อน-หลัง เข้าร่วมโครงการ

๗. รายงานผลการดำเนินการ^๓

^๑ สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญภักดิ์ รัตนคำฟู, นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา.

^๒ สัมภาษณ์ นายไพฑูรย์ โพธิ์ทอง, นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร.

^๓ สัมภาษณ์ นางสุคนธ์ ห่วงไธสง, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

นอกจากนี้ ในการจัดตั้งคณะกรรมการ ได้มีตัวแทนจากหมู่บ้านทุกหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ ในเดือนตุลาคมของทุกปี ได้มีการประชุมคณะกรรมการ และกำหนดจัดการเรียนการสอนตลอดหลักสูตร โดยจัดการเรียนการสอนทุกวันพุธแรก และพุธที่สามของเดือน เนื่องจากวันพุธเป็นวันที่ทางหมู่บ้านไม่ประกอบพิธีทางศาสนา ส่วนการเปิดรับสมัคร ๑ ปี มีการสมัครเข้าเรียนได้ ๑ ครั้ง วันที่เปิดเรียนจะมีการเข้าแถวเคารพธงชาติ สวดมนต์ไหว้พระ และเปิดเวทีสนทนา พูดคุยภารกิจในวันที่ผ่านมาของหมู่บ้าน ที่ได้ทำมาเล่าสู่กันฟังทุกครั้ง ก่อนเข้าสู่บทเรียนในแต่ละครั้ง และหลังจากเข้าเรียนมาทั้งปีแล้ว จะมีการสรุปบทการเรียนรู้ การแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ของคณะกรรมการร่วมกับสมาชิกนักเรียนเป็นประจำทุกปี^๕ นักเรียนผู้สูงอายุกล่าวว่า โรงเรียนแห่งนี้มีการประกาศรับสมัครผู้สูงอายุที่มีความสนใจเข้าเรียนในแต่ละระดับชั้น^๕ มีขั้นตอนการเรียนการสอนอย่างมีระเบียบ^๖

๒. เจ้าหน้าที่ บุคลากร ที่รับผิดชอบภาระหน้าที่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ในแต่ละด้าน พบว่า การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ มีเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง และเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการขับเคลื่อน และประสานงานกับหน่วยงานเครือข่าย คือ งานกิจการสตรีและผู้สูงอายุ ฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม กองสวัสดิการสังคม ซึ่งต้องรับผิดชอบการส่งเสริมและพัฒนาภารกิจที่เกี่ยวข้องกับสตรี เขตเทศบาล ๖๓ ชุมชน และการส่งเสริมและพัฒนาภารกิจที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในเขตเทศบาล รวมทั้งการจัดทำโครงการที่เกี่ยวข้องกับภารกิจที่รับผิดชอบด้วย และงานส่งเสริมสวัสดิการสังคม ฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม กองสวัสดิการสังคม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ช่วยเสริมภารกิจเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และรวมบุคลากรที่รับผิดชอบในฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม จำนวน ๕ คน ผู้รับผิดชอบดูแลประสานงาน คือ งานกิจการสตรีและผู้สูงอายุฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม กองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร^๗ ประสานงานโครงการ คือ งานกิจการสตรีและผู้สูงอายุ ฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม กองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ส่วนวิทยากรที่รับผิดชอบอบรม คือ หน่วยงานเครือข่ายที่ทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันในการดำเนินงาน ประกอบด้วย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง กศน.อำเภอเมืองลำปาง คุณพรทิพย์ ชูเขียว รองประธานชุมชนสันติภาพ และรพ.สต.ในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร เจ้าหน้าที่มีภาระหน้าที่งานหลายด้าน ด้านเด็ก สตรี สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วย และงานอื่น ๆ เป็นงานที่ต้องใช้บุคลากรจำนวนมาก^๘ จากความเห็นของนักเรียนผู้สูงอายุ พบว่า

^๕ สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญภักดิ์ รัตนคำฟู, นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา.

^๕ สัมภาษณ์ นางภาณุกล ฉัตรแก้ว, หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา.

^๖ สัมภาษณ์ นางสุคนธ์ ห่วงไธสง, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^๗ สัมภาษณ์ นางสุคนธ์ ห่วงไธสง, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^๘ สัมภาษณ์ น.ส.ณัฐชญา เมืองตา, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา.

โรงเรียนนี้มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคอยดูแลและวางแผนในการเรียนของผู้สูงอายุ ได้เตรียมบุคลากร ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ สถานที่ บุคลากรที่เชิญมาสอนในแต่ละวิชาให้ตรงกับวัยของผู้สูงอายุ^{๑๐}

๓. ความพร้อมในการปฏิบัติงาน

๓.๑ ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ขั้นตอนระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน พบว่า หลักเกณฑ์ ขั้นตอน ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน เกิดจากมติที่ประชุมของคณะกรรมการ เครือข่าย ที่ร่วมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และคณะกรรมการผู้สูงอายุระดับเทศบาล ที่ร่วมกันพิจารณากำหนด ขึ้นมา ซึ่งเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจะต้องศึกษาหลักเกณฑ์ดังกล่าว เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุในเขต เทศบาลทราบเบื้องต้นก่อนรับสมัคร และเมื่อรับสมัครได้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการแล้วจะต้องประชุม แจ้งให้ทราบอีกครั้ง และเจ้าหน้าที่จะถือปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้^{๑๑}

๓.๒ ด้านภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ พบว่า คณะผู้บริหารเทศบาล ได้มอบหมายให้กองสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ดำเนินการจัดตั้ง วางรูปแบบ แนวทางและศึกษาข้อมูล มอบหมายงาน จัดหาบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน รวมทั้งการคาดการณ์แนวโน้ม สถานการณ์ในอนาคต วางแผนจัดเตรียมรองรับภารกิจที่ต้องเพิ่มขึ้น และการส่งเสริมผู้สูงอายุ ซึ่งเป็น ภารกิจหน้าที่ของเทศบาลจะต้องดำเนินการ ตาม พ.ร.บ.เทศบาล^{๑๒}

๓.๓ ด้านความสามารถในการปฏิบัติงานและการให้บริการ พบว่า การดำเนินงานโรงเรียน ผู้สูงอายุ ไม่มีการกำหนดรูปแบบเฉพาะตายตัว จากหน่วยงานที่กำกับดูแล มีการเปลี่ยนแปลงตาม บริบทของพื้นที่เพื่อให้เกิดความเหมาะสม และถูกต้องตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจาก ระยะแรกมีปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ และจำนวนบุคลากรในการปฏิบัติการ จึงรองรับผู้สูงอายุได้จำนวน น้อย แม้ต่อมาปัญหาเรื่องสถานที่จะได้รับการแก้ไข แต่ปัญหาคาดการณ์ที่มีน้อยก็ยังทำให้รองรับ ผู้สูงอายุที่ประสงค์เข้าร่วมกิจกรรมได้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในการดำเนินงานยังต้องได้รับความ ร่วมมือจากหน่วยงานเครือข่ายที่ร่วมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ได้วางแผนจัดกิจกรรมเพิ่มเพื่อรองรับความต้องการของผู้สูงอายุ และสถานการณ์ผู้สูงอายุ ที่เพิ่มขึ้นในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร^{๑๓} จากความเห็นของนักเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ด้านความรู้ ความเข้าใจ ทางโรงเรียนได้เน้นให้นักเรียนผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนมีความรู้ มีความเข้าใจ ในขั้นตอนของกิจกรรมที่ร่วมกันทำ เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งกิจกรรมแต่ละอย่าง

^{๑๐} สัมภาษณ์ นางสาวนพพร ยศแก้วอุดม, กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางคำมูล วันดี, ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางลักขณา เอกรัตน์, หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายไพฑูรย์ โพธิ์ทอง, นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายไพฑูรย์ โพธิ์ทอง, นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง.

เป็นกิจกรรมที่ตกลงร่วมกัน ไม่ได้กำหนดเป็นระเบียบ หรือข้อบังคับของโรงเรียน^{๑๔} ในด้านภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ พบว่า เจ้าหน้าที่ของเทศบาลมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแลผู้สูงอายุในแต่ละชั้นปี และจะอำนวยความสะดวก และประสานงานกับเจ้าหน้าที่ วิทยากร และผู้สูงอายุ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ยังมีหน้าที่จัดอาหารว่างให้แก่ผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมด้วย ส่วนด้านความสามารถในการปฏิบัติงานและการให้บริการ พบว่าเจ้าหน้าที่ วิทยากร มีความรับผิดชอบในหน้าที่การปฏิบัติงานและการให้บริการแก่นักเรียนผู้สูงอายุและบุคคลผู้เกี่ยวข้องเต็มความสามารถด้วยความเต็มใจ^{๑๕}

๔. ลักษณะและรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

๔.๑ ด้านการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง พบว่าจากการร่วมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันกับหน่วยงานเครือข่าย ได้มีการร่วมกันกำหนดรายละเอียดและรูปแบบการดำเนินงาน ดังนั้น การประสานงานกับหน่วยงานเครือข่าย จึงไม่มีปัญหา สามารถประสานงานได้ทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ สำหรับหน่วยงานราชการอื่นและภาคเอกชนหรือชุมชน ต่างก็ให้ความร่วมมือและสนับสนุนตามอำนาจหน้าที่ อาทิ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ได้ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเครือข่าย ประกอบด้วย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง รพ.สต.ในเขตเทศบาลทั้ง ๗ แห่ง และ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอเมืองลำปาง นอกจากนี้ ยังมีการประสานงานกับภาคราชการ เอกชน และประชาชนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อดำเนินการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุ มีการประชุมปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนากิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุ ส่วนปัญหาของโรงเรียนมีเป็นบางครั้ง กรณี ผู้ที่เกี่ยวข้องบางท่านติดภารกิจ ไม่สามารถมาเป็นวิทยากร หรือร่วมประชุมปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ จึงทำให้เจ้าหน้าที่ต้องประสานวิทยากรท่านอื่นเพื่อสับเปลี่ยนวิชาที่สอน^{๑๖} จากความเห็นของหัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม พบว่า ไม่มีปัญหาในการประสานงาน เนื่องจากมีภาคีเครือข่ายการทำงานทั้งในพื้นที่ และนอกพื้นที่เป็นอย่างดี การประสานงานจึงไม่มีปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ การทำงาน^{๑๗}

๔.๒ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เข้าร่วมโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า กลุ่มเป้าหมายในการทำกิจกรรม ทั้งคณะกรรมการกลุ่มผู้สูงวัยระดับเทศบาล ระดับตำบล หน่วยงานที่ทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และผู้สูงวัยที่เป็นนักเรียน มีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมทุกกระบวนการ ตั้งแต่ระดมความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น การกำหนดระเบียบหลักเกณฑ์ การเข้าร่วมกิจกรรม

^{๑๔} สัมภาษณ์ ร.ต.จิต ยุชมภู, ประธานกรรมการกลุ่มผู้สูงวัย เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางลักขณา เอกรัตน์, หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางสาวนพพร ยศแก้วอุด, กรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางลักขณา เอกรัตน์, หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

และให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้สูงอายุ มีความสนใจและให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ตามที่ตนได้รับมอบหมาย และมีผู้สูงอายุสมัครเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นทุกปีงบประมาณ แต่ทางโรงเรียนผู้สูงอายุจำเป็นต้องรับจำนวนจำกัด เนื่องจากสถานที่ไม่สามารถรองรับจำนวนผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากได้^{๑๘}

๔.๓ ด้านความร่วมมือของบุคลากรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน พบว่า ในการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้รับความร่วมมือจากผู้ปฏิบัติงานทั้งจากเทศบาล และหน่วยงานที่ได้ทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันเป็นอย่างดี เนื่องจากได้มีการประชุมชี้แจงให้แต่ละหน่วยงานได้รับทราบ และหน่วยงานได้ถ่ายทอดให้บุคลากรในสังกัดทราบ เพื่อให้รับทราบข้อมูลและเข้าใจตรงกัน แต่บางครั้งอาจจะเกิดปัญหาในการสื่อสาร เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน เกิดปัญหาและข้อขัดข้องบ้าง แต่ก็สามารถแก้ไขปัญหาได้^{๑๙} และจากความเห็นของนักเรียนผู้สูงอายุ พบว่า เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกคนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานดีมาก^{๒๐} ทั้งในด้านการให้บริการแก่สมาชิกนักเรียน การติดต่อประสานงานกับวิทยากร ภาควิชาเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ และการให้บริการอาหารว่างอาหารกลางวัน โดยมีบุคลากรจากหน่วยงานอื่นๆ มาช่วยให้บริการด้วย

๕. การบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับจัดสรรมาให้โรงเรียนผู้สูงอายุ การประสบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ พบว่า ในการจัดกิจกรรมแก่ผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ตั้งงบประมาณรองรับในลักษณะโครงการ เช่น โครงการประชุมคณะกรรมการกลุ่มผู้สูงอายุ โครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ มีกิจกรรมในโครงการหลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมอบรมให้ความรู้ กิจกรรมการอบรมดนตรีล้านนา เป็นต้น ซึ่งในการตั้งงบประมาณจะต้องมีการวางแผนรูปแบบการจัดกิจกรรมไว้ล่วงหน้า มีการคำนวณงบประมาณที่จะต้องใช้จ่าย แล้วเสนอของบประมาณต่อผู้บริหารเทศบาล และสภาเทศบาล ในการจัดทำกิจกรรมตามโครงการแต่ละงานฝ่ายที่รับผิดชอบได้เสนอขออนุมัติดำเนินการ และงานธุรการ กองสวัสดิการสังคม จะเป็นหน่วยงานเบิกจ่าย ซึ่งทั้ง ๒ งานจะต้องประสานและรับรู้ข้อมูลให้ถูกต้องตรงกันทั้ง ๒ ฝ่าย^{๒๑}

ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า เทศบาลเมืองเขลางค์นคร มีประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๘๓ คณะผู้บริหาร และหน่วยงานที่รับผิดชอบ จึงให้ความสำคัญในการทำกิจกรรมกับกลุ่มประชากรผู้สูงอายุ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้ตั้งงบประมาณสำหรับโครงการโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน ๗๕๐,๐๐๐ บาท และปีงบประมาณ ๒๕๖๒ ตั้งไว้ ๙๓๐,๐๐๐ บาท ในการบริหารโครงการ และงบประมาณ ได้มีการแบ่งงานกันอย่างชัดเจน แต่ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑

^{๑๘} สัมภาษณ์ นายไพฑูรย์ โพธิ์ทอง, นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางสุคนธ์ ห่วงไธสง, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางคำมูลวันดี, ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางวัลลีย์ สุวรรณรินทร์, ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

ประสบปัญหาในการจัดซื้อจัดจ้างวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอนบางอย่าง เช่น ราคาของ หรือ ค่าจ้างเหมา ค่าพาหนะเปลี่ยนแปลง ไม่เป็นไปตามที่ประเมิน ทำให้มีปัญหาในการบริหารงาน ต้อง ดำเนินงานตามงบประมาณที่จำกัด^{๒๒}

๖. การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ และการประสบ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ พบว่า ในระยะเริ่มแรกในการดำเนินงานของโรงเรียน ผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ได้ขอใช้สถานที่ของโรงเรียนบ้านหนองยาง ขอยืมโต๊ะ เก้าอี้ นักเรียนบางส่วน ของโรงเรียนบ้านหนองยาง ปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเก็บของ ห้องน้ำ ระบบ น้ำประปา ส่วนอุปกรณ์ เช่น พัดลม โปรเจคเตอร์ คอมพิวเตอร์ และโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับทำกิจกรรม นอกอาคาร ที่ยังไม่มี กองสวัสดิการสังคม ได้ตั้งงบประมาณสำหรับจัดซื้ออุปกรณ์และครุภัณฑ์ดังกล่าว ในแต่ละปี ตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ และเมื่อย้ายสถานที่เรียนจากโรงเรียนบ้านหนองยาง มาอยู่ที่อาคารศูนย์ผู้ สูงวัย บริเวณที่ดินสำนักงานเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ชุมชนบ้านร้อง ก็ยังประสบปัญหาขาดอุปกรณ์ บางอย่างอยู่ เช่น คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก เครื่องช่วยสอน ชุดเครื่องเสียงสนาม จึงได้ตั้งงบในการจัดซื้อ ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว^{๒๓} จากการสนทนากับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบทางด้านวัสดุอุปกรณ์ การเรียนการสอนในโรงเรียนผู้สูงอายุ พบว่า ในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ บางส่วนใช้งบประมาณของ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร บางส่วนวิทยากรที่มาสอนจัดซื้อมาเอง ส่วนปัญหาอุปสรรคที่พบ คือ บางครั้งวิทยากรบอกระงับขัด ทำให้ไม่สามารถเบิกหรือจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้ได้ทันเวลา^{๒๔}

๗. การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อกลุ่มผู้สูงอายุ และบรรลุด เป้าหมาย พบว่า ในด้านร่างกาย ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีขึ้น รู้จักออกกำลังกาย มีการทำกิจกรรมกลุ่ม ร่วมกันในช่วงที่มีการสอนการออกกำลังกาย และในช่วงที่มีการสอนเรื่องสุขภาพ ไม่ค่อยมีการ ขาดเรียน จากสาเหตุจากการป่วยหรือไม่สบาย แต่จะขาดเรียนจากติดภารกิจ มีธุระ หรือเดินทางไป ต่างจังหวัด ส่วนในด้านจิตใจ เนื่องจากกิจกรรมการเรียนเป็นแบบชั้นปี จึงมีการรวมกลุ่ม พูดคุย โต้ตอบ ทำกิจกรรม ทำให้รู้สึกสนุก ผ่อนคลาย ไม่เครียด ไม่หมกมุ่นซึมเศร้า มีเพื่อนพูดคุยแลกเปลี่ยน เรียนรู้ประสบการณ์ ได้เดินทางออกไปเรียนรู้นอกสถานที่ เปิดโลกทัศน์กว้างขึ้น ทำให้เกิดใจยอมรับ ความคิดเห็นของผู้อื่นและของส่วนรวม ไม่ปิดกั้นตัวเอง และไม่ใจแคบ นอกจากนี้ ในด้านอารมณ์ เนื่องจากแต่ละคนมาจากสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน เมื่อเข้าร่วมกิจกรรม จึงมีการปรับตัวเพื่อยอมรับ ความคิดเห็นของส่วนรวม ยอมรับความเห็นต่าง และมีการควบคุมอารมณ์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับ กลุ่มได้ เมื่อปรับตัวได้ มีเพื่อนจากต่างชุมชน ก็ทำให้ตนเองรู้สึกมีคุณค่า สนุกและมีอารมณ์ที่เป็นปกติ ไม่โมโหฉุนเฉียว เกรี้ยวกราด ในการนี้ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร ได้จัดให้มีการประเมินผลด้าน

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางสุนันท์ ห่วงไธสง, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายไพฑูรย์ โพธิ์ทอง, นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางลักขณา เอกรัตน์, หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

สุขภาพจิตของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งผลการประเมินทั้งก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ปรากฏว่า หลังการประเมินจากการอบรมเสร็จสิ้น ปรากฏว่าสุขภาพจิตผู้สูงอายุส่วนใหญ่ดีขึ้นจากเดิม^{๒๕}

จากการสนทนากับนักเรียนผู้สูงอายุ พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตนเองและของสังคมมากขึ้น และได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สามารถที่จะนำไปเผยแพร่ให้กับลูกหลานและผู้สูงอายุในชุมชนได้^{๒๖} ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตดีขึ้น และมีภาวะซึมเศร้าลดลง^{๒๗} มีทักษะและความรู้นำไปปฏิบัติในการดูแลตัวเอง และคนในครอบครัวได้มีสุขภาพแข็งแรงขึ้น มีเพื่อนและรู้จักเพื่อนเพิ่มมากขึ้น ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว มีกิจกรรมทำต่างๆ ร่วมกับเพื่อน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความรู้สึกเหมือนมีญาติ มีเพื่อน มีพี่น้องเพิ่มขึ้น คอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความอบอุ่น มีความสุขทางใจ^{๒๘} ถือว่าการเปิดโรงเรียนนี้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ทั้งจำนวนนักเรียนที่คาดการณ์ไว้ รวมถึงความรู้ที่ดีของผู้เข้าเรียนที่เฝ้ารอคอยวันเปิดเรียน ผู้สูงอายุสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติเองที่บ้าน ละสามารถไปเผยแพร่หรือดูแลเพื่อนผู้สูงอายุที่อยู่ติดบ้านได้อีกด้วย^{๒๙} มีเพื่อนในช่วงวัยเดียวกัน ได้พบปะพูดคุย ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว มีการช่วยเหลือกันในกลุ่มนักเรียน เยี่ยมไข้ ให้กำลังใจ^{๓๐} ได้ความรู้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดูแลตัวเอง นำความรู้ที่ได้รับไปแนะนำเพื่อน คนในครอบครัว เพื่อให้มีสุขภาพที่แข็งแรง^{๓๑} การได้ทำกิจกรรมทำต่างๆ ร่วมกับเพื่อน ทำให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความรู้สึกเหมือนมีญาติมีเพื่อนมีพี่น้องเพิ่มขึ้น คอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความอบอุ่น มีความสุขทางใจ^{๓๒} ได้ความรู้ มีกิจกรรมทำแบบต่อเนื่อง ทำให้ไม่เหงา ได้ฝึกสมาธิ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิต ประจำวันได้ดี^{๓๓} ได้ความรู้ มีกิจกรรมทำแบบต่อเนื่อง ทำให้ไม่เหงา ได้ฝึกสมาธิ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวันได้ดี

๘. การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่สามารถแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุในเขตเทศบาล มีจำนวน ๑๓,๗๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๘๓ (ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐) ซึ่งในการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ (หลักสูตรการเรียน ๓ ชั้นปี) สามารถเพิ่มได้ปีละประมาณ ๕๐ คน ปัจจุบันมีผู้สูงอายุที่อยู่ในระบบโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน ๑๕๒ คน จำนวนประมาณ ๑% ที่เข้าระบบโรงเรียน แล้วสามารถแก้ไขปัญหาดิตสังคม และติดบ้านได้เป็นอย่างดี แต่ก็ยังมีผู้สูงอายุอีก

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางคำมูล วันดี, ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายคำ กำไร, ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเกาะคา.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายอนุกุล พูลุก, ประธานชุมชนบ้านร้อง เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นายนราธิป เตชะวงศ์, ประธานชุมชน บ้านหนองวัวเฒ่า เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายสุรียา ชุ่มอินทร์จักร, ประธานชุมชน บ้านหมอสม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายชำนาญ สิงห์ขร, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านผึ้ง อำเภอเกาะคา.

^{๓๑} สัมภาษณ์ น.ส.ณัฐชญา เมืองตา, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นางวัลลีย์ สุวรรณรินทร์, ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางคำมูล วันดี, ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

จำนวนหนึ่งที่ประสงค์จะเข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการ ฯ แต่เทศบาลไม่สามารถรับได้ ดังนั้นในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ เทศบาลจึงได้จัดหลักสูตร/กิจกรรมระยะสั้นขึ้นเพื่อรองรับผู้สูงอายุกลุ่มดังกล่าว แต่ที่รองรับได้เพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้น^{๓๔} จากความเห็นของนักเรียนผู้สูงอายุและผู้นำชุมชน พบว่า การเข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมได้ และผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น^{๓๕} สามารถแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุที่อยู่ติดบ้าน ให้ออกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนหรือในหมู่บ้านได้^{๓๖} ผู้สูงอายุอยู่ร่วมกันแบบเพื่อน แบบพี่น้อง คอยช่วยเหลือกัน เมื่อก่อนหมู่บ้านในพื้นที่เป็นสังคมเมืองจะไม่ค่อยรู้จักกัน พอมาร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุแล้วทำให้มีความสนิทสนมกันรู้จักกันมากขึ้น คอยช่วยเหลือกันแบบพี่แบบน้อง เมื่อสมาชิก หรือสามีภรรยาของนักเรียนเสียชีวิตลง ทุกคนก็จะเอาหรือไปร่วมงานทั้งโรงเรียน และมอบเงินช่วยเหลือเพื่อแสดงน้ำใจของสมาชิกนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ^{๓๗} ผู้สูงอายุอยู่ร่วมกันแบบเพื่อน แบบพี่น้อง คอยช่วยเหลือกัน เมื่อก่อนหมู่บ้านในพื้นที่เป็นสังคมเมืองจะไม่ค่อยรู้จักกัน พอมาร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุแล้วทำให้มีความสนิทสนมกันรู้จักกันมากขึ้น คอยช่วยเหลือกันแบบพี่แบบน้อง เมื่อสมาชิก หรือสามีภรรยาของนักเรียนเสียชีวิตลง ทุกคนก็จะเอาหรือไปร่วมงานทั้งโรงเรียน และมอบเงินช่วยเหลือเพื่อแสดงน้ำใจของสมาชิกนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ^{๓๘} ไม่เกิดความเครียด ก็ได้รับความเพลิดเพลินกับบทเรียน ใช้ความรู้ที่เรียนมาเป็นพื้นฐานนำมาบูรณาการร่วมกับสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน^{๓๙}

๙. การจัดกิจกรรมของ โรงเรียนผู้สูงอายุ ในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม พบว่า มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษาดูงาน การส่งเสริมด้านอาชีพ (การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และพืชผักอินทรีย์) การอบรมส่งเสริมอาชีพ และกิจกรรมนันทนาการ^{๔๐} นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมการเข้าแถว ไหว้พระ สวดมนต์ เคารพชาติ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น (ดนตรีล้านนา) การส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม (ถวายเทียนพรรษา) การส่งเสริมรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ (จำหน่ายพืชผักสวนครัว)^{๔๑} การฝึกอาชีพที่ผู้สูงอายุสามารถรวมกลุ่มกันทำได้ในชุมชน เช่น การทำยาหม่องสมุนไพร การทำดอกไม้จันทน์ การทำพวงกุญแจ การทำไม้กวาด การเย็บกระเป๋า การทำกระติบข้าว สามารถนำสินค้ามาจำหน่ายให้แก่คณะที่มาศึกษาดูงานและ

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายไพฑูรย์ โพธิ์ทอง, นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางวิยะดา ปิงอินตา, ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเกาะคา.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายพิเชษฐ์ ยุทธแสน, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านเหล่าแม่ปูน อำเภอเกาะคา.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นายมานิตย์ ทิพย์ทอง, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านไร่อ้อย อำเภอเกาะคา.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายมานิตย์ ทิพย์ทอง, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านไร่อ้อย อำเภอเกาะคา.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นางคำมูล วันดี, ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นางสาวชลิตา คำมงคล, สมาชิกสภาเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นางลักขณา เอกรัตน์, หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

เป็นการสร้างรายได้ให้กับนักเรียนผู้สูงอายุด้วย มีการส่งเสริม การแข่งขันกีฬา จักรยานเก็บขยะ การพัฒนาวัด กิจกรรมขยะออมบุญ (นำขยะไปขายเพื่อนำเงินจัดหาของเยี่ยมให้กำลังใจผู้ป่วยติดบ้านหรือติดเตียง) การปลูกต้นไม้ ในชุมชน เป็นต้น^{๑๒}

๑๐. การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านการประสบผลสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ พบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้ประสบผลสำเร็จ จากการได้รับความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งการเข้าประชุมร่วมกัน การระดมความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ทำให้การบริหารจัดการราบรื่น ส่วนปัจจัยอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ มีการกำหนดหลักสูตรในแต่ละชั้นปี ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความชัดเจนในการรับรู้ข้อมูล เชื่อมั่นในหัวข้อวิชาที่เรียน นอกจากนี้ การที่ผู้บริหารให้ความสำคัญให้การสนับสนุนทั้งบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ และจากการที่โรงเรียนผู้สูงอายุ ได้เน้นทั้งการให้ความรู้ ด้านนันทนาการ ด้านสุขภาพ การทำกิจกรรมร่วมกัน การรู้จักการเป็นผู้ให้และผู้รับ การเคารพซึ่งกันและกัน รวมทั้งการช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น ตลอดถึงมารยาทและการวางตัวเมื่ออยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่น เมื่อจบการศึกษาแต่ละชั้นปี ได้ทำการประเมินผลความรู้ และสุขภาพจิต ส่วนใหญ่ อยู่ในระดับดีและดีมาก ผู้สูงอายุที่มาเรียนส่วนมากไม่ยอมจบการศึกษา ไม่ยอมให้เปิดเทอม อยากมาเรียนทุกวันพุธ อยากพบเจอเพื่อนๆ และทำกิจกรรมร่วมกัน จึงทำให้เทศบาลต้องแสวงหากิจกรรมและโครงการมารองรับกลุ่มผู้สูงอายุที่จะเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี^{๑๓} จากการสนทนากับนักเรียนผู้สูงอายุและผู้นำชุมชน พบว่า มีผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกปี แต่สามารถดำเนินการได้แค่ผู้สูงอายุบางส่วน ผู้สูงอายุอยากร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุกปี^{๑๔} อีกทั้งยังมีผลการประเมินสุขภาพจิตได้แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมอบรมมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น^{๑๕} สามารถรองรับให้คณะศึกษาดูงานจากหน่วยงานอื่น ๆ มาศึกษาดูงาน และนำรูปแบบของโรงเรียนไปใช้ในพื้นที่ นักเรียนทุกคนที่เข้าเรียนมีความเป็นห่วงเป็นใยกัน ถ้ามีนักเรียนท่านใด ท่านหนึ่งเจ็บป่วยก็จะนำกระเช้าสิ่งของเข้าเยี่ยมไปให้กำลังใจกันไม่ทิ้งกัน อยู่แบบญาติ แบบคนในครอบครัวเดียวกัน^{๑๖}

๑๑. ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง พบว่า การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ไม่มีรูปแบบตายตัว ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น จำนวนประชากรผู้สูงอายุ สถานที่ ผู้นำ ผู้บริหาร งบประมาณ และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ แต่จะเป็นการกำหนดแนวทางไว้อย่างกว้างๆ เพื่อให้สามารถปรับและยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับ

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางภาณุกล ฉัตรแก้ว, หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา.

^{๑๓} สัมภาษณ์ น.ส.ณัฐชญา เมืองตา, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายสมประสงค์ สุวรรณพงษ์, ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเกาะคา.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางลักขณา เอกรัตน์, หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางภาณุกล ฉัตรแก้ว, หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา.

พื้นที่^{๔๗} จากข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง พบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรจัดให้มีทั่วถึงทุกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง ซึ่งจะส่งผลดีสำหรับผู้สูงอายุ^{๔๘} ควรมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย และเน้นให้ผู้สูงอายุรู้จักช่วยเหลือตัวเอง นำเสนอกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าของตัวเอง เช่น กิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ ความถนัดของตัวผู้สูงอายุเอง เป็นต้น^{๔๙} คณะกรรมการโรงเรียน ควรร่วมกันจัดกระบวนการที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งจะทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนมีความสุข สนุกสนาน และเป็นที่น่าสนใจของนักเรียน และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง^{๕๐} ควรให้ความสนใจในเรื่องผู้สูงอายุมากขึ้น เนื่องจากประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี และการจัดตั้งงบประมาณประจำปีควรมีกรอบการอนุมัติงบประมาณ รวมทั้งกิจกรรม โครงการที่ของโรงเรียนผู้สูงอายุไว้ให้ชัดเจนด้วย ควรมุ่งเน้นให้นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ให้มีการช่วยเหลือกัน แสดงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ซึ่งจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข ก่อเกิดความรัก ความสามัคคีในกลุ่มผู้สูงอายุและท้องถิ่น^{๕๑} ควรมีการประชาสัมพันธ์แต่ละชุมชนให้มากกว่านี้ และจัดบริการรถรับส่งผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนหรือไม่มีญาติรับส่ง^{๕๒} ยังมีคนในชุมชนสนใจน้อย ไม่มีเวลา ควรชักชวนผู้สูงอายุมาเรียนให้มากกว่านี้^{๕๓} ผู้สูงอายุต้องการแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาตรวจสุขภาพทั่วไปและแจกยาสามัญประจำบ้าน

จากการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ของผู้ให้สัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยสามารถสรุปความได้ว่า

๑. ขั้นตอนการวางแผนการดำเนินงานตามรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางมีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่อบรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมและดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนในการดำเนินงาน ประชุมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน ดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการ มีการติดตามและประเมินผลก่อน-หลัง เข้าร่วมโครงการ และรายงานผลการดำเนินการ

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายสุรียา ชุ่มอินทร์จักร, ประธานชุมชน บ้านหมอสม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นายชำนาญ สิงห์ขร, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านฝั่ง อำเภอเกาะคา.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายนราธิป เตชะวงศ์, ประธานชุมชน บ้านหนองวัวเฒ่า เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายอนุกุล พูลูก, ประธานชุมชน บ้านร้อง เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางสาวชลิดา คำมงคล, สมาชิกสภาเทศบาลตำบลเกาะคา.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายมานิตย์ ทิพย์ทอง, ผู้ใหญ่บ้าน บ้านไร่อ้อย อำเภอเกาะคา.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นางวัลลีย์ สุวรรณรินทร์, ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองเขลางค์นคร.

๒. เจ้าหน้าที่ บุคลากร ที่รับผิดชอบภาระหน้าที่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ โรงเรียนนี้มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคอยดูแลและวางแผนในการเรียนของผู้สูงอายุ ได้เตรียมบุคลากร ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ สถานที่ บุคลากรที่เชิญมาสอนในแต่ละวิชาให้ตรงกับวัยของผู้สูงอายุ

๓. ความพร้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ขั้นตอนระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน หลักเกณฑ์ ขั้นตอน ระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน เกิดจากมติที่ประชุมของ คณะกรรมการ เครือข่ายที่ร่วมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และคณะกรรมการผู้สูงอายุระดับเทศบาล ที่ ร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้นมา ด้านภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ คณะผู้บริหารเทศบาล ได้มอบหมาย ให้กองสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ดำเนินการจัดตั้ง วางรูปแบบ แนวทางและศึกษา ข้อมูล มอบหมายงาน จัดหาบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน ด้านความสามารถในการ ปฏิบัติงานและการให้บริการ เจ้าหน้าที่ของเทศบาลมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแล ผู้สูงอายุในแต่ละชั้นปี และอำนวยความสะดวก และประสานงานกับเจ้าหน้าที่ วิทยากร และผู้สูงอายุ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ยังมีหน้าที่จัดอาหารว่างให้แก่ผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมด้วย ส่วนด้าน ความสามารถในการปฏิบัติงานและการให้บริการ พบว่าเจ้าหน้าที่ วิทยากร มีความรับผิดชอบใน หน้าที่การปฏิบัติงานและการให้บริการแก่นักเรียนผู้สูงอายุและบุคคลผู้เกี่ยวข้องเต็มความสามารถ

๔. ลักษณะและรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านการประสานงาน สามารถประสานงานได้ทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นการ สำหรับหน่วยงานราชการอื่นและ ภาคเอกชน หรือชุมชน ต่างก็ให้ความร่วมมือและสนับสนุนตามอำนาจหน้าที่ ด้านการมีส่วนร่วม คณะกรรมการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมทุกกระบวนการ ตั้งแต่ระดับ ความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น การกำหนดระเบียบหลักเกณฑ์ การเข้าร่วมกิจกรรมและให้ ความร่วมมือในการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้วยดี ด้านความร่วมมือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกคนให้ความ ร่วมมือในการปฏิบัติงานดีมาก ทั้งในด้านการให้บริการแก่สมาชิกนักเรียน การติดต่อประสานงานกับ วิทยากร ภาควิชาเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ และการให้บริการอาหารว่างอาหารกลางวัน โดยมี บุคลากรจากหน่วยงานอื่นๆ มาช่วยให้บริการด้วย

๕. การบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับจัดสรรมาให้โรงเรียนผู้สูงอายุ การตั้งงบประมาณ จะต้องมีการวางแผนรูปแบบการจัดกิจกรรมไว้ล่วงหน้า มีการคำนวณงบประมาณที่จะต้องใช้ แล้ว เสนอของบประมาณต่อผู้บริหารเทศบาล และสภาเทศบาล ในการจัดทำกิจกรรมตามโครงการแต่ละ งาน ฝ่ายที่รับผิดชอบได้เสนอขออนุมัติดำเนินการ และงานธุรการ กองสวัสดิการสังคม จะเป็น หน่วยงานเบิกจ่าย ซึ่งทั้ง ๒ งานจะต้องประสานและรับรู้ข้อมูลให้ถูกต้องตรงกัน

๖. การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ บางส่วนใช้งบประมาณของเทศบาล บางส่วนวิทยากรที่มาสอนจัดซื้อมาเอง ส่วนปัญหาอุปสรรคที่พบคือ บางครั้งวิทยากรบอกระชั้นชิด ทำให้ไม่สามารถเบิกหรือจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้ทันเวลา

๗. การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อกลุ่มผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตนเองและของสังคมมากขึ้น และได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สามารถที่จะนำไปเผยแพร่ให้กับลูกหลานและผู้สูงอายุในชุมชนได้ มีสุขภาพจิตดีขึ้น และมีภาวะซึมเศร้าลดลง มีทักษะและความรู้นำไปปฏิบัติในการดูแลตัวเอง และคนในครอบครัว ได้มีสุขภาพแข็งแรงขึ้น

๘. การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่สามารถแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุ การเข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมได้ และผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้นสามารถแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุที่อยู่ติดบ้าน ให้ออกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนหรือในหมู่บ้านได้

๙. การจัดกิจกรรมของ โรงเรียนผู้สูงอายุ มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษาดูงาน การส่งเสริมด้านอาชีพ การอบรมส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ

๑๐. การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาล ได้ประสบผลสำเร็จจากการได้รับความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ทั้งการเข้าประชุมร่วมกัน การระดมความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ทำให้การบริหารจัดการราบรื่น ส่วนปัจจัยอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ทำให้ประสบผลสำเร็จได้แก่ มีการกำหนดหลักสูตรในแต่ละชั้นปี ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความชัดเจนในการรับรู้ข้อมูลเชื่อมั่นในหัวข้อวิชาที่เรียน

๑๑. ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนา โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรจัดให้มีทั่วถึงทุกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง ซึ่งจะส่งผลดีสำหรับผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย และเน้นให้ผู้สูงอายุรู้จักช่วยเหลือตัวเอง นำเสนอกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าของตัวเอง ควรร่วมกันจัดกระบวนการให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการประชาสัมพันธ์แต่ละชุมชนให้มากกว่านี้ และจัดบริการรถรับส่งผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนหรือไม่มีญาติรับส่ง

๔.๓ ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ การเสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

๔.๓.๑ จากการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ของผู้ให้สัมภาษณ์ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ของผู้ตอบแบบสอบถาม คณะผู้วิจัยสามารถประมวลผลการวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ได้ดังนี้

ด้านบริบท (สภาพแวดล้อมทางสังคม)

๑. ผู้สูงอายุมีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๓ ดังนั้นโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จึงต้องมีการวางแผนการดำเนินงานตามรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องมีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่อบรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมและวางแผนดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม มีการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนในการดำเนินงาน มีการประชุมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน มีการดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการ มีการติดตามและประเมินผลก่อน-หลัง ของผู้เข้าร่วมโครงการ และรายงานผลการดำเนินการ ซึ่งดำเนินการเช่นนี้ จะเป็นแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุมีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุและกระตือรือร้นที่จะสมัครเข้าโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีการดำเนินการดังกล่าว มากขึ้น

๒. ผู้สูงอายุต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ ดังนั้นโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จึงต้องมีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษาดูงาน การส่งเสริมด้านอาชีพ การอบรมส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้งในด้านเศรษฐกิจพอเพียง ด้านสวัสดิภาพทางร่างกาย ด้านการสร้างความปลอดภัยให้ครอบครัว ด้านปฏิสัมพันธ์กับชุมชน และด้านการมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

๓. ผู้สูงอายุเห็นควรเชิญชวนบุคคล/หน่วยงานภายนอกให้เข้ามาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ดังนั้นโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จึงต้องมีการดำเนินการประสานขอความร่วมมือและสนับสนุน จากหน่วยงานราชการอื่นและภาคเอกชน หรือชุมชน ตลอดถึงการติดต่อประสานงานกับวิทยากร ภาคีเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเปิดโรงเรียน ทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน การมาเป็นวิทยากร และการให้ข้อเสนอแนะ และมีการติดต่อหรือเชิญชวนบุคคลจากหน่วยงานหรือชุมชนต่างๆ มาให้บริการอาหารว่างอาหารกลางวันแก่นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุด้วย เช่นนี้ จะทำให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจที่จะเข้าเรียนจนจบหลักสูตร

ด้านบริบท (ความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ)

๑. ผู้สูงอายุเห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๕ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จึงต้องจัดหลักสูตรการเรียนที่สามารถถ่ายทอดให้ผู้สูงอายุเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตนเองและของสังคมตามความเป็นจริงมากขึ้น และได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สามารถที่จะนำไปเผยแพร่ให้ความรู้แก่ลูกหลานและผู้สูงอายุในชุมชนได้ มีสุขภาพแข็งแรงขึ้น มีสุขภาพจิตดีขึ้น และมีภาวะซึมเศร้าลดลง มีทักษะและความรู้นำไปปฏิบัติในการดูแลตัวเอง และคนในครอบครัวได้

๒. ผู้สูงอายุเห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๕ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จึงต้องจัดให้มีการประชุมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน ดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจและสามารถวางแผนการเข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสมกับตนเอง

๓. ผู้สูงอายุเห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุควรมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ให้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๔ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในลำปาง จึงต้องมีกิจกรรมอบรมให้ความรู้และฝึกทักษะแก่ผู้สูงอายุ ทั้งด้านพระพุทธศาสนา เช่น การสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น การประกอบพิธีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และฝึกการเจริญวิปัสสนา เป็นต้น ด้านสังคม ควรเสริมความรู้เกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่นการแบ่งปัน การมีน้ำใจ การแสดงกิริยาสุภาพ การทำตนให้ผู้อื่นเห็นคุณค่า เป็นต้น ด้านวัฒนธรรม ควรเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีประเพณี จารีตประเพณี และกฎกติกาชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปฏิบัติได้เหมาะสมกับตน นอกจากนี้ ควรเสริมทักษะเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุ การส่งเสริมด้านอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ เป็นต้น

ด้านบริบท (ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ)

๑. ผู้สูงอายุเห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมผู้สูงอายุด้านการพัฒนาทักษะความรู้ ด้านสังคม วัฒนธรรม และความรู้ด้านต่างๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๒ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จึงต้องเสริมความรู้ ความเข้าใจด้านบรรทัดฐานทางสังคมไทย เช่น วิถีประเพณีในแต่ละภูมิภาคของไทย จารีตศีลธรรมทางศาสนา และประเพณีนิยมของสังคมไทย และวัฒนธรรมที่เป็นแนวทางสร้างสรรค์มนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รวมทั้งควรส่งเสริมทักษะด้านงานอดิเรกที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น การปลูกต้นไม้ที่เป็นไม้ดอกไม้ประดับในกระถาง การปลูกพืชผักสวนครัวในกระถาง หรือการส่งเสริมทักษะการทำดอกไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น ซึ่งการส่งเสริมความรู้และทักษะเหล่านี้ จะทำให้ผู้สูงอายุเห็นช่องทางการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ มีกิจกรรมที่เป็นทางเลือก และจะทำให้มีจิตใจปลอดโปร่งแจ่มใส ตลอดถึงเห็นคุณค่าในตนเอง

๒. ผู้สูงอายุเห็นด้วยกับโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ต้องการให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๑ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จึงต้องหากิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้กระดาษ กิจกรรมหัตถกรรม เช่น การจักสานไม้ไผ่ที่ไม่อยากเกินไป อาจเป็นพวกภาชนะใส่ผลไม้ หรือผู้สูงอายุชอบกิจกรรมการเกษตร ก็ให้ฝึกทักษะด้านการปลูกต้นไม้ต่างๆ ตามประเภทที่ผู้สูงอายุชอบ เช่น การปลูกและขยายพันธุ์มะนาวในกระถาง โดยวิธีปักชำ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้ฝึกทักษะ แล้วนำไปใช้ที่บ้านของตน ทำให้ชีวิตไม่เหงา มีความเพลิดเพลินกับกิจกรรมที่ทำ และอาจนำผลผลิตจากกิจกรรมนั้นไปจำหน่าย ทหารายได้ให้ตนเองได้ด้วย

๓. ผู้สูงอายุเห็นด้วยที่โรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความสามารถดูแลสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๑ ดังนั้นโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จึงต้องมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย และเน้นให้ผู้สูงอายุรู้จักช่วยเหลือตัวเอง นำเสนอกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าของตัวเอง และร่วมกันจัดกระบวนการให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุ

ด้านปัจจัยนำเข้า

๑. ผู้สูงอายุเห็นด้วยที่โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีสถานที่เรียนและห้องเรียนมีเพียงพอและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๕ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จึงต้องมีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่เรียน และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ให้พร้อมรองรับผู้สูงอายุ และประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าเรียนและร่วมกิจกรรม ตลอดทั้งดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม

๒. ผู้สูงอายุเห็นด้วยที่โรงเรียนผู้สูงอายุ จะจัดหาสื่อ-อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีจำนวนเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๔ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จึงต้องมีการบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ โดยบางส่วนอาจใช้งบประมาณของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร และบางส่วนอาจขอความอนุเคราะห์จากวิทยากรที่มาสอนให้ช่วยจัดหาเอง

๓. ผู้สูงอายุเห็นด้วยที่ผู้สอนมีการวางแผนและเตรียมการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๐ ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ และวิทยากร ควรร่วมกันจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุ

ด้านกระบวนการ (การจัดการเรียนรู้)

๑. ผู้สูงอายุเห็นด้วยที่โรงเรียนผู้สูงอายุเน้นการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคม และวัฒนธรรมให้มีการแสดงออกและปฏิบัติจริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๑ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ควรประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน และปราชญ์พื้นบ้านที่นักเรียนผู้สูงอายุอาศัย

อยู่ ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เสริมหลักสูตรปกติ โดยให้นักเรียน ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเลือกเรียนในด้านที่ตนสนใจ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนเช่นนี้ จะช่วยทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แพร่หลายไปในชุมชนอื่นๆ และนักเรียนผู้สูงอายุผู้ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ก็จะมีความสุขแลภูมิใจที่ได้เรียนรู้และถ่ายทอดไปยังผู้สนใจ

๒. ผู้สูงอายุเห็นด้วยที่โรงเรียนผู้สูงอายุจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียน มีทักษะการจัดการดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๘ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุ ในจังหวัดลำปาง จึงต้องจัดกิจกรรมทั้งทางด้านสุขภาพกายสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยให้นักเรียน ผู้สูงอายุแต่ละคนได้ฝึกปฏิบัติตามความเหมาะสมกับวัย เพื่อเพิ่มพูนทักษะผู้เรียน จนสามารถนำไป ปฏิบัติในการดูแลตัวเอง และคนในครอบครัวได้มีความสุขแข็งแรงขึ้น

๓. ผู้สูงอายุเห็นด้วยที่โรงเรียนผู้สูงอายุจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียน มีจิตอาสา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๕ จิตอาสา นี้ เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม โดยไม่ ต้องการค่าตอบแทน เป็นการสร้างตนเองให้มีคุณค่าต่อสังคม ผู้ที่มีจิตอาสา ที่ประสบความสำเร็จใน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น และต่อสังคมตามที่ตนคาดหวังไว้ ย่อมมีความภูมิใจ และเห็นคุณค่าใน ตนเอง ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จึงต้องจัดกิจกรรมจิตอาสาให้นักเรียนผู้สูงอายุ ได้ฝึก ปฏิบัติตามความสมัครใจ ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้สูงอายุ สามารถแก้ไขปัญหามภาวะซึมเศร้า และมีภาวะ สุขภาพจิตดีขึ้น เต็มใจที่จะออกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนหรือในหมู่บ้าน

ด้านกระบวนการ (การวัดผลประเมินผล)

๑. ผู้สูงอายุเห็นด้วยโรงเรียนผู้สูงอายุมีการวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นการประเมิน ตามสภาพจริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๒ ดังนั้น การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่จะก่อให้เกิด ผลประโยชน์ต่อกลุ่มผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุต้องมุ่งเน้นผลจากการที่ผู้สูงอายุเข้าใจการเปลี่ยนแปลง ตนเองและของสังคมตามที่เป็นจริงมากขึ้น และได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สามารถที่จะนำไป เผยแพร่ให้กับลูกหลานและผู้สูงอายุในชุมชนได้ มีสุขภาพจิตดีขึ้น และมีภาวะซึมเศร้ามลดลง มีทักษะ และความรู้นำไปปฏิบัติในการดูแลตัวเอง และคนในครอบครัวได้มีความสุขแข็งแรงขึ้นได้

๒. ผู้สูงอายุเห็นด้วยที่โรงเรียนผู้สูงอายุมีวิธีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๙ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัด จึงต้องกำหนดเกณฑ์วิธีการวัดผลและ ประเมินผลในระดับที่ผู้เรียนมีความรู้ มีภูมิธรรม และมีทักษะที่สามารถแก้ไขปัญหาดตนเองได้ และ ลดภาวะซึมเศร้ามมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น และกล้าแสดงออกในทางสร้างสรรค์มากขึ้น เป็นต้น

๓. ผู้สูงอายุเห็นด้วยที่โรงเรียนผู้สูงอายุมีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียน การสอน และมีการรายงานผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุใน จังหวัดลำปาง จึงต้องมีการกำหนดหลักสูตรในแต่ละชั้นปี ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความชัดเจนใน การรับรู้ข้อมูล เชื่อมั่นในหัวข้อวิชาที่เรียน ควรมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย และเน้นให้ผู้สูงอายุรู้จัก

ช่วยเหลือตัวเอง นำเสนอกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าของตัวเอง ควรร่วมกันจัดกระบวนการให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุ

ด้านกระบวนการ (นันทนาการ)

๑. ผู้สูงอายุเห็นด้วยที่โรงเรียนผู้สูงอายุจัดให้มีกิจกรรมทางพระพุทธ ศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร รักษาศีลและนั่งสมาธิ ในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๕ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ควรมีการเสริมความรู้ และอานิสงส์ของการทำบุญตักบาตร รักษาศีล ๕ หรือ ศีล ๘ และนั่งสมาธิ เจริญวิปัสสนา ตลอดถึงการเวียนเทียนในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา เป็นต้น เพื่อเสริมพลังศรัทธาในการทำความดีแก่ผู้สูงอายุ

๒. นักเรียนผู้สูงอายุมีความยินดีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้จัดขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๓ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ควรร่วมกับนักเรียนเผยแพร่กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีทั่วถึงทุกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง ซึ่งจะส่งผลดีสำหรับผู้สูงอายุที่จะตัดสินใจสมัครเข้าเรียน โดยควรเผยแพร่การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย

๓. ผู้สูงอายุเห็นว่า กิจกรรมนันทนาการจะเป็นสื่อและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๒ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จึงต้องจัดกิจกรรมนันทนาการให้หลากหลายประเภท ตามความเหมาะสมและความสนใจของนักเรียนผู้สูงอายุ เช่น การให้นักเรียนเล่นกีฬา เล่นดนตรี ร้องเพลง เล่นดนตรี วาดภาพตามจินตนาการ หรือ เล่นกีฬา เช่น เปตอง แบดมินตัน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมนันทนาการเหล่านี้ จะทำให้ผู้แสดงกิจกรรมได้พัฒนาความคิดและสติปัญญา และบางกิจกรรม เป็นการออกกำลังกายที่ดีอีกด้วย

ด้านผลผลิต

๑. ผู้สูงอายุเห็นด้วยกับโรงเรียนที่ระบุว่า การเข้าเรียนทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๗ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ควรต้องมีแผนการจัดการเรียนการสอนที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ที่จะทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตนเองและของสังคมมากขึ้น และสามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ จากการเข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ไปพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา

๒. ผู้สูงอายุเห็นว่า การได้เข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทำให้ตนมีความสุขและมีกำลังใจที่เข้มแข็งในการดำรงชีวิตวัยชรา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๗ ดังนั้น ผลผลิตที่คาดหวัง โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ควรต้องศึกษาข้อมูลต่างๆ ที่จะทำให้นักเรียนผู้สูงอายุมีความสุขและมีกำลังใจที่เข้มแข็งแล้วประมวลหลักการ วิธีการ และเป้าหมายไว้ในแผนการจัดการเรียนการสอนให้ชัดเจน โดยความเห็นชอบร่วมกันของโรงเรียนและผู้เรียน เช่นนี้ จะทำให้ได้ผลผลิตที่ต้องการ

๓. ผู้สูงอายุเห็นว่า การเข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๕ ดังนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง จึงต้องมีการเตรียมบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ สถานที่ บุคลากรที่เชิญมาสอนในแต่ละวิชาให้ตรงกับวัยและความสนใจของผู้สูงอายุ เช่นนี้ จะทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน ซึ่งจะนำมาซึ่งสุขภาพจิตที่ดี มีความพยายาม และจดจ่อต่อการเรียน อันจะส่งผลให้นำความรู้ และทักษะไปสร้างเสริมสุขภาพตนเองให้เข้มแข็งทั้งทางกายและจิตใจ

๔.๓.๒ รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

จากการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ เกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง และความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง แล้วประมวลผลและวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ได้คณะผู้วิจัยสามารถกำหนดเป็นรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ตามตารางต่อไปนี้

รูปแบบ	กระบวนการ	เป้าหมาย
บริบทสภาพแวดล้อมทางสังคม	<p>๑. มีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่อบรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมและวางแผนดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม มีการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนในการดำเนินงาน มีการประชุมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง</p> <p>๒. มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษาดูงาน การส่งเสริมด้านอาชีพ และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ</p> <p>๓. มีการดำเนินการประสานขอความร่วมมือและสนับสนุน จากหน่วยงานราชการอื่นและภาคเอกชน</p>	<p>๑. เป็นแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุสมัครเข้าโรงเรียน</p> <p>๒. ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้ดีขึ้น</p> <p>๓. ทำให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจที่จะเข้า</p>

รูปแบบ	กระบวนการ	เป้าหมาย
	หรือชุมชน ตลอดถึงการติดต่อประสานงานกับ วิทยากร ภาศึเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่ให้เข้ามา มีส่วนร่วมในการเปิดโรงเรียน ทั้งในด้านอุปกรณ์ การเรียน การมาเป็นวิทยากร และการให้ข้อเสนอแนะ ตลอดถึง มาให้บริการอาหารว่างอาหารกลางวัน แก่นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุด้วย	เรียนจนจบหลักสูตร
บริบทความชัดเจน ของการจัดการ โรงเรียนผู้สูงอายุ	<p>๑. จัดหลักสูตรการเรียนที่สามารถถ่ายทอดให้ผู้สูงอายุ เข้าใจการเปลี่ยนแปลงตนเองและของสังคมตามความ เป็นจริงมากขึ้น และได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อ ตนเอง สามารถที่จะนำไปเผยแพร่ให้ความรู้แก่ ลูกหลานและผู้สูงอายุในชุมชนได้</p> <p>๒. จัดให้มีการประชุมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน ดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าร่วม โครงการ</p> <p>๓. มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้และฝึกทักษะแก่ผู้สูงอายุ ทั้งด้านพระพุทธศาสนา การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จารีตประเพณี วิถีประชา และกติกาสังคม รวมถึง ทักษะการดูแลสุขภาพ เป็นต้น</p>	<p>๑. ผู้สูงอายุมีความสุข สภาพกายและจิตใจดี ขึ้น มีความรู้และ ทักษะในการดูแล ตัวเองได้</p> <p>๒. ผู้สูงอายุสามารถ วางแผนการเข้า เรียนได้อย่างเหมาะ สมกับตนเอง</p> <p>๓. ผู้สูงอายุมีทักษะ การดำรงชีวิตอย่างมี ความสุข</p>
บริบท ความสอดคล้อง ของวัตถุประสงค์ การจัดการโรงเรียน ผู้สูงอายุ	<p>๑. เสริมความรู้ ความเข้าใจด้านบรรทัดฐานทาง สังคมไทย เช่น วิถีประชาในแต่ละภูมิภาคของไทย จารีตศีลธรรมทางศาสนา และประเพณีนิยมของ สังคมไทย และวัฒนธรรมที่เป็นแนวทางสร้างสรรค์ มนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รวมทั้งควรส่งเสริมทักษะด้าน งานอดิเรกที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ</p> <p>๒. มีกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ กิจกรรมหัตถกรรม หรือกิจกรรมการเกษตร เป็นต้น ตามประเภทที่ผู้สูงอายุชอบ</p> <p>๓. มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย และเน้นให้ผู้สูงอายุ รู้จักช่วยเหลือตัวเอง นำเสนอกิจกรรมที่กระตุ้นให้</p>	<p>๑. ผู้สูงอายุมีความรู้ มีกิจกรรมที่เป็นทาง เลือก และมีจิตใจ ปลอดโปร่งแจ่มใส ตลอดถึงเห็นคุณค่า ในตนเอง</p> <p>๒. ผู้สูงอายุใช้เวลา ว่างให้เกิดประโยชน์</p> <p>๓. ผู้สูงอายุได้ พัฒนาความ</p>

รูปแบบ	กระบวนการ	เป้าหมาย
	ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าของตัวเอง และร่วมกันจัดกระบวนการให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุ	สามารถการดูแล สุขภาพ
ปัจจัยนำเข้า	<p>๑. มีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่เรียน และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ให้พร้อมรองรับผู้สูงอายุ และประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าเรียนและร่วมกิจกรรม ตลอดทั้งดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม</p> <p>๒. การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ โดยบางส่วนอาจใช้งบประมาณของเทศบาล และบางส่วนอาจขอความอนุเคราะห์จากวิทยากรให้ช่วยจัดหาเอง</p> <p>๓. ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ และวิทยากร ร่วมกันจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุ</p>	<p>๑. สนองความต้องการ การของผู้เรียน</p> <p>๒. ผู้สูงอายุมีความ กระตือรือร้นในการ เรียนมากขึ้น</p> <p>๓. กระบวนการ เรียนการสอนเป็น ไปตามแผนที่วางไว้</p>
กระบวนการจัดการเรียนรู้	<p>๑. มีการประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่นักเรียนผู้สูงอายุอาศัยอยู่ ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เสริมหลักสูตรปกติ โดยให้นักเรียนผู้สูงอายุได้มีโอกาสเลือกเรียนในด้านที่ตนสนใจ</p> <p>๒. มีการจัดกิจกรรมทั้งทางด้านสุขภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยให้นักเรียนผู้สูงอายุแต่ละคนได้ฝึกปฏิบัติตามความเหมาะสมกับวัย เพื่อเพิ่มพูนทักษะผู้เรียน</p> <p>๓. จัดกิจกรรมจิตอาสาให้นักเรียนผู้สูงอายุ ได้ฝึกปฏิบัติตามความสมัครใจ โดยเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม โดยไม่ต้องการค่าตอบแทน เป็นการสร้างตนเองให้มีคุณค่าต่อสังคม</p>	<p>๑. ผู้สูงอายุมี ความสุขและภูมิใจที่ ได้เรียนและถ่าย ทอดภูมิปัญญา ท้องถิ่น</p> <p>๒. ผู้สูงอายุสามารถ ดูแลตัวเอง และคน ในครอบครัวให้มี สุขภาพแข็งแรงขึ้น</p> <p>๓. มีความภูมิใจ และเห็นคุณค่าใน ตนเอง เต็มใจที่จะ ร่วมกิจกรรมที่มี ประโยชน์</p>
กระบวนการ	๑. การวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นผลจากการที่	๑. ผู้สูงอายุความรู้ที่

รูปแบบ	กระบวนการ	เป้าหมาย
<p>วัดผลประเมินผล</p>	<p>ผู้สูงอายุเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตนเองและของสังคมตามที่เป็นจริงมากขึ้น และได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สามารถที่จะนำไปเผยแพร่ให้กับลูกหลานและผู้สูงอายุในชุมชนได้ มีสุขภาพจิตดีขึ้น และมีภาวะซึมเศร้าลดลง มีทักษะและความรู้นำไปปฏิบัติในการดูแลตัวเอง และคนในครอบครัวได้มีสุขภาพแข็งแรงขึ้นได้</p> <p>๒. กำหนดเกณฑ์วิธีการวัดผลและประเมินผลในระดับที่ผู้เรียนมีความรู้ มีภูมิธรรม และมีทักษะที่สามารถแก้ไขปัญหาตนเองได้ และลดภาวะซึมเศร้ามีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น และกล้าแสดงออกในทางสร้างสรรค์มากขึ้น</p> <p>๓. มีการกำหนดหลักสูตรในแต่ละชั้นปี ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความชัดเจนในการรับรู้ข้อมูล เชื่อมั่นในหัวข้อวิชาที่เรียน โดยร่วมกันจัดกระบวนการให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุ</p>	<p>เป็นประโยชน์ต่อตนเองและคนในครอบครัว</p> <p>๒. ผู้สูงอายุมีบุคลิกภาพและทักษะสมวัย</p> <p>๓. สร้างแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้แก่ผู้เรียน</p>
<p>กระบวนการนันทนาการ</p>	<p>๑. มีการเสริมความรู้ และอันสงส์ของการทำบุญตักบาตร รักษาศีล ๕ หรือ ศีล ๘ และนั่งสมาธิ เจริญวิปัสสนา ตลอดถึงการเวียนเทียนในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา เป็นต้น เพื่อเสริมพลังศรัทธาในการทำมาดีแก่ผู้สูงอายุ</p> <p>๒. โรงเรียนร่วมกับนักเรียนเผยแพร่กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีทั่วถึงทุกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง ซึ่งจะส่งผลดีสำหรับผู้สูงอายุที่จะตัดสินใจสมัครเข้าเรียน โดยมีการเผยแพร่การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย</p> <p>๓. มีการจัดกิจกรรมนันทนาการให้หลากหลายประเภท ตามความเหมาะสมและความสนใจของนักเรียนผู้สูงอายุ เช่น การให้นักเรียนเล่านิทาน เล่า</p>	<p>๑. ผู้สูงอายุมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง</p> <p>๒. ผู้สูงอายุมีความสุขใจที่ได้ช่วยเหลือสังคม</p> <p>๓. ทำให้ผู้แสดงกิจกรรมได้พัฒนาความคิด สติปัญญา</p>

รูปแบบ	กระบวนการ	เป้าหมาย
	ประสบการณ์ชีวิต ร้องเพลง เล่นดนตรี วาดภาพตามจินตนาการ หรือ เล่นกีฬา เช่น เปตอง แบดมินตัน เป็นต้น	และออกกำลังกาย
ผลผลิต	<p>๑. มีแผนการจัดการเรียนการสอนที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ที่จะทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตนเองและของสังคมมากขึ้น</p> <p>๒. มีการศึกษาข้อมูลต่างๆ ที่จะทำให้นักเรียนผู้สูงอายุมีความสุขและมีกำลังใจที่เข้มแข็ง แล้วประมวลหลักการ วิธีการ และเป้าหมายไว้ในแผนการจัดการเรียนการสอนให้ชัดเจน โดยความเห็นชอบร่วมกันของโรงเรียนและผู้เรียน</p> <p>๓. มีการเตรียมบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ สถานที่ บุคลากรที่เชิญมาสอนในแต่ละวิชาให้ตรงกับวัยและความสนใจของผู้สูงอายุ</p>	<p>๑. ผู้สูงอายุได้พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น</p> <p>๒. ผู้สูงอายุมีความสุขและมีกำลังใจที่เข้มแข็งในการดำรงชีวิตวัยชรา</p> <p>๓. ผู้สูงอายุมีความสุขในการเรียน</p>

๔.๓.๓ กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ของชุมชน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารจัดการ ทั้งนี้ ชุมชนก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีสำคัญในบทบาทของการดำเนินการด้วย ซึ่งผู้สูงอายุในชุมชนจะเป็นกำลังหลักสำคัญที่ช่วยในการขับเคลื่อนให้โรงเรียนผู้สูงอายุประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน

จากการลงพื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางส่วนใหญ่พบว่า การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการ โดยกองสวัสดิการสังคมจะเป็นผู้ดำเนินการในส่วนโรงเรียนผู้สูงอายุโดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่การร่างหลักสูตร การยื่นอนุมัติหลักสูตร การรับสมัคร การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการอนุมัติจบ เป็นต้น ซึ่งกระบวนการต่างๆ เหล่านี้เป็นกระบวนการพื้นฐานที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้ดำเนินการ แต่อาจมีความแตกต่างกันบ้างในแต่ละท้องถิ่น แต่โดยใจความสำคัญหรือจุดมุ่งหมายของการก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุคือ การที่ได้ให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมในการสนทนาระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน เป็นการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุในการผ่อนคลาย เพราะผู้สูงอายุบางคนเป็นผู้ที่เกษียณอายุราชการ และเป็นผู้สูงอายุติดสังคม จึงจำเป็นที่จะต้องมีการสนทนาให้ผู้สูงอายุได้ทำร่วมกัน ทั้งนี้ โดยความเป็นธรรมชาติของผู้สูงอายุจะเป็นบุคคลที่ต้องการการเอาใจใส่ เป็นผู้ที่จะต้องอยู่กับเพื่อนใน

วัยเดียวกัน ต้องการที่จะทำกิจกรรมใดๆ ที่สามารถผ่อนคลายความเครียดหรือเป็นการสันทนาการ จะทำให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองโดดเดี่ยวและไร้คุณค่า การที่ผู้สูงอายุได้มาทำกิจกรรมร่วมกันผ่าน โรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นการทำให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้ผ่อนคลายร่วมกัน เป็นการสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุนับได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการที่จะช่วยเติมเต็มความรู้สึกของผู้สูงอายุบางอย่างที่อาจขาดหายไป โดยเฉพาะในเรื่องของความโดดเดี่ยว เนื่องจากสังคมในปัจจุบันนี้ไม่ว่าจะเป็นสังคมเมืองหรือสังคมชนบทก็ตาม กลายเป็นสังคมเชิงเดี่ยวมากยิ่งขึ้น เป็นสังคมที่ผู้สูงอายุจะต้องอยู่บ้านเพียงลำพัง บางคนจะต้องเลี้ยงหลานที่ลูกตนเองนำมาฝากไว้ ทำให้ผู้สูงอายุบางคนเกิดความเหงาและอ้างว้าง กลายเป็นผู้สูงอายุที่ไม่ร่าเริงแจ่มใส สุดท้ายอาจกลายเป็นโรคซึมเศร้าได้ และโดยเฉพาะอัตราผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นทุกปี จึงทำให้ภาครัฐได้ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญในปัญหานี้ จึงได้มีการจัดสวัสดิการต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุออกมามากมาย ส่วนหนึ่งก็คือการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นมารองรับสถานการณ์ดังกล่าว ที่ในอนาคตอาจจะเป็นปัญหาผู้สูงอายุมีสัดส่วนของประชากรที่มากกว่าวัยแรงงานหรือวัยเด็ก ทำให้ปัญหาการดูแลในเรื่องของสวัสดิการผู้สูงอายุจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารจัดการที่ดี โรงเรียนผู้สูงอายุจึงเป็นหนึ่งในสวัสดิการภาครัฐที่หยิบยื่นให้กับผู้สูงอายุในการที่จะได้มาทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ มีแนวคิดมาจากสถานการณ์ของผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี ทำให้ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เล็งเห็นว่าจะมีมาตรการใดที่จะรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น และอาจส่งผลกระทบต่อในด้านอื่นๆ ตามมา ทั้งด้านสุขภาพ อารมณ์ การวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่แน่นอนว่าเป็นผู้ที่เคยติดสังคมมาก่อน และเมื่อตนเองต้องเป็นผู้สูงอายุที่ออกจากหน้าที่การงาน จึงมีความรู้สึกโดดเดี่ยวตามมา และอาจก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของสุขภาพกายและสุขภาพจิตได้ จากสถานการณ์ของผู้สูงอายุ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงได้มีแนวคิด กำหนดนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ให้ได้รับการพัฒนาด้านศักยภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้เข้ามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นหลัง มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ส่งเสริมความเป็นพลเมือง เป็นผู้สูงอายุที่ทรงคุณค่า บนเป้าหมายการพัฒนาชุมชน ให้มีขีดความสามารถบริหารจัดการตนเองได้ รวมทั้งให้ผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการอย่างครอบคลุมทุกด้าน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย^{๕๔} ซึ่งกระบวนการในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุได้มีการดำเนินการในเรื่องของการประชุมคณะกรรมการผู้สูงอายุในระดับตำบลเพื่อให้เป็นผู้ที่จะเข้ามาดำเนินการในเรื่องของการบริหารจัดการโรงเรียนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป้าหมายสำคัญของการจัดตั้งอีกประการหนึ่งคือ การเล็งเห็นปัญหาของผู้สูงอายุที่มีจำนวนมาก และส่วนใหญ่แล้วมักจะอยู่บ้านตามลำพังหรือเลี้ยงหลานเท่านั้น ไม่มีรายได้ใดๆ มาจุนเจือครอบครัว ซึ่งบางครั้งผู้สูงอายุมักจะคิดว่าตนเองไม่มีคุณค่า ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจึงเล็งเห็นปัญหาดังกล่าวและได้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นมา

๔.๓.๓.๑ การกำหนดนโยบายโรงเรียนผู้สูงอายุ

โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องที่

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางสุนันท์ ห่วงไธสง ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๖๑.

ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน

การกำหนดนโยบายโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นกระบวนการสำคัญในการที่จะทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุกำเนิดก่อเกิดได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งนโยบายหลักของโรงเรียนผู้สูงอายุจะมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันกับนโยบายด้านสวัสดิการต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นภารกิจหนึ่งในการที่จะสร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับประชาชน รวมถึงผู้สูงอายุด้วย ซึ่งนโยบายการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุจะเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับเครือข่ายผู้สูงอายุในชุมชน และผู้สูงอายุ ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นจะเป็นผู้กำหนดนโยบายขึ้นมาโดยมีจุดเริ่มต้นจากการศึกษาปัญหาสถานการณ์ผู้สูงอายุในพื้นที่ จากนั้นจึงทำการประชาคมโดยอาศัยกระบวนการแจกเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และอาศัยข้อมูลเหล่านั้นเป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบาย ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ว่า

“การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นแนวทางหนึ่งในรองรับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมจึงได้มีการทำประชาคมสำหรับผู้สูงอายุขึ้นมาโดยใช้พื้นที่การแจกเบี้ยยังชีพ และอาศัยข้อมูลนี้เป็นฐานในการกำหนดนโยบายการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นมา”^{๕๕}

การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุมิมีการกำหนดเป็นนโยบายโดยผู้บริหารท้องถิ่น โดยการศึกษาสถานการณ์แนวโน้มปัญหาจำนวนผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี และผู้สูงอายุก็มีแนวโน้มที่จะกลายเป็นผู้ที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเป็นโรคซึมเศร้ามากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะสังคมในชนบทกลายเป็นสังคมเชิงเดี่ยวมากยิ่งขึ้น ผู้สูงอายุถูกทิ้งให้อยู่กับบ้านเพียงลำพัง และบางคนยังได้รับภาระเลี้ยงดูหลานที่ลูกนำมาฝากไว้เพราะไม่มีเวลาในการเลี้ยงดู อีกทั้งผู้สูงอายุบางคนเป็นผู้สูงอายุมือใหม่ จากเดิมที่เคยมีสังคมกับเพื่อนฝูงก็กลายเป็นผู้ที่จะต้องอยู่เพียงลำพัง การปรับตัวจึงทำได้ยากและเป็นไปอย่างเชื่องช้า ซึ่งอาจกลายเป็นปัญหาที่ทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นโรคซึมเศร้าในที่สุด การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นมาจึงกลายเป็นพื้นที่ที่ทำให้ผู้สูงอายุได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งในเชิงนันทนาการ การพบปะพูดคุย การกีฬา การออกกำลังกาย เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงออกซึ่งความรู้ความสามารถของตนเองในการที่จะใช้ภูมิปัญญาหรือความรู้ที่ตนเองมีอยู่ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังหรือเยาวชน ดังคำกล่าวที่ว่า

“โรงเรียนผู้สูงอายุจึงทำหน้าที่เหมือนสวนสาธารณะทางอารมณ์ ที่จะเอาความเหงา ความเศร้า ความทุกข์มาปลดปล่อยและมาเอารอยยิ้มจากเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกัน ซึ่งบางครั้งผู้สูงอายุเองก็ต้องการกำลังใจ ต้องการความอบอุ่น การดูแล ต้องการที่จะพูดคุย เราจึงมีความเห็นกันว่าควรที่จะมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นมา”^{๕๖}

กล่าวโดยสรุปแล้ว การกำหนดนโยบายการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุมีพื้นฐานมาจากการศึกษาสถานการณ์ผู้สูงอายุในพื้นที่ที่พบว่ามีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นผู้ที่มีภาวะซึมเศร้าอันเนื่องมาจากการที่เคยอยู่ในสังคม เพื่อนฝูง ต้องกลายมาเป็นผู้ที่อยู่บ้าน

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายไพฑูรย์ โพธิ์ทอง นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นางลักขณา เอกรัตน์, หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคมเทศบาลเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

เพียงลำพังและอยู่กับลูกหลานเพียงเท่านั้น และนอกจากนั้นยังเป็นการสนองตอบต่อนโยบายการจัดสวัสดิการประชาชนทุกช่วงวัยตามภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นมา

๔.๓.๓.๒ การวางแผนการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ

การวางแผนการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกำหนดนโยบายการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการร่วมกับชมรมผู้สูงอายุในตำบลและในหมู่บ้าน เพื่อเป็นทีมงานในการบูรณาการความรู้และวิถีปฏิบัติในการที่จะจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นมา ในบางพื้นที่ได้มีการเชิญผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการร่างหลักสูตร เช่น อดีตผู้อำนวยการโรงเรียน ครูอาจารย์ เป็นต้น เพื่อมาเป็นผู้ช่วยในการวางแผนการดำเนินการต่าง ๆ รวมถึงการร่างหลักสูตรของโรงเรียนด้วย ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนนั้นจะมีการจัดกิจกรรมทั้งในรูปแบบการเรียนการสอน การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งการอาศัยผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ด้านการบริหารหลักสูตรจะทำให้การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถดำเนินการได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งขั้นตอนหรือกระบวนการในการวางแผนการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ มีดังนี้^{๕๗}

๑) การจัดทำโครงการเพื่อเสนอขออนุมัติ

การจัดทำโครงการจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุและการดำเนินการต่างๆ มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งทางชมรมผู้สูงอายุในระดับตำบลจะเป็นผู้ที่รับผิดชอบในการดำเนินการจัดทำโครงการแล้วเสนอต่อผู้บริหารท้องถิ่น จากนั้นผู้บริหารท้องถิ่นจึงจะนำเข้าสู่วาระการประชุมของสภาเพื่อขอมติจากสมาชิกในการพิจารณาจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นมา พร้อมทั้งการพิจารณาถึงแผนการดำเนินการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ การกำหนดโครงสร้างการบริหาร และการประเมินผลในแต่ละปีหรือแต่ละรุ่น ซึ่งกระบวนการในส่วนนี้ถือได้ว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อวางแผนในการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุในกระบวนการต่างๆ ด้วย

๒) ประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการ

ขั้นตอนต่อมาคือการกำหนดผู้ที่จะมาเป็นคณะกรรมการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งในตำแหน่งต่างๆ นั้นจะมีทั้งผู้สูงอายุที่เป็นตัวแทนจากชมรมผู้สูงอายุในระดับหมู่บ้านและในระดับตำบล ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการกองสวัสดิการฯ ผู้มีความรู้ในชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน เครือข่ายสุขภาพ เป็นต้น โดยบทบาทหน้าที่ที่สำคัญคือการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ การเชิญชวนผู้สูงอายุเข้ามาเป็นนักเรียน การรับสมัคร การดำเนินการร่างหลักสูตร การดำเนินการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การรายงานสรุปผลการดำเนินการ

๓) เตรียมหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์ และอาคารสถานที่

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางภาณุกล ฉัตรแก้ว, หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑, สัมภาษณ์ นางสาวนพพร ยศแก้วอุด, กรรมการประชาสัมพันธ์เทศบาลเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑, นางคำมูล วันดี, ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์, วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑.

ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการเตรียมการต่างๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการที่จะดำเนินการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้ที่มีส่วนในการรับผิดชอบในขั้นตอนนี้จะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการเรียนการสอน การจัดทำหลักสูตรมาก่อน ซึ่งได้แก่ ครู อาจารย์ นักการศึกษา เป็นต้น โดยที่บุคคลเหล่านี้จะเข้ามาทำหน้าที่ในการร่างหลักสูตรต่าง ๆ ซึ่งในการร่างหลักสูตรนั้นจะเน้นไปที่กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง กล่าวคือ ให้ผู้เรียนได้เป็นผู้กำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนเองว่าผู้เรียนมีความต้องการที่จะเรียนรู้อะไร ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นในเรื่องของการพัฒนาอาชีพ พัฒนาทักษะการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น การออกกำลังกาย การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ว่า

“การกำหนดหลักสูตรส่วนใหญ่แล้วจะมีการให้นักเรียนเป็นผู้กำหนดว่าอยากเรียนอะไร ซึ่งเราจะให้อิสระในการคิดและออกแบบหลักสูตร และเมื่อนักเรียนได้ระบุความต้องการมาแล้วก็จะนำมาสู่การร่างหลักสูตรอีกที”^{๕๘}

คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า การร่างหลักสูตรจะเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการที่จะให้ระบุถึงความต้องการในการที่จะเรียนรู้ในเรื่องใด ซึ่งผู้สูงอายุมักมีความชอบที่จะเรียนรู้ในเรื่องเดียวกันเป็นสำคัญ ผู้สูงอายุจะเป็นผู้กำหนดเลือกรายวิชาหรือกิจกรรมที่มีความสนใจที่จะเรียนร่วมกัน โดยที่มีการประชุมกันระหว่างคณะกรรมการโรงเรียนและนักเรียนในการที่จะยกร่างหลักสูตรขึ้นมา ซึ่งกิจกรรมหรือเนื้อหาในการเรียนนั้นจะเป็นในเรื่องของการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ การพัฒนาอาชีพ การสนทนา การดูแลสุขภาพ โดยเฉพาะในเรื่องของการดูแลสุขภาพจะได้รับความสนใจจากผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก หลักสูตรการจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุได้มีการมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข ผู้สูงอายุสามารถที่จะดูแลสุขภาพเบื้องต้นของตนเองได้ ทั้งการออกกำลังกาย อาหารการกิน อารมณ์ที่แจ่มใส การพักผ่อนที่พอเพียง ซึ่งในหลักสูตรแต่ละหลักสูตรที่มีการร่างในแต่ละปีนั้นจะมีการบรรจุหน่วยการเรียนรู้เหล่านี้เข้าไปด้วย เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถที่จะใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และเป็นการพบปะเพื่อนฝูงในวัยเดียวกัน อีกทั้งหลักสูตรยังมีการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุด้วย ทั้งนี้เพราะผู้สูงอายุในวัยเพียง ๖๐ ปี หรือ ๖๐ ปีต้นๆ นั้น ยังมีศักยภาพในการทำงานและยังสามารถหาเลี้ยงชีพได้

๔) การรับสมัครผู้สูงอายุ

กระบวนการต่อมาของการวางแผนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุคือ การรับสมัครผู้เข้าเรียน ซึ่งแน่นอนว่าเป้าหมายของผู้เข้ามาเรียนจะต้องเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป แต่พบว่าในบางพื้นที่ได้กำหนดอายุของผู้ที่จะสามารถสมัครเข้ามาเป็นนักเรียนของโรงเรียนจะมีอายุไม่ถึง ๖๐ ปีก็ได้ ซึ่งบางโรงเรียนได้กำหนดอายุไว้ที่ ๕๕ ปี^{๕๙} ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคต ซึ่งกระบวนการในการรับสมัครมีดังนี้^{๖๐}

^{๕๘} สัมภาษณ์ นางวัลลีย์ สุวรรณรินทร์ ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๕๙} สัมภาษณ์ ร.ต.จิต ยุชฌู, ประธานกรรมการกลุ่มผู้สูงวัยเทศบาลเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นางสาวณัฐชญา เมืองตา, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

๑. การประชาสัมพันธ์ โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านทั้งชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ การแจกเบรียยังชีพของเทศบาล และการประชาสัมพันธ์โดยทั่วไป และนอกจากนั้นยังมีการประชาสัมพันธ์โดยการให้ผู้สูงอายุเป็นกระบอกเสียงหรือเป็นผู้ที่จะออกไปเชิญชวนผู้สูงอายุท่านอื่น ๆ และให้ผู้สูงอายุที่เรียนจบหลักสูตรไปแล้วได้เชิญชวนผู้สูงอายุท่านอื่น ๆ ในชุมชนได้เข้ามาสมัครเป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุด้วย

๒. การรับสมัคร เมื่อมีผู้สูงอายุที่สนใจเข้ามาสมัครเรียนก็จะมีการกรอกประวัติเบื้องต้น การสัมภาษณ์ความพร้อม และการประกาศผู้ผ่านการคัดเลือกเป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยกระบวนการนี้จะไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น

๓. การเตรียมความพร้อมนักเรียนผู้สูงอายุ ขั้นตอนนี้จะเป็นการเตรียมความพร้อมเบื้องต้นก่อนที่จะมีการดำเนินการจัดการเรียนการสอน โดยนักเรียนผู้สูงอายุทุกคนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว คล้ายกับเป็นการปฐมนิเทศนักเรียน ซึ่งในการเตรียมความพร้อมนี้มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้รับทราบถึงกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ที่จะดำเนินการตลอดปีการศึกษา

๔. การจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุ ในขั้นตอนนี้จะมีการจัดทำประวัติเบื้องต้นของผู้สูงอายุไว้เพื่อเป็นฐานข้อมูลทั้งในส่วนของโรงเรียนผู้สูงอายุและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๔.๓.๓.๓ การกำหนดโครงสร้างและการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

โครงสร้างการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นของการจัดตั้งโรงเรียน จะเห็นได้ว่า กระบวนการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นมีการดำเนินการในการทำประชาคมของผู้สูงอายุเป็นเบื้องต้น เพื่อที่จะรับทราบถึงสถานการณ์ผู้สูงอายุ ปัญหาการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ รวมถึงความต้องการในการที่จะเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งการจัดโครงสร้างการเรียนการสอนนั้นได้มีกระบวนการสำคัญคือการจัดการการด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลผู้เรียน ซึ่งจะได้อธิบายในแต่ละประเด็นดังนี้

๑) การจัดการด้านหลักสูตร

กระบวนการและการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การร่างหลักสูตร จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า การร่างหลักสูตรจะมีการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชนเบื้องต้น โดยอาศัยคณะกรรมการผู้สูงอายุของชุมชนเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยจะให้ผู้สูงอายุได้สะท้อนความต้องการในการที่จะเรียนรู้ในโรงเรียนผู้สูงอายุว่าต้องการที่จะเรียนอะไร จากนั้นประธานโรงเรียนผู้สูงอายุที่มาจากประธานคณะกรรมการผู้สูงอายุของแต่ละชุมชนที่ได้เลือกเข้ามาได้ทำหน้าที่ในการร่างหลักสูตร โดยมีผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม ผู้อำนวยการกองการศึกษาฯ เป็นผู้ที่คอยให้คำแนะนำต่าง ๆ และในบางแห่งจะอาศัยอดีตผู้อำนวยการโรงเรียน ที่เกษียณอายุราชการและเป็นคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้นั่งเป็นประธานในการร่างหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุด้วย ซึ่งหลักสูตรส่วนใหญ่จะเน้นไปที่วิชาชีพ วิชาชีวิต ทักษะการใช้ชีวิต กิจกรรมนำความรู้ ซึ่งเป็นการใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุมีความสนใจและสามารถที่จะทำได้ มาเป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตร โดยเน้นการดูแล การจัดการสุขภาพ โภชนาการ การออกกำลังกาย ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนนั้นมีทั้งหลักสูตร ๑ ปี หลักสูตร ๒ ปี และหลักสูตร ๓ ปี ส่วนใหญ่แล้วจะใช้ปีงบประมาณของทางราชการเป็นสำคัญในการจัดการหลักสูตร ทั้งนี้เพราะให้มีความง่ายต่อ

การบริหารจัดการเรื่องงบประมาณ เพราะในหลักสูตรนั้นได้ระบุกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุจะต้องเข้าร่วมและทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การศึกษาดูงานทั้งในและนอกสถานที่ การท่องเที่ยวเชิงการเรียนรู้ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมแต่ละกิจกรรมนั้นก็จะมีค่าใช้จ่ายที่จำเป็นซึ่งจะต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณ การดำเนินการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ^{๒๑} ในบางครั้งจึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดทำหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับงบประมาณเพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการจัดการนั่นเอง

กระบวนการต่อมาเมื่อมีการร่างหลักสูตรแล้วนั้นก็จะเป็นนำไปสู่การจัดการโรงเรียนในส่วนของการจัดการเรียนการสอน ผู้ที่เป็นส่วนสำคัญของการรับสมัครนักเรียนได้แก่ ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะคณะกรรมการผู้สูงอายุของแต่ละหมู่บ้านจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ผู้สูงอายุได้เข้ามาเป็นนักเรียนของโรงเรียนผู้สูงอายุ การรับสมัครในเบื้องต้นจะรับสมัครผู้ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป โดยรับสมัครแบบไม่จำกัดจำนวน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วนั้นก็พบว่าผู้สูงอายุมาสมัครในจำนวนเพียงหนึ่งร้อยกว่าคน หรือบางแห่งไม่ถึงหนึ่งร้อยคน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพบริบทพื้นที่ ถ้าพื้นที่ใดมีความกว้างและชุมชนห่างไกลจากโรงเรียนผู้สูงอายุก็จะมีนักเรียนมาสมัครเข้าเรียนจำนวนน้อย ถึงแม้ว่าจะมีสวัสดิการรถรับส่งก็ตามก็ยังพบว่ามีจำนวนที่น้อยอยู่เช่นกัน

หลังจากที่มีการรับสมัครแล้วก็จะนำไปสู่ขั้นตอนในการจัดทำประวัติผู้เรียน โดยที่ผู้เรียนจะต้องกรอกประวัติตนเองเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการบริหารจัดการ และที่สำคัญ ในแบบประวัติจะให้ระบุถึงโรคประจำตัว ยาประจำตัว ประวัติการแพทย์ของผู้สูงอายุแต่ละคนด้วยเพื่อให้สามารถรับมือกับเหตุการณ์ความเจ็บป่วยกะทันหันได้อย่างทันท่วงที การกรอกแบบประวัติของผู้สูงอายุจะถูกเก็บไว้ในระบบของทั้งโรงเรียนผู้สูงอายุและขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากนั้นจึงเป็นการจัดการเรียนการสอนตามตารางเรียนที่ทางคณะกรรมการโรงเรียนได้ดำเนินการจัดทำเป็นหลักสูตรขึ้นมา โดยพบว่าเนื้อหาของหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางจะมีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะแบ่งเนื้อหาออกเป็นหมวดการเรียนรู้ต่าง ๆ ในที่นี้จึงขอยกตัวอย่างหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เป็นตัวอย่างดังนี้

๑. ชื่อหลักสูตรสูงวัยอย่างมีคุณภาพและมีความสุข

๒. หลักการและเหตุผลของหลักสูตร

ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้รัฐต้องแบกรับภาระทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น เพราะผู้มีรายได้ลดลงแต่ภาระการจ่ายของประเทศเพิ่มมากขึ้น

รัฐบาลจึงได้เตรียมการเพื่อสร้างความพร้อมให้กับผู้สูงอายุโดยได้ประกาศใช้กฎหมายผู้สูงอายุ เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ กฎหมายผู้สูงอายุไทยจึงเป็นพันธกรณี เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ ซึ่งได้กำหนดสาระสำคัญไว้ ดังนี้

ข้อ ๑ ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการทอดทิ้งและละเมิดสิทธิโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ และผู้สูงอายุที่พิการ

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายไพฑูรย์ โพธิ์ทอง, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

ข้อ ๒ ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัว โดยได้รับความเคารพรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแล การเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกัน ระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข

ข้อ ๓ ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของงานอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และการบริการทางสังคม อันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย

ข้อ ๔ ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัย และตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า

ข้อ ๕ ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพ อนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการ ด้านสุขภาพ อนามัยอย่างครบวงจร โดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบตามคตินิยม

ข้อ ๖ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่พึ่งพาตนเองได้ สามารถช่วยเหลือครอบครัวและชุมชน มีส่วนร่วมในสังคม เป็นแหล่งภูมิปัญญาของคนรุ่นหลัง มีการเข้าสังคม มีนันทนาการที่ดี และมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

ข้อ ๗ รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคมต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

ข้อ ๘ รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุเพื่อเป็นหลักประกัน และบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิ เพื่อเป็นหลักประกัน และบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิคุ้มครองสวัสดิภาพ และจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ

ข้อ ๙ รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยมในสังคม ตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมไทยที่เน้นความกตัญญูต่อกัน และเอื้ออาทรต่อกัน

เพื่อให้การดูแลผู้สูงอายุในเทศบาลเมืองเขลางค์นคร เป็นไปตามปฏิญญาผู้สูงอายุ จึงได้จัดทำหลักสูตรนี้ขึ้น

๓. ปรัชญาของหลักสูตร

ให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเอง เป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ เข้าใจชีวิต ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วยและดูแลตนเองได้ ปรับตัวอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

๔. จุดมุ่งหมาย

เพื่อพัฒนาผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

๕. จุดประสงค์ปลายทาง

ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างคุณภาพและมีความสุข

๖. จุดประสงค์นำทาง

๖.๑ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมและการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุ

๖.๒ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีรอยยิ้ม มีการแบ่งปัน เอื้ออาทรให้กับผู้อื่น ให้กับสังคมให้ผู้สูงอายุมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดี

๖.๓ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาสุขภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และอารมณ์

๖.๔ เป็นศูนย์ส่งเสริมและสนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุและการส่งเสริมอาชีพ

๗. คุณสมบัติของผู้เรียน

๗.๑ อายุ ๖๐ ปี ขึ้นไป

๗.๒ เป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

๗.๓ มีจิตอาสา ยินดีช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชน

๘. วิธีเรียน

๘.๑ ภาคทฤษฎี

๘.๑.๑ บรรยาย/อภิปราย

๘.๑.๒ อบรม/สัมมนา

๘.๒ ภาคปฏิบัติ

๘.๒.๑ ฝึกปฏิบัติ

๘.๒.๒ ศึกษาดูงาน

๙. ข้อกำหนดการเรียน

๙.๑ ผู้เรียน เรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จัดกิจกรรม โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้กิจกรรมนำเนื้อหา

๙.๒ ผู้เรียนมีเวลาเรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ร้อยละ ๘๐ ของเวลาเรียนทั้งหมด ตามหลักสูตรกำหนด

๑๐. รูปแบบการอบรมให้ความรู้

จัดการอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จำนวน ๓ ชั้นปี

๑๐.๑ ชั้นปีที่ ๑ หลักสูตรปัจฉิมวัย เป็นการอบรมให้ความรู้ระดับพื้นฐานทั่วไป เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ในด้านต่าง ๆ และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเมื่อสู่วัยผู้สูงอายุได้

๑๐.๒ ชั้นปีที่ ๒ เป็นการอบรมให้ความรู้เรื่องที่มีความซับซ้อนมากขึ้นมีการฝึกปฏิบัติจริง เรียนรู้ภารกิจของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร เพื่อนำไปประชาสัมพันธ์เผยแพร่ให้แก่บุคคลอื่น ๆ ได้

๑๐.๓ ชั้นปีที่ ๓ เป็นการอบรมให้ความรู้เชิงวิเคราะห์ประมวลความรู้ การถ่ายทอดความรู้ การศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ในฐานะการเรียนรู้ของชุมชนในเขตเทศบาลเมือง เขลางค์นคร เพื่อนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม

๑๑. กำหนดการอบรมให้ความรู้

จัดการอบรมให้ความรู้ ทุกวันพุธ เป็น ๒ ช่วงเวลา คือ ช่วงเช้า และช่วงบ่าย

๑๑.๑ ภาคเช้า ภาควิชาการอบรม จำนวน ๓ รายวิชา และ ๑ กิจกรรม ดังนี้

๑) วิชาพระพุทธศาสนาและจริยธรรม

๒) วิชาการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ

๓) วิชาสังคมและวัฒนธรรม

๔) กิจกรรมการออกกำลังกาย

๑๑.๒ ภาคบายเป็นการศึกษาตามอัธยาศัยคือ กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านดนตรีล้านนา และกิจกรรมตามความสนใจของผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมเข้าจังหวะ

๑๒. การวัดและประเมินผล

๑๒.๑ วิธีการวัดและประเมินผล

วัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง โดยการสังเกต สัมภาษณ์ ตรวจสอบผลงาน

๑๒.๒ เครื่องมือวัดผลและประเมินผล

๑) แบบสัมภาษณ์

๒) แบบสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

๓) แบบประเมินก่อนเรียน - หลังเรียน

๔) แบบประเมินผลงาน

๑๒.๓ การรับรองผลการเรียน

ผู้เรียนมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๘๐ ของแต่ละชั้นปี โดยมอบเกียรติบัตรให้แก่ผู้สูงอายุ ดังนี้

๑) ผู้เรียนมีกิจกรรมมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๘๐ ในชั้นปีที่

๑ จะมอบเกียรติบัตรปัจฉิมวัย

๒) ผู้เรียนมีกิจกรรมมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๘๐ ในชั้นปีที่

๒ จะมอบเกียรติบัตรผู้ชำนาญการชีวิต

๓) ผู้เรียนมีกิจกรรมมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๘๐ ในชั้นปีที่

๓ จะมอบเกียรติบัตรผู้เชี่ยวชาญชีวิต

๑๓. กำหนดการดำเนินงาน ของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร

- เดือนตุลาคม วางแผนการดำเนินงาน
- เดือนพฤศจิกายน รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม
- เดือนธันวาคม ประกาศรายชื่อผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร และประชุมปรึกษาหารือเรื่องหลักสูตรการอบรม
- เดือนมกราคม - สิงหาคม ประชุมปฐมนิเทศ และดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ
- เดือนสิงหาคม รับเกียรติบัตรจากนายกเทศมนตรี ฯ
- เดือนกันยายน รายงานผลการดำเนินงาน

๑๔. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการดำเนินงาน

๑๔.๑. ผู้บริหารเทศบาลเมืองเขลางค์นครให้ความสำคัญกับงานด้านผู้สูงอายุ

๑๔.๒. ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลเมืองเขลางค์นครอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี

๑๔.๓. มีคณะกรรมการกลุ่มผู้สูงวัยในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นครที่เข้มแข็ง

๑๔.๔. มีการบูรณาการและมีความร่วมมือของภาคีเครือข่ายที่ดี ซึ่งประกอบด้วย

- ๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
- ๒) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านกาด
- ๓) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลศรีหมวดเกล้า
- ๔) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านโทกหัวช้าง
- ๕) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่กีย
- ๖) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านพอน
- ๗) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านกล้วยม่วง
- ๘) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านกล้วยแพะ
- ๙) ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองลำปาง

โดยการนำภารกิจของแต่ละหน่วยงานภาคีเครือข่ายมาพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุของศูนย์ผู้สูงวัยเทศบาลเมืองเขลางค์นคร

๑.๕ คณะกรรมการกลุ่มผู้สูงวัยเทศบาลเมืองเขลางค์นคร ประกอบด้วย

๑) ร.ต.จิต	ยชมภู	ประธานกรรมการ
๒) นายจรัส	ศรีจันทร์	รองประธานกรรมการ คนที่ ๑
๓) นางอรุณี	สุริยะมณี	รองประธานกรรมการ คนที่ ๒
๔) นายเจริญ	ตายเป็นสืบ	รองประธานกรรมการ คนที่ ๓
๕) นายชวลิต	เรืองจิตต์	เลขานุการ
๖) นายมานิช	สิทธิมงคล	ผู้ช่วยเลขานุการ
๗) นายรส	สายวงศ์ปัญญา	เหรัญญิก
๘) นายหมวก	ชมภูชัยเกิด	ประชาสัมพันธ์
๙) นายสุนทร	เกริ่นกระโทก	ปฎิคม
๑๐) นายบุญศรี	นครสุวรรณ	ผู้ช่วยปฎิคม
๑๑) นายเสนอ	ดวงน่าน	นายทะเบียน
๑๒) นายทอง	อินนันชัย	ผู้ช่วยนายทะเบียน
๑๓) นายไพฑูรย์	โพธิ์ทอง	ที่ปรึกษา
๑๔) นายประดิษฐ์	สรรพช่วง	ที่ปรึกษา

จากหลักสูตรสูงวัยอย่างมีคุณภาพและมีความสุข ของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเมืองเขลางค์นคร เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นที่การสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุ เมื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลถึงเนื้อหาโครงสร้างของหลักสูตรก็สามารถพบได้ดังนี้^{๖๒}

หน่วยที่ ๑ กิจกรรมการออกกำลังกายเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ผู้เรียนรู้จักการออกกำลังกาย และมีปฏิสัมพันธ์ และการร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี ในการมีปฏิสัมพันธ์และการร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น และผู้เรียนสามารถมีปฏิสัมพันธ์ และปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

^{๖๒} สัมภาษณ์ ร.ต.จิต ยชมภู ประธานกรรมการกลุ่มผู้สูงวัยเทศบาลเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑.

หน่วยที่ ๒ รายวิชาพระพุทธศาสนาและจริยธรรม เป็นการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจว่าพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ การประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา จะทำให้เกิดความสุข โดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้คือ ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในศาสนาที่ตนนับถือ ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อศาสนาที่นับถือ และผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามคำสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรมของพระพุทธศาสนาที่ตนนับถือได้อย่างถูกต้อง

หน่วยที่ ๓ รายวิชาการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ เป็นการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้อยู่อย่างมีความสุข อายุยืน สุขภาพกายแข็งแรง สุขภาพจิตดี ทำให้มีอายุยืนยาว การดูแลรักษาสุขภาพจึงมีความจำเป็นสำหรับทุกคน โดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้คือ เพื่อให้ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพสุขภาพของตนเอง ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต เพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง และเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรงและสุขภาพจิตดี

หน่วยที่ ๔ วิชาสังคมและวัฒนธรรมเป็นการเรียนการสอนเกี่ยวกับการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยซึ่งจะบรรลุผลได้ ประชาชนต้องดำรงชีวิตตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย โดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้คือ ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย และผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตตามวิถีชีวิตสุขประชาธิปไตยได้ มุ่งให้ผู้เรียนได้เข้าใจความเป็นพลเมืองดีเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองในทุกๆ ด้าน โดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้คือ ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของพลเมืองดี ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี ในการเป็นพลเมืองดี และผู้เรียนสามารถประพฤติปฏิบัติตนในการเป็นพลเมืองดี

หน่วยที่ ๕ กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้สืบสานล้านนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งล้ำค่าที่ควรอนุรักษ์และหวงแหน โดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้คือ ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่า รักษาและหวงแหนศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

นอกจากนั้น โรงเรียนผู้สูงอายุที่นับได้ว่าประสบความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และมีชื่อเสียงทั่วทั้งจังหวัดลำปาง คือโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา ซึ่งเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี ในที่นี้จึงขอยกตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ที่มาของการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา

จากสถานการณ์ของผู้สูงอายุ ผู้บริหารเทศบาลเทศบาลตำบลเกาะคา จึงได้มีแนวคิดกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ให้ได้รับการพัฒนาด้านศักยภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้เข้ามีส่วนร่วมในการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นหลัง มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ส่งเสริมความเป็นพลเมือง เป็นผู้สูงอายุที่ทรงคุณค่า บน

เป้าหมายการพัฒนาชุมชนตำบลเกาะคา ให้มีขีดความสามารถบริหารจัดการตนเองได้ รวมทั้ง ให้ผู้สูงอายุได้รับสวัสดิการอย่างครอบคลุมทุกด้าน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ในปีงบประมาณ ๒๕๕๖ ผู้บริหารพร้อมด้วยพนักงานเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเกาะคา ได้เดินทางไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยม้อ อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย และ โรงเรียนชราบาลวุฒิวินิจฉัย เทศบาลตำบลเชิงดอย อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีทุนและศักยภาพ มีการบริหารจัดการที่ดีเกี่ยวกับการขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเกาะคา พร้อมด้วยคณะทำงานที่ได้รับการแต่งตั้ง จึงได้มีการจัดประชุมร่วมกับ ทุนทางบุคคล ไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางศาสนา ประธานชมรมผู้สูงอายุ สมาชิกชมรมข้าราชการบำนาญ ประชาชน แกนนำชุมชน รวมถึงโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเกาะคา และกลุ่มองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อหาแนวทางและรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งที่ประชุมได้มีมติเห็นชอบให้เทศบาลตำบล เกาะคามีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในปีงบประมาณ ๒๕๕๗ โดยใช้ชื่อว่าโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาและได้กำหนดวิสัยทัศน์ “สูงวัยอย่างมีคุณค่า ร่วมถ่ายทอดภูมิปัญญา ใฝ่ศึกษาทุกช่วงวัย ด้วยหัวใจที่แข็งแกร่ง”และกำหนดพันธกิจ “พัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของภูมิปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงวัย ให้ครอบคลุมทุกด้านบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย” โดยเริ่มเปิดทำการเรียนการสอน ตั้งแต่วันที่ ๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นต้นมา

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาได้มีการจัดทำโครงสร้างของคณะกรรมการโรงเรียนโดยมีการบริหารงานตามโครงสร้าง มีนายสมประสงค์ สุวรรณพงษ์ ตำแหน่งประธานนักเรียน และนางวิยะดา ปงอินตา ตำแหน่งรองประธานนักเรียน และได้แบ่งการทำงานเป็นแต่ละฝ่ายทั้งหมด ๔ ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายอำนวยการ และฝ่ายประชาสัมพันธ์

ฝ่ายการเงิน มีหน้าที่ บันทึกรายรับ รายจ่าย ของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา มีอำนาจในการเบิก-ถอน ค่าใช้จ่ายต่างๆเพื่อการดำเนินกิจกรรม ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาได้มีการจัดตั้งกองทุนขึ้น โดยจะมีการสมทบเงินเข้ากองทุนของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา จากนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาสัปดาห์ละ ๒๐ บาท/คน กองทุนนี้มีไว้เพื่อใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมและสวัสดิการของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา

ฝ่ายกิจกรรม มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการจัดกิจกรรม ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ นันทนาการ สันทนาการ และในการจัดกิจกรรมต้องมีการคำนึงถึงประโยชน์แก่ผู้เรียน ชุมชน และสังคม และประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน ประชาชน วิทยากร เป็นต้น

ฝ่ายอำนวยการ มีหน้าที่ อำนวยความสะดวกในการเดินทางมาเรียนของนักเรียนที่ไม่สามารถเดินทางมาเรียนด้วยตัวเอง โดยการแบ่งหน้าที่และจัดรถเพื่อ รับ-ส่งผู้เรียน จากจุดนัดหมายของแต่ละชุมชนทั้ง ๗ ชุมชน ในตำบลเกาะคา เพื่อเดินทางมายังอาคารเรียน อย่างสะดวกและปลอดภัย อีกทั้งยังมีการจัดแบ่งหน้าที่เพื่อรับ-ส่งนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชนทั้งภายในและภายนอกสถานที่

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ในการกระจาย/แจ้งข่าวสาร การเรียนการสอนหรือกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาและข่าวสาร งาน/กิจกรรมต่างๆภายในตำบลเกาะคาอีกด้วย เพื่อให้ นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาได้รับทราบข้อมูลข่าวสารมีความทันเหตุการณ์ ตามสถานการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้อง

ฐานคิดการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา

เทศบาลตำบลเกาะคา ได้กำหนดวิสัยทัศน์ “เกาะคาเมืองของคนสุขภาพดี ทุกภาคีมีส่วนร่วม ศูนย์รวมภูมิปัญญา” โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาดำเนินการภายใต้แนวคิดการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุส่งเสริมการเป็นผู้สูงอายุที่ยังคงกระตือรือร้น ที่ยังคงทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น การเป็นผู้สูงอายุที่มีจิตอาสา มีส่วนร่วมในสังคมเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ มีสุขภาพที่ดีทั้ง กาย จิตใจ ปัญญา สังคม จิตวิญญาณ และเป็นผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ มีโอกาสการเจ็บป่วยน้อยลง ไม่มีปัจจัยเสี่ยงต่อการเป็นโรค ยอมรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถดำรงชีพได้อย่างเหมาะสมตามวัย การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาได้รับความร่วมมือจากทุนทางสังคม หน่วยงานองค์กรภาคีเครือข่าย ทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างความเป็นเจ้าของ ร่วมรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การจัดการเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุมีความสุข เกิดทักษะในการดูแลตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดี ประกอบกับในปี ๒๕๕๘ เทศบาลตำบลเกาะคา ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ให้ดำเนินงานโครงการมหาวิทยาลัยเกาะคาสร้างพลเมืองเพื่อเป็นสถานที่ป่มเพาะปัญญา โดยอ้างอิงข้อมูลที่เกิดรวบรวมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ตลอดจนมีรูปธรรมรองรับ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง บนเป้าหมายการพัฒนาที่ต้องการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการตัวเองได้ ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาการสร้างการเรียนรู้ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเครือข่ายและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา ได้มีการปฐมนิเทศผู้เข้าร่วมโครงการก่อนเข้าเรียน มีการตรวจสุขภาพ ตรวจหาปริมาณน้ำตาลในร่างกาย ตรวจหาสารพิษในเลือด ก่อนเรียน และหลังจบหลักสูตร สำหรับประเมินผลด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุที่จบหลักสูตร โดยได้รับความร่วมมือจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเกาะคาและได้กำหนดกิจกรรมระหว่างเรียนได้แก่ การไหว้พระ สวดมนต์ การฟังกเทศน์ ฟังธรรมบรรยาย กิจกรรมนันทนาการกิจกรรมการแข่งขันกีฬา กิจกรรมการศึกษาดูงานฝึกกิจกรรมส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ กิจกรรมการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุที่มีคุณค่า โดยมีการกำหนดการเรียนการสอนสัปดาห์ละ ๑ วัน เรียนทุกวันพุธ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น . รวมจำนวน ๓ ชั่วโมง (หลักสูตร ๓ เดือน) รวม ๑๒ สัปดาห์ โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาได้รับความร่วมมือจาก ทุนทางสังคมในชุมชน องค์กรภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกตำบลเกาะคา ปราชญ์ในชุมชน รวมถึง พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี, ผศ. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นางสาวณัฐชญา เมืองตา พร้อมด้วย คณะครูอาจารย์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง นางสาวเพ็ญภัค รัตนคำฟู ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา /นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา พร้อมด้วย วิทยากรจิตอาสา จากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง จังหวัดลำปาง สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง โรงพยาบาลเกาะคา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเกาะคา เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นอาจารย์ผู้สอน วิทยากรจิตอาสา ในการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การแก่นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา

องค์ประกอบของหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ

ปัจจุบันโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาได้กำหนด ชุดความรู้/หลักสูตรสู่การพัฒนาเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งชุดการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นนั้นได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจและสามารถดูแลสุขภาพและจิตใจของตนเอง สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างมีความสุขและมีบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ มีทักษะเบื้องต้นด้านการใช้สื่อสังคม ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันโดยการปรับจากหลักสูตรเดิมที่เคยใช้ในการเรียนการสอนใน รุ่นที่ ๑ - รุ่นที่ ๕ มาปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนผู้สูงอายุมากที่สุดโดยการปรับพัฒนาหลักสูตรเกิดจากความต้องการของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาที่อยากจะให้ความรู้ที่ได้ในห้องเรียนสามารถใช้ประโยชน์ได้จริงและสามารถปรับใช้ในเวลารว่างให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

เนื้อหาและหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาในรุ่นปัจจุบัน (รุ่นที่ ๖) เน้นให้มีการพัฒนาด้านศักยภาพและคุณภาพของผู้สูงอายุ ดังนั้นรายวิชาเรียนในหลักสูตรจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น วิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การเข้ายาสำหรับผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพเบื้องต้นด้วยตนเอง การพัฒนาตนเองในสังคมสมัยใหม่ กฎหมายต่างๆที่ผู้สูงอายุควรรู้ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุการมีส่วนร่วมในสังคม/จิตอาสา การใช้เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน และการเรียนรู้ตามอัธยาศัย เป็นต้น

วัน-เวลาทำการของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา

โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเกาะคาได้มีการจัดการเรียนการสอนสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ทุกวันพุธ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครั้งละ จำนวน ๓ ชั่วโมง

การเดินทางมาเรียนของนักเรียน

การเดินทางมาเรียนของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาผู้สูงอายุบางรายเดินทางมาด้วยตนเองโดยการเดิน โดยการขี่รถจักรยาน โดยการขี่รถจักรยานยนต์ และการรับ - ส่งของสมาชิกในครอบครัวซึ่งผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาส่วนใหญ่ที่ไม่สามารถเดินทางมาเรียนด้วยตนเองได้จะใช้บริการ รถรับ-ส่งผู้สูงอายุ ที่เทศบาลตำบลเกาะคาจัดให้ โดยมีการบริการตามจุดนัดหมายของแต่ละชุมชน ในตำบลเกาะคาซึ่งระยะทางหมู่บ้านที่ไกลที่สุดจากสถานที่เรียน มีระยะทาง ๓ กิโลเมตรทางโรงเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา โดยฝ่ายอำนวยการได้มีการบริหารจัดการในการจัดบริการรถรับ - ส่ง ผู้สูงอายุจำนวน ๓ คัน มีโดยมีการวางแผนตามเส้นทางและสถานที่นัดหมายของชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกัน

การจัดอาหาร

โรงเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาได้มีการจัดอาหารกลางวันให้นักเรียนเพื่อรับประทานรวมกันในช่วงเวลาพัก ช่วงเวลา ๑๑.๓๐น.- ๑๒.๐๐ น. เป็นประจำทุกสัปดาห์ที่ทำการเปิดการเรียนการสอน ทั้งนี้บางสัปดาห์มีนักเรียนบางรายเตรียมอาหารหรืออาหารว่างมาเองด้วยความสมัครใจ โดยนัดกันในกลุ่มของนักเรียนเองเตรียมมาเพื่อรับประทานร่วมกันกรณีที่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาได้เข้าร่วมกิจกรรมของเทศบาลตำบลเกาะคา หรือ ของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ จะมีหน่วยงานธุรกิจเอกชนในพื้นที่ตำบลเกาะคา เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าภาพในการจัดเลี้ยงอาหารว่างอาหารกลางวันพร้อมเครื่องดื่มสำหรับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยได้มอบหมายให้ฝ่ายกิจกรรม

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำอาหารว่าง หรือ อาหารกลางวัน พร้อมเครื่องดื่ม สำหรับในเลี้ยงรับรองแก่ผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาและผู้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการ

การจบการศึกษา

โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคามีการกำหนดระยะเวลาในการจบการศึกษาตามหลักสูตรที่ได้กำหนดคือ ๑๒ สัปดาห์ หรือจำนวน ๓ เดือน โดยผู้สูงอายุที่จะจบหลักสูตร จะมีการประเมินผลในการสำเร็จการศึกษาจากทดสอบ การสัมภาษณ์ จากวิทยากร ครูผู้สอน ประเมินผลจากผลงานในแต่ละรายวิชา การมาเรียนของผู้สูงอายุต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๘๐ ของเวลาเรียน โดยมีการตรวจสอบรายชื่อจากการลงชื่อเข้าเรียนในแต่ละสัปดาห์ในแต่ละรุ่นจะมีผู้สูงอายุที่จบการศึกษาจากโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาได้จัดกิจกรรม “งานวันยินดี” มอบใบประกาศนียบัตรผู้จบหลักสูตร จากนายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา นางสาวเพ็ญภักดิ์ รัตนคำฟู ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาแต่ละรุ่นของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา มีความภาคภูมิใจในตนเอง มีความกระตือรือร้น และให้ความสำคัญในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีความสุขทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ทั้งนี้คณะผู้บริหารและคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา มีแผนการพัฒนาที่จะเปิดหลักสูตรการศึกษาแบบเรียนรู้ตลอดชีวิต และปรับปรุงหลักสูตรชุดความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เกิดการเรียนรู้พัฒนาทักษะในการดูแลตนเอง เนื่องจากการศึกษาตลอดชีวิตเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาตนเอง สามารถทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง

จากการยกตัวอย่างโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาแสดงให้เห็นว่า กระบวนการบริหารจัดการของโรงเรียนมีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก รูปแบบในการจัดการเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุมีการบูรณาการกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย ทั้งพระสงฆ์ วัด ชุมชน องค์กรภายในชุมชน หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และเทศบาล ร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยพบว่า วัดจะเป็นผู้ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่ฝ่ายวิชาการ โดยเริ่มตั้งแต่การจัดทำหลักสูตร การบริหารจัดการหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งในฝ่ายวิชาการนี้ได้อาศัยผู้ที่มีความรู้ความสามารถภายในชุมชนเป็นแกนนำหลักในการจัดการด้านวิชาการ และในส่วนของฝ่ายบริหารงานทั่วไปจะเป็นบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เทศบาลในการบริหารจัดการ ทั้งนี้เพราะมีความเกี่ยวข้องในเรื่องของเอกสารทางราชการด้วย และในส่วนของสถานที่ ได้มีการใช้สถานที่ภายในตำบล ๒ แห่งคือ ศูนย์เกาะศาลโลกร้อน หมู่ที่ ๕ บ้านไร่อ้อย และศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงฯ หมู่ที่ ๗ บ้านเหล่าแม่ปูน เป็นสถานที่ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน

และในส่วนของชุมชนก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุด้วย ในด้านองค์กรด้านสวัสดิการชุมชนต่างๆ ได้แก่ กองทุนขยะบุญผู้สูงอายุ/ผู้พิการตำบลเกาะคา ธนาคารความดี กลุ่มปลูกผักปลอดภัย หมู่ ๑๐ บ้านเหล่าแม่ปูน ชมรมอาสาป็นสุข ชมรมข้าราชการบ้านญาติตำบลเกาะคา เอื้อนสมุนไพรร ชมรม อสม. กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลเกาะคา และกลุ่มข้าวแต่น้ำแดงโม หมู่ ๓ บ้านฝั่ง ซึ่งกลุ่ม/องค์กรในชุมชนเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยหนุนเสริมให้กับโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคามีสักยภาพในการบริหารจัดการและสามารถดำเนินกิจกรรมได้

อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานองค์กรภายในตำบล ได้แก่ วัด ผู้นำศาสนา พมจ.ลำปาง สำนักงานอัยการ โรงพยาบาลเกาะคา ศูนย์เกาะศาลโลกร้อน กศน.ตำบล เกาะคา และศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลเกาะคา ซึ่งหน่วยงานองค์กรเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญในการเป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้แก่นักเรียนผู้สูงอายุ โดยมีชมรมผู้สูงอายุตำบลเกาะคาเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนร่วมกับคณะกรรมการนักเรียนและคณะกรรมการโรงเรียน มีการให้การสนับสนุน ระดมความคิดจากผู้สูงอายุในชุมชนให้เป็นผู้มีส่วนในการกำหนดกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้สูงอายุมีความสนใจ เน้นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและผู้สูงอายุทุกคนมองเห็นศักยภาพของผู้สูงอายุในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และสุดท้ายในส่วนของเทศบาลตำบลเกาะคา จะเป็นแกนนำหลักสำคัญในการประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งในการจัดท้าวสดอุปกรณ์ วิทยากรผู้ให้ความรู้โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานองค์กรดังกล่าวข้างต้นมาเป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้ ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินการ ซึ่งทั้งนี้และทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับเงินงบประมาณในแต่ละปีด้วยว่าจะได้รับการอุดหนุนจากรัฐบาลมากน้อยเพียงใด และการให้การสนับสนุนในด้านการดำเนินการต่าง ๆ ทั้งอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ การอำนวยความสะดวกเรื่องการเดินทาง การทำกิจกรรม และในบางครั้งก็มีกิจกรรมพานักเรียนผู้สูงอายุไปทัศนศึกษาต่างจังหวัด เพื่อเป็นการให้ผู้สูงอายุได้ผ่อนคลายและเป็นการเปิดโลกทัศน์ด้านการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุ ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนหรือองค์กรภาคีเครือข่ายทางเทศบาลได้กำหนดไว้เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี องค์กรความรู้ต่างๆ เช่น การดูแลสุขภาพ อาหารการกิน การออกกำลังกาย การเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นต้น

ดังนั้นแล้ว การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ จึงมีโครงสร้างการบริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการโรงเรียน โดยมีประธานนักเรียน คณะกรรมการนักเรียน เลขานุการ และเหรัญญิกทำหน้าที่ทั้งการบริหารหลักสูตร และบริหารทั่วไป ซึ่งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและคณะกรรมการโรงเรียนจะเป็นคณะกรรมการชุดเดียวกัน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานด้วย โดยพบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุบางแห่งจะให้ทั้งคณะกรรมการโรงเรียนซึ่งมาจากคณะกรรมการผู้สูงอายุระดับหมู่บ้านคัดเลือกกันมาทำหน้าที่กันเอง และบางแห่งจะมีคณะกรรมการที่มาจากส่วนราชการ ภาคีเครือข่าย กลุ่มองค์กรต่างๆ เข้ามาทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารโรงเรียนด้วย ซึ่งบริบทเชิงพื้นที่ของแต่ละแห่งนั้นจะไม่เหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายและความเข้มแข็งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งด้วย

๒) การกำหนดโครงสร้างการบริหาร

การกำหนดโครงสร้างการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้มีการกำหนดโครงสร้างโดยอาศัยการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ ซึ่งโครงสร้างทางการบริหารนั้นได้มีการแบ่งออกเป็น ๒ โครงสร้างที่ทำงานร่วมกัน ได้แก่ ๑) โครงสร้างการบริหาร ๒) โครงสร้างคณะกรรมการโรงเรียน

๑) โครงสร้างการบริหาร

จากการลงพื้นที่โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง พบว่า โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นโครงสร้างในระดับนโยบายและการบริหารจัดการ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคีเครือข่าย คณะสงฆ์ และชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งการกำหนดโครงสร้างการบริหารมีลักษณะดังนี้

๑. ที่ปรึกษา จะเป็นผู้บริหารท้องถิ่น อันได้แก่ นายกเทศมนตรี หรือนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในการเป็นที่ปรึกษาในการบริหารงานต่างๆ ของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีหน้าที่สำคัญในการให้คำปรึกษา แนะนำ การเบิกจ่ายงบประมาณ และการอนุมัติโครงการต่างๆ ที่อาศัยงบประมาณจากท้องถิ่น

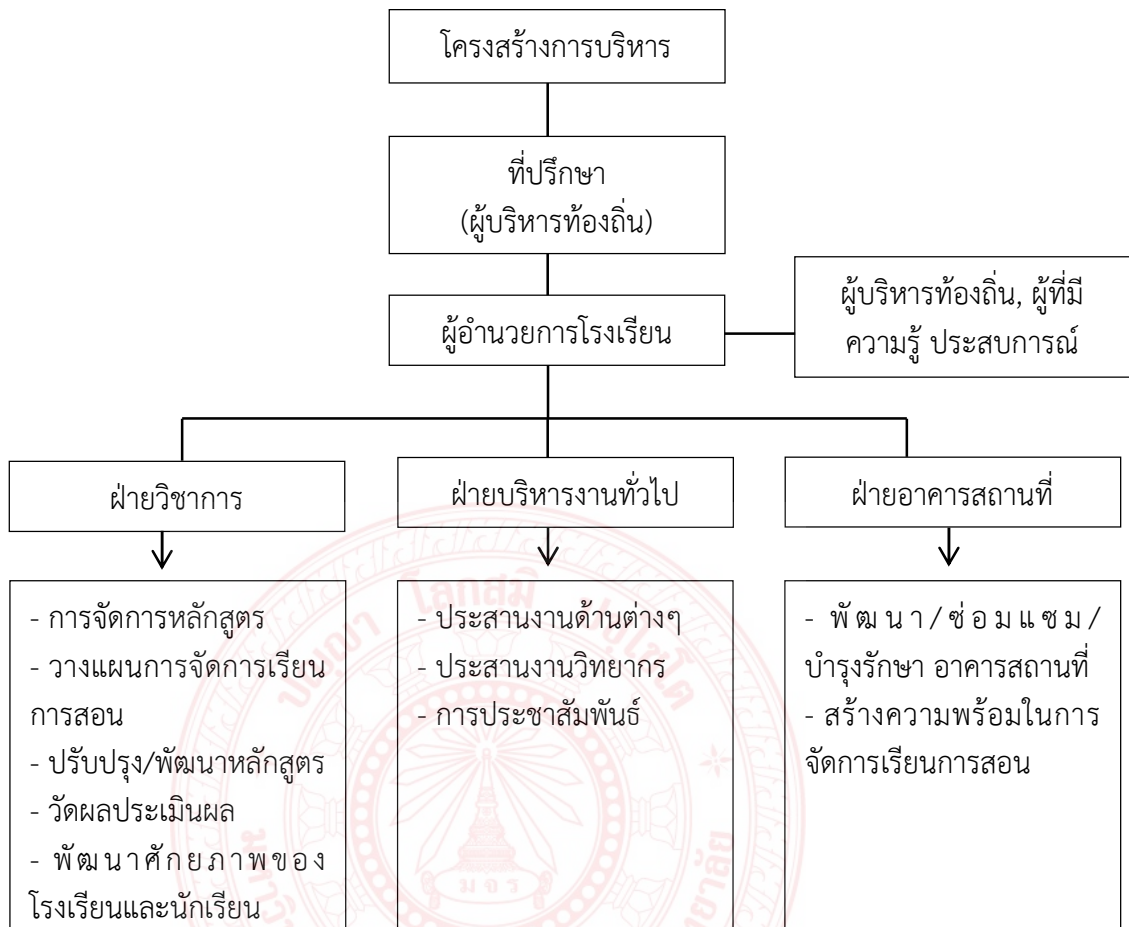
๒. ผู้อำนวยการโรงเรียน มีทั้งผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่น เช่น นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการกองการศึกษา ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เป็นต้น และยังมีผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ด้านการบริหารสถานศึกษา เช่น อดีตผู้อำนวยการ อดีตครู เป็นต้น

๓. ฝ่ายวิชาการ เป็นฝ่ายที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการหลักสูตร การร่างหลักสูตร การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งฝ่ายวิชาการจะอาศัยผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ในชุมชน เช่น พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ ประชุมหารือและวางแผนการดำเนินงานในการจัดการเรียนการสอน ร่วมกันปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร วัตถุประสงค์ ประเมินผล และพัฒนาศักยภาพของโรงเรียนและนักเรียน

๔. ฝ่ายบริหารงานทั่วไป เป็นฝ่ายที่มีหน้าที่ติดต่อประสานงานในด้านต่างๆ ระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนประสานงานกับบุคคล ชุมชน และองค์กรติดต่อประสานงานกับวิทยากรและการประชาสัมพันธ์การเรียนการสอนหรือกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ซึ่งผู้ที่มีบทบาทในส่วนงานนี้โดยมากจะเป็นข้าราชการและเจ้าหน้าที่กองสวัสดิการสังคม และกองการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๕. ฝ่ายอาคาร/สถานที่ เป็นฝ่ายที่มีหน้าที่ในการพัฒนา ซ่อมแซม บำรุงรักษาและจัดบรรยากาศบริเวณอาคารที่ทำการเรียนการสอนของโรงเรียน ซึ่งจะต้องคำนึงถึงความสะอาด ความเป็นระเบียบ ความสะดวกและความปลอดภัยในผู้สูงอายุที่มาเรียนในโรงเรียน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดูแลอาคารสถานที่โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสำคัญ รวมถึงบางแห่งก็มีการจ้างงานคนในชุมชนเพื่อมาทำหน้าที่ฝ่ายอาคารสถานที่ด้วย

แผนภาพที่ ๔.๑ โครงสร้างการบริหาร

๒) โครงสร้างคณะกรรมการโรงเรียน

โครงสร้างคณะกรรมการโรงเรียน เป็นโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชนได้เข้ามาเป็นคณะกรรมการโรงเรียน หน้าที่หลักที่สำคัญคือ การบริหารจัดการนักเรียน การดำเนินการเรียนการสอน การติดต่อประสานงานกับส่วนงานบริหาร ซึ่งโครงสร้างคณะกรรมการโรงเรียนจะประกอบไปด้วยตำแหน่งประธานนักเรียน รองประธานนักเรียน และได้แบ่งการทำงานเป็นแต่ละฝ่ายทั้งหมด ๔ ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายกิจกรรม ฝ่ายอำนวยการ และฝ่ายประชาสัมพันธ์^{๖๓}

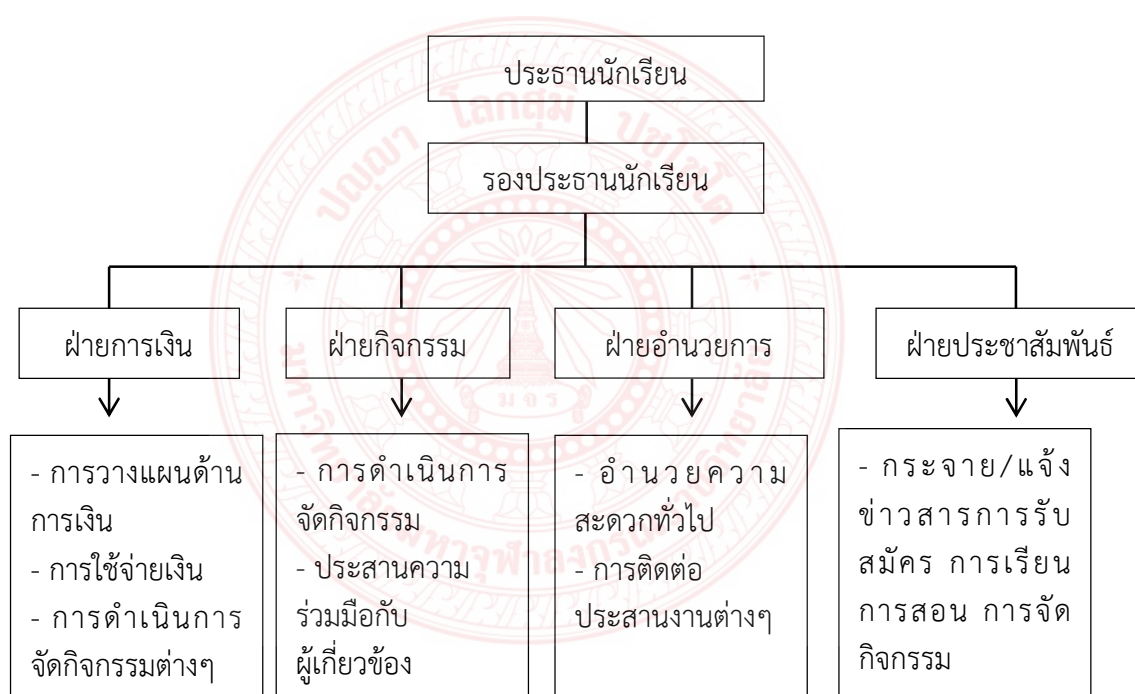
ฝ่ายการเงิน มีหน้าที่ บันทึกรายรับ – รายจ่าย ของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีอำนาจในการเบิก-ถอน ค่าใช้จ่ายต่างๆ เพื่อการดำเนินกิจกรรม ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุได้มีการจัดตั้งกองทุนขึ้น เช่น การสมทบเงินเข้ากองทุนของโรงเรียนผู้สูงอายุ จากนักเรียนโรงเรียน สัปดาห์ละ ๑๐ บาท/คน กองทุนนี้มีไว้เพื่อใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมและสวัสดิการของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ

^{๖๓} สัมภาษณ์ นางภาณุกุล ฉัตรแก้ว, หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

ฝ่ายกิจกรรม มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการจัดกิจกรรม ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ นันทนาการ สันทนาการ และในการจัดกิจกรรมต้องมีการคำนึงถึงประโยชน์แก่ผู้เรียน ชุมชน และสังคม และประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน ประชาชน วิทยากร เป็นต้น

ฝ่ายอำนวยการ มีหน้าที่ อำนวยการความสะดวกในการเดินทางมาเรียนของนักเรียนที่ไม่สามารถเดินทางมาเรียนด้วยตัวเอง การอำนวยการความสะดวกด้านต่างๆ ทั้งการประสานงานวิทยากร ประสานงานสถานที่ศึกษาดูงานหรือการจัดกิจกรรมนอกพื้นที่

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ในการกระจาย/แจ้งข่าวสาร การรับสมัคร การเรียนการสอน หรือกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนผู้สูงอายุ และข่าวสาร งาน/กิจกรรมต่างๆ ภายในตำบลอีกด้วย เพื่อให้ให้นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร มีความทันเหตุการณ์ตามสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

แผนภาพที่ ๔.๒ โครงสร้างคณะกรรมการนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา

๔.๓.๓.๔ การกำหนดโครงสร้างการเรียนการสอน

การกำหนดโครงสร้างการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีการกำหนดโดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการกำหนดโครงสร้าง ซึ่งคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการนักเรียนจะร่วมกันดำเนินการจัดการต่าง ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ซึ่งการกำหนดโครงสร้างนั้นจะมุ่งเน้นไปที่การกำหนดตารางการจัดการเรียนการสอนที่เป็นความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ

การกำหนดโครงสร้างการเรียนการสอนมีจุดเริ่มต้นมาจากการสอบถามผู้สูงอายุที่สมัครเข้ามาเป็นนักเรียนของโรงเรียน โดยมีการสอบถามถึงความต้องการ ความสนใจทั้งในด้านวิชาการและ

ด้านกิจกรรมสันตนาการต่างๆ ซึ่งผู้สูงอายุทุกคนสามารถที่จะเสนอความคิดเห็นและสามารถเลือกกิจกรรมที่ตนสนใจได้ แต่ในส่วนของ การเรียนการสอนที่เป็นเชิงวิชาการนั้นจะต้องเรียนไปตามตารางเรียนที่มีการกำหนดไว้ และหากเป็นการจัดกิจกรรม ผู้สูงอายุก็นเลือกกิจกรรมที่ตนเองสนใจก่อนเป็นอันดับแรก แต่ก็มีโรงเรียนผู้สูงอายุบางแห่งที่นักเรียนผู้สูงอายุจะต้องมีการหมุนเวียนในการเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ให้ครบทุกกิจกรรมที่ปรากฏในหลักสูตร^{๖๔} และในกระบวนการเรียนการสอนก็จะมีการกำหนดการเรียนรู้ทั้งในเรื่องของวิชาการทั่วไป การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม การออกกำลังกาย การปฏิบัติธรรม และกิจกรรมสันตนาการอื่นๆ ตามที่นักเรียนผู้สูงอายุได้ให้ความสนใจ ซึ่งในแต่ละแผนการจัดโครงสร้างการเรียนการสอนนั้นจะประกอบไปด้วย จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อ อุปกรณ์ การวัดและประเมินผล และวิทยาการ ในที่นี้จะได้นำเสนอตัวอย่างแผนการจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลเกาะคา ประจำปีการศึกษา ๒๕๖๑ สัปดาห์ที่ ๑ วันที่ ๑๐ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. จำนวน ๓ ชั่วโมง ดังนี้

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/อุปกรณ์	การวัดผล/ ประเมินผล	วิทยาการ
๑. ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องและเหมาะสมทั้งกาย วาจา และใจ	หน่วยย่อยที่ ๑ การมีเส้นทางการกาย ๑.๑ ความสะอาดของร่างกาย ๑.๒ การแต่งกาย	๑. ผู้เรียนและวิทยาการร่วมกันอภิปรายถึงการประพฤติปฏิบัติตนของผู้สูงอายุวัยเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด การแต่งกาย	๑. สื่อ ICT ๒. ใบความรู้ ๓. โต้ะหมู่บูชา	๑. สังเกตพฤติกรรม ๒. ผลการปฏิบัติกิจกรรม	-วิทยาการจิตอาสา -คณะกรรมการศพอส. -สมาชิกสภาเทศบาลตำบลเกาะคา
๒. ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องและเหมาะสมทั้งกาย วาจา และใจ	๑.๓ การเป็นผู้มีมารยาท - มารยาทในการทำความเคารพ	๒. ผู้เรียนศึกษาการปฏิบัติในการทำความเคารพจากสื่อการเรียนรู้โดยมีวิทยาการ			
๓. ผู้เรียนสามารถประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้อง					

^{๖๔} สัมภาษณ์ นางสาวณัฐชญา เมืองตา, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม	สื่อ/อุปกรณ์	การวัดผล/ ประเมินผล	วิทยาการ
และเหมาะสม ทั้งกาย วาจา และใจ		อธิบาย เพิ่มเติม ๓.ผู้เรียนฝึก ปฏิบัติในการ ทำเคารพ ๔.ผู้เรียนและ วิทยาการ ร่วมกันสรุป บทเรียน			

นอกจากนั้นแล้ว การกำหนดโครงสร้างการเรียนการสอน ยังมีการกำหนดขึ้นจากจุดเริ่มต้นของการที่นักเรียนผู้สูงอายุมีความต้องการในการเรียนรู้ต่างๆ ทั้งในเรื่องของความรู้ทั่วไป การดูแลสุขภาพ การออกกำลังกาย การเล่นเกมสันทนาการ เป็นต้น ซึ่งนักเรียนผู้สูงอายุจะสะท้อนความต้องการต่างๆ เหล่านี้ให้กับคณะกรรมการนักเรียนเพื่อเป็นข้อมูลในการนำไปกำหนดโครงสร้างการเรียนการสอน ซึ่งจากการวิจัยพบว่า กระบวนการกำหนดโครงสร้างการเรียนการสอนนั้นมีกระบวนการต่างๆ ดังนี้^{๖๕}

๑) การก่อตั้ง การก่อตั้งในที่นี้หมายถึงการกำหนดความต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุ โดยเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการโรงเรียนจะเป็นผู้สอบถามถึงความต้องการที่จะเรียนรู้ในด้านต่างๆ ของนักเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งทุกคนจะต้องสะท้อนหรือเสนอความต้องการต่างๆ ตามแต่ที่ตนจะสนใจ โดยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะเรียนรู้ในเรื่องของการดูแลสุขภาพ การทำกิจกรรมสันทนาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดกิจกรรมผ่อนคลายความเครียดหรือกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เมื่อมีการสะท้อนความต้องการดังกล่าวแล้วก็จะนำไปเป็นข้อมูลในการจัดทำหลักสูตรและกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

๒) การเตรียมตัว เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนโดยการปฐมนิเทศและการทำกิจกรรมร่วมกันเบื้องต้น ซึ่งบางโรงเรียนได้มีการสะท้อนความต้องการเพิ่มเติมในการที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ นอกเหนือไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแล้ว ซึ่งการเตรียมตัวจะเป็นกระบวนการเริ่มต้นที่ให้นักเรียนผู้สูงอายุได้มีความคุ้นเคยกับโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมต่างๆ ที่จะดำเนินการตามหลักสูตร

๓) การกำหนดหลักสูตร เป็นการเตรียมความพร้อมในเรื่องของหลักสูตรการเรียนการสอน การกำหนดรายวิชา ตัวชี้วัด มาตรฐานการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ซึ่งการกำหนดหลักสูตรในส่วน of โรงเรียนผู้สูงอายุนั้นจะมีการกำหนดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน ทั้งในเรื่องของสุขภาพ อารมณ์ อาหาร การออกกำลังกาย และการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ซึ่งหลักสูตรจะมีการ

^{๖๕} สัมภาษณ์ นางสาวชลิดา คำมงคล, สมาชิกสภาเทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนไว้ด้วย มีการพัฒนาสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เช่น สมรรถนะด้านการคิด การสื่อสาร การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต การใช้เทคโนโลยี และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความมีวินัย ความมุ่งมั่นในการทำงาน มีจิตสาธารณะ เป็นต้น ซึ่งหลักสูตรการเรียนการสอนจะมีการแทรกกิจกรรมต่างๆ ที่สะท้อนสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์เหล่านี้เข้าไปด้วย^{๖๖}

นอกจากนี้ กรณีตัวอย่างของโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีการจัดการด้านโครงสร้างการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน คือโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคาที่ได้มีการกำหนดโครงสร้างการเรียนการสอนที่เป็นรูปธรรมชัดเจนและสามารถเป็นแบบอย่างในการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรให้กับโรงเรียนผู้สูงอายุอื่นๆ ได้ ซึ่งจุดเริ่มต้นของการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรจะมาจากฐานคิดหลักสูตรคือ การพัฒนาทักษะให้ผู้สูงอายุมีกายภาพตามขีดความสามารถ ทักษะการพัฒนาตนเอง และทักษะการเป็นผู้สูงวัยที่มีคุณค่า โดยได้มีการกำหนดชุดวิชาการเรียนรู้สู่การพัฒนาเป็นผู้สูงวัยที่มีศักยภาพดังนี้^{๖๗}

๑. ชุดการเรียนรู้ที่ ๑ ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ

หมวดที่ ๑ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพผู้สูงอายุ

หมวดที่ ๒ การดูแลสุขภาพตนเอง

หมวดที่ ๓ หลักการใช้ยาสำหรับผู้สูงอายุ

หมวดที่ ๔ การพัฒนาจิตสำหรับผู้สูงอายุ

๒. ชุดการเรียนรู้ที่ ๒ ผู้สูงอายุในสังคมที่เปลี่ยนแปลง

หมวดที่ ๑ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การปรับตัวและการพัฒนาตนเอง
ในสังคมสมัยใหม่

หมวดที่ ๒ กฎหมายที่ผู้สูงอายุควรรู้

หมวดที่ ๓ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ

หมวดที่ ๔ อาสาสมัคร/จิตอาสากับการมีส่วนร่วมในสังคม

๓. ชุดการเรียนรู้ที่ ๓ เทคโนโลยีและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ

หมวดที่ ๑ การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้นข้อมูล

หมวดที่ ๒ การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบสมาร์ทโฟน (Smartphone)

๔. ชุดการเรียนรู้ที่ ๔ การเรียนรู้ตามอัธยาศัย

๑) วิชาการเกษตร วิชาดนตรี วิชางานประดิษฐ์ วิชาคหกรรม

๒) วิชาการจัดการด้านการเงิน ศาสนาในชีวิตประจำวัน

๓) การดูแลผู้ป่วยในระยะสุดท้าย

๔) ทักษะศึกษา

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายสมประสงค์ สุวรรณพงษ์ ตัวแทนนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายไพฑูรย์ โพธิ์ทอง, นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

จากชุดข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การกำหนดโครงสร้างการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้การดำเนินการจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จและสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอารมณ์ที่สดชื่นแจ่มใส สามารถอยู่ในสังคมชุมชนได้อย่างปกติสุข ซึ่งการจัดการเรียนการสอนนั้นจะมุ่งเน้นไปที่การจัดกิจกรรมเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีการผ่อนคลายและได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

๔.๓.๓.๕ การพัฒนาโรงเรียน

การพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีกระบวนการสำคัญของการพัฒนาที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งการพัฒนาโรงเรียนนั้นโดยส่วนใหญ่แล้วจะขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละชุมชนเป็นสำคัญ เพราะจากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางมีความแตกต่างกันทั้งในเชิงโครงสร้าง บริบท และความเข้มแข็ง ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้การพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นแตกต่างกันไปด้วย ดังผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวไว้ว่า

“เราพัฒนาโรงเรียนบนฐานความเข้าใจของผู้สูงอายุเอง จะให้ผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยทั้งทางวิชาการและทางกายภาพ แต่เชื่อมั่นอนว่า ความเข้มแข็งของผู้บริหารท้องถิ่นและผู้สูงอายุก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การพัฒนาโรงเรียนประสบความสำเร็จ”^{๖๘}

จากคำกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นจะต้องมีการบูรณาการร่วมกันระหว่างผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ถือได้ว่าเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนที่สำคัญในการดำเนินการบริหารจัดการโรงเรียน และนักเรียนผู้สูงอายุเองที่เป็นกลไกสำคัญในการที่จะร่วมกันพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นที่ไปในทิศทางที่ต้องการและสามารถสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุได้ และประการสำคัญ การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาด้านวิชาการนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรจะอาศัยข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบัน โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารต่างๆ เทคโนโลยีสมัยใหม่ การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ซึ่งเป็นความจำเป็นที่ผู้สูงอายุจะต้องมีการเรียนรู้เพื่อให้ก้าวตามทันความเปลี่ยนแปลงของโลก นอกจากนี้หลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาแล้วจำเป็นที่จะต้องมีการนำมาปรับใช้กับการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริงด้วย ซึ่งกระบวนการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุปรากฏดังนี้^{๖๙}

๑. การพัฒนาหลักสูตร มีการพัฒนาทั้งโครงสร้างหลักสูตร โครงสร้างการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งผู้สูงอายุจะมีการสะท้อนความต้องการในเบื้องต้น จากนั้นผู้บริหารหลักสูตรหรือคณะกรรมการโรงเรียนจะเป็นผู้พิจารณาข้อมูลจากผู้สูงอายุสะท้อนความต้องการเข้ามาประกอบกับข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศ ก็จะถูกนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรด้วย ซึ่งมีการเพิ่มเติมเข้าไปในหลักสูตรที่มีการเขียนไว้ก่อนแล้ว ทั้งนี้เพราะหลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุ

^{๖๘} สัมภาษณ์ นางภาณุกุล ฉัตรแก้ว, หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายสมประสงค์ สุวรรณพงษ์, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

ไม่ได้เป็นหลักสูตรที่ตายตัว แต่เป็นหลักสูตรที่สามารถปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างให้มีความเหมาะสมกับบริบทและสภาพผู้เรียนได้

๒. การพัฒนาผู้เรียน เป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนที่จะต้องเป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้หรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งหลักสูตรการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นจะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ ซึ่งผู้เรียนจะมีความสนใจในการทำกิจกรรมต่างๆ มากกว่าที่จะเป็นการเรียนรู้ในชั้นเรียน^{๗๐} ซึ่งผู้เรียนจะได้มีการพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่มากกว่า

๓. การพัฒนาด้านอาคารสถานที่ จากการวิจัยพบว่า เมื่อแรกเริ่มของการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นได้มีการใช้อาคารสถานที่ที่อยู่ภายในสำนักงานเทศบาลเป็นสำคัญ บางโรงเรียนมีศักยภาพด้านอาคารสถานที่ที่จะมีห้องเรียนเป็นของตนเอง เช่น โรงเรียนดอกขอมพอ เทศบาลตำบลเกาะคา จะใช้อาคารเรียนมหาวิทยาลัยอุโมงค์สร้างพลเมือง และศูนย์อุโมงค์ลัดโลกร้อน เป็นสถานที่ดำเนินการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นอาคารชั้นเดียว มีทางลาดและราวจับ สะดวกแก่ผู้สูงอายุที่จะเข้ามาเป็นนักเรียน แต่ในบางพื้นที่ที่ไม่มีอาคารเรียนเป็นของตนเอง ยังคงอาศัยเพิงมุงหญ้าคาหรือศาลาเล็กๆ เป็นสถานที่ดำเนินการเรียนการสอน ซึ่งการพัฒนาโรงเรียนด้านอาคารสถานที่นั้นจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยเพื่อที่จะสามารถก่อสร้างอาคารเรียนที่มีความพร้อมและเอื้อต่อการเรียนของผู้สูงอายุ

๔.๓.๓.๖ การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุประสบความสำเร็จและสามารถแก้ไขปัญหาสถานการณ์ผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุพบว่าส่วนใหญ่มีฐานข้อมูลในการจัดการที่มาจากการสะท้อนปัญหาของผู้สูงอายุในเบื้องต้น จากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุได้ทำการประชาคมพบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุทุกแห่งพบปัญหาในเรื่องของการทำความเข้าใจของผู้สูงอายุในชุมชนเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ส่วนใหญ่แล้วไม่รู้จักรว่าโรงเรียนผู้สูงอายุคืออะไร เรียนอะไรบ้าง และเรียนไปแล้วได้อะไร และนี่ก็เป็นปัญหาของโรงเรียนผู้สูงอายุที่พบว่าสาเหตุส่วนใหญ่ที่ผู้สูงอายุไม่ได้เข้ามาเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุคือ ผู้สูงอายุเหล่านั้นยังสามารถที่จะทำงานเลี้ยงชีพได้ ยังมีศักยภาพที่ดีในการทำงาน อีกทั้งบางคนยังสามารถรับจ้างทำงานที่ต้องใช้แรงงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ลูกหลานด้วย จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นไม่ได้เข้ามาสู่ระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยบางตำบลพบว่า มีจำนวนผู้สูงอายุนับพันคน แต่มีจำนวนของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเพียงไม่ถึงหนึ่งร้อยคน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลพบว่า สาเหตุสำคัญคือผู้สูงอายุเหล่านั้นเมื่อได้รับเบี้ยยังชีพและกลายเป็นผู้สูงอายุแล้วก็ยังคงทำงานหาเลี้ยงชีพตามเดิม ไม่มีเวลาเข้ามาเรียนเหมือนผู้สูงอายุที่มีบ้านญาติหรือเป็นอดีตข้าราชการ อีกทั้งเรื่องของโรงเรียนผู้สูงอายุยังคงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะเป็นเรื่องใหม่สำหรับผู้สูงอายุในชนบท ด้วยความเข้าใจคำว่าโรงเรียน คือ

^{๗๐} สัมภาษณ์ นางสุนันท์ ท่วงไธสง, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

สถานที่ที่จะต้องเข้าเรียนหนังสือ มีการขีดเขียน อ่าน ท่อง ตามระบบของโรงเรียนทั่วไป จึงเป็นปัญหาที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่อยากเข้าร่วมโรงเรียนผู้สูงอายุ ดังคำกล่าวที่ว่า

“ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เข้าใจว่า การมาเรียนคือการมาโรงเรียนเหมือนเด็กนักเรียนทั่วไป จะต้องเข้าชั้นเรียน นั่งเรียนหนังสือ นั่งท่องหนังสือ ถึงเวลาก็สอบเพื่อที่จะเลื่อนชั้น หากสอบไม่ผ่านก็จะตกชั้น อันนี้เป็นความเข้าใจของชาวบ้านทั่วไป แต่จริงๆ แล้วไม่ใช่”^{๗๑} จากคำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยยังมีความเข้าใจว่าโรงเรียนผู้สูงอายุก็คือโรงเรียนทั่วไป เพียงแต่ว่าเปลี่ยนตัวผู้เรียนจากเด็กนักเรียนเป็นผู้สูงอายุเท่านั้น การเรียนการสอนก็จะเหมือนกับเด็กนักเรียนทั่วไป ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการจัดการด้านหลักสูตรการเรียนการสอนนั้นจะมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างศักยภาพของผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้มีความเข้าใจในเรื่องของการใช้ชีวิตประจำวันว่าจะต้องทำอะไรบ้างเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุบางแห่งนั้นรับนักเรียนเข้าเรียนตั้งแต่อายุ ๕๕ ปีขึ้นไป ทั้งนี้เพราะเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคต ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่า การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่ผู้สูงอายุที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปเท่านั้น แต่จะส่งเสริมให้ผู้ที่กำลังจะเป็นผู้สูงอายุในอนาคตได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าเป็นผู้เรียนด้วย ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการในเรื่องของจำนวนผู้เรียนทำได้ง่ายยิ่งขึ้น เพราะจะมีผู้เรียนในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้นด้วย อีกทั้งในอนาคต เมื่อผู้สูงอายุเหล่านี้ได้เข้ามาเป็นผู้เรียนอย่างต่อเนื่องก็จะสามารถมีความรู้ ประสบการณ์ สามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ที่ได้เรียนมาให้กับผู้สูงอายุในรุ่นหลังได้ อันจะเป็นการลดงบประมาณในเรื่องของวิทยากรที่มาให้ความรู้ได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุได้มุ่งเน้นให้ผู้ที่มีความรู้ในท้องถิ่นชุมชนได้เป็นวิทยากรเพื่อถ่ายทอดความรู้ต่างๆ มีการขอความร่วมมือจากพระสงฆ์ ผู้รู้ นักปราชญ์ ผู้มีประสบการณ์ในชุมชนได้เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ นอกเหนือไปจากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล การศึกษานอกโรงเรียนตำบลหรืออำเภอ และวิทยากรภายนอก ซึ่งการจัดการในรูปแบบนี้จะสามารถลดงบประมาณในการจ่ายค่าตอบแทนวิทยากรได้เป็นอย่างมาก

กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีจุดเริ่มต้นมาจากการมองปัญหาผู้สูงอายุของชุมชนที่พบว่ามีความหลากหลาย และผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังเป็นผู้สูงอายุติดบ้าน (ชอบอยู่กับบ้าน อยู่กับลูกหลาน) ซึ่งจากการเก็บข้อมูลของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแต่ละพื้นที่พบว่า ผู้สูงอายุเหล่านี้มีความเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้าสูง และเสี่ยงต่อภาวะโรคสมองเสื่อมสูง ทั้งนี้เพราะไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่นมากมายนัก ไม่ได้มีการผ่อนคลายความเครียดอันเกิดจากการอยู่เพียงลำพัง ไม่ได้ใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ จึงทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความเสี่ยงต่อภาวะดังกล่าวสูงเมื่อเทียบกับผู้สูงอายุที่ติดสังคม (ชอบกิจกรรมทางสังคม เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ) ซึ่งผู้สูงอายุประเภทหลังนี้จะมีพัฒนาการทางอารมณ์ที่ดี เป็นผู้ที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นผู้สูงอายุที่สมารถ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับชุมชนได้อย่างเต็มศักยภาพ^{๗๒} ซึ่งผู้สูงอายุเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญหนึ่งในการพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพที่ดี กลายเป็นสังคมแห่งความสุข โดยอาศัยกระบวนการจัดการของ

^{๗๑} สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญภักดิ์ รัตนคำฟู, นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นางสาวนางลักขณา ท่วงไธสงค์, หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นเครื่องมือในการดำเนินการเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนให้สามารถเป็นผู้สูงอายุแบบสมารถได้ ดังนั้น การจัดทำโครงสร้างของโรงเรียนผู้สูงอายุจึงอาศัยตัวของผู้สูงอายุเองในการเป็นคณะกรรมการบริหารร่วมกับองค์กรภาคีเครือข่ายอื่น เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) การศึกษานอกโรงเรียนตำบล (กศน.ต.) เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและจัดทำโครงสร้างการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ

การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ โดยเฉพาะเรื่องของการเงินการบัญชี ที่ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุประสบความสำเร็จและสามารถดำเนินการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในที่นี้จะได้นำเสนอการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในบริบทของการจัดการทั่วไปตามประเด็นดังนี้

๑) การจัดการด้านการเงินและบัญชี

การจัดการด้านการเงินและบัญชีของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีการจัดการงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่วนหนึ่งเป็นการบริหารจัดการรายได้ที่มาจากกรทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุ เช่น การทำบุญทอดผ้าป่า การระดมทุนในโอกาสสำคัญ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากผู้สูงอายุ สวัสดิการช่วยเหลือต่างๆ เป็นต้น ซึ่งการบริหารจัดการจะเป็นในรูปแบบของคณะกรรมการที่เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีระบบการบริหารจัดการดังนี้

๑.๑ การบริหารจัดการรายได้ รายได้หลักของโรงเรียนผู้สูงอายุจะมาจากกรจัดการงบประมาณสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กองทุนสุขภาพตำบล ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากผู้สูงอายุ เช่น ไม้กวาด เสื้อผ้า สิ่งประดิษฐ์ เป็นต้น ซึ่งรายได้ทั้งหมดจะมีการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการด้านการเงินที่มีหน้าที่บันทึกรายรับ - รายจ่าย ของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีอำนาจในการเบิก-ถอน ค่าใช้จ่ายต่างๆ เพื่อดำเนินกิจกรรม ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุได้มีการจัดตั้งกองทุนขึ้น เช่น การสมทบเงินเข้ากองทุนของโรงเรียนผู้สูงอายุ จากนักเรียนผู้สูงอายุ สัปดาห์ละ ๑๐ บาท/คน กองทุนนี้มีไว้เพื่อใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมและสวัสดิการของนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

๑.๒ การจัดทำบัญชี ระบบการจัดทำบัญชีของโรงเรียนผู้สูงอายุจะใช้ระบบของการบันทึกรายรับ-รายจ่าย เบื้องต้น แต่ในส่วนของรายได้หรือรายจ่ายที่มีข้อผูกพันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้เพราะการใช้จ่ายงบประมาณบางส่วนจำเป็นต้องมีใบสำคัญรับเงินและเอกสารประกอบต่างๆ มากมาย ซึ่งลำพังเพียงคณะกรรมการผู้สูงอายุที่ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ยังไม่มีประสบการณ์ด้านการจัดทำบัญชีไม่สามารถที่จะดำเนินการเองได้ทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันการผิดพลาดในการดำเนินการด้านเอกสาร โรงเรียนผู้สูงอายุจึงมีการแต่งตั้งเจ้าหน้าที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาเป็นผู้ดูแลและดำเนินการด้านการจัดทำบัญชีด้วย

๑.๓ การเบิกจ่ายเงินงบประมาณ การใช้จ่ายเงินของโรงเรียนผู้สูงอายุจะมีการใช้จ่ายในเรื่องของค่าตอบแทนวิทยากร ค่าอุปกรณ์การเรียนการสอน ค่าอุปกรณ์สำนักงาน ค่าใช้จ่ายในการศึกษาดูงานทั้งในและนอกสถานที่ ซึ่งค่าใช้จ่ายต่างๆ เหล่านี้ส่วนหนึ่งจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จังหวัด ในการให้เงินอุดหนุนการดำเนินการต่างๆ ของโรงเรียนผู้สูงอายุ แต่อย่างไรก็ตาม การเบิกจ่ายเงินงบประมาณจะทำในรูปแบบของการเบิกจ่ายจากธนาคารเป็นสำคัญ โดยโรงเรียนผู้สูงอายุได้มีการเปิดบัญชีเพื่อให้เกิดความสะดวกในการใช้จ่ายเงิน และจะต้องมีคณะกรรมการที่มีอำนาจในการเบิกเงินจำนวน ๒ ใน ๓ คนของคณะกรรมการ ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการที่เป็นเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการป้องกันข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการเบิกจ่ายงบประมาณ และในส่วนของค่าใช้จ่ายต่างๆ ก็จะมีการสำรองเงินไว้ที่ฝ่ายการเงินของโรงเรียนเพื่อให้สามารถนำเงินออกมาใช้จ่ายได้ในยามที่จำเป็น และในส่วนของกองทุนต่างๆ ที่มีการสมทบเงินเข้าบัญชีของโรงเรียนก็จะมีการเบิกจ่ายในลักษณะเดียวกัน

๒) การจัดการด้านบุคลากร

การจัดการด้านบุคลากรของโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้มีการกำหนดโครงสร้างของบุคลากรออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร และคณะกรรมการโรงเรียน ซึ่งฝ่ายบริหารจะแบ่งออกเป็นที่ปรึกษาโรงเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน ซึ่งทั้งสองตำแหน่งนั้นจะเป็นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาทำหน้าที่ และยังมีฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป และฝ่ายอาคารสถานที่ ที่ส่วนใหญ่จะเป็นทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชนชาวบ้าน พระสงฆ์ อดีตข้าราชการ รวมถึงเจ้าหน้าที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย ซึ่งบุคลากรในส่วนนี้จะได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากนายกเทศมนตรี เพื่อเข้ามาทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ยังมีบุคลากรในส่วนของคณะกรรมการโรงเรียนที่มีตำแหน่งประธานนักเรียน รองประธานนักเรียน และคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ซึ่งบุคลากรในส่วนนี้จะป็นนักเรียนผู้สูงอายุทั้งหมด แต่ในเฉพาะฝ่ายการเงินเท่านั้นที่จะมีเจ้าหน้าที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาทำหน้าที่ด้วย ซึ่งบุคลากรของโรงเรียนผู้สูงอายุจะมาจากคัดเลือกของนักเรียนผู้สูงอายุด้วยตนเอง และบางโรงเรียนได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการโรงเรียนมาจากชมรมผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้านเพื่อเข้ามาทำหน้าที่บริหารโรงเรียนในระดับตำบลด้วย

๓) วิทยากร

วิทยากรที่ทำหน้าที่ในการให้ความรู้แก่นักเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่จะเป็นวิทยากรทั้งจากภายในและภายนอก ซึ่งมีทั้งพระสงฆ์ ครูอาจารย์ ข้าราชการ อดีตข้าราชการ ประชาชนชาวบ้าน และวิทยากรจิตอาสา เป็นต้น ซึ่งวิทยากรจะทำหน้าที่ในการให้ความรู้ และบางบทบาทก็จะทำหน้าที่เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วย เช่น กิจกรรมการออกกำลังกาย ดนตรี ฟ้อนรำ นันทนาการต่างๆ เป็นต้น และนอกจากนั้น วิทยากรยังมาจากหน่วยงานราชการที่เป็นภาคีเครือข่ายกับโรงเรียนผู้สูงอายุ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาล กองทุนสนับสนุนและสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น หน่วยงานเหล่านี้จะเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีเป้าหมายสำคัญของการเข้าเรียนในโรงเรียนก็คือ การได้อรรถความรู้ด้านการดูแลสุขภาพ การดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นต้น ซึ่งจากการลงพื้นที่พบว่า วิทยากรจะมีบทบาทหน้าที่ต่างๆ ดังนี้

๓.๑ วิทยากรด้านสุขภาพ วิทยากรด้านนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข ทั้งในระดับตำบลและในระดับอำเภอ การเรียนรู้ส่วนใหญ่จะเป็นในเรื่องของการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ทั้งเรื่องของการอาหารการกิน การดูแลสุขภาพ การออกกำลังกาย การทำอารมณ์ให้แจ่มใส ซึ่งผู้สูงอายุมีความสนใจเป็นอย่างมากในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพ

๓.๒ วิทยากรด้านกฎหมาย วิทยากรด้านนี้จะมีทั้งตำรวจ อัยการ นักกฎหมายอาสา ซึ่งจะเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้นในชีวิตประจำวัน กฎหมายทั่วไปที่ประชาชนควรรู้ ซึ่งผู้สูงอายุก็ได้ให้ความสนใจในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายด้วย เพื่อที่จะใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องมรดก เป็นต้น

๓.๓ วิทยากรด้านศาสนา วิทยากรด้านนี้ส่วนใหญ่จะมีทั้งพระสงฆ์ และผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อน เช่น จะมาให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา พุทธประวัติ การดำรงตนในสังคม การทำบุญทั่วไป รวมถึงการปฏิบัติธรรม ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุบางแห่งได้มีการทำบันทึกความร่วมมือกับทางวัดในการที่จะเป็นภาคีเครือข่ายในการนำผู้สูงอายุไปเข้าวัดปฏิบัติธรรม เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ได้มีการตกลงร่วมกันกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ซึ่งวิทยากรที่เป็นพระสงฆ์นั้น จะเข้ามาทำหน้าที่ในการให้ความรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติ หลักธรรมทางพุทธศาสนา เป็นผู้นำในการปฏิบัติธรรม วิปัสสนากรรมฐาน และผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อนก็ได้เข้ามาทำหน้าที่ในการให้ความรู้ด้านศาสนาด้วย เพราะโรงเรียนผู้สูงอายุบางแห่งนั้นมีจำนวนพระสงฆ์ที่ไม่เพียงพอและพบว่าบางแห่งไม่ได้ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนมากเท่าที่ควร

๓.๔ วิทยากรด้านวัฒนธรรม วิทยากรด้านนี้ส่วนใหญ่จะเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งจะมาให้ความรู้เกี่ยวกับประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละแห่งจะมีปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนเป็นผู้ให้ความรู้หลัก และบางโรงเรียนได้อาศัยปราชญ์ชาวบ้านจากภายนอกชุมชนมาเป็นวิทยากรด้วย และโดยเฉพาะในเรื่องของการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีสำคัญของท้องถิ่นก็จะมีประสานงานกับโรงเรียนในพื้นที่ในการนำนักเรียนเข้ามาเรียนรู้กับผู้สูงอายุด้วย ซึ่งในบางโรงเรียนได้มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบของ “อู๋ยสอนหลาน” คือให้วิทยากรที่ได้รับเชิญมาเป็นวิทยากรให้ความรู้หลัก และนักเรียนผู้สูงอายุก็จะร่วมเรียนรู้และร่วมถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีให้กับเด็กนักเรียนด้วย เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานประเพณีวิถีวัฒนธรรมของชุมชนควบคู่กันไปกับผู้สูงอายุและเยาวชนด้วย

๓.๕ วิทยากรด้านอาชีพ วิทยากรด้านนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ในการประกอบอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ไม้กวาด เครื่องจักสาน เสื้อผ้าพื้นเมือง เครื่องเงิน เป็นต้น ซึ่งวิทยากรด้านนี้ จะให้ความรู้และมีการลงมือปฏิบัติด้วย โดยพบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง ได้กำหนดให้ผู้สูงอายุจะต้องทำไม้กวาดทางมะพร้าวให้ได้หลังจากการจบหลักสูตรในแต่ละปี คือต้องมีไม้กวาดทางมะพร้าวมาส่งให้กับโรงเรียนเพื่อเป็นผลงานประกอบการขออนุมัติจบหลักสูตร^{๗๓} ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วิทยากรด้านอาชีพจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุทางหนึ่งด้วย

^{๗๓} สัมภาษณ์ นางสุนันท์ ท่วงไธสง, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

๔.๓.๓.๗ การติดตามประเมินผลและการวิเคราะห์ผลการดำเนินการ

การติดตามประเมินผลการดำเนินการโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นหนึ่งในกระบวนการในการบริหารจัดการโรงเรียน ซึ่งการติดตามประเมินผลจะดำเนินการทั้งในด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และการดำเนินงาน ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑) การติดตามประเมินผลด้านหลักสูตร จากการวิจัยพบว่า การติดตามประเมินผลด้านหลักสูตรจะเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการร่างหลักสูตรและผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจาก การแต่งตั้งโดยคณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งจะมีการประเมินว่าหลักสูตรที่ใช้ในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนนั้นสามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้สูงอายุหรือไม่ รวมถึงโครงสร้างการจัดการหลักสูตรในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ และเป้าประสงค์ของการเรียนรู้หรือไม่อย่างไร หากพบว่าหลักสูตรมีความไม่เหมาะสมหรือไม่ สอดคล้องก็จะนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการเพื่อดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร แต่หากหลักสูตรนั้นมีความเหมาะสมอยู่แล้วก็จะใช้หลักสูตรนั้นในปีการศึกษาต่อไป เพียงแต่อาจมีการเพิ่มเติมเนื้อหาการเรียนรู้บางหน่วยเข้าไปในหลักสูตรเท่านั้น ซึ่งกระบวนการติดตามประเมินผลด้านหลักสูตรจะกระทำทั้งในระหว่างการดำเนินการจัดการเรียนการสอน และหลังจากดำเนินการจัดการเรียนการสอนแล้วเสร็จ

๒) การติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอน การติดตามประเมินผลในด้านนี้จะเป็นการติดตามในส่วนของกิจกรรมการเรียนการสอน สื่ออุปกรณ์ ห้องเรียน สถานที่ศึกษาดูงาน ทั้งในเรื่องของความเหมาะสมด้านระยะเวลา สถานที่ ความสะดวกสบาย และการสนองความต้องการในการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนนั้นจะถูกบรรจุไว้ในโครงสร้างของหลักสูตรและโครงสร้างการเรียนการสอน ซึ่งมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา แต่ในบางโรงเรียนนั้นได้กำหนดระยะเวลาในการประเมินอยู่ที่ทุกช่วง ๓ เดือน ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงสภาพปัญหาอุปสรรคและพัฒนาการของผู้สูงอายุว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่

๓) การติดตามประเมินผลด้านการบริหารจัดการ ในที่นี้เป็นการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ทั้งในเรื่องของงบประมาณ การดำเนินการ การติดต่อประสานงาน ซึ่งการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุโดยรวมนั้นจะเป็นบทบาททั้งของผู้บริหารโรงเรียนและคณะกรรมการโรงเรียน ทำหน้าที่ในการพิจารณากระบวนการทำงานตลอดการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการด้านต่างๆ ทั้งการเงินการบัญชี งบประมาณ บุคลากร วิทยากร เป็นต้น เมื่อพบปัญหาอุปสรรคก็จะนำเข้าสู่คณะกรรมการบริหารโรงเรียนในการที่จะหาแนวทางแก้ไขต่อไป

๔) การติดตามประเมินผลด้านการดำเนินงาน การติดตามประเมินผลในด้านนี้จะเป็นการติดตามประเมินผลการดำเนินงานโดยทั่วไป ทั้งการจัดการหลักสูตร การเรียนการสอน การจัดกิจกรรม อาคารสถานที่ วิทยากร แหล่งศึกษาดูงาน ว่ามีความสอดคล้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคใดในการดำเนินการหรือไม่ มีปัจจัยใดที่เป็นปัจจัยเสริมเพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ เมื่อได้ข้อมูลต่างๆ ก็จะนำเข้าสู่การพิจารณาโดยคณะกรรมการบริหารโรงเรียนเป็นเบื้องต้น ก่อนที่จะสรุปประเด็นสำคัญเพื่อนำเสนอผู้บริหารในระดับนโยบายต่อไป ทั้งนี้การติดตามประเมินผลในด้านนี้จะอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เรียน หรือนักเรียนผู้สูงอายุได้สะท้อนถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินงานทุกด้านของโรงเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่

เป็นความจริงและเป็นการสะท้อนจากผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งในบางกิจกรรมโดยเฉพาะกิจกรรมส่งท้ายหรือกิจกรรมในช่วงโม่งสุดท้าย จะมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานในภาพรวมด้วย เช่นกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้สะท้อนปัญหาการเรียนการสอนและการดำเนินการโดยให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นได้โดยอิสระ รวมทั้งเสนอความต้องการในอนาคตที่จะนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรต่อไป เป็นต้น ซึ่งวิธีการนี้จะสามารถช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนได้รับทราบถึงสภาพการดำเนินการที่แท้จริงของโรงเรียนผู้สูงอายุได้

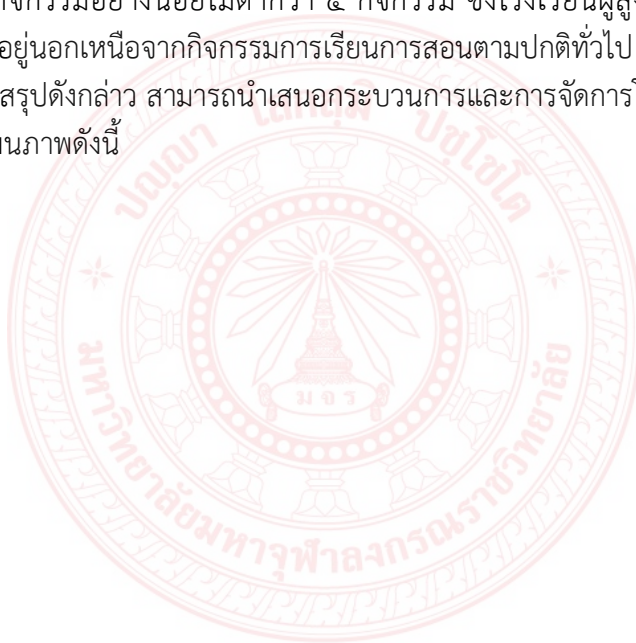
กล่าวโดยสรุปแล้ว กระบวนการและการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ได้มีการบริหารจัดการในเรื่องของการกำหนดนโยบาย การวางแผน การกำหนดโครงสร้างการเรียนการสอน การพัฒนาโรงเรียน การจัดการทั่วไป และการติดตามประเมินผลและวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล การศึกษานอกโรงเรียนตำบล วัด และองค์กรภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการร่วมกันดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นมาโดยมีแนวคิดที่ว่า ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ต้องได้รับการดูแลและเอาใจใส่ เนื่องจากด้วยจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี และผู้สูงอายุในชนบทนั้นมีทั้งผู้สูงอายุติดบ้าน และติดสังคม ซึ่งการที่จะให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันนั้นจำเป็นต้องมีสถานที่มารองรับ ซึ่งนั่นก็คือ โรงเรียนผู้สูงอายุ ในเบื้องต้นได้มีการจัดประชุมผู้สูงอายุในระดับตำบลและระดับหมู่บ้าน ในการที่จะสอบถามถึงความต้องการของผู้สูงอายุและความเป็นไปได้ในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นมา ซึ่งบทบาทสำคัญจะเป็นทั้งในส่วนของ อปท. ชมรมผู้สูงอายุ และภาคีเครือข่ายต่างๆ ร่วมมือกันในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นมา โดยผู้ที่สามารถสมัครเป็นนักเรียนผู้สูงอายุได้นั้นจะต้องมีอายุตั้งแต่ ๖๐ ปีขึ้นไป แต่ในบางพื้นที่ได้กำหนดอายุตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไป ด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นการเตรียมความพร้อมการเป็นผู้สูงอายุในอนาคต

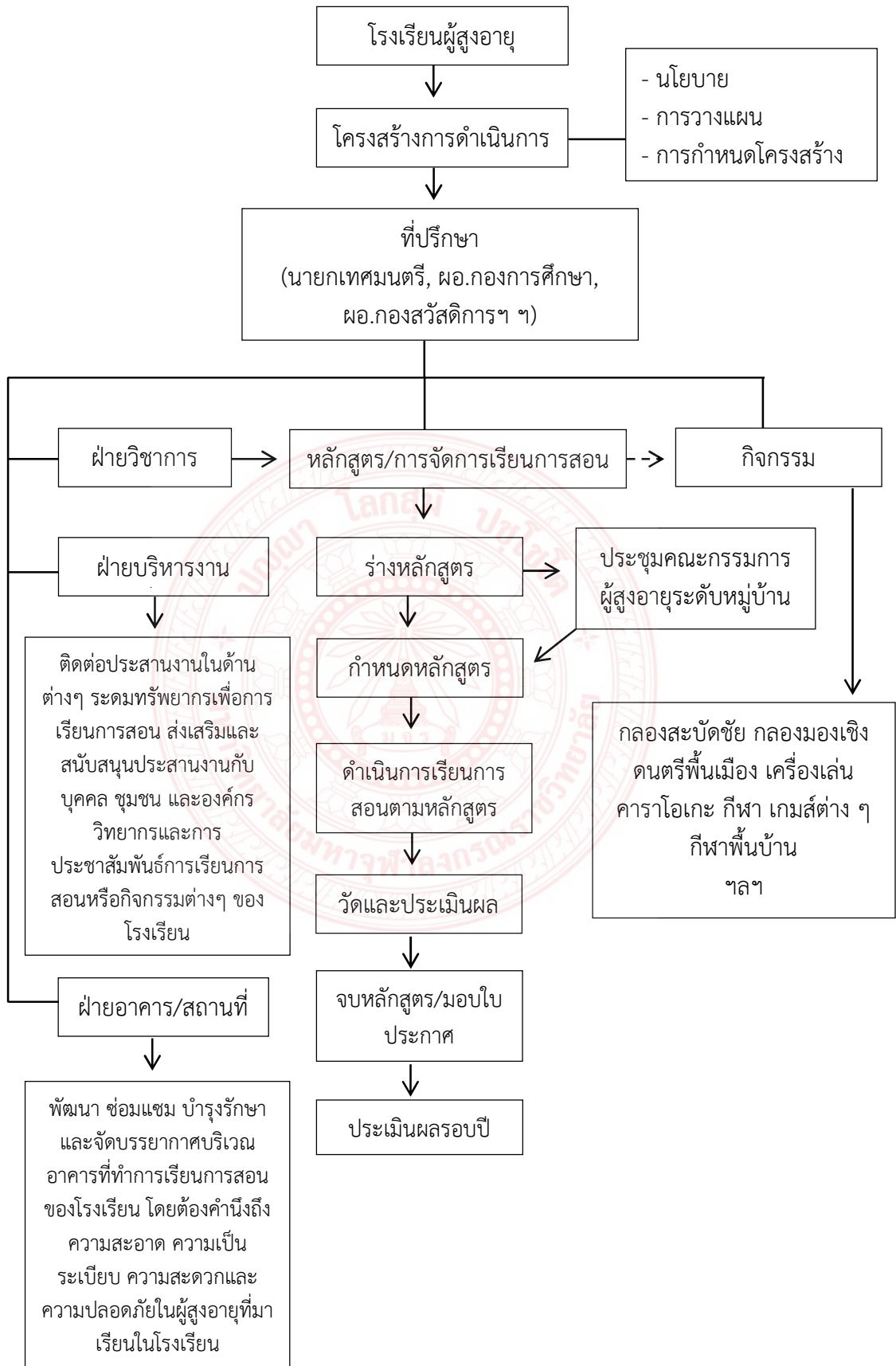
กระบวนการต่อมาคือการรับสมัครโดยอาศัยการประชาสัมพันธ์ของผู้สูงอายุเอง และจากการประกาศเสียงตามสายภายในชุมชนและเทศบาล จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยพบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุบางแห่งได้มีการกำหนดหลักสูตรไว้ก่อนแล้ว แต่บางแห่งนั้นก็เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการกำหนดหลักสูตรร่วมกัน ซึ่งในระยะแรกของการดำเนินการอาจพบปัญหาอุปสรรคอยู่บ้าง และได้นำไปเป็นข้อปรับปรุงแก้ไขในปีการศึกษาต่อไป โดยพบว่าโรงเรียนผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในจังหวัดลำปางได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนหรือการเปิดเรียนมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑ รุ่น บางโรงเรียนมีนักเรียนมาแล้วถึง ๕ รุ่น ซึ่งศักยภาพในการบริหารจัดการของโรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่งนั้นไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของ อปท. ผู้สูงอายุ และภาคีเครือข่าย จากการวิจัยพบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุบางแห่งมีศักยภาพในการจัดการตนเองได้ โดยที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาพี่เลี้ยงมาก (อปท. รพ.สต. ภาคีเครือข่าย) เท่าใดนัก ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ดีที่โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถบริหารจัดการตนเองได้ภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุทุกคน

ในส่วนของกระบวนการด้านหลักสูตรพบว่า การร่างหรือการจัดทำหลักสูตรจะจัดทำขึ้นในรูปแบบของคณะกรรมการร่างหลักสูตร โดยมีผู้สูงอายุที่เป็นตัวแทนจากชมรมผู้สูงอายุในระดับหมู่บ้าน ซึ่งโดยมากแล้วจะให้ประธานชมรมเป็นตัวแทน เพื่อเข้ามาเป็นคณะกรรมการจัดทำหลักสูตร โดยให้สมาชิกชมรมผู้สูงอายุแต่ละหมู่บ้านได้ให้ข้อเสนอเกี่ยวกับความต้องการ และความสนใจในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่ตนเองสนใจ แล้วส่งผ่านตัวแทนผู้สูงอายุนำเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการ เพื่อร่างหลักสูตร

ขึ้นมา ในตัวของหลักสูตรจะระบุกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม หลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุ แต่ละแห่งจะแตกต่างกันไป ตามแต่พื้นที่ เพราะความต้องการของผู้สูงอายุในการเรียนรู้ไม่เหมือนกัน แต่โดยส่วนใหญ่แล้วพบว่า จะมีความสนใจในเรื่องของการดูแลสุขภาพ อาหารการกิน ศิลปวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา และการทัศนศึกษาทั้งนอกและในสถานที่ โดยกิจกรรมที่ปรากฏในหลักสูตรจะเป็นกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมนำความรู้ คือ มุ่งเน้นที่การดำเนินการในส่วนของกิจกรรมมากกว่าที่จะนั่งเรียนภายในชั้นเรียน ซึ่งผู้สูงอายุจะสนใจในกิจกรรมที่ตนเองมีความสนใจ และเข้าร่วมกิจกรรมนั้นก่อนในช่วงแรก จากนั้นผู้สูงอายุจะต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนกิจกรรมไปจนครบทุกกิจกรรมตามที่ปรากฏในหลักสูตร ซึ่งความถี่ของกิจกรรมนั้นขึ้นอยู่กับโรงเรียนแต่ละแห่งด้วยเช่นกัน เพราะบางกิจกรรมจำเป็นต้องมีการอิงงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานในระดับจังหวัด และในปีการศึกษานั้น ๆ จะต้องมีกิจกรรมอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๕ กิจกรรม ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุจะเรียกว่า กิจกรรมการเรียนรู้ออกนอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามปกติทั่วไป

จากการสรุปดังกล่าว สามารถนำเสนอกระบวนการและการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ได้ตามแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๓ กระบวนการและการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

๔.๔ รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัดและชุมชนโดยการ จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นกระบวนการหนึ่งในการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างวัด ชุมชน และ ผู้สูงอายุ ซึ่งกระบวนการของผู้สูงอายุนั้นจะพัฒนามาจากชมรมผู้สูงอายุในระดับหมู่บ้านที่มีการจัดตั้ง ขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมของผู้สูงอายุโดยบทบาทสำคัญของวัดและชุมชนนั้นจะเป็นในส่วนของ การให้การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้สูงอายุ ซึ่งมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายเป็น ผู้ดำเนินการร่วมกัน

รูปแบบการบริหารจัดการที่ถือได้ว่ามีประสิทธิภาพและสามารถสร้างคุณประโยชน์ให้กับ ผู้สูงอายุได้เป็นอย่างมากนั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ กระบวนการมีส่วนร่วมจำเป็นที่จะต้องสร้างให้เกิดขึ้นโดยอาศัยกำลังสำคัญของชุมชน ซึ่งในความเป็น จริงแล้วผู้สูงอายุในชนบทยังไม่มีความกล้าที่จะแสดงออก ไม่กล้าที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของ ชมรมผู้สูงอายุและชมรมอื่นๆ ที่ทางเทศบาลจัดตั้งขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“จากการทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุในพื้นที่พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังไม่มีความกล้า แสดงออก ไม่กล้าเข้ามามีส่วนร่วม คิดว่านั่นไม่ได้เกิดประโยชน์อันใด เป็นเรื่องของผู้ที่มิฐานะ แต่ที่จริง แล้วไม่ใช่ ผู้สูงอายุทุกคนสามารถเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันได้”^{๗๔}

จากคำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงไม่กล้าที่จะแสดงออกด้วยการเข้า ร่วมกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุมากนัก โดยส่วนใหญ่คิดว่ากิจกรรมต่างๆ เป็นเรื่องของผู้ที่มิฐานะหรือ เป็นผู้สูงอายุสมัยใหม่ที่ไม่มีการผูกพัน ไม่ต้องทำมาหากินเพราะมีลูกหลานคอยเลี้ยงดู และยังคิดว่า เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมแล้วก็อาจจะไม่มีประโยชน์อันใดในการทำมาหากิน บางคนยังมีความคิดว่าการ ไปเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุนั้นเป็นการเสียเวลาทำมาหากินด้วย ซึ่งทัศนคตินี้เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ บางคนเท่านั้น แต่ก็เป็นทัศนคติหนึ่งที่อาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการของกิจกรรมผู้สูงอายุได้ ซึ่งจากการศึกษาวิจัยสามารถนำเสนอรูปแบบการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ได้ดังนี้

๑) รูปแบบการสังคมสงเคราะห์

การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเชิงสังคมสงเคราะห์ ทั้งนี้ การ จัดการต่างๆ ที่จัดให้กับผู้สูงอายุนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุเอง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งวัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กศน.ตำบล ชมรม องค์กร ชุมชน ต่างก็ถือว่าเป็นภารกิจหนึ่งในการที่จะสร้างความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุผ่าน กระบวนการของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของวัดและชุมชนก็ถือได้ ว่าเป็นบทบาทสำคัญที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงการบูรณาการร่วมกันในการช่วยเหลือผู้สูงอายุของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัดและชุมชน

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายภาณุกล ฉัตรแก้ว, หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

๑.๑ การให้ความรู้

โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นอีกการจัดการหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก ซึ่งนั่นถือได้ว่าเป็นการจัดการที่รัฐเข้ามามีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการ โดยวัดและชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินการร่วมกัน และมีภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาหนุนเสริมเพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น การดำเนินการของโรงเรียนผู้สูงอายุแนวคิดสำคัญคือ การสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กร หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจในการใช้ชีวิตประจำวัน การดูแลสุขภาพ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้สูงอายุให้มีศักยภาพ การสร้างอาชีพโดยการรวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุ นั้นแสดงให้เห็นว่า การจัดการผู้สูงอายุนั้นจะเป็นบทบาทสำคัญของวัดและชุมชนโดยอาศัยการมีส่วนร่วม โดยเป้าหมายสำคัญคือการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุ บทบาทหลักของวัดจะเป็นในส่วนของ การให้สถานที่ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ พระสงฆ์จะเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนา พิธีกรรม ศาสนพิธีต่าง ๆ และชุมชนจะมีบทบาทสำคัญในส่วนของ การเป็นผู้ให้การสนับสนุนในกิจกรรมนันทนาการ การพัฒนาอาชีพ โดยมีผู้สูงอายุเป็นแกนหลักสำคัญที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิก นอกจากนี้ โรงเรียนผู้สูงอายุบางพื้นที่ยังมีการรับสมัครสมาชิกที่มีอายุไม่ถึง ๖๐ ปี คือตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไป เพื่อเป็นการเตรียมตัวที่จะเป็นผู้สูงอายุในอนาคต แต่อย่างไรก็ตาม สมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า ๖๐ ปี และมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง สามารถประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกิจกรรมสำคัญของแต่ละวันจะมีลักษณะคล้ายกับโรงเรียนทั่วไป อาทิ การเข้าแถวเคารพธงชาติ การสวดมนต์ไหว้พระ การทำกิจกรรมก่อนเข้าเรียน การเข้าชั้นเรียน การรับประทานอาหารร่วมกัน ซึ่งในส่วนนี้ ผู้สูงอายุทุกคนจะนำห่อข้าวมารับประทานร่วมกันด้วย และในบางโรงเรียนก็มีการทำอาหารโดยอาศัยงบประมาณโรงเรียนในการทำอาหารเพิ่มเติม ขึ้นอยู่กับว่าโรงเรียนใดได้รับการอุดหนุนงบประมาณมากน้อยเพียงใด แต่โดยส่วนใหญ่แล้วพบว่า จะห่อข้าวมากินร่วมกันทั้งครูและนักเรียน เป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันได้

เมื่อรับประทานอาหารกลางวันร่วมกันเสร็จแล้วก็จะเข้าสู่ภาคของกิจกรรมนันทนาการ ในส่วนนี้จะเป็นกิจกรรมผ่อนคลายเพื่อให้ผู้สูงอายุได้พักผ่อน ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจะถูกเสนอไว้ตั้งแต่ก่อนที่จะมีการเปิดโรงเรียน โดยผู้สูงอายุจะเป็นผู้เสนอด้วยตนเอง และผู้บริหารหลักสูตรจะต้องนำเอากิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นบรรจุเข้าไปในหลักสูตรด้วย ส่วนกระบวนการหรือวิธีการบริหารหลักสูตรนั้น จะมีคณะกรรมการนักเรียนคอยกำกับดูแลการบริหารหลักสูตร แต่ก็มีโรงเรียนบางแห่งได้อาศัยเจ้าหน้าที่ของเทศบาลในการเป็นผู้ดูแลและประสานงานของหลักสูตร เช่น การประสานวิทยากร การติดต่อสถานที่ที่จะทำกิจกรรม การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น เป็นต้น ซึ่งบทบาทนี้จะ เป็นเรื่องของการบริหารจัดการเชิงกระบวนการ ที่บางครั้งผู้สูงอายุอาจไม่มีความเข้าใจและไม่สามารถบริหารจัดการได้ดีเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถ เข้ามาดำเนินการแทน ผู้สูงอายุที่เป็นนักเรียนก็จะมีบทบาทหน้าที่เพียงการเข้าเรียนตามตารางเรียนเท่านั้น แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าประสิทธิภาพของการเรียนการสอน หรือการบริหารจัดการจะด้อยประสิทธิภาพลงไป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางท่านเห็นว่า การที่ให้ผู้สูงอายุเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการโรงเรียนเองทั้งหมดอาจทำได้ยากยิ่ง ทั้งนี้เพราะศักยภาพของผู้สูงอายุไม่เท่ากัน บางคนเป็นเพียงชาวบ้านธรรมดาที่เรียนจบเพียงชั้น ป.๔ บางท่านเป็นถึงครูอาจารย์ ข้าราชการบำนาญ ผู้อำนวยการ จึงทำให้การ

บริหารจัดการบางครั้งก็จะต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ของเทศบาลในการกำกับดูแล ก็จะเป็นการง่ายต่อผู้สูงอายุที่มีหน้าที่เพียงการเข้าเรียนให้ครบตามหลักสูตรเท่านั้น

แต่อย่างไรก็ตาม พบว่ามีโรงเรียนผู้สูงอายุบางแห่งได้มีการบริหารจัดการด้วยตนเองเกือบทั้งหมด ตั้งแต่การแต่งตั้งคณะกรรมการนักเรียน คณะกรรมการบริหารโรงเรียน การร่างหลักสูตร การดำเนินการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการอนุมัติจบในแต่ละรุ่น นั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุในบางพื้นที่นั้นมีศักยภาพในการบริหารจัดการได้อย่างดีเยี่ยม สามารถที่จะบริหารจัดการโดยที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาเจ้าหน้าที่จากทางเทศบาล ซึ่งนับได้ว่าเป็นพัฒนาการใหม่ของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง แต่ถึงกระนั้น ก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ดี เพราะโรงเรียนผู้สูงอายุบางแห่งนั้นได้มีการจัดสวัสดิการด้านการท่องเที่ยวให้กับผู้สูงอายุ ด้วยการพาผู้สูงอายุไปเที่ยวสถานที่สำคัญทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด ถือเป็นเปิดโลกทัศน์ใหม่ให้กับผู้สูงอายุอีกทางหนึ่ง ซึ่งในการขอรับงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจำเป็นที่จะต้องผู้มีเจ้าหน้าที่เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่นั่นก็ไม่ใช่ว่าประเด็นปัญหาสำคัญที่จะทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุไม่ประสบความสำเร็จ ดังคำกล่าวที่ว่า

“การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องอาศัยเจ้าหน้าที่เทศบาลทั้งหมด แต่เราต้องสอนให้ผู้สูงอายุได้รู้จักการบริหารจัดการด้วยตนเอง ตั้งแต่การร่างหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การดำเนินการต่างๆ การประสานงาน เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุได้รู้คุณค่าของความเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น”^{๗๕}

จากคำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สูงอายุก็เป็นผู้ที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุได้ เพียงแต่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะให้โอกาสในการแสดงศักยภาพหรือไม่ ซึ่งหากผู้สูงอายุสามารถดำเนินการบริหารจัดการด้วยตัวเองได้ทั้งหมดก็นับได้ว่าเป็นเรื่องที่ดี ทั้งนี้ในส่วนของงบประมาณนั้นบางครั้งก็จำเป็นที่จะต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเข้ามาบริหารจัดการด้วย เพราะงบประมาณต่างๆ ที่ได้รับการอุดหนุนจะต้องถูกนำเข้าสู่ระบบการคลังของเทศบาล ซึ่งผู้สูงอายุอาจไม่มีความรู้หรือไม่ถนัดในเรื่องของการเคลียร์เอกสารต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาได้

การให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุอีกประการหนึ่งก็คือ การสอนให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตในสังคมแห่งเทคโนโลยีข่าวสารที่มีความก้าวหน้าและทันสมัย โดยเฉพาะการใช้สมาร์ตโฟน ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยโรงเรียนผู้สูงอายุได้มีการบรรจุหลักสูตรการใช้สมาร์ตโฟนให้กับผู้สูงอายุ มีการตั้งกลุ่ม Line Facebook ให้กับผู้สูงอายุได้ใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารกันภายในกลุ่มและภายในโรงเรียน ซึ่งประโยชน์ที่เกิดจากการจัดหลักสูตรนี้ให้กับผู้สูงอายุก็เพื่อที่จะทำให้ผู้สูงอายุก้าวทันเทคโนโลยีในปัจจุบัน สามารถตามทันลูกหลานที่ส่วนมากจะมีความคุ้นเคยกับการใช้สมาร์ตโฟนในการเล่นและการเรียน^{๗๖} โดยจะปรากฏในชุดการเรียนรู้ที่ ๓ เทคโนโลยีและการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ ในหัวข้อการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบสมาร์ตโฟน (Smartphone) ซึ่งผู้สูงอายุจำเป็นที่จะต้องก้าวตามให้ทันและสามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยหน่วย

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายภาณุกล ฉัตรแก้ว, หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นางลักขณา เอกรัตน์, หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

การเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศ จะเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มีจุดประสงค์ให้ผู้สูงอายุสามารถใช้โทรศัพท์
 สมาร์ทโฟนได้อย่างคล่องแคล่วและใช้ให้เป็นประโยชน์ในการติดต่อสื่อสารและรับทราบข้อมูลข่าวสาร
 ต่างๆ ซึ่งในโลกปัจจุบันนี้เป็นโลกแห่งเทคโนโลยี โดยที่ผู้สูงอายุจะต้องรู้จักระบบปฏิบัติการของสมาร์
 โฟน และสามารถที่จะใช้ประโยชน์จากสมาร์โฟนได้

๑.๒ การสร้างอาชีพ

แนวคิดสำคัญของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ผ่านการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วน
 ท้องถิ่นคือ ผู้สูงอายุต้องมีรายได้ สร้างอาชีพให้ผู้สูงอายุ^{๑๗)} ซึ่งการจัดการรูปแบบนี้เป็นการสร้างรายได้
 สร้างอาชีพให้กับผู้สูงอายุ โดยอาศัยศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่แล้วเป็นตัวช่วย

รูปแบบการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการสร้าง
 รายได้ให้กับผู้สูงอายุ โดยวัดและชุมชนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ โดยกิจกรรมที่ทำ
 ส่วนใหญ่จะเป็นในเรื่องของการขายขยะ หรือกองทุนขยะบุญ โดยการให้ผู้สูงอายุนำขยะมาขายให้กับ
 กองทุน ซึ่งผู้สูงอายุนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นนักเรียนของโรงเรียนผู้สูงอายุก็ได้ แต่เป็นผู้สูงอายุ
 โดยทั่วไปก็สามารถนำขยะมาขายได้ รายได้จากการขายขยะจะกลับไปในรูปแบบของการทำบุญร่วมกันของ
 ผู้สูงอายุในแต่ละกิจกรรมที่ถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรของโรงเรียน ซึ่งผู้สูงอายุจะได้รับการมอบในรูป
 ของบุญแทนรูปของเงินทองทรัพย์สิน นั้นแสดงให้เห็นว่า การสร้างบุญของผู้สูงอายุไม่จำเป็นต้องต้อง
 เป็นในรูปของตัวเงินก็ได้ แต่การสร้างบุญให้กับผู้สูงอายุก็เป็นการจัดการรูปแบบหนึ่งด้วยการสร้างบุญ
 ต่อบุญ เงินรายได้บางส่วนได้นำไปใช้ในเรื่องของการเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยและต้องเข้ารับการ
 รักษาในโรงพยาบาล ก็จะมีสินน้ำใจจำนวนหนึ่งไปมอบให้ ซึ่งผู้สูงอายุที่วางเว้นจากภารกิจก็จะไป
 ร่วมกันมอบที่โรงพยาบาลด้วย ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุบางแห่งได้มีการบูรณาการระหว่างกองทุนขยะบุญ
 กับกองทุนเพื่อนเยี่ยมเพื่อนเข้าด้วยกัน โดยการมอบให้กับผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุ
 เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยก็จะพากันไปเยี่ยมทั้งที่บ้านและโรงพยาบาล มีการมอบสินน้ำใจเล็กน้อยเพื่อเป็น
 ขวัญและกำลังใจให้กับผู้ป่วยด้วย ซึ่งนั่นแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุได้มีการดูแลให้กำลังใจกันและกัน ไม่
 ทอดทิ้งกัน ซึ่งสมาชิกทุกคนจะได้รับในรูปแบบนี้มีเงินกองกลางเพื่อนำไปเยี่ยมผู้ป่วยและช่วยงานศพ
 ด้วย ถึงแม้ว่าจำนวนเงินจะไม่ได้มากมายเท่าใดนักแต่ก็ถือได้ว่าเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจที่ดีใน
 การดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ผู้สูงอายุบางคนเป็นผู้สูงอายุติดบ้านและมักจะมีปัญหาในเรื่องของ
 ภาวะซึมเศร้า จึงจำเป็นต้องอาศัยเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกันในการเข้าไปเยี่ยมเยียนให้กำลังใจ ถึงแม้ว่าจะ
 ไม่ได้เป็นสมาชิกของโรงเรียนผู้สูงอายุก็ตาม ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้
 ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ได้สมัครเข้าเป็นนักเรียนของโรงเรียนผู้สูงอายุด้วย เพื่อเป็นการทำให้ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ได้มี
 การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนฝูงในวัยเดียวกัน ลดภาวะความว่าเหวซึมเศร่าลงได้เป็นอย่างมากช่วยให้
 ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ร่าเริงแจ่มใส สามารถดำรงชีวิตในชุมชนได้อย่างมีความสุข

๑) การทำไม้กวาดทางมะพร้าว การสร้างอาชีพที่เป็นการสังคมสงเคราะห์สำหรับผู้สูงอายุ
 อีกประเภทหนึ่งก็คือ การทำไม้กวาดทางมะพร้าว ซึ่งการทำไม้กวาดเป็นกิจกรรมหนึ่งในโรงเรียน
 ผู้สูงอายุด้วย โดยที่การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรการสร้างอาชีพจะมีการบรรจุการทำไม้กวาดไว้

^{๑๗)} สัมภาษณ์ นายภาณุกล ฉัตรแก้ว, หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐
 กันยายน ๒๕๖๑.

ด้วย^{๗๘} เพื่อให้ผู้สูงอายุมีทักษะทางการทำไม้กวาดและสามารถพัฒนาเป็นอาชีพที่สร้างรายได้เสริมได้ ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุได้ร่วมมือกับผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการทำไม้กวาดเพื่อเชิญมาเป็นวิทยากรให้กับนักเรียน ซึ่งวิทยากรส่วนใหญ่จะเป็นคนในชุมชนที่สามารถทำไม้กวาดขายและสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โดยโรงเรียนผู้สูงอายุจะติดต่อบุคคลเหล่านี้มาเป็นวิทยากรให้ความรู้และสอนทำ เป็นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการที่มุ่งให้ผู้สูงอายุได้ทำเป็นอาชีพและสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ซึ่งนักเรียนผู้สูงอายุเมื่อเรียนจบหลักสูตรไปแล้วก็จะสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพ หรือทำเป็นรายได้เสริมให้กับตนเองได้

๒) การทำพวงหรีดและดอกไม้จันทน์ เป็นการสร้างอาชีพให้กับผู้สูงอายุในชุมชน โดยมีการรวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุทั้งที่เป็นนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุและผู้สูงอายุทั่วไปในชุมชน โดยจะอาศัยศาลาวัดเป็นที่ทำการของกลุ่ม ซึ่งมีกลุ่มหรือชมรมผู้สูงอายุประเภทนี้อยู่ทั่วไปในจังหวัดลำปาง บางกลุ่มหรือชมรมจะมีความเกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุโดยการส่งวิทยากรเข้ามาให้ความรู้และสอนวิธีการประดิษฐ์พวงหรีดและดอกไม้จันทน์ให้กับนักเรียนผู้สูงอายุด้วยและรายได้ส่วนใหญ่ จะถูกแบ่งเป็นสามส่วนคือ^{๗๙} ๑) เข้ากองทุนของชมรม ๒) ค่าเบี่ยงรายวันสมาชิก และ ๓) จัดเป็นสวัสดิการให้สมาชิก ซึ่งความน่าสนใจของสวัสดิการประเภทนี้คือ การจัดเป็นสวัสดิการให้สมาชิก ซึ่งจะมีการนำเงินรายได้บางส่วนไปมอบเป็นสินน้ำใจเล็กๆ น้อยๆ ในยามที่สมาชิกเจ็บไข้ได้ป่วยต้องเข้าโรงพยาบาล อาจเป็นการซื้อของขวัญไปเยี่ยม หรือการให้เงินชดเชยรายวันในกรณีที่ต้องพักรักษาตัวในโรงพยาบาล และเมื่อสมาชิกเสียชีวิตก็จะมีเงินร่วมทำบุญจำนวนหนึ่งมอบให้กับทางญาติด้วย นี่เป็นการแสดงให้เห็นว่า สวัสดิการในรูปแบบสังคมสงเคราะห์ประเภทนี้เป็นสวัสดิการที่มีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก ทั้งการสร้างรายได้ การมอบสินน้ำใจยามเจ็บป่วย และการร่วมทำบุญในยามเสียชีวิต

๑.๓ การสร้างคุณภาพชีวิต

การจัดการรูปแบบสังคมสงเคราะห์เป็นอีกประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ วัด และชุมชน จะเป็นพลังขับเคลื่อนที่ช่วยให้การดำเนินการสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดังกล่าวประสบความสำเร็จได้ ซึ่งการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นจะมุ่งเน้นที่การสร้างคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาสและผู้ป่วยเป็นสำคัญ

๑) โครงการอาสาป็นสุข เป็นโครงการหนึ่งของการจัดการแบบสังคมสงเคราะห์ของเทศบาลตำบลเกาะคา ซึ่งชมรมอาสาป็นสุขตำบลเกาะคา เกิดจากการรวมตัวกันของจิตอาสาของประชาชนตำบลเกาะคา มีบทบาทในการร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคล สังคม และชุมชน ด้วยความเต็มใจ และพร้อมให้บริการ ในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (เบื้องต้น) ในการดูแลผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ป่วยเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง สร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคคลกลุ่ม

^{๗๘} สัมภาษณ์ นายสมประสงค์ สุวรรณพงษ์, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๒.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายพิเชษฐ์ ยุทธแสน, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๗ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง, วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๖๑.

ดังกล่าว^{๘๐} การดำเนินงานของชมรมอาสาป็นสุขจะร่วมกันออกเยี่ยมผู้สูงอายุ ผู้ป่วย ผู้พิการ ฯลฯ ในทุกวันเสาร์ที่สองและที่สี่ของเดือน โดยจะหมุนเวียนเปลี่ยนกันไปทุกชุมชนจนครบทั้ง ๑๑ ชุมชน ซึ่งในแต่ละวันนั้นจะมีออกเยี่ยมจำนวนที่รายนั้นก็จะขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ทำในแต่ละพื้นที่ว่ามีมากน้อยแค่ไหน ซึ่งกิจกรรมที่ทำร่วมกันนั้นได้แก่ การทำความสะอาดบริเวณบ้านที่พักอาศัย การดูแลสุขภาพเบื้องต้น เช่น วัดความดัน วัดไข้ ตรวจชีพจร เป็นต้น การช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้พิการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น เปลี่ยนผ้าอ้อม เปลี่ยนผ้าปูที่นอน เปลี่ยนเสื้อผ้า เป็นต้น การมอบสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภค ของใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ยารักษาโรค ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะได้รับการบริจาคจากพระสงฆ์ จากวัด และผู้ใจบุญทั่วไปได้ร่วมกันบริจาค หรือในบางครั้งก็จะมีกรมอบเงินเพื่อเป็นทุนทรัพย์ในการเลี้ยงชีพสำหรับผู้สูงอายุ ผู้ป่วย ผู้พิการที่ด้อยโอกาสและไม่มีญาติพี่น้อง ซึ่งโครงการอาสาป็นสุขนี้ถือได้ว่าเป็นโครงการที่เป็นการสงเคราะห์อย่างแท้จริงที่เป็นการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ที่ด้อยโอกาสทางสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วยทั่วไปด้วย ซึ่งโครงการนี้ยังเป็นการสร้างจิตอาสา การมีส่วนร่วม การเสียสละ ซึ่งผู้ที่เข้าร่วมโครงการจะไม่ได้รับสิ่งตอบแทนใดๆทั้งสิ้น ผู้ที่เข้าร่วมโครงการทุกคนจะเข้าร่วมด้วยหัวใจแห่งการเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังทรัพย์ และเวลา^{๘๑}

๒) กิจกรรมเพื่อนเยี่ยมเพื่อน เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เป็นการสังคมนาสงเคราะห์ด้วยเช่นกัน ฐานความคิดของการจัดกิจกรรมนี้มาจากการที่ผู้สูงอายุในชุมชนที่มีจำนวนมากและส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้สูงอายุติดบ้าน กล่าวคือเป็นผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยออกไปพบปะผู้คน ไม่เข้าสังคม เป็นผู้สูงอายุที่มัวแต่เลี้ยงลูกหลานอยู่บ้าน ซึ่งผู้สูงอายุประเภทนี้มีจำนวนมากและบางส่วนก็เป็นผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาสด้วย จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุประเภทหลังนี้ไม่กล้าที่จะเข้าสังคม ด้วยความเกรงว่าจะไม่มีผู้ที่ยากจะพูดคุยด้วย จึงกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุเหล่านี้เกิดความเหงาเศร้าซึมและอาจกลายเป็นผู้ป่วยซึมเศร้าในที่สุด^{๘๒} จากปัญหาดังกล่าวนี้จึงเกิดกิจกรรมเพื่อนเยี่ยมเพื่อนขึ้น โดยมุ่งเน้นไปที่การออกเยี่ยมผู้สูงอายุในชุมชนของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งจากการวิจัยพบว่าในจังหวัดลำปางมีชมรมผู้สูงอายุหลายแห่งได้ทำกิจกรรมในลักษณะนี้ ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมโดยส่วนใหญ่แล้วจะมีความคล้ายคลึงกัน โดยจะขอวิเคราะห์สรุปในภาพรวมของการจัดกิจกรรมเพื่อนเยี่ยมเพื่อน (บางพื้นที่ใช้คำว่า เพื่อนช่วยเพื่อน ผู้สูงวัยไม่ทิ้งกัน) ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวจะจัดขึ้นในลักษณะของการรวมตัวกันของผู้สูงอายุในชุมชนได้ออกไปเยี่ยมผู้สูงอายุด้วยกัน โดยมีการนัดหมายกันในวันเสาร์ของเดือน บางแห่งก็นัดกันวันอาทิตย์ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้สูงอายุในแต่ละชุมชนด้วย ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมนั้นจะเป็นการที่ผู้สูงอายุนำสิ่งของเครื่องอุปโภคบริโภค เงินบางส่วน ไปมอบให้กับผู้สูงอายุในชุมชนทั่วทั้งตำบล ซึ่งสิ่งของต่างๆ จะได้รับการบริจาคจากวัดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในบางชุมชนก็จะมีพระสงฆ์ไปร่วมกิจกรรมด้วย ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์นั้นก็จะเป็นผู้ให้ศีลให้พร ให้หลักธรรมะเล็กน้อยๆ ผู้สูงอายุก็จะไปพูดคุยกัน ไถ่ถามสารทุกข์สุกดิบ พูดคุยเรื่องสุขภาพ โรคภัยไข้เจ็บ รวมถึงการให้กำลังใจในการดำรงชีวิตด้วย ซึ่งผลจากการทำกิจกรรมดังกล่าวก็สามารถที่จะสร้างความสุขให้กับ

^{๘๐} สัมภาษณ์ นางสาวเพ็ญกมล รัตนคำฟู, นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๘๑} สัมภาษณ์ นายภาณุกล ฉัตรแก้ว, หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๘๒} สัมภาษณ์ นายไพฑูรย์ โพธิ์ทอง, นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

ผู้สูงอายุในชุมชนได้ และไม่เพียงเท่านั้น ยังช่วยให้ผู้สูงอายุหลายคนได้กลายเป็นผู้สูงอายุติดสังคม ทำกิจกรรมร่วมกับสังคมมากยิ่งขึ้น ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพกาย สุขภาพใจที่ดี ส่งผลให้การดำรงชีวิตมีความสุขมากยิ่งขึ้น และผู้สูงอายุก็จะกลายเป็นผู้สูงวัยอย่างมีคุณค่าต่อชุมชน

๒) รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุ

การจัดการที่สำคัญของโรงเรียนผู้สูงอายุคือ การดูแลด้านสุขภาพ ซึ่งรูปแบบการจัดการส่วนใหญ่จะเป็นในเรื่องของการจัดการที่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุผ่านชมรมผู้สูงอายุทั้งในระดับหมู่บ้านและในระดับตำบล โดยชมรมผู้สูงอายุจะมีบทบาทสำคัญในการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเพื่อมาทำกิจกรรมร่วมกัน หนึ่งในนั้นคือการออกกำลังกาย การจัดการดังกล่าวนี้จะเน้นการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุด้วยตนเอง โดยที่จะมีผู้สูงอายุในระดับแกนนำเป็นผู้ที่คอยขับเคลื่อนการบริหารจัดการ การนำผู้สูงอายุสมาชิกออกกำลังกายในช่วงเย็นโดยใช้พื้นที่สาธารณะและพื้นที่บริเวณวัดเป็นสถานที่ออกกำลังกาย ผู้สูงอายุจะได้รับกำลังใจสำคัญจากพระสงฆ์ในการเป็นผู้ที่มีบทบาทในด้านขวัญและกำลังใจ โดยพบว่า พระสงฆ์จะนำสิ่งของต่างๆ มาบริจาคให้กับชมรมผู้สูงอายุเพื่อนำไปแจกจ่ายให้กับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม ในบางครั้งก็จะเป็นการจับสลากรางวัล สร้างความสนุกสนานให้กับผู้สูงอายุด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

“การพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นเงินก็ได้ แต่การสร้างรอยยิ้ม สร้างกำลังใจให้ผู้สูงอายุ ก็ถือได้ว่าเป็นการจัดการอย่างหนึ่งในการดูแลสุขภาพ”^{๘๓}

จากคำกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า การจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุไม่จำเป็นที่จะต้องออกมาในรูปแบบของตัวเงินก็ได้ แต่จะเป็นการสร้างกำลังใจที่ดี สร้างสุขภาพที่ดีให้กับผู้สูงอายุผ่านการออกกำลังกายและกิจกรรมนันทนาการต่างๆ ก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายที่ดี อีกทั้งพระสงฆ์ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างสุขภาพใจให้เกิดขึ้นด้วยการนำธรรมะมาสั่งสอนให้กับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะหลักธรรมที่เกี่ยวกับการเตรียมตัวเข้าสู่วัชรา การเตรียมตัวก่อนตาย เช่นหลักไตรลักษณ์ เป็นต้น ก็จะเป็นการเสริมสร้างความรู้ในด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้กับผู้สูงอายุด้วย การจัดการสุขภาวะผู้สูงอายุโดยอาศัยวัดและชุมชนเป็นฐานในการดำเนินการนั้นจะสามารถสร้างคุณประโยชน์ให้กับผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก การบูรณาการร่วมระหว่างวัดและชุมชนจะเป็นศักยภาพที่สำคัญที่ทำให้การดำเนินการต่างๆ มีความเข้มแข็ง ซึ่งวัดและพระสงฆ์จะมีบทบาทฐานะเป็นผู้นำทางจิตใจ และชุมชนจะมีบทบาทในการเป็นผู้หนุนเสริม ทั้งนี้เพราะ ผู้สูงอายุเป็นโครงสร้างทางสังคมอย่างหนึ่งที่จะต้องให้ความสำคัญ ด้วยความที่ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปีก็จะยิ่งทำให้ผู้สูงอายุจำเป็นที่จะต้องมีการกิจกรรมต่างๆ ให้ทำร่วมกัน และนอกจากนั้นยังจะต้องมีการพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุด้วย ซึ่งสุขภาวะมีอยู่ ๔ ประการคือ ๑) สุขภาวะทางกาย ๒) สุขภาวะทางจิตใจ ๓) สุขภาวะทางสังคม และ ๔) สุขภาวะทางปัญญา

๑) การพัฒนาสุขภาวะทางกาย การพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขในการใช้ชีวิตบั้นปลาย ซึ่งสุขภาวะที่ดีนั้นจำเป็นที่จะต้องสร้างขึ้นจากการมีสุขภาพกายที่ดีก่อน ซึ่งการมีสุขภาพกายที่ดีนั้นจะประกอบไปด้วยการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ

^{๘๓} สัมภาษณ์ นางคำมูล วันดี, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์, วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑.

ช่วยให้ร่างกายแข็งแรง จิตใจแจ่มใส และป้องกันโรคได้ กินอาหารที่ถูกต้อง คือ กินพอประมาณได้ สดส่วน ครบถ้วน กินผักผลไม้มากๆ ช่วยป้องกันโรคอ้วน เบาหวาน โรคหัวใจ โรคมะเร็ง โรคสมองเสื่อม และการทำอาารมณให้สดชื่นแจ่มใสอยู่เสมอ เพราะการมีสุขภาพกายที่ดีมีชัยไปกว่าครึ่ง^{๘๔} นอกจากนั้น การมีสุขภาพกายที่ดียังเป็นการทำให้ร่างกายแข็งแรง มีความคล่องตัว กระฉับกระเฉง และสามารถทำกิจกรรมเพื่อสังคมต่างๆ ได้อย่างเต็มความสามารถ ซึ่งการสร้างสุขภาพทางกายที่ดีให้กับผู้สูงอายุนั้นโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการส่งเสริมการออกกำลังกายของผู้สูงอายุ โดยชมรมผู้สูงอายุในชุมชนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีการออกกำลังกาย ซึ่งจะมีการทำกิจกรรมร่วมกันบริเวณที่สาธารณะของหมู่บ้าน และส่วนใหญ่ยังพบว่าจะใช้สถานที่บริเวณวัดในการทำกิจกรรมการออกกำลังกายร่วมกัน ซึ่งรูปแบบการออกกำลังกายที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุนั้นก็คือ การฟ้อนรำประกอบเพลง โดยมีการนำเอาท่าทางของศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เช่น การฟ้อนดาบ การฟ้อนเจิง การตีกลองมอชิง ตบตะโพน เป็นต้น มาประดิษฐ์เป็นท่าทางต่างๆ เพื่อใช้ในการออกกำลังกาย^{๘๕} ซึ่งสามารถสร้างทั้งความสนุกสนานและสร้างสุขภาพกายที่ดีให้กับผู้สูงอายุด้วย

๒) การพัฒนาสุขภาพทางจิตใจ หมายถึง การมีสุขภาพจิตที่ดี มีความสบายใจ มีอารมณ์สดชื่น ร่าเริง แจ่มใส นอนหลับดี ไม่มีความเครียดวิตกกังวล ความคิดฟุ้งซ่าน อารมณ์ซึมเศร้าหรือความคิดอยากฆ่าตัวตาย ซึ่งการพัฒนาสุขภาพทางจิตใจส่วนใหญ่แล้วจะใช้กิจกรรมเป็นส่วนช่วยที่สำคัญ ซึ่งการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านจิตใจนั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างวัดและชุมชนในการที่จะช่วยพัฒนาจิตใจให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งพ่อสมประสงค์ สุวรรณพงษ์ ประธานนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา^{๘๖} ได้ให้ข้อมูลไว้ว่าในตำบล เกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่ที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุจัดตั้งอยู่ และโรงเรียนนี้ก็ได้มีการขอความร่วมมือไปยังวัดน้ำผึ้งชาวไร่อ้อย ซึ่งเป็นวัดที่มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเป็นประจำ และเป็นวัดที่มีพระวิทยากรที่มีชื่อเสียงในด้านการปฏิบัติธรรมของจังหวัดลำปางด้วย การจัดสวัสดิการเพื่อพัฒนาสุขภาพของผู้สูงอายุจะเป็นไปในรูปแบบของการจัดกิจกรรม “ชวนคนเฒ่าเข้าวัด” ซึ่งการจัดกิจกรรมรูปแบบนี้จะมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุทั้งที่เป็นนักเรียนผู้สูงอายุ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุทั้งในระดับหมู่บ้านและในระดับตำบล และผู้สูงอายุทั่วไปในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว โดยการจัดกิจกรรมจะมีการแบ่งออกเป็น ๒ ช่วง คือ ช่วงเช้า และช่วงบ่าย โดยในช่วงเช้าจะเป็นการฟังธรรมะจากพระสงฆ์ การทำกิจกรรมพัฒนาวัด การแบ่งกลุ่มเพื่อเตรียมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในฐานการเรียนรู้ ซึ่งผู้สูงอายุจะมีการทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความสนุกสนาน ผู้สูงอายุทุกคนจะต้องห่อข้าวมากินร่วมกันและบางส่วนก็แบ่งไว้ถวายพระสงฆ์สามเณรในวัดด้วย และภาคบ่ายก็จะเป็นการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจ มีการเจริญสติภาวนา นั่งสมาธิ เดินจงกรม พิจารณาปัญหาธรรมที่พระวิปัสสนาจารย์กำหนดให้ และสุดท้ายก็จะเป็นการสรุปความรู้และความรู้สึกที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกันมาตลอดทั้งวัน ซึ่งจากการจัด

^{๘๔} สัมภาษณ์ นางสาวณัฐชญา เมืองตา, ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๘๕} สัมภาษณ์ นายภาณุกล ฉัตรแก้ว, หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๖๑.

^{๘๖} สัมภาษณ์ นายสมประสงค์ สุวรรณพงษ์, นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา, วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๖๑.

กิจกรรมดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การพัฒนาสุขภาวะทางจิตใจของผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมนี้จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีความสุขทางใจเกิดขึ้น ได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับผู้สูงอายุด้วยกัน ได้มีการทำบุญถวายทานภัตตาหารแก่พระสงฆ์สามเณร ได้ทานอาหารร่วมกัน ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมในรูปแบบนี้อีกในครั้งต่อไป

๓) การพัฒนาสุขภาวะทางสังคม เป็นการที่ผู้สูงอายุได้อยู่ร่วมกันด้วยดีกับผู้อื่นทั้งในครอบครัว ชุมชน และวงสังคมต่างๆ โดยมีความรักใคร่ กลมเกลียว เอื้ออาทรและช่วยเหลือกัน รวมทั้งการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น รู้จักแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ซึ่งการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านสังคมนั้นโดยส่วนใหญ่แล้วจะเกิดขึ้นในโรงเรียนผู้สูงอายุและชมรมต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ผู้สูงอายุได้แสดงออกถึงความมีจิตอาสา การช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งกิจกรรมที่มีความโดดเด่นและแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาสุขภาวะทางด้านสังคมที่ชัดเจนคือ กิจกรรมอาสาป็นสุข ของเทศบาลตำบลเกาะคา ที่มีการบูรณาการร่วมกันทั้งผู้สูงอายุ คนวัยทำงาน เยาวชน พระสงฆ์ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการออกเยี่ยมผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วย และผู้ด้อยโอกาส ในเวทีของกิจกรรมอาสาป็นสุขนี้จะส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นผู้ที่มีจิตอาสา รู้จักการเสียสละ รู้จักสังคมน่ายิ่งขึ้น และนอกจากนั้น ผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ยังช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากยิ่งขึ้น

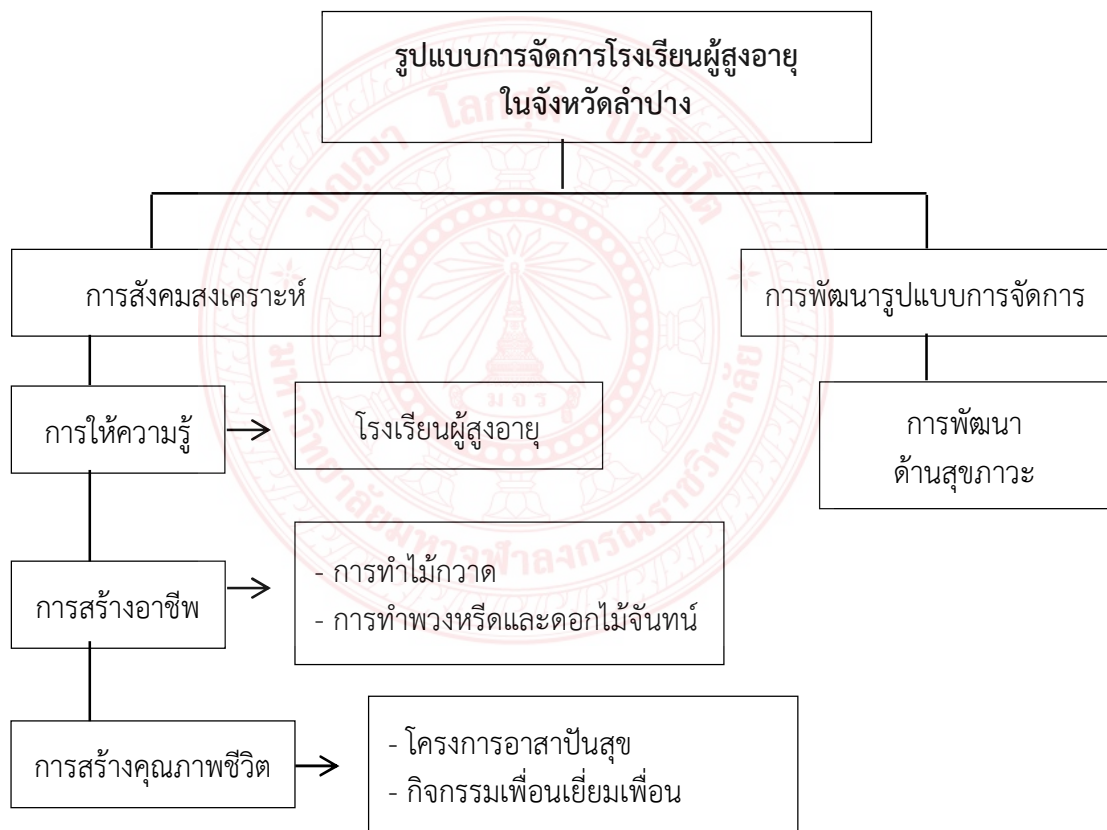
๔) การพัฒนาสุขภาวะทางปัญญา ในที่นี้หมายถึงการมีความสงบสุขหรือสันติสุขภายใน ด้วยการมีสติและปัญญาสมบูรณ์ มีความฉลาดรู้เท่าทันสิ่งต่างๆ เข้าใจสรรพสิ่งตามความเป็นจริง เข้าถึงความดีงามถูกต้อง มีคุณธรรม และไม่เห็นแก่ตัว ซึ่งการพัฒนาสวัสดิการในด้านนี้จะเป็นการใช้หลักธรรมะเข้ามา ซึ่งบทบาทสำคัญจะเป็นในส่วนของวัดที่เป็นผู้ดำเนินการเป็นสำคัญ และชุมชนก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย โดยเฉพาะเมื่อชุมชนมีประเพณีสำคัญก็จะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น ประเพณีสงกรานต์พระธาตุเจดีย์ ประเพณีวันสำคัญท้องถิ่นมีการกำหนดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทำบุญและชวนลูกหลานให้ทำบุญร่วมกันด้วยซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับเยาวชนรุ่นหลังในเรื่องของประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ นอกจากนี้ การพัฒนาสุขภาวะทางปัญญายังมีการมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้มีการพิจารณาถึงตัวตนของตนเอง ช่วยทำให้ผู้สูงอายุได้รู้จักตนเองมากยิ่งขึ้นซึ่งจากการวิจัยพบว่ามีกิจกรรมอย่างหนึ่งที่สื่อให้เห็นถึงการพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาให้กับผู้สูงอายุ คือ “การเตรียมตัวก่อนตาย”^{๕๗} ซึ่งเป็นกิจกรรมที่พระสงฆ์จะเป็นผู้ให้ข้อคิดคติธรรมเกี่ยวกับมรณานุสติ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย หลักสังขารธรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รู้จักการพิจารณาสังขาร ความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของชีวิต ชีวิตนี้ย่อมมีเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเป็นธรรมดาตามกฎของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวและเรียนรู้ถึงความตายที่ไม่อาจหนีได้ก็จะส่งผลให้ผู้สูงอายุใช้ปัญญาในการพิจารณาความจริงของชีวิตและสามารถที่จะเข้าใจความเป็นไปของชีวิตมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว รูปแบบและกระบวนการจัดโรงเรียนผู้สูงอายุของจังหวัดลำปาง เป็นกระบวนการหนึ่งในการจัดการให้กับผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และทุกภาคีเครือข่าย ทั้งกลุ่มองค์กรในชุมชน หน่วยงานองค์กร ชมรมผู้สูงอายุ และองค์กรปกครอง

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายไพฑูรย์ โพธิ์ทอง, นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร, วันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๖๑.

ส่วนท้องถิ่น ในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ซึ่งมีรูปแบบในการจัดสวัสดิการคือ ๑) รูปแบบการสังคมสงเคราะห์ ที่มีทั้งการให้ความรู้ การสร้างอาชีพ และการสร้างคุณภาพชีวิต และ ๒) รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะ ที่เป็นในส่วนของพัฒนาด้านสุขภาวะแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งนับได้ว่าทั้งสองรูปแบบนี้เป็นการจัดการอย่างหนึ่งเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถดำรงชีวิตในชุมชนสังคมได้อย่างปกติสุข มีอารมณ์ที่สดชื่นแจ่มใส ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ เน้นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม รวมทั้งการบริหารจิตใจด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รู้จักการเสียสละช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งหลายกระบวนการจัดการนี้เกิดขึ้นในโรงเรียนผู้สูงอายุด้วย จึงนับได้ว่าโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นการจัดการแบบองค์รวมให้กับผู้สูงอายุเพื่อให้มีศักยภาพในการดำเนินชีวิตในชุมชนได้อย่างมีความสุข ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๔ รูปแบบการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในลำปาง

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการลงพื้นที่และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากโรงเรียนผู้สูงอายุทั้ง ๒ แห่ง มาทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลทำให้ต้องรู้ดังนี้

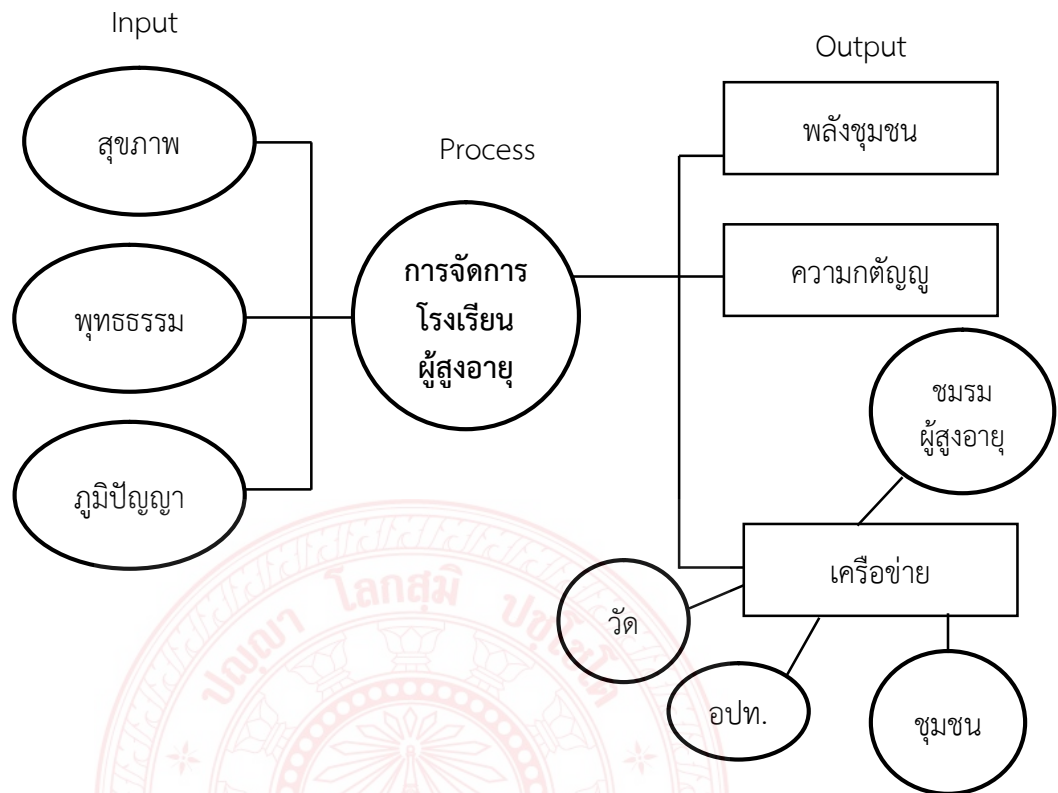
๑. ขั้นตอนการวางแผนการดำเนินงานตามรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ มีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่าง ๆ ประชุมผู้

ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนในการดำเนินงาน ด้านเจ้าหน้าที่ บุคลากร ที่รับผิดชอบภาระหน้าที่ การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคอยดูแล และวางแผนในการเรียน ของผู้สูงอายุ มีการเตรียมบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ ด้านความพร้อมในการปฏิบัติงานด้านความรู้ ความเข้าใจใน หลักเกณฑ์ ขั้นตอน ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เกิดจากมติที่ประชุมของคณะกรรมการ เครือข่าย ที่ร่วมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และคณะกรรมการผู้สูงอายุระดับเทศบาล ที่ร่วมกันพิจารณากำหนด ขึ้นมา ด้านภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ คณะผู้บริหารเทศบาล ได้มอบหมายให้กองสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ดำเนินการจัดตั้ง วางรูปแบบ แนวทางและศึกษาข้อมูล มอบหมายงาน จัดหาบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน

๒. ลักษณะและรูปแบบกระบวนการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ คณะกรรมการ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมทุกกระบวนการ ตั้งแต่ระดมความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น การกำหนดระเบียบหลักเกณฑ์ การเข้าร่วมกิจกรรมและให้ความร่วมมือ ในการปฏิบัติตามข้อกำหนด ด้านการบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับจัดสรรมาให้โรงเรียนผู้สูงอายุ มีการคำนวณงบประมาณที่จะต้องใช้จ่าย แล้วเสนอของบประมาณต่อผู้บริหารเทศบาล และสภาเทศบาล ในการจัดทำกิจกรรมตามโครงการแต่ละงาน กองสวัสดิการสังคม จะเป็นหน่วยงานเบิกจ่าย ด้านการบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน บางส่วนใช้งบประมาณของเทศบาล บางส่วนวิทยากร ที่มาสอนจัดซื้อเข้ามาเอง ด้านการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อกลุ่มผู้สูงอายุ โรงเรียนมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตนเองและของสังคมมากขึ้น และได้ความรู้ที่เป็น ประโยชน์ต่อตนเอง และมีสุขภาพแข็งแรงขึ้น

๓. การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่ เข้ารับการอบรมได้ และผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น จนออกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนหรือ ในหมู่บ้านได้ ด้านการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมการดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และ กิจกรรมนันทนาการ การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จ จากการได้รับความร่วมมือของ หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งการเข้าประชุมร่วมกัน การระดมความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ มีการกำหนดหลักสูตรในแต่ละชั้นปี ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความชัดเจนในการรับรู้

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้เป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๕ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย สามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบของการบริหารจัดการสำหรับผู้สูงอายุรูปแบบหนึ่ง มีกระบวนการในการบริหารจัดการ ตั้งแต่การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุโดยความร่วมมือของชมรมผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ วัด หน่วยงานราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นำสู่ร่างหลักสูตร การบริหารจัดการหลักสูตร การดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร การจัดกิจกรรม การวัด และประเมินผล และการอนุมัติจบ ซึ่งกระบวนการต่างๆ เหล่านี้ เป็นกระบวนการที่โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางส่วนใหญ่ จะดำเนินการตามขั้นตอนนี้ อาศัยความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัดและชุมชน ในการบริหารจัดการ ซึ่งวัดจะมีบทบาทในแง่ของการสนับสนุนวิทยากรสงฆ์ และการให้บริจาคสิ่งของ เครื่องใช้ต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมของผู้สูงอายุ และชุมชนจะมีบทบาทในส่วนขององค์กรในชุมชน ต่าง ๆ ชมรมผู้สูงอายุในการช่วยขับเคลื่อนและการประชาสัมพันธ์โรงเรียนผู้สูงอายุให้ผู้สูงอายุ ในชุมชนได้รับทราบ พร้อมทั้งการเป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งขององค์กรภายใน ชุมชนและโรงเรียนผู้สูงอายุเข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพราะสมาชิกหรือนักเรียนผู้สูงอายุส่วนมากจะเป็นสมาชิก ขององค์กรภายในชุมชนด้วย จึงจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการมีส่วนร่วมที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุประสบความสำเร็จ อีกทั้งภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคประชาชนก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้โรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการสนับสนุนด้านงบประมาณ วิทยากร วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งเป็นการทำงานเชิงบูรณาการจากทุกภาคส่วนในการที่จะ

ร่วมกันขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุให้สามารถดำเนินการเพื่อผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง ดังคำกล่าวที่ว่า “สูงวัยอย่างมีค่า ชราอย่างมีคุณภาพ”

กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นกระบวนการเชิงระบบที่มีปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ปัจจัยนำเข้า เป็นกระบวนการแรกที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้มีการจัดการด้านหลักสูตรเพื่อตอบสนองความต้องการทั้งในการเรียนรู้ การดำเนินชีวิต การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการเรียนรู้ในเรื่องของ การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ซึ่งการดูแลสุขภาพนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถอยู่ได้ในสังคมอย่างปกติสุข การเรียนรู้เรื่องสุขภาพนั้นจะมีทั้งการออกกำลังกาย การบริโภคอาหาร การบริหารอารมณ์ รวมถึงการพัฒนาจิตใจโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ ซึ่งหลักธรรมะที่ผู้สูงอายุสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเช่น ไตรสิกขา ศิล ๕ เป็นต้น ซึ่งผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ได้ทั้งในโรงเรียนผู้สูงอายุและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทั่วไป เช่น ธรรมะสังเวย เป็นต้น ในการเรียนรู้สุขภาวะทางสังคมก็จะเป็นการเรียนรู้เพื่อให้ผู้สูงอายุรู้จักการเสียสละ การช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมชุมชน ผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น อาสาป็นสุข เพื่อนเยี่ยมเพื่อน เป็นต้น ซึ่งผู้สูงอายุก็จะได้มีการทำกิจกรรมเชิงบูรณาการร่วมกับคนในวัยต่าง ๆ ทั้งเยาวชน คนวัยทำงาน และผู้สูงอายุด้วยกันเอง และยังมีการทำกิจกรรมร่วมกับองค์กร หน่วยงานอื่นอีกหลากหลาย เช่น เทศบาล รพ.สต. อสม. สาธารณสุข วัด โรงเรียน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมในส่วนนี้จะมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุมีความเข้าใจ สังคม มองสังคม จัดการสังคม และพัฒนาสังคม และในท้ายที่สุด ผู้สูงอายุก็จะสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขด้วยการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พัฒนาจิตใจให้มีความสงบ เข้าวัดทำบุญตามวิถีประเพณีของชุมชน อันเป็นการพัฒนาสุขภาวะทางปัญญาให้กับผู้สูงอายุ

และนอกจากนั้น ในกระบวนการต่างๆ นี้ยังปรากฏในเรื่องของการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุด้วย เช่น ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต อาหารการกิน การประดิษฐ์ เป็นต้น ซึ่งภูมิปัญญาอันหลากหลายนั้นโดยส่วนมากจะอยู่ในผู้สูงอายุแทบทั้งสิ้น การนำภูมิปัญญาของผู้สูงอายุก็เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาต่างๆ ไว้ไม่ให้สูญหาย การที่จะสามารถให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเองนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบ จึงมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการองค์ความรู้ต่างๆ ที่ผู้สูงอายุในชุมชนมีอยู่ เพื่อเผยแพร่ให้กับทั้งผู้สูงอายุและเยาวชนที่มีความสนใจในการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งโรงเรียนผู้สูงอายุก็มีระบบการบริหารจัดการ มีโครงสร้างการบริหารทั้งในเรื่องของการร่างหลักสูตร การจัดทำหลักสูตร การดำเนินการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลซึ่งกระบวนการสำคัญของโรงเรียนผู้สูงอายุที่สามารถตอบโจทย์ของผู้สูงอายุก็คือการใช้หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งหลักสูตรต่าง ๆ ที่มีการเรียนรู้นั้นโดยส่วนใหญ่แล้วจะมุ่งสร้างผลลัพธ์ให้กับผู้สูงอายุในการนำเอาความรู้ต่างๆ ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงการสร้างการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ๆ ที่พัฒนาไปไกล เช่น เทคโนโลยี โทรศัพท์ระบบสมาร์ตโฟน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าโรงเรียนผู้สูงอายุได้มีการกำหนดไว้ในหลักสูตรการเรียนรู้ด้วย นอกจากนี้ยังมีการนำเอาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพ การสร้างอาชีพ บรรจุไว้ในหลักสูตร เช่น การทำไม้กวาด การประดิษฐ์พวงหรีดและดอกไม้จันทน์ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุทางหนึ่งด้วยเช่นกัน และ

แน่นอนว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นย่อมก่อให้เกิดพลังชุมชนในการที่จะสรรสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุ เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูและความรับผิดชอบของสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุ เพราะเมื่อมีการทำกิจกรรมใดๆ ก็ตามเกี่ยวกับผู้สูงอายุในชุมชนก็จะมี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คนในชุมชนก็จะเกิดความสามัคคีร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อผู้สูงอายุ ยกตัวอย่างเช่นกิจกรรมอาสาป็นสุข ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้คนใน ทุกช่วงวัย ทั้งเยาวชน คนวัยทำงาน และผู้สูงอายุ ทำกิจกรรมอันเป็นสาธารณะประโยชน์ทั้งต่อ ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส มีพระสงฆ์เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวเพื่อสร้างขวัญและ กำลังใจด้วย กลายเป็นพลัง “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน เป็นพลังชุมชนที่ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และยังเป็น การแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณต่อผู้สูงอายุด้วยซึ่งความเป็นผู้สูงอายุถือได้ ว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีองค์ความรู้ที่สามารถนำมาเรียนรู้ในยุคปัจจุบันได้

ซึ่งกระบวนการในการถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นก็จะต้องอาศัยผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอด และ ประการสำคัญที่สุดของผลลัพธ์จากการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุคือ เครือข่าย ซึ่งเครือข่ายในส่วนนี้จะมี ทั้งวัด ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชมรมผู้สูงอายุ โดยเฉพาะชมรมผู้สูงอายุจะมีการ รวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้สูงอายุสามารถที่จะทำได้ และมีศักยภาพเพียงพอในการบริหาร จัดการส่วนหนึ่งนั้นก็มีโรงเรียนผู้สูงอายุที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆ ในการจัดการ เครือข่ายด้วย ซึ่งบางครั้ง วิทยากรที่มาให้ความรู้ต่าง ๆ แก่นักเรียนผู้สูงอายุก็จะมาจากวิทยาลัยสงฆ์ นครลำปาง วัด เทศบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ โรงเรียน และนักปราชญ์ในชุมชน ก็จะเป็นผู้ที่เข้า มาถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้กับผู้สูงอายุ

ดังนั้นแล้ว ระบบเครือข่ายจึงเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่มีประสิทธิภาพ เครือข่ายต่าง ๆ สามารถดำเนินงานร่วมกันอย่างบูรณาการเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับ ผู้สูงอายุ การสร้างเครือข่ายจิตอาสาก็เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้สังคมได้รับรู้ถึงความสำคัญของ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และในท้ายที่สุดก็จะเกิดหัวใจของเครือข่ายผู้สูงอายุเรียกว่า “๓ หัวใจของ เครือข่ายเพื่อผู้สูงอายุ” อันได้แก่ การสร้างความสุข การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี และการเป็นผู้สูงอายุที่ มีคุณภาพ

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง และนำมาสร้างแบบสอบถาม สำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวกับพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง และนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และแบบสอบถามมาวิเคราะห์รูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกออกเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งเป็นผู้นำท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองลำปาง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง และตัวแทนนักเรียนผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง รวมทั้งสิ้น ๒๐ คน และกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นนักเรียนผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง รวมทั้งสิ้น ๑๗๒ คน

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย พบว่า ขั้นตอนการวางแผนการดำเนินงานตามรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ มีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนในการดำเนินงาน ด้านเจ้าหน้าที่ บุคลากรที่รับผิดชอบภาระหน้าที่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคอยดูแลและวางแผนในการเรียนของผู้สูงอายุ มีการเตรียมบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ ด้านความพร้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ ขั้นตอน ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เกิดจากมติที่ประชุมของคณะกรรมการ เครือข่ายที่ร่วมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และคณะกรรมการผู้สูงอายุระดับเทศบาลที่ร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้นมา ด้านภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ คณะผู้บริหารเทศบาลได้มอบหมายให้กองสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ดำเนินการจัดตั้ง วางรูปแบบ แนวทางและศึกษาข้อมูล มอบหมายงาน จัดหาบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน

ลักษณะและรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ คณะกรรมการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมทุกกระบวนการ ตั้งแต่ระดมความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น การกำหนดระเบียบหลักเกณฑ์ การเข้าร่วมกิจกรรมและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามข้อกำหนด ด้านการบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับจัดสรรมาให้โรงเรียนผู้สูงอายุ มีการคำนวณงบประมาณที่จะต้องใช้จ่าย แล้วเสนอของบประมาณต่อผู้บริหารเทศบาล และสภาเทศบาล ในการจัดทำกิจกรรมตามโครงการแต่ละงาน กองสวัสดิการสังคม จะเป็นหน่วยงานเบิกจ่าย ด้านการบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน บางส่วนในใช้งบประมาณของเทศบาล บางส่วนวิทยากรที่มาสอนจัดซื้อมาเอง ด้านการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อกลุ่มผู้สูงอายุ โรงเรียนมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตนเองและของสังคมมากขึ้น และได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และมีสุขภาพแข็งแรงขึ้น

การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมได้ และผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น จนออกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนหรือในหมู่บ้านได้ ด้านการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จ จากการได้รับความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งการเข้าประชุมร่วมกัน การระดมความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ มีการกำหนดหลักสูตรในแต่ละชั้นปี ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความชัดเจนในการรับรู้ข้อมูล

ปัญหา ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนา โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรจัดให้มีทั่วถึงทุกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง ซึ่งจะส่งผลดีสำหรับผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย และเน้นให้ผู้สูงอายุรู้จักช่วยเหลือตัวเอง นำเสนอกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าของตัวเอง ควรร่วมกันจัดกระบวนการให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการประชาสัมพันธ์แต่ละชุมชนให้มากกว่านี้ และจัดบริการรถรับส่งผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนหรือไม่มีญาติรับส่ง

๕.๑.๒ การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

จากการวิเคราะห์แบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และเชิญชวนบุคคล/หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้าน ความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี ผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ด้านความสอดคล้องของวัตถุประสงค์

การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่า โรงเรียนควรส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ ด้านสังคมวัฒนธรรมและความรู้ด้านต่างๆ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเข้าร่วม กิจกรรมพัฒนาความสามารถการดูแลสุขภาพ

ด้านปัจจัยนำเข้า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เห็นว่า โรงเรียนควรมี สถานที่เรียนและห้องเรียนมี เพียงพอและเหมาะสม มีสื่อ-อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีจำนวน เพียงพอ และผู้สอนมีการวางแผนและเตรียมการสอน ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ส่วนใหญ่เห็นว่า โรงเรียนควร เน้นการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรมให้มีการแสดงออกและ ปฏิบัติจริง กิจกรรมการเรียนการสอนควรมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการจัดการดูแลสุขภาพในวัย ผู้สูงอายุ และควรมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตอาสา ด้านกระบวนการวัดผลประเมินผล ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เห็นว่า โรงเรียนมีการวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง มีวิธีการวัดผลและ ประเมินผลที่เหมาะสม และมีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอน

ด้านกระบวนการนันทนาการ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เห็นว่า โรงเรียนมีการจัดให้มีกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนา มีการทำบุญตักบาตร รักษาศีลและนั่งสมาธิ ในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยินดีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้จัดขึ้น โดยเห็นว่า กิจกรรม นันทนาการจะเป็นสื่อและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและมีคุณภาพชีวิตที่ดี และด้านผลผลิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เห็นว่า ผลจากการเรียนในโรงเรียน ผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า มีความสุขและมีกำลังใจที่เข้มแข็งในการดำรงชีวิตวัยชรา และมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี

๕.๑.๓ รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และข้อมูลแบบสอบถามกลุ่ม ตัวอย่าง แล้วนำมาทำการวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง คณะผู้วิจัยสามารถกำหนดเป็นรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปางได้ ดังนี้

บริบทสภาพแวดล้อมทางสังคม

๑. มีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่อบรม และจัดทำโครงการพร้อม รายละเอียดต่างๆ ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมและวางแผนดำเนินการรับสมัคร ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม มีการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนในการดำเนินงาน มีการประชุม ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมเป็นแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุสมัคร เข้าโรงเรียน

๒. มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและ จริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษาดูงาน

การส่งเสริมด้านอาชีพ และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ การดำเนินการ
เช่นนี้ ย่อมทำให้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดีขึ้น

๓. มีการดำเนินการประสานขอความร่วมมือและสนับสนุน จากหน่วยงานราชการอื่น และ
ภาคเอกชน หรือชุมชน ตลอดถึงการติดต่อประสานงานกับวิทยากร ภาควิชาหรือสายทั้งใน และนอกพื้นที่
ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเปิดโรงเรียน ทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน การมาเป็นวิทยากร และการให้
ข้อเสนอแนะ ตลอดถึง มาให้บริการอาหารว่างอาหารกลางวัน แก่นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุด้วย
การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจที่จะเข้าเรียนจนจบหลักสูตร

บริบทความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

๑. จัดหลักสูตรการเรียนที่สามารถถ่ายทอดให้ผู้สูงอายุเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตนเองและ
ของสังคมตามความเป็นจริงมากขึ้น และได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สามารถที่จะนำไป
เผยแพร่ให้ความรู้แก่ลูกหลานและผู้สูงอายุในชุมชนได้ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีสุข
ภาพกายและจิตใจดีขึ้น มีความรู้และทักษะในการดูแลตัวเองได้

๒. จัดให้มีการประชุมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงแนวทางการ
ดำเนินงาน ดำเนินการอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้
ผู้สูงอายุสามารถวางแผนการเข้าเรียนได้อย่างเหมาะสม สมกับตนเอง

๓. มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้และฝึกทักษะแก่ผู้สูงอายุ ทั้งด้านพระพุทธศาสนา
การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จารีตประเพณี วิถีประชา และกติกาสังคม รวมถึงทักษะการดูแลสุขภาพ
เป็นต้น การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ ผู้สูงอายุมีทักษะการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

บริบทความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

๑. เสริมความรู้ ความเข้าใจด้านบรรทัดฐานทางสังคมไทย เช่น วิถีประชาในแต่ละภูมิภาค
ของไทย จารีตศีลธรรมทางศาสนา และประเพณีนิยมของสังคมไทย และวัฒนธรรมที่เป็นแนวทาง
สร้างสรรค์มนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รวมทั้งควรส่งเสริมทักษะด้านงานอดิเรกที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ
การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้ มีกิจกรรมที่เป็นทาง เลือก และมีจิตใจปลอดโปร่ง
แจ่มใส ตลอดถึงเห็นคุณค่าในตนเอง

๒. มีกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมศิลปะประดิษฐ์ กิจกรรมหัตถกรรม หรือกิจกรรม
การเกษตร เป็นต้น ตามประเภทที่ผู้สูงอายุชอบ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้
เกิดประโยชน์

๓. มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย และเน้นให้ผู้สูงอายุรู้จักช่วยเหลือตัวเอง นำเสนอ
กิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าของตัวเอง และร่วมกันจัดกระบวนการให้เหมาะสมและตรงกับ
ความต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ ผู้สูงอายุได้พัฒนาความ สามารถ
การดูแลสุขภาพ

ปัจจัยนำเข้า

๑. มีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่เรียน และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ให้พร้อมรองรับผู้สูงอายุ และประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าเรียนและร่วมกิจกรรม ตลอดทั้งดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้สนองความต้องการของผู้เรียน

๒. การบริหารจัดการวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ โดยบางส่วนอาจใช้งบประมาณของเทศบาล และบางส่วนอาจขอความอนุเคราะห์จากวิทยากรให้ช่วยจัดหาเอง การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น

๓. ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ และวิทยากร ร่วมกันจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของนักเรียนผู้สูงอายุ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปตามแผนที่วางไว้

กระบวนการจัดการเรียนรู้

๑. มีการประสานความร่วมมือกับผู้นำชุมชน และปราชญ์พื้นบ้านที่นักเรียนผู้สูงอายุอาศัยอยู่ ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เสริมหลักสูตรปกติ โดยให้นักเรียนผู้สูงอายุได้มีโอกาสเลือกเรียนในด้านที่ตนสนใจ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ ผู้สูงอายุมีความสุขและภูมิใจที่ได้เรียนและถ่าย ทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. มีการจัดกิจกรรมทั้งทางด้านสุขภาพกายสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยให้นักเรียนผู้สูงอายุแต่ละคนได้ฝึกปฏิบัติตามความเหมาะสมกับวัย เพื่อเพิ่มพูนทักษะผู้เรียน การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตัวเอง และคนในครอบครัวให้มีสุขภาพแข็งแรงขึ้น

๓. จัดกิจกรรมจิตอาสาให้นักเรียนผู้สูงอายุ ได้ฝึกปฏิบัติตามความสมัครใจ โดยเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นและส่วนรวม โดยไม่ต้องการค่าตอบแทน เป็นการสร้างตนเองให้มีคุณค่าต่อสังคม การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุ มีความภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเอง เต็มใจที่จะร่วมกิจกรรมที่มีประโยชน์

กระบวนการวัดผลประเมินผล

๑. การวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นผลจากการที่ผู้สูงอายุเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตนเองและของสังคม ตามที่เป็นจริงมากขึ้น และได้ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สามารถที่จะนำไปเผยแพร่ให้กับลูกหลานและผู้สูงอายุในชุมชนได้ มีสุขภาพจิตดีขึ้น และมีภาวะซึมเศร้ามลดลง มีทักษะและความรู้นำไปปฏิบัติในการดูแลตัวเอง และคนในครอบครัวได้มีสุขภาพแข็งแรงขึ้นได้ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและคนในครอบครัว

๒. กำหนดเกณฑ์วิธีการวัดผลและประเมินผลในระดับที่ผู้เรียนมีความรู้ มีภูมิธรรม และมีทักษะที่สามารถแก้ไขปัญหาตนเองได้ และลดภาวะซึมเศร้ามมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น และ

กล้าแสดงออกในทางสร้างสรรค์มากขึ้น การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีบุคลิกภาพและทักษะสมวัย

๓. มีการกำหนดหลักสูตรในแต่ละชั้นปี ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความชัดเจนในการรับรู้ข้อมูล เชื่อมั่นในหัวข้อวิชาที่เรียน โดยร่วมกันจัดกระบวนการให้เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุการดำเนินการเช่นนี้ ย่อมเป็นการสร้างแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้แก่ผู้เรียน

กระบวนการนันทนาการ

๑. มีการเสริมความรู้ และอาณิสงส์ของการทำบุญตักบาตร รักษาศีล ๕ หรือ ศีล ๘ และนั่งสมาธิ เจริญวิปัสสนา ตลอดถึงการเวียนเทียนในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา เป็นต้น เพื่อเสริมพลังศรัทธาในการทำความดีแก่ผู้สูงอายุ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง

๒. โรงเรียนร่วมกับนักเรียนเผยแพร่กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุให้มีทั่วถึงทุกพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง ซึ่งจะส่งผลดีสำหรับผู้สูงอายุที่จะตัดสินใจสมัครเข้าเรียน โดยมีการเผยแพร่การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือสังคม

๓. มีการจัดกิจกรรมนันทนาการให้หลากหลายประเภท ตามความเหมาะสมและความสนใจของนักเรียนผู้สูงอายุ เช่น การให้นักเรียนเล่านิทาน เล่าประสบการณ์ชีวิต ร้องเพลง เล่นดนตรี วาดภาพตามจินตนาการ หรือ เล่นกีฬา เช่น เปตอง แบดมินตัน เป็นต้น การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ทำให้ผู้แสดงกิจกรรมได้พัฒนาความคิด สติปัญญา และออกกำลังกาย

ผลผลิต

๑. มีแผนการจัดการเรียนการสอนที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ที่จะทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจการเปลี่ยนแปลงตนเองและของสังคมมากขึ้น การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุได้พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

๒. มีการศึกษาข้อมูลต่างๆ ที่จะทำให้ให้นักเรียนผู้สูงอายุมีความสุขและมีกำลังใจที่เข้มแข็ง แล้วประมวลหลักการ วิธีการ และเป้าหมายไว้ในแผนการจัดการเรียนการสอนให้ชัดเจน โดยความเห็นชอบร่วมกันของโรงเรียนและผู้เรียน การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีความสุข และมีกำลังใจที่เข้มแข็งในการดำรงชีวิตวัยชรา

๓. มีการเตรียมบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ สถานที่ บุคลากรที่เชิญมาสอนในแต่ละวิชาให้ตรงกับวัยและความสนใจของผู้สูงอายุ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขในการเรียน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง และการพัฒนารูปแบบคณะผู้วิจัยสามารถนำข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และต่ำสุดมาอภิปรายผล ได้ ดังนี้

ด้านบริบท (สภาพแวดล้อมทางสังคม) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้สูงอายุมีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๓ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุเห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิตที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ**^๑ ที่พบว่า ผู้สูงอายุ ต้องการให้โรงเรียนจัดการให้ความรู้การดูแลสุขภาพ การตรวจสุขภาพและกิจกรรมนันทนาการ และอยากให้โรงเรียนมีสถานที่กว้างขวาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๕ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งมีอายุอยู่ในวัยชรา ย่อมมีโรคแทรกซ้อนไปตามวัย อย่างไรก็ตาม **สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**^๒ กล่าวว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุ มีภารกิจหลักที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน ๕ กิจกรรม คือ การรู้จักผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล การคัดกรองผู้สูงอายุ การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ ป้องกันช่วยเหลือ และแก้ไขผู้สูงอายุ การส่งต่อผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นแนวทางที่โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรต้องนำไปดำเนินการ

ด้านบริบท (ความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ)

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๕ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ได้รับความรู้และทักษะการดูแลสุขภาพ จากการที่ตนได้เข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ในด้านนี้ **กรมสุขภาพจิต**^๓ ได้แนะนำว่าการยึดผู้สูงอายุเป็นสำคัญในการพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งด้านการป้องกันแก้ไขปัญหา หรือการส่งเสริม เป็นสิ่งจำเป็น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๔ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางจัดการเรียนได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพราะช่วยให้ตนได้พัฒนาตนเองขึ้น จึงนับได้ว่า โรงเรียนผู้สูงอายุได้บริหารกิจการถูกต้องตามขั้นตอน

^๑ ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ, รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๗)

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕ - ๕๔.

^๓ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน, (กรุงเทพมหานคร: ยูเนสโอมเมจกรุ๊ป, ๒๕๕๔), หน้า ๑๓๑.

ตามที่ **วิรัช วิรัชนิภาวรรณ**^๔ กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า การบริหาร คือกระบวนการที่ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนสำคัญ อันได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล

ด้านบริบท (ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ)

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรมและความรู้ด้านต่างๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๒ เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่า การที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้ส่งเสริมผู้สูงอายุในการพัฒนาทักษะด้านต่างๆ เป็นเรื่องที่ดี เพราะจะทำให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **สมศักดิ์ คงเที่ยง**^๕ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า การบริหารที่ดีเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความก้าวหน้า ด้านวิทยาการต่าง ๆ ทำให้การบริหารเกิดการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้ารวดเร็วยิ่งขึ้น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการจัดการตนเองด้านสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๐ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังเห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการจัดการตนเองด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถดูแลตนเองได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **ประอรนุช เชื้อถื่อ**^๖ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า บุคคลที่อยู่ในครอบครัวที่ให้การดูแลผู้สูงอายุ จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และพยายามส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการดูแลสุขภาพและปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุข ซึ่งคณะบุคคลในโรงเรียนผู้สูงอายุ ก็เปรียบเสมือนบุคคลที่อยู่ในครอบครัว

ด้านปัจจัยนำเข้า

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือสถานที่เรียนและห้องเรียนมีเพียงพอและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๕ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เห็นว่า สถานที่เรียนและห้องเรียนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี เพียงพอ และเหมาะสมกับผู้สูงอายุ จะเป็นพลังใจให้ผู้สูงอายุเข้าเรียนอย่างมีความสุข ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับคณะผู้บริหารโรงเรียน ที่จะต้องดำเนินงานนี้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **แฮร์โรลด์ คูนต์ซ์ (Harold Koontz)** ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า การจัดการ หมายถึงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลายได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ เป็นอุปกรณ์การจัดการ^๗ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือความเพียงพอของ

^๔ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ**, (กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๔.

^๕ สมศักดิ์ คงเที่ยง, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๕๖.

^๖ ประอรนุช เชื้อถื่อ, **ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทครอบครัวในการส่งเสริมสุขภาพ กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ**, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๘), หน้า ๙-๑๐.

^๗ สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๖.

งบประมาณมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๑ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุเห็นว่า งบประมาณในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานโรงเรียน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องบริหารจัดการงบประมาณให้เพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **ธงชัย สันติวงษ์**^๘ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า งานบริหารจัดการ คือ การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์กร และการประสานกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน

ด้านกระบวนการ (การจัดการเรียนรู้) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือเน้นการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรมให้มีการแสดงออกและปฏิบัติจริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๑ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรมเมื่อโรงเรียนได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียน จึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ **นิคม ชมพูหลง**^๙ ที่กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ตอนหนึ่ง ความว่า ปัญญาท้องถิ่นทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่น รักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น เป็นการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเห็นว่า การที่นักเรียนผู้สูงอายุทุกคนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน จะทำให้งานของโรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **สุเมธ ทราญแก้ว**^{๑๐} ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นจากประชาชน ความรู้และทัศนคติของประชาชน การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก สถานการณ์เอื้ออำนวย

ด้านกระบวนการ (การวัดผลประเมินผล)

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๒ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุเห็นว่า การที่โรงเรียนมีการวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง จะทำให้นักเรียนผู้สูงอายุแต่ละคนได้เห็นจุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง แล้วนำจุดโน้ไปพัฒนาต่อยอด นำจุดด้อยไปปรับปรุงให้ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ **สมนึก ภัททิยธนี**^{๑๑} ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า การวัดเพื่อประเมิน เป็นการวัดเพื่อนำผลที่ได้มาตัดสิน หรือสรุปคุณภาพของการจัดการศึกษาว่ามีประสิทธิภาพสูงหรือต่ำ หลักสูตรเหมาะสมหรือไม่

^๘ ธงชัย สันติวงษ์, **องค์กรและการบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑-๒๒.

^๙ นิคม ชมพูหลง, **ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนรู้**, มหาสารคาม กลุ่มนิเทศติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑,๒๕๔๘), หน้า ๙.

^{๑๐} สุเมธ ทราญแก้ว, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: กรณีศึกษาโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๖, หน้า ๕๖.

^{๑๑} สมนึก ภัททิยธนี, **การวัดผลการศึกษา**, (กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๙.

ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีการรายงานผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๔ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนหนึ่งเห็นว่า การรายงานผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบในทุกรายวิชา เป็นความต้องการของนักเรียนทุกคน หากผลการเรียนดีก็จะเป็นความภาคภูมิใจในตนเอง แต่ถ้าผลการเรียนไม่ดี ก็จะได้สำรวจการเรียนของตนเอง แล้วหาทางแก้ไขต่อไป สอดคล้องกับข้อเขียนของ **ปทุม พิตยาคม**^{๑๒} ที่ระบุไว้ตอนหนึ่งว่า การรายงานผลการเรียน เพื่อให้ผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการเรียน กำหนดแนวทางการศึกษา และการเลือกอาชีพ

ด้านกระบวนการ (นันทนาการ)

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือโรงเรียนผู้สูงอายุจัดให้มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร รักษาศีลและนั่งสมาธิ ในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๕ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุเห็นว่ากิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งของชาวพุทธ และถือเป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพุทธทุกคนที่ได้ปฏิบัติกันสืบมา ซึ่งถือเป็นนันทนาการอย่างหนึ่ง เพราะทำกิจกรรมนี้แล้วมีความสุข สอดคล้องกับแนวคิดของ **สมบัติ กาญจนกิจ**^{๑๓} ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า นันทนาการเป็นกระบวนการใน การพัฒนา ประสพการณ์หรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลหรือของสังคม ผลจากการเข้าร่วมในกระบวนการ เรียกว่า ประสพการณ์โดยอาศัยกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เป็นสื่อ ในช่วงเวลาว่าง เวลาอิสระ โดยที่บุคคลเข้าร่วมด้วยความสมัครใจหรือมีแรงจูงใจแล้วส่งผลให้เกิดการพัฒนา อารมณ์สุข สนุกสนานและสงบสุข ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีหน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น การเลี้ยงอาหาร แก่ผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๓๕ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเห็นว่า การที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณการจัดกิจกรรมต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนมีกำลังใจ ใฝ่ศึกษาเรียนรู้มากขึ้น สอดคล้องกับความเห็นของ **ทอยท์ (Thoits)**^{๑๔} ว่า การที่บุคคลในเครือข่ายของสังคมได้รับความช่วยเหลือด้านอารมณ์ สังคม สิ่งของ และข้อมูล ซึ่งการช่วยเหลือเหล่านี้ จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญและตอบสนองต่อความเจ็บป่วย หรือความเครียด ในระยะเวลาที่รวดเร็ว

ด้านผลผลิต

^{๑๒} ปทุม พิตยาคม, การรายงานผลการเรียน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา pathumpit.ac.th/curriculum-52/cur-52/report.pdf, [๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

^{๑๓} สมบัติ กาญจนกิจ, นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖-๑๘.

^{๑๔} ทอยท์ (Thoits, ๑๙๘๒), อ้างถึงใน จริยาวัตร คมพยัคฆ์, “แรงสนับสนุนทางสังคม: มโนทัศน์และการนำไปใช้” วารสารพยาบาลศาสตร์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (๒๕๓๑) หน้า ๙๗.

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๗ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เห็นว่า การเข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทำให้พวกตนได้ทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน ทำให้เพลิดเพลิน สนุกสนาน และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์แก่กันและกัน สอดคล้องกับความคิดเห็นของ **เดคเคอร์**^{๑๕} ที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีกิจกรรมไว้ตอนหนึ่ง ความว่า การที่ผู้สูงอายุมีกิจกรรม จะทำให้ผู้สูงอายุคงบทบาทและสภาพของตนไว้ ทำให้รู้สึกมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของสังคม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๗ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุ จำนวนหนึ่ง เห็นว่าการที่โรงเรียนผู้สูงอายุ ได้จัดให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกันเป็นทีม หรือเป็นกลุ่ม ทำให้พวกตนสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ ได้ดี และมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ ความเห็นของ **นภเกตุ สุขสมเพียร**^{๑๖} ที่กล่าวว่า ทฤษฎีกิจกรรม ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ มีบุคลิกภาพกระฉับกระเฉง และการมีภารกิจสม่ำเสมอ จะทำให้มีความพึงพอใจในชีวิต และสามารถปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ปราศจากกิจกรรม

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า มีประเด็นสำคัญๆ ที่ควรเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุนำไปพิจารณาดำเนินการตามที่เหมาะสม ซึ่งมิตั้งนี้ ผู้สูงอายุต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต

๑ การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ควรชักนำให้นักเรียนผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเหล่านั้น มีความรู้สึกว่ามีส่วนเป็นเจ้าของโรงเรียน

๒. ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ของผู้สูงอายุ โรงเรียนควรหมั่นหากิจกรรมสร้างสรรค์ให้นักเรียนได้ร่วมกันทำในช่วงเวลาว่าง เพื่อให้นักเรียนรู้สึกว่ามีคุณค่าต่อชีวิต

๓. จัดเนื้อหาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนผู้สูงอายุ ไม่ควรเน้นวิชาการที่ต้องใช้ความจำมากเกินไป ควรเป็นรายวิชาที่กระตุ้นผู้เรียนสนุกสนาน และเกิดความคิดสร้างสรรค์

^{๑๕} กรรณิกา เจริญลักษณ์, “บทบาทของผู้สูงอายุในฐานะผู้ให้การสนับสนุนแก่สังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๕, หน้า ๖๕.

^{๑๖} นภเกตุ สุขสมเพียร, “รูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย”, วิทยานิพนธ์การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์, การศึกษาผู้ใหญ่, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), ๒๕๔๙, หน้า ๒๖-๒๘.

๔. การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการจัดการดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ โรงเรียนควรเสริมความรู้และทักษะด้านสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ จะได้เป็นผู้มีสุขภาพที่ดี

๕. โรงเรียนควรมีวิธีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสม โรงเรียนควรวัดผลและประเมินผลการเรียน ที่ทำให้นักเรียนเห็นจุดเด่น จุดด้อยของตน ทั้งนี้ เพื่อการพัฒนาจุดเด่น และปรับปรุงจุดด้อยต่อไป

๖. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมผู้เรียนให้มีจิตอาสา ด้วยการนำนักเรียนไปบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด และชุมชน ตามความเหมาะสมกับอายุของแต่ละคน

๗. ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โรงเรียนผู้สูงอายุควรเน้นการเรียนการสอน ที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า มีอีกหลายประเด็นที่ควรนำมาวิจัย เป็นต้นว่า

๑. ควรวิจัยเกี่ยวกับ “การประยุกต์ใช้พุทธธรรมเป็นฐานสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้การพัฒนาตนของผู้สูงอายุ” เนื่องจากผู้สูงอายุ อยู่ในวัยชรา มักหมดความคาดหวังที่จะพัฒนาตนเพื่อความก้าวหน้าของชีวิต หากมีหลักพุทธธรรมเป็นฐานขับเคลื่อน หรือกระตุ้นจิตใจให้เห็นคุณค่าของการพัฒนา ก็อาจทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยดี

๒. ควรวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมเกษตรกรรมวัยเกษียณ แก่ผู้เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ว่างงาน ทำให้เหงา มองตนเองแบบไร้ค่า และสวนใหญ่ เคยประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม หากได้รับการส่งเสริมเกษตรกรรมที่เหมาะสมกับวัย และบริบทของบ้านพักอาศัย ก็จะทำให้ผู้สูงอายุเพลิดเพลินกับกิจกรรมที่ทำนั้น

๓. ควรวิจัยเกี่ยวกับ “ทักษะการใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ของผู้สูงอายุ ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนผู้สูงวัยในโรงเรียนผู้สูงอายุ” เนื่องจากผู้สูงอายุมาจากครอบครัวที่ต่างกัน การได้รับการดูแลจากสมาชิกครอบครัวก็ต่างกัน จึงอาจทำให้ความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคนแตกต่างกันไป ด้วย การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับวัย อาจช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างมีความสุข

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- กนกพร เนติเมธี, ผลของการใช้รูปแบบการนิเทศการบริการพยาบาลสำหรับหัวหน้างานผู้ป่วย เฉพาะทางต่อความพึงพอใจในงานของหัวหน้าหอผู้ป่วยและพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลทั่วไป, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพฯ : เจ.เอส. การพิมพ์), หน้า ๒.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน, กรุงเทพมหานคร : ยูเร็นส์อิมเมจกรุ๊ป, ๒๕๕๔.
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, แลได้สี่ทศวรรษ: ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และ พัฒนาการทางการเมืองในช่วง ๒๕๓๐-๒๕๓๖, กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, มปป.
- จินดารัตน์ สมคะเณย์, แนวทางการพัฒนาที่มีส่วนร่วมการดูแลผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสมเด็จ อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์, บทความวิจัย, วารสารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์, มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์, ๒๕๕๘.
- เจริญผล สุวรรณโชติ, ทฤษฎีการบริหาร, กรุงเทพมหานคร: ทิชซิงเอ็ดท, ๒๕๔๔.
- ชนิดา สุ่มมาตย์, การพัฒนารูปแบบการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุโดยองค์กรชุมชนในภาคอีสาน, ดุษฎีนิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑.
- สุวรรณณี คมมัน, เอกสารสัมมนาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๔๖.
- ชาญวิทย์ ทระเทพ, “สถานะสุขภาพของคนไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต”, สาธารณสุขและการพัฒนา ๑ (๓) ๒๕๔๖.
- ภาวิดา ธาราศรีวิสุทธิ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร, หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.
- ทวี วัชระเกียรติศักดิ์, การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา”, วารสารวิชาการบริหารรัฐกิจ, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน) (๔๔), ๒๕๕๙.
- ธงชัย สันติวงษ์, องค์การและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๓.

ธีระ รุญเจริญ, **ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา,**

พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพมหานคร : ข้าวฟ่าง, ๒๕๕๐.

บรรลุ ศิริพานิช, **บริการสุขภาพผู้สูงอายุ, แพทยสภาสาร,** ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๙ เดือน กันยายน, ๒๕๒๖.

บุญทิพย์ สิริธรรังศรี, **“การพัฒนารูปแบบการดูแลตนเองแบบองค์รวมสำหรับผู้ป่วยเบาหวาน.”,** รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานครมหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๓.

บุญชม ศรีสะอาด, **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย,** พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสน์, ๒๕๔๗.

ปานทิพย์ ประเสริฐผลและคณะ, **พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในชนบท ตำบลทับกวาง อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี, วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสระบุรี: กระจ่าง สาธารณสุข,** ๒๕๔๗.

ประเวศ วะสี, **การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพและความสุข,** กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๔๘.

ประเวศ วะสี, **สุขภาพสังคมสู่สังคมสันติภาพ, นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูปสุขภาพและสถาบันวิจัยระบบสุขภาพ,** ๒๕๔๕.

ประเวศ วะสี, **“สู่สุขภาพสันติ”: สาระสำคัญจากการเสวนาเรื่อง สุขภาพทางสังคมและจิตวิญญาณ,** กรุงเทพฯ : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่จำกัด, ๒๕๔๔.

ประเวศ วะสี, **สุขภาวะทางจิต สุขภาวะทางจิตวิญญาณ, หมอชาวบ้าน,** ๒๕๔๐.

ประเวศ วะสี, **สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์, นนทบุรี: สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพ,** ๒๕๔๓.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, **การบริหารงานวิชาการ, กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซท,** ๒๕๓๕.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔, (สำนักนายกรัฐมนตรี: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, หน้า ๔, ๒๕๖๐.

พระครูปฐมวรวัฒน์ ผศ.ดร. และคณะ, **ปัจจัยจิตสังคมที่เกี่ยวกับการปรับพฤติกรรมต่อวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ, รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,** ๒๕๕๖.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **“สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ”, พุทธจักร, ปีที่ ๕๙ ฉบับที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๘.**

พะยอม วงศ์สารศรี, **องค์การและการจัดการ, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภา จำกัด, ๒๕๔๒.**

ภาวิดา ธาราศรีวิสุทธิ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร, **หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.**

- ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ, รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดิว อำเภอ
 หล่มสักดี จังหวัดเพชรบูรณ์, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี, การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวปฏิบัติ, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนา บัวสนธ์, วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, กรุงเทพมหานคร : นาน
 มีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.
- เรือดรี ทวีศักดิ์ รูปสิงห์, การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุสำหรับ
 บุคลากรทีมสุขภาพ, ดุษฎีนิพนธ์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส
 ญี่ปุ่น และไทย, กรุงเทพมหานคร: โฟร์เพซ, ๒๕๔๕.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและ
 หน่วยงานของรัฐ, กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม, ๒๕๔๘.
- วิพุธ พูลเจริญ, สุขภาพอุดมการณ์และยุทธศาสตร์ทางสังคม, กรุงเทพฯ:สถาบันวิจัยระบบ
 สาธารณสุข, ๒๕๔๔.
- วันชัย ศิริชนะ, การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาสำหรับ
 สถาบันอุดมศึกษาในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- ศรีเกษ ัญญะวิเศษกุล, โปรแกรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้ป่วยและกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานโรคความ
 ดันโลหิตสูง, วารสารวิชาการสาธารณสุข, ๗ (๑), มกราคม-มีนาคม, ๒๕๔๑.
- ศศิธร ชันติธรากร และคณะ, ศึกษาารูปแบบการจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุ
 ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล เขตจังหวัดเลย, รายงานการวิจัย,
 มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๐.
- ศรีเรื่อน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่มที่ ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.
- ศิริพงษ์ เสาภายน, หลักการบริหารการศึกษา : ทฤษฎีและการปฏิบัติ, กรุงเทพมหานคร : บุ๊คพอยท์
 , ๒๕๔๗.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ, องค์การและการจัดการ, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาการศึกษา,
 ๒๕๓๙.
- สิรภาพ เหล่าลาภะ, พุทธศาสตร์การเมือง, กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๕.

สมศักดิ์ คงเที่ยง, **หลักการบริหารการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **เอกสารชุดประกันคุณภาพการศึกษา เล่มที่ ๑ แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๕๐.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, **กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและการบริหารจัดการแนะแนว**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๕๒.

สมพงศ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.

สมยศ นาวิการ, **การบริหาร คู่มือและแบบทดสอบ**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : บรรณกิจ, ๒๕๔๔.

สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย, **องค์การและการจัดการ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๘.

สมศกดิ์ ศรีสันติสุข. **สังคมวิทยาภาวะผู้สูงอายุ : ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย**, ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๖.

สุทธิพงษ์ บุญผดุง, **การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ ๑)**, รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๔.

สุรีย์ จันทรมณี, **ประสิทธิผลของการพัฒนาโปรแกรมสุขศึกษาแนวใหม่เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานโรงพยาบาลราชวิถี**, วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์ดุสิต บัณฑิต, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.

สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, **แนวทางการดำเนินระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, **การพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดการกระบวนการเรียนรู้**, กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐.

อดุลย์ กองสัมฤทธิ์, **การบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงาน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี**, วิทยานิพนธ์ดุสิต บัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ (การจัดการทั่วไป), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ๒๕๕๗.

กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, **คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ**, กรมกิจการผู้สูงอายุ, มีนาคม ๒๕๕๙,

<http://www.dop.go.th/th/know/๕/๒๔>.

กรมกิจการผู้สูงอายุ, ข้อมูลสถิติผู้สูงอายุรายปี กันยายน ๒๕๖๐,
http://www.dop.go.th/main/knowledge_listyear.phpid.

ข้อมูลประเทศไทย,จังหวัดลำปาง, ประชากรไทยในอนาคต, ข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงได้จาก
<http://lampang.kapook.com/ลำปาง, คั่นคว้าเมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๖๐>.

สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลเมืองเขลางค์นคร, ณ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐,
<http://www.kelangnakorn.info/kelangnakorn/>.

สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลตำบลเกาะคา ณ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐,
http://www.kohkha.go.th/?page_id=2358

Brown, W.B. and Moberg,D. J.,**Organization Theory and Management : A Macro Approach**, New York : John Wiley and Sons, ๑๙๘๐.

Caffrey, A.R. **Family caregiving to the elderly in northeast Thailand : Changing patterns**. The degree of doctor of Philosophy in the department of Anthropology, 1990.

French, D., & Seward, H. **Dictionary of management**. Aldershot, Hants, England: Gower. Chicago, 1983.

Keeves, Peter J, “**Model and Model Building**,” Educational Research Methodology and Measurement : An International Handbook. Oxford : Pergamon Press, 1998.

Margaret Koester, **Conversations with Archangel Michael**, (USA: Infinity Publishing, 2006.

Moberg,D. J.,**Organization Theory and Management : A Macro** Smith, R. H., and Others, **Measurement : Making Organization Perform**, New York :

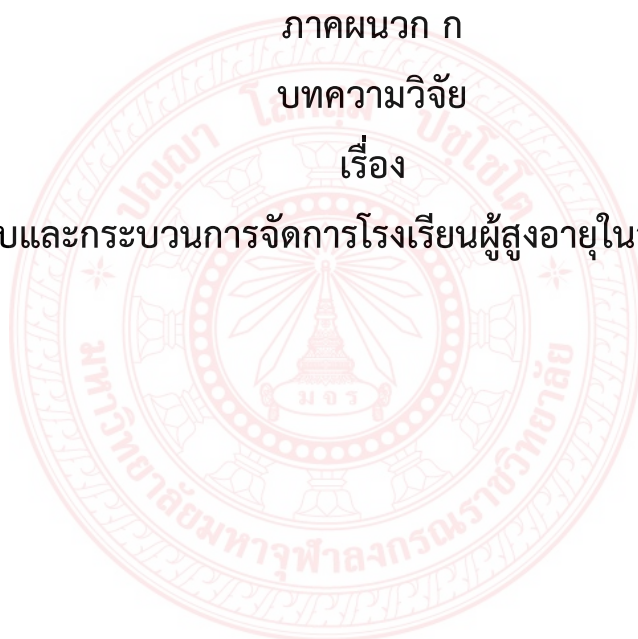
The Grolier International Dictionary Danbury: Grolier, 1994.

Webster International Dictionary, **Danbury Connecticut: Grolier Incorporated**, 1993.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บทความวิจัย
เรื่อง
รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

The Form and Management Process of an Elderly School in Lampang Province

ณรงค์ ปัดแก้ว

พระครูสุตชยาภรณ์, ผศ.ดร.

ดร.ติลก บุญอิม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ ๑. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ๒. เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง และ ๓. เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเจาะจง ได้แก่ ๑. ผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน ๘๖ คน ๒. ผู้สูงอายุของโรงเรียนเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน ๘๖ คน และ ๓. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา กลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน ๒๐ คน รวมทั้งสิ้น ๑๙๒ คน

ผลการวิจัยพบว่า

๑) กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีขั้นตอนการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่าง ๆ ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนในการดำเนินงาน ด้านเจ้าหน้าที่ บุคลากร ที่รับผิดชอบภาระหน้าที่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคอยดูแล และวางแผนในการเรียนของผู้สูงอายุ มีการเตรียมบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ด้านความพร้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ ขั้นตอน ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เกิดจากมติที่ประชุมของคณะกรรมการ เครือข่ายที่ร่วมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และคณะกรรมการผู้สูงอายุระดับเทศบาล ที่ร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้นมา ด้านภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ คณะผู้บริหารเทศบาลได้มอบหมายให้กองสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการจัดตั้ง วางรูปแบบ แนวทางและศึกษาข้อมูล มอบหมายงาน จัดหาบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน

การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมได้ และผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น จนออกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนหรือในหมู่บ้านได้

ด้านการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมการดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จ จากการได้รับความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งการเข้าประชุมร่วมกัน การระดมความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ มีการกำหนดหลักสูตรในแต่ละชั้นปี ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความชัดเจนในการรับรู้ข้อมูล

๒) การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และเชิญชวนบุคคล/หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี ผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ด้านความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่า โรงเรียนควรส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ด้านสังคมวัฒนธรรมและความรู้ด้านต่างๆ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความสามารถดูแลสุขภาพ

๓) รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง

๑. มีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่อบรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมและวางแผนดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม มีการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนในการดำเนินงาน มีการประชุมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมเป็นแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุสมัครเข้าโรงเรียน

๒. มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษาดูงาน การส่งเสริมด้านอาชีพ และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดีขึ้น

๓. มีการดำเนินการประสานขอความร่วมมือและสนับสนุน จากหน่วยงานราชการอื่น และภาคเอกชน หรือชุมชน ตลอดถึงการติดต่อประสานงานกับวิทยากร ภาคีเครือข่ายทั้งในและ นอกพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเปิดโรงเรียน ทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน การมาเป็นวิทยากร และการให้ข้อเสนอแนะ ตลอดถึง มาให้บริการอาหารว่างอาหารกลางวัน แก่นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยการดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจที่จะเข้าเรียนจนจบหลักสูตร

คำสำคัญ : โรงเรียนผู้สูงอายุ, รูปแบบ, กระบวนการ

Research Title: Model and management process of the elderly school in Lampang Province

Researcher: Mr. Narong Padkaew, Asst.Prof.Dr.Phrakhrusuttachayaporn , Mr.Dilok Boonim

Work Section: Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Lampang Buddhist College

Fiscal year: 2018

Research grants: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The research on the model and management process of the elderly schools in Lampang Province has the objectives as follows; 1) to study the management process of the elderly schools in Lampang, 2) to develop a model and management process of the elderly schools in Lampang Province, and 3) to present the model and the management process of the elderly schools in Lampang Province. This research is a mixed methods research. The researcher selected samples using specific methods, namely; 1) 86 elderly people from Kelang Nakorn Municipality elderly school, Mueang Lampang District, Lampang Province, 2) 86 elderly people from Koka Municipality elderly school, Koka District, Lampang Province, and 3) the group providing information about the elderly school management process are, Mayor of Kelang Nakorn, Mayor of Ko Kha, group of elderly in the elderly school, Community leaders with senior schools, and 20 of responsible staffs in elderly school, a total of 192 people.

The research results revealed that

1) The management process of the elderly school in Lampang Province has activity's planning steps, and creating a project with details, such as meeting the relevant parties to plan the operation in each area as follows; As for the personnel, the personnel responsible for the operation of the elderly school will have the municipality officials to supervise and plan the learning of the elderly by having the qualified personnel having experience in teaching each subject as specified in the teaching schedule, as well as having the equipment fully prepared. In terms of

knowledge and understanding of the rules, procedures, regulations, or regulations of the school, it was caused by the resolution of the meeting of the network committee that made the memorandum and the elderly committee at the municipal level that considered jointly determined.

As for the duties and responsibilities, the municipality's administrative committee has assigned the Social Welfare Division to be responsible for the establishment, formulation, guidelines and study of information regarding assignment of personnel and operating budgets. The operation of the elderly school can solve the depression problem of the elderly who attended the training and the elderly have better mental health status until they can participate in school or village activities. Regarding the organization of activities of the elderly schools, there were training activities for educating the elderly on Buddhism, health care activities, and promoting local wisdom and recreation activities. The establishment of the elderly school was successful by receiving cooperation from various departments, including attending meetings, brainstorming, providing useful suggestions, and prescribing curriculums for each year, resulting in both the learners and the instructors are clear about the information.

2) The development of models and management processes of the elderly schools in Lampang Province are as follows; regarding the social environment, most of the elderly wanted to open the school for the elderly as well as activities to promote the quality of life and invite external persons / organizations to support the opening of the school for the elderly. Regarding the clarity of the management of the elderly school, the majority agreed that the elderly schools were able to transfer health knowledge to the elderly correctly. The elderly are aimed at the participation of the elderly and develop skills and knowledge in various ways to live happily.

Regarding the consistency of the objectives of the school management, most of the elderly agreed that the school should support the elderly to develop skills in social, cultural and knowledge in various areas, and encourage the elderly to use their free time to benefit and participate in the development of health care activities.

3) The models and management processes for the elderly in Lampang Province are as follows,

1. There are activities, expenses, training locations, and project planning, including details such as public relations for accepting the elderly to participate in activities, and planning to recruit the elderly. There are meetings for relevant parties to plan the operation and meetings for the elderly who participate in the project and those involved. This will be an incentive for the elderly to apply to school.

2. There are training activities to educate the elderly in Buddhism, morality and ethics, social and culture, health care activities, training and study trips, and career and local wisdom promotion, and recreation activities. This action will improve the quality of life of the elderly.

3. There has been coordination requesting cooperation and support from other government agencies and the private sector or community, as well as dealing with speakers in the area and outside the network to participate in opening schools in terms of school supplies including being a guest speaker and giving suggestions as well as providing snacks and lunches for the elderly school students. By doing so, the elderly are encouraged to attend until the end of the course.

Keyword : Elderly, Porm, Process

บทนำ

ตามนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ - ๑๒ ซึ่งมีแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ - ๗ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๓๙) การพัฒนาได้มุ่งเน้นในภาคเศรษฐกิจระดับมหภาคเป็นส่วนใหญ่ โดยเชื่อว่าจะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี และมีระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีการใช้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่จะถูกกำหนดโดยรัฐบาล^๑ ส่งผลให้การพัฒนาเจริญเฉพาะในเขตเมือง การแก้ไขปัญหาไม่ครอบคลุม และไม่ตรงตามสภาพปัญหาของชุมชนเท่าที่ควร เกิดผลกระทบเชิงลบแก่ประชาชนในชนบท โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ^๒ ผลพวงเหล่านั้นยังก่อให้เกิดช่องว่างของระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเมืองและชนบท ทำให้ศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของคนในสังคมลดลง ขณะที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๕๔) มีแนวทางและแผนในการปรับกระบวนทัศน์การพัฒนาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของสังคมไทย ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาผ่านกลไก การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนเน้นการพัฒนาคนให้มีสุขภาพที่ดี ทั้งกายจิตใจ และสังคม ชุมชนที่เข้มแข็ง^๓ พึ่งตนเองได้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้คุณภาพของความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีรูปแบบวัดประเมินคุณภาพชีวิต ที่เชื่อมโยงทุกมิติ ทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม^๔ แต่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ - ๑๒ มีนโยบายมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน การพึ่งตนเอง พัฒนาวัฒนธรรม และคุณภาพชีวิต ครอบคลุมเน้นการสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว สามารถพึ่งตนเองได้มีรายได้พอใช้ และมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดีมีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาพและสุขภาพที่ดี ครอบครัวยุบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสมการเตรียมความพร้อมของกำลังคนด้าน

^๑ ทวี วัชรเกียรติศักดิ์, การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา”, วารสารวิชาการบริหารรัฐกิจ, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน) (๔๔), ๒๕๕๙.

^๒ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, แลได้สี่ทศวรรษ: ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาการทางการเมืองในช่วง ๒๕๙๐-๒๕๓๖, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, มปป).

^๓ สุวรรณิ คมมัน, เอกสารสัมมนาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๖), หน้า ๕.

^๔ ชาญวิทย์ ทรเทพ, “สภาวะสุขภาพของคนไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต”, สาธารณสุขและการพัฒนา ๑(๓), ๔๖ - ๕๕, ๒๕๕๖.

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงโลกในอนาคต ตลอดจนการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพดีที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพและการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ^๕ ดังนั้น การวัดคุณภาพชีวิตจึงเป็นตัวแสดงผลลัพธ์ของสุขภาพที่สำคัญมากที่ถูกนำมาใช้ในเวลาดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างรวดเร็วจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ความเจริญก้าวหน้าส่งผลให้คนในสังคมมีเจตคติต่อผู้สูงอายุเปลี่ยนไปผู้สูงอายุมีคุณค่าลดลง เพราะไม่ต้องพึ่งพาการถ่ายทอดความรู้ อาชีพ และประสบการณ์เหมือนในอดีต ผู้สูงอายุมีประโยชน์เพียงเป็นคนเฝ้าบ้าน ช่วยดูแลลูกหลาน การเคารพนับถือและการกตัญญูรู้คุณมีน้อยลง มโนทัศน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมเปลี่ยนแปลง ยึดถือด้านวัตถุนิยม คือ เศรษฐกิจ เป็นสำคัญ วัตถุประสงค์ของคนโดยอาศัยความสามารถในการทำงานหาเงิน ดังนั้นผู้สูงอายุจึงถูกมองว่าขาดคุณค่า ขาดความสามารถ ทำให้ผู้สูงอายุแยกตัวตัวเองออกจากสังคม กลายเป็นสมาชิกกลุ่มน้อย และอาจมีบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงไปตามแบบอย่างของสมาชิกกลุ่มน้อย คือ มีอารมณ์อ่อนไหวง่ายใจน้อย มีความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย คิดถึงแต่ตนเอง มีความวิตกกังวลสูง โกรธง่าย การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ อาจมากขึ้นแตกต่างกันขึ้นกับสภาวะเหตุการณ์ สิ่งแวดล้อม และภาวะวิกฤตที่แต่ละคนกำลังเผชิญอยู่ ความสามารถในการเผชิญกับปัญหา ความรู้สึกมีคุณค่ามีศักดิ์ศรีของตนเอง ปรัชญาในการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ความหวัง และความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในสังคม ในรายที่มีแรงกดดันมาก ๆ และไม่สามารถปรับตัวได้ บุคลิกภาพจะเสียมากขึ้น กลายเป็นภาระต่อสังคม ก่อให้เกิดปัญหาทางจิตอาจทำลายตัวเองและผู้อื่นได้ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ ที่มีจำนวนประชากรสูงอายุมากกว่าร้อยละ ๑๐ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุในสังคมไทย มีสาเหตุหลักเนื่องมาจากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็วทำให้เกิดการเพิ่มจำนวนและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุและส่งผลกระทบต่อสังคมและระบบเศรษฐกิจตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรของประเทศ ในอนาคตวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายอันเป็นผลมาจากความเสื่อมและความสามารถในการทำหน้าที่ลดลง ก่อให้เกิดปัญหาด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและดูแลรักษาผู้สูงอายุควรจะต้องมีวิธีการและแนวทางในการพัฒนา เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพผู้สูงอายุสามารถที่จะดูแลตนเองได้หรืออาจจะมีกิจกรรมงานต่าง ๆ เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุให้เกิดความรู้และเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ตนเองกับการอยู่ร่วมกับสังคม

^๕ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔, (สำนักนายกรัฐมนตรี: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ), หน้า ๔, ๒๕๖๐.

จังหวัดลำปางถือได้ว่ามีจำนวนผู้สูงอายุ จำนวน ๑๔๘,๔๘๑ คน จำแนกเป็นผู้สูงอายุชาย จำนวน ๖๘,๙๑๔ คนเป็นผู้สูงอายุหญิง จำนวน ๗๙,๕๖๗ คน พบว่า ผู้สูงอายุบางรายมีความวิตกกังวล มีความเครียดในการดำเนินชีวิตของตน เห็นคุณค่าในตนเองน้อยลง เพราะไม่มีอาชีพและรายได้ เป็นของตนเอง ลูกหลานปล่อยให้อยู่ในบ้านตามลำพัง เพราะทุกคนต้องออกไปทำงานประกอบอาชีพ ทำให้ผู้สูงอายุขาดการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกครอบครัว นอกจากนี้ บางรายมีสุขภาพไม่แข็งแรง มีโรคภัยไข้เจ็บรบกวน จนเกิดความลังเลใจในการกำหนดชีวิตตนเองว่าจะดำเนินไปในทิศทางใด จึงจะดีการยกระดับคุณภาพชีวิตที่มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตตามสภาพความเป็นอยู่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงความสามารถ ในการสร้างสรรค์ความมีศักดิ์ศรี การได้รับการยอมรับและการเห็นคุณค่าในตนเองให้สามารถพึ่งพิงตนเองได้อย่างมีศักยภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สูงอายุจะต้องให้ความสนใจในการศึกษาและเรียนรู้สิ่งที่จำเป็นต่อชีวิต เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะ นำมาประยุกต์ใช้ ปัจจุบันดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเกิดความตระหนักและต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อสร้างตนเองให้เกิดคุณค่า เกิดการรวมตัวและมีแบบการพัฒนาในด้านต่างๆ ดังนี้

๑) ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี หาวิธีการต่างๆ ให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีสุขภาพจิตที่ดี ปราศจากความเครียด เห็นคุณค่าในตนเอง และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้

๒) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สามารถรวมกลุ่มกับสังคมได้ มีความเป็นมิตรภาพกับสมาชิกในครอบครัว และญาติมิตร รู้จักการติดต่อ พบปะสังสรรค์ มีกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัว ญาติมิตร และคนรอบข้าง

๓) ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี หาแนวทางการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้ช่วยเหลือตนเองได้ สร้างความมั่นใจในการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุ รวมทั้งหามาตรการให้ผู้สูงอายุมีที่พักอาศัยที่เหมาะสม

๔) ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม หาวิธีการส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมในกลุ่มทางสังคม มีบทบาทในสังคมที่ตนอาศัยอยู่มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมของสังคมและให้ได้รับการยอมรับจากทางสังคมและบุคคลทั่วไป

๕) ด้านสภาพร่างกายที่ดี ให้การแนะนำผู้สูงอายุในการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ให้รู้จักการดูแลเรื่องอาหารและโภชนาการ ตลอดจนการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ

^๖ ข้อมูลประเทศไทย, จังหวัดลำปาง, ประชากรไทยในอนาคต, ข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงได้จาก <http://lampang.kapook.com/ลำปาง, คั่นคว้าเมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๖๐>.

๖) ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง ส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีอิสรภาพในการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตมีศักยภาพที่จะทำกิจกรรมต่างๆที่ตนพอใจรวมทั้งมีความสามารถในการให้เหตุผลสนับสนุนด้วยคำพูดและแก้ต่างเพื่อตนเอง

จากเหตุผลข้างต้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยทำให้เกิดการก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีแนวทางในการบริหารจัดการด้านกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเป็นการพัฒนาทักษะตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุจากสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังเป็นการช่วยเพิ่มพูนความรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการตัวผู้สูงอายุ และเป็นการสร้างคุณค่าแก่ผู้สูงอายุเพื่อจะได้แสดงศักยภาพในการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน ซึ่งในระยะแรกๆ มีการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ อยู่บนหลักการใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุ ภายในวัดหรือบางพื้นที่ได้ใช้บ้านของ ผู้ริเริ่มในการแต่งตั้งเป็นสถานที่หรือศูนย์ในการดำเนินงานในการรวมตัวของผู้สูงอายุในการแลกเปลี่ยนพูดคุยและการเล่าเรื่องราวต่างๆ ซึ่งรูปแบบเริ่มต้นยังไม่มีรูปแบบในการบริหารจัดการอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมให้แก่สาธารณชนได้รับรู้รับทราบ ซึ่งการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ

จังหวัดลำปางถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีการก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่หลายแห่งจากการร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อตอบสนองนโยบายการพัฒนาประเทศในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ลดภาวะความเสี่ยงต่อโรคร้ายและเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นและความรู้ในอดีต อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนา สืบสานความรู้ ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนาน ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจถึงแนวทางและรูปแบบกระบวนการการบริหารจัดการที่ถูกต้อง คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง เพื่อให้เข้าใจถึงแนวทางการบริหารจัดการและแนวทางการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เพื่อให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุให้เกิดความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบและสร้างนวัตกรรมที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุให้เกิดความเหมาะสมกับโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
๒. เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
๓. เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง” ได้นำเสนอระเบียบวิธีวิจัย ตามประเด็นดังต่อไปนี้

๑) รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง” เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) โดยวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ๒ รูปแบบ คือ ๑. รูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นเพื่อให้ได้ข้อสรุปในประเด็นที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยมีลักษณะเป็นแบบมาตรฐานส่วนประมาณค่า (Rating scale) ๕ ระดับและ ๒. รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบแนวสัมภาษณ์ คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่ไม่ชี้แนะ ผู้วิจัยจะใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูปและสมุดโน้ตประกอบการเก็บข้อมูล โดยมีประเด็นคำถาม เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

๒) พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างโดยรูปแบบในการศึกษากลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ (Key Informant) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา เพื่อวิเคราะห์และประเมินรูปแบบ และกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๒๐ คน

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน ๑๗๒ คน เพื่อความมั่นใจในเครื่องมือในการออกแบบสัมภาษณ์การวิจัย เพื่อให้เกิดความมั่นใจในเครื่องมือในการวิจัยกำหนดให้มีความเชื่อมั่น ๙๕ % และให้มีความคลาดเคลื่อน ๕ % ($e = .๐๕$) โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ Taro Yamane (๑๙๗๓)

๓) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุโดยมีเนื้อหาประกอบ ๓ ส่วน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานของของผู้ให้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้/เดือน เป็นต้น โดยเป็นลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายเปิดที่มีตัวเลือกให้เลือกตอบ จำนวน ๕ ข้อ (Check list)

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง โดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ๕ ระดับ โดยกำหนดให้ ข้อคำถามที่มีความหมายเชิงปฏิฐาน (Positive) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน

ตอนที่ ๓ สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นต้น โดยเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดให้ตอบ

๒. แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุ นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผู้นำชุมชนที่มีการเข้าร่วมในโรงเรียนผู้สูงอายุ บุคลากรที่ดูแลรับผิดชอบในโรงเรียนผู้สูงอายุ เช่น รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นต้น

๔) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๑. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

๒. การเข้าศึกษาในพื้นที่เพื่อแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ โดยมีกิจกรรมดังนี้

๒.๑ การใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากกลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน ๑๗๒ ชุด ในด้านรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางที่เหมาะสมทั้งในด้านรูปธรรมหรือด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลิต และนันทนาการ และในด้านนามธรรม คือ ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

๒.๒ การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ ชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุ นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผู้นำชุมชนที่มีการเข้าร่วมในโรงเรียนผู้สูงอายุ บุคลากรที่ดูแลรับผิดชอบในโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นต้น

๕) การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่

กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

๖) ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

๑) กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีขั้นตอนการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่าง ๆ ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนในการดำเนินงาน ด้านเจ้าหน้าที่ บุคลากร ที่รับผิดชอบภาระหน้าที่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคอยดูแล และวางแผนในการเรียนของผู้สูงอายุ มีการเตรียมบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ด้านความพร้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ ขั้นตอน ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน เกิดจากมติที่ประชุมของคณะกรรมการ เครือข่ายที่ร่วมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และคณะกรรมการผู้สูงอายุระดับเทศบาล ที่ร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้นมา ด้านภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ คณะผู้บริหารเทศบาลได้มอบหมายให้กองสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการจัดตั้ง วางรูปแบบ แนวทางและศึกษาข้อมูล มอบหมายงาน จัดหาบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน

การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมได้ และผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น จนออกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนหรือในหมู่บ้านได้ ด้านการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จ จากการได้รับความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งการเข้าประชุมร่วมกัน การระดมความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ มีการกำหนดหลักสูตรในแต่ละชั้นปี ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความชัดเจนในการรับรู้ข้อมูล

๒) การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และเชิญชวนบุคคล/หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี ผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์ประสงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ด้านความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่า โรงเรียนควรส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ด้านสังคมวัฒนธรรมและความรู้ด้านต่างๆ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความสามารถดูแลสุขภาพ

๓) รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง

๑. มีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่อบรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมและวางแผนดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม มีการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนในการดำเนินงาน มีการประชุมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมเป็นแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุสมัครเข้าโรงเรียน

๒. มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษาดูงาน การส่งเสริมด้านอาชีพ และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดีขึ้น

๓. มีการดำเนินการประสานขอความร่วมมือและสนับสนุน จากหน่วยงานราชการอื่น และภาคเอกชน หรือชุมชน ตลอดถึงการติดต่อประสานงานกับวิทยากร ภาศึเครือข่ายทั้งใน และนอกพื้นที่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเปิดโรงเรียน ทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน การมาเป็นวิทยากร และการให้ข้อเสนอแนะ ตลอดถึง มาให้บริการอาหารว่างอาหารกลางวัน แก่นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยการดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจที่จะเข้าเรียนจนจบหลักสูตร

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง สำเร็จได้ด้วยอาศัยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากคณะผู้ช่วยนักวิจัย ซึ่งเป็นบุคลากรของวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการร่วมเก็บข้อมูลภาคสนามและการลงพื้นที่วิจัย อีกทั้งยังให้กำลังใจและให้คำแนะนำชี้แนะจนทำให้งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลงอย่างสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และ พระมหาชุตีภัก อภินันโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผนและส่งเสริมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการให้คำปรึกษา และติดตามงานวิจัยด้วยดีตลอดมา

งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์แบบด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน ที่ได้ให้โอกาสแก่คณะผู้วิจัยในการดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในทางวิชาการ และคณะผู้วิจัยขออนุโมทนาขอบคุณครูบาอาจารย์และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ที่ได้ให้กำลังใจและคอยสอบถามความก้าวหน้าด้วยดีเสมอมา

ข้อเสนอแนะการวิจัย

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า มีประเด็นสำคัญๆ ที่ควรเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุนำไปพิจารณาดำเนินการตามที่เหมาะสม ซึ่งมีดังนี้ ผู้สูงอายุต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต

๑. การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ควรชักนำให้นักเรียนผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเหล่านั้น มีความรู้สึกว่ามีส่วนเป็นเจ้าของโรงเรียน

๒. ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ของผู้สูงอายุ โรงเรียนควรหมั่นหากิจกรรมสร้างสรรค์ให้นักเรียนได้ร่วมกันทำในช่วงเวลาว่าง เพื่อให้นักเรียนรู้สึกว่ามีคุณค่าต่อชีวิต

๓. จัดเนื้อหาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนผู้สูงอายุ ไม่ควรเน้นวิชาการที่ต้องใช้ความจำมากเกินไป ควรเป็นรายวิชาที่กระตุ้นผู้เรียนสนุกสนาน และเกิดความคิดสร้างสรรค์

๔. การส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการจัดการดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ โรงเรียนควรเสริมความรู้และทักษะด้านสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ จะได้เป็นผู้มีสุขภาพที่ดี

๕. โรงเรียนควรมีวิธีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสม โรงเรียนควรวัดผลและประเมินผลการเรียน ที่ทำให้นักเรียนเห็นจุดเด่น จุดด้อยของตน ทั้งนี้ เพื่อการพัฒนาจุดเด่น และปรับปรุงจุดด้อยต่อไป

๖. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมผู้เรียนให้มีจิตอาสา ด้วยการนำนักเรียนไปบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด และชุมชน ตามความเหมาะสมกับอายุของแต่ละคน

๗. ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โรงเรียนผู้สูงอายุควรเน้นการเรียนการสอน ที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า มีอีกหลายประเด็นที่ควรนำมาวิจัย เป็นต้นว่า

๑. ควรวิจัยเกี่ยวกับ “การประยุกต์ใช้พุทธธรรมเป็นฐานสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้การพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุ” เนื่องจากผู้สูงอายุ อยู่ในวัยชรา มักหมดความคาดหวังที่จะพัฒนาตนเองเพื่อความก้าวหน้าของชีวิต หากมีหลักพุทธธรรมเป็นฐานขับเคลื่อน หรือกระตุ้นจิตใจให้เห็นคุณค่าของการพัฒนา ก็อาจทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยดี

๒. ควรวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมเกษตรกรรมวัยเกษียณ แก่ผู้เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ว่างงาน ทำให้เหงา มองตนเองแบบไร้ค่า และสวนใหญ่ เคยประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม หากได้รับการส่งเสริมเกษตรกรรมที่เหมาะสมกับวัย และบริบทของบ้านพักอาศัย ก็จะทำให้ผู้สูงอายุเพลิดเพลินกับกิจกรรมที่ทำนั้น

๓. ควรวิจัยเกี่ยวกับ “ทักษะการใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ของผู้สูงอายุ ในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเพื่อนผู้สูงวัยในโรงเรียนผู้สูงอายุ” เนื่องจากผู้สูงอายุมาจากครอบครัวที่ต่างกัน การได้รับการดูแลจากสมาชิกครอบครัวก็ต่างกัน จึงอาจทำให้ความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคนแตกต่างกันไป ด้วย การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับวัย อาจช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

ข้อมูลประเทศไทย, จังหวัดลำปาง, ประชากรไทยในอนาคต, ข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงได้จาก <http://lampang.kapook.com/ลำปาง>, ค้นคว้าเมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๖๐.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, แล่ใต้สี่ทศวรรษ: ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาการทางการเมืองในช่วง ๒๔๙๐-๒๕๓๖, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, มปป).

ชาญวิทย์ ทระเทพ, “สภาวะสุขภาพของคนไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต”, สาธารณสุขและการพัฒนา ๑(๓), ๔๖ - ๕๕, ๒๕๔๖.

ทวี วีชระเกียรติศักดิ์, การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา”, วารสารวิชาการบริหารรัฐกิจ, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน) (๔๔), ๒๕๕๙.

สุวรรณณี คงมั่น, เอกสารสัมมนาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔, (สำนักนายกรัฐมนตรี: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ), หน้า ๔, ๒๕๖๐.

ภาคผนวก ข
กิจกรรมการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ตามแผนการที่วางไว้

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

๑.๑ กิจกรรมการเรียนการสอน โดยการนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาในรายวิชาตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรี เช่น รายวิชาพระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์ พระพุทธศาสนากับสาธารณสุข และพระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น

๑.๒ สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับนักวิชาการทางด้านนโยบายสาธารณะและการวางแผน นักพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการวางแผนและนโยบายในการดูแลและการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ โดยอาศัยชุดข้อมูลความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดทางเลือกใหม่ในการขับเคลื่อนนโยบายการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุและการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุรูปแบบอื่นที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัด เครือข่ายสุขภาพองค์กร/ชมรมผู้สูงอายุ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง

๒. กิจกรรมด้านการบริหารจัดการนโยบายสาธารณะ

๒.๑ สามารถพัฒนาโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมถึงองค์กรต่างๆ ในชุมชน

๒.๒ สามารถพัฒนาและต่อยอดโครงการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวในการดำเนินการ โดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง วัด เครือข่ายสุขภาพ องค์กร/ชมรมผู้สูงอายุ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง ในการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกัน

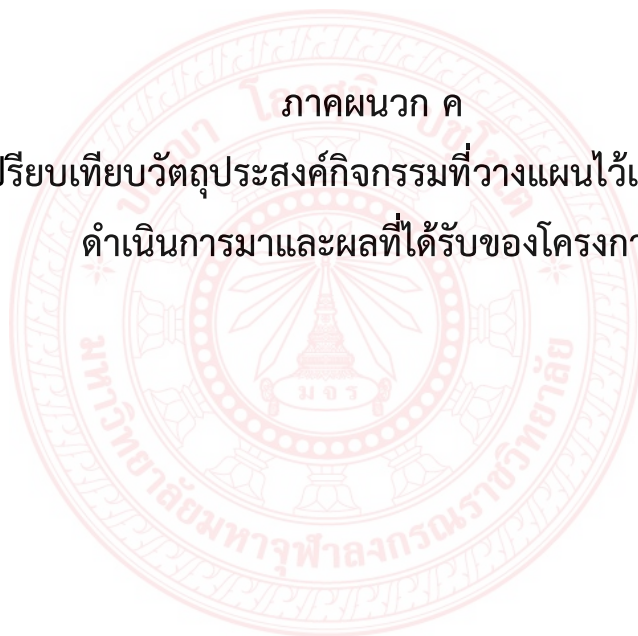
๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

๓.๑ การจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง โดยมีการทำแผนการดำเนินงานร่วมกันหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดลำปาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง หน่วยงานด้านการพัฒนาสังคมทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา วัด เครือข่ายสุขภาพ และองค์กรชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงชาวบ้านในชุมชนต่างๆ ด้วย

๓.๒ การจัดทำแผนการดูแลและการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ

๓.๓ การจัดสัมมนาเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัดและชุมชนจังหวัดลำปาง ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับทราบ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีแผนงานในการดูแลและจัดการให้กับผู้สูงอายุอยู่แล้ว ซึ่งจัดทำเป็นประจำทุก ๓ หรือ ๔ ปี รวมทั้งองค์กร/ชมรมผู้สูงอายุอื่นๆ ที่มีความสนใจ

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้
ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

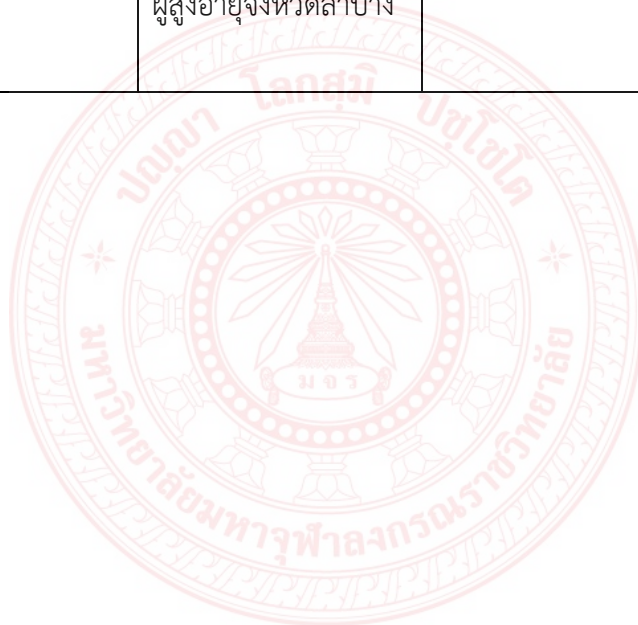
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
๒. เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
๓. เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุวัตถุประสงค์	โดยทำให้
ระยะที่ ๑ การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ	ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ	ข้อที่ ๑	๑. สามารถวิเคราะห์ถึงแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ๒. สามารถวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักการและวิธีการ ตลอดถึงกระบวนการในการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ
ระยะที่ ๒ การสัมภาษณ์คณะผู้วิจัยที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประชาชน และองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุในแต่ละอำเภอของจังหวัดลำปาง ทั้ง ๒ แห่ง เพื่อศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดหลักการ ความเป็นมา	๑. ทราบถึงหลักคิดและวิธีการของกระบวนการและการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ๒. ทราบถึงแนวทางของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กร	ข้อที่ ๑ และ ข้อที่ ๒ และ ข้อที่ ๓	๑. สามารถวิเคราะห์หลักคิดและวิธีการของกระบวนการและการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ๒. สามารถทราบถึงแนวทางของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุนิติวัตถุประสงค์	โดยทำให้
กระบวนการ การจัดการ โรงเรียนผู้สูงอายุ และ เพื่อให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับ รูปแบบการจัดการโรงเรียน ผู้สูงอายุขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและชุมชน รวมถึงโรงเรียนผู้สูงอายุ	ปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนจังหวัด ลำปาง ๓.ทราบถึงรูปแบบและ การจัดการโรงเรียน ผู้สูงอายุขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนของโรงเรียน ผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง		องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและชุมชน จังหวัดลำปาง ๓.เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ และกิจกรรมการ เสริมสร้างสุขภาพ ผู้สูงอายุในจังหวัด ลำปาง

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

แบบสอบถาม

เรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยของคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยทำการศึกษา รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความกรุณาจากท่านได้ช่วยตอบคำถามนี้และขอได้โปรดตอบให้ครบทุกข้อตามความเห็นของท่านเพื่อที่จะได้ผลการวิจัยที่ถูกต้องมากที่สุดแล้วสามารถนำไปใช้ประโยชน์ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยรับรองว่าข้อมูลที่ท่านตอบทั้งหมดจะถือเป็นความลับและไม่มีผลเสียต่อท่านประการใดทั้งสิ้น ซึ่งในส่วนของการนำเสนอผลการวิจัยนั้นจะนำผลการวิจัยเสนอในลักษณะภาพรวมเท่านั้น

แบบสอบถามมีทั้งหมด 2 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ ๑ เป็นคำถามเลือกตอบตามความเป็นจริงเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้/เดือน จำนวน ๕ ข้อ

ส่วนที่ ๒ เป็นคำถามแสดงความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ ใน 4 ด้านมีจำนวน ๔๗ ข้อ ดังนี้

๑) ด้านบริบท	จำนวน ๑๒ ข้อ
๒) ด้านปัจจัยนำเข้า	จำนวน ๙ ข้อ
๓) ด้านกระบวนการ	จำนวน ๑๙ ข้อ
๔) ด้านผลผลิต	จำนวน ๗ ข้อ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากท่านในครั้งนี้เป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์มา ณ โอกาสนี้

ณรงค์ ปัดแก้ว
หัวหน้าโครงการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

ตอนที่ ๑ สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย / (ขีดทับ) ลง ( ) หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวของท่านตามความเป็นจริงมากที่สุด

๑. เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

๒. อายุ

( ) ๖๐ - ๗๐ ปี ( ) ๗๑ - ๘๐ ปี
( ) ๘๑ - ๙๐ ปี ( ) ๙๑ ปีขึ้นไป

๓. สถานภาพ

( ) โสด ( ) สมรส ( ) แยกกันอยู่
( ) หม้าย ( ) หย่า

๔. ระดับการศึกษา

( ) ประถมศึกษา ( ) ม.๓ ( ) ปวช. / ม.๖
( ) ปวส. / อนุปริญญา ( ) ปริญญาตรี ( ) ปริญญาโท
( ) ปริญญาเอก ( ) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๕. อาชีพ

( ) ไม่ได้ทำงาน ( ) ข้าราชการบำนาญ
( ) ค้าขาย ( ) เกษตรกรรม ( ) รับจ้างทั่วไป

๖. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

( ) ต่ำกว่า ๑,๐๐๐ บาท ( ) ๑,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท
( ) ๓,๐๐๑ - ๕,๐๐๐ บาท ( ) ๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป

ตอนที่ ๒ รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ใน ๔ ด้าน คือ (๑) ด้านบริบท (๒) ด้านปัจจัยนำเข้า (๓) ด้านกระบวนการ (๔) ด้านผลผลิต โดยใช้เกณฑ์การประเมิน ดังนี้

เห็นด้วยมากที่สุด   เท่ากับ ๕ คะแนน

เห็นด้วยมาก   เท่ากับ ๔ คะแนน

เห็นด้วยปานกลาง   เท่ากับ ๓ คะแนน

เห็นด้วยน้อย   เท่ากับ ๒ คะแนน

เห็นด้วยน้อยที่สุด   เท่ากับ ๑ คะแนน

ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
	ด้านบริบท (Context : C)					
	สภาพแวดล้อมทางสังคม					
๑	ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านสุขภาพ					
๒	ผู้สูงอายุต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต					
๓	ผู้สูงอายุมีบุตรหลานคอยดูแลเอาใจใส่อย่างดี					
๔	ผู้สูงอายุมีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ					
๕	บุคคล/หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ					
	ความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ					
๖	โรงเรียนผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ					
๗	โรงเรียนผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเพื่อพัฒนาทักษะความรู้ด้านต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข					
๘	โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี					
	ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ					
๙	โรงเรียนผู้สูงอายุต้องการให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์					
๑๐	โรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการจัดการตนเองด้านสุขภาพ					
๑๑	โรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความสามารถการดูแลสุขภาพ					

ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๑๒	ส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรม และความรู้ด้านต่าง ๆ					
	ด้านปัจจัยนำเข้า (Input : I)					
๑๓	สถานที่เรียนและห้องเรียนมีเพียงพอและเหมาะสม					
๑๔	เวลาให้ผู้เรียนทำกิจกรรมการเรียนการสอนมีความเหมาะสม					
๑๕	ผู้สอนมีการวางแผนและเตรียมการสอน					
๑๖	เนื้อหาการเรียนการสอนเหมาะสมกับนักเรียน					
๑๗	สื่อ-อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีจำนวนเพียงพอ					
๑๘	เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรในโรงเรียนมีจำนวนเพียงพอ					
๑๙	คุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบในโรงเรียนมีความเหมาะสม ต่อหน้าที่					
๒๐	เวลาเรียน ๑ วัน / สัปดาห์ มีความเหมาะสม					
๒๑	ความเพียงพอของงบประมาณ					
	ด้านกระบวนการ (Process : p)					
	การจัดการเรียนรู้					
๒๒	ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน					
๒๓	กิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการจัดการ ดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ					
๒๔	ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ					
๒๕	จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตอาสา					
๒๖	เน้นการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรม ให้มีการแสดงออกและปฏิบัติจริง					
	การวัดผลประเมินผล					
๒๗	มีวิธีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสม					
๒๘	มีการวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง					
๒๙	มีการรายงานผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบ					

ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
๓๐	มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงการเรียนการสอน					
	นันทนาการ					
๓๑	มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ผ่อนคลาย ความตึงเครียด เช่น การเดินรำ กีฬา แก่ผู้สูงอายุ					
๓๒	ท่านมีความยินดีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้จัดขึ้น					
๓๓	มีกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่น เช่น พบปะสังสรรค์ รับประทานอาหาร ร่วมประชุม กลุ่มงานเลี้ยง					
๓๔	มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น การเลี้ยงอาหาร แก่ผู้สูงอายุ					
๓๕	มีการจัดกิจกรรมที่ช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดความรักความอบอุ่น และสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้สูงอายุ					
๓๖	หน่วยงานภาครัฐได้ให้ความรู้ข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการดูแล สุขภาพของผู้สูงอายุ					
๓๗	ท่านมีความเพลิดเพลินและสนุกสนานกับกิจกรรมที่โรงเรียน ผู้สูงอายุได้จัดขึ้น เช่น ศิลปหัตถกรรม ดนตรีละคร หรือกิจกรรม กลางแจ้ง					
๓๘	โรงเรียนผู้สูงอายุมีกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ จะช่วยทำให้ ผู้สูงอายุเป็นคนมีเหตุผล เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และรู้จักการเสียสละ					
๓๙	กิจกรรมนันทนาการจะเป็นสื่อและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความ สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมสติปัญญาและมีคุณ ชีวิตที่ดี					
๔๐	โรงเรียนผู้สูงอายุจัดให้มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การ ทำบุญตักบาตร รักษาศีลและนั่งสมาธิ ในวันสำคัญในทาง พระพุทธศาสนา					
๔๑	สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้					
๔๒	สามารถแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพได้อย่างมีเหตุผล					
๔๓	สามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี					

ที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
		๕	๔	๓	๒	๑
	ด้านผลผลิต (Product : p)					
๔๔	สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี					
๔๕	ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี					
๔๖	ผู้สูงอายุมีความสุขและมีกำลังใจที่เข้มแข็งในการดำรงชีวิตวัยชรา					
๔๗	ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า					

แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

เรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

ชื่อ-สกุล ผู้ให้ข้อมูล.....
 ที่อยู่ผู้ให้ข้อมูล.....
 วัน เดือน ปี เวลา ที่ให้ข้อมูล.....
 สถานที่ให้สัมภาษณ์.....

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มี ๓ ตอน ประกอบด้วย
 ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์สถานภาพทั่วไป
 ตอนที่ ๒ ประเด็นสัมภาษณ์รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัด
 ลำปาง
 ตอนที่ ๓ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียน
 ผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อ - สกุล ผู้ให้ข้อมูล.....
๒. สังกัดหน่วยงาน.....
๓. อายุ.....ปี
๔. ตำแหน่ง.....
๕. ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง.....
๖. ท่านสำเร็จการศึกษาในระดับ.....

ตอนที่ ๒ ประเด็นสัมภาษณ์รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

๑. หน่วยงานของท่านมีขั้นตอนในการวางแผนการดำเนินงานของรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ อย่างไรบ้าง

๒. การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีเจ้าหน้าที่ บุคลากร ที่รับผิดชอบภาระหน้าที่งานในด้านใดบ้างอย่างไร

๓. มีความพร้อมในการปฏิบัติงานในแต่ละด้านอย่างไรบ้าง

๓.๑ ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ขั้นตอนระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน

๓.๒ ด้านภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ

๓.๓ ด้านความสามารถในการปฏิบัติงานและการให้บริการ

๔. ระบบการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปในลักษณะและรูปแบบใดและประสบปัญหาหรือไม่อย่างไร

๔.๑ การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐราชการ และภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้อง

๔.๒ การมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เข้าร่วมโรงเรียนผู้สูงอายุ

๔.๓ ความร่วมมือของบุคลากรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน

๕. งบประมาณที่ได้รับจัดสรรมาให้โรงเรียนผู้สูงอายุ หน่วยงานของท่านมีการบริหารจัดการอย่างไร และประสบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการหรือไม่อย่างไร

๖. วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ หน่วยงานของท่านมีการบริหารจัดการอย่างไร และประสบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการหรือไม่อย่างไร

๗. การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อกลุ่มผู้สูงอายุในด้านใดบ้าง และเป็นอย่างไร บรรลุเป้าหมายด้านใดบ้าง และอย่างไร

๘. การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุได้มากน้อยเพียงใดอย่างไร

๙. หน่วยงานของท่านได้จัดให้มีกิจกรรมอะไรบ้างในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ

๑๐. การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุของหน่วยงานท่าน ประสบผลสำเร็จอย่างไรบ้าง มีประสิทธิภาพอย่างไรบ้าง

ตอนที่ ๓ ปัญหาข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับการดำเนินงานรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

.....

.....

.....

ภาคผนวก จ
ภาพถ่ายกิจกรรมการดำเนินการวิจัย

ภาคผนวก ฉ แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ : ว.๒๓๒/๒๕๖๑

ชื่อโครงการ รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลาปาง

หัวหน้าโครงการ นายณรงค์ ปัดแก้ว

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๖๖๒ ถนนพหลโยธิน

หมู่ที่ ๒ ตำบลศาลา อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๔

Email : mculp_narong2513@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลาปาง”

ตามนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ - ๑๒ ซึ่งมีแนวททางยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ - ๗ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๓๙) การพัฒนาได้มุ่งเน้นในภาคเศรษฐกิจระดับมหัพภาคเป็นส่วนใหญ่ โดยเชื่อว่าจะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี และมีระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีการใช้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่จะถูกกำหนดโดยรัฐบาล^๑ ส่งผลให้การพัฒนาเจริญเฉพาะในเขตเมือง การแก้ไขปัญหาไม่ครอบคลุม และไม่ตรงตามสภาพปัญหาของชุมชนเท่าที่ควร เกิดผลกระทบเชิงลบแก่ประชาชนในชนบท โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ^๒ ผลพวงเหล่านั้นยังก่อให้เกิดช่องว่างของระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเมืองและชนบท ทำให้ศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของคนในสังคมลดลง ขณะที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๕๔) มีแนวทางและแผนในการปรับกระบวนการพัฒนาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของสังคมไทย ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาผ่านกลไก การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนเน้นการพัฒนาคนให้มีสุขภาวะที่ดี ทั้งกายจิตใจ และสังคม ชุมชนที่เข้มแข็ง^๓ พึ่งตนเองได้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้ดุลยภาพของความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีรูปแบบวัดประเมินคุณภาพชีวิต ที่เชื่อมโยงทุกมิติ ทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม^๔

^๑ ทวี วัชรเกียรติศักดิ์, การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพใน พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอนอนสูง จังหวัดนครราชสีมา”, วารสารวิชาการบริหารรัฐกิจ, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน) (๔๔), ๒๕๕๙.

^๒ ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, แลได้สี่ทศวรรษ: ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาการทางการเมืองในช่วง ๒๕๙๐-๒๕๓๖, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, มปป).

^๓ สุวรรณิ คมมัน, เอกสารสัมมนาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๔๖), หน้า ๕.

^๔ ชาญวิทย์ ทรเทพ, “สภาวะสุขภาพของคนไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต”, สาธารณสุขและการพัฒนา ๑(๓), ๒๕๔๖, หน้า ๔๖ - ๕๕.

แต่ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๑ - ๑๒ มีนโยบายมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน การพึ่งตนเอง พัฒนาวัฒนธรรม และคุณภาพชีวิต ครอบคลุมเน้นการสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว สามารถพึ่งตนเองได้มีรายได้พอใช้ และมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดีมีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาวะและสุขภาพที่ดี ครอบคลุมอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑ ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสมการเตรียมความพร้อมของกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงโลกในอนาคต ตลอดจนการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพดีที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพและการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสุขภาพ^๕ ดังนั้น การวัดคุณภาพชีวิตจึงเป็นตัวแสดงผลลัพธ์ของสุขภาพที่สำคัญมากที่ถูกนำมาใช้ในช่วงเวลาดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างรวดเร็วจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ความเจริญก้าวหน้าส่งผลให้คนในสังคมมีเจตคติต่อผู้สูงอายุเปลี่ยนไปผู้สูงอายุมีคุณค่าลดลง เพราะไม่ต้องพึ่งพาการถ่ายทอดความรู้ อาชีพ และประสบการณ์เหมือนในอดีต ผู้สูงอายุมีประโยชน์เพียงเป็นคนเฝ้าบ้าน ช่วยดูแลลูกหลาน การเคารพนับถือและการกตัญญูรู้คุณมีน้อยลง มโนทัศน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมเปลี่ยนแปลง ยึดถือด้านวัตถุนิยม คือ เศรษฐกิจ เป็นสำคัญ วัตถุประสงค์ของคนที่ทำงานหาเงิน ดังนั้นผู้สูงอายุจึงถูกมองว่าขาดคุณค่าขาดความสามารถ ทำให้ผู้สูงอายุแยกตัวเองออกจากสังคม กลายเป็นสมาชิกกลุ่มน้อย และอาจมีบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงไปตามแบบอย่างของสมาชิกกลุ่มน้อย คือ มีอารมณ์อ่อนไหวง่ายใจน้อย มีความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย คิดถึงแต่ตนเอง มีความวิตกกังวลสูง โกรธง่าย การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ อาจมากน้อยแตกต่างกันขึ้นกับสถานะเหตุการณ์ สิ่งแวดล้อม และภาวะวิกฤตที่แต่ละคนกำลังเผชิญอยู่ ความสามารถในการเผชิญกับปัญหา ความรู้สึกมีคุณค่ามีศักดิ์ศรีของตนเอง ปรัชญาในการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ความหวัง และความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในสังคม ในรายที่มีแรงกดดันมาก ๆ และไม่สามารถปรับตัวได้ บุคลิกภาพจะเสียมากขึ้น กลายเป็นภาระต่อสังคม ก่อให้เกิดปัญหาทางจิตอาจทำลายตัวเองและผู้อื่นได้ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วตั้งแต่ปี ๒๕๕๐ ที่มีจำนวนประชากรสูงอายุมากกว่าร้อยละ ๑๐ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุในสังคมไทย มีสาเหตุหลักเนื่องมาจากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็วทำให้เกิดการเพิ่มจำนวนและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุและส่งผลกระทบต่อสังคมและระบบเศรษฐกิจตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรของประเทศ ในอนาคตวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายอันเป็นผลมาจากความเสื่อมและความสามารถในการทำหน้าที่ลดลง ก่อให้เกิดปัญหาด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและดูแลรักษาผู้สูงอายุควรจะต้องมีวิธีการและแนวทางในการพัฒนา เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพผู้สูงอายุสามารถที่จะดูแลตนเองได้หรืออาจจะมีกิจกรรมงานต่าง ๆ เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุให้เกิดความรู้และเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ตนเองกับการ

^๕ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔, (สำนักนายกรัฐมนตรี: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ), พ.ศ. ๒๕๖๐, หน้า ๔.

อยู่ร่วมกับสังคม

จังหวัดลำปางถือได้ว่ามีจำนวนผู้สูงอายุ จำนวน ๘๐,๐๐๔ คน^๖ พบว่า ผู้สูงอายุบางราย มีความวิตกกังวล มีความเครียดในการดำเนินชีวิตของตน เห็นคุณค่าในตนเองน้อยลง เพราะไม่มีอาชีพ และรายได้เป็นของตนเอง ลูกหลานปล่อยให้อยู่ในบ้านตามลำพัง เพราะทุกคนต้องออกไปทำงาน ประกอบอาชีพ ทำให้ผู้สูงอายุขาดการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกครอบครัว นอกจากนี้ บางรายมี สุขภาพไม่แข็งแรง มีโรคภัยไข้เจ็บรบกวน จนเกิดความล้าใจในการกำหนดชีวิตตนเองว่าจะดำเนินไป ในทิศทางใดจึงจะดีการยกระดับคุณภาพชีวิตที่มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตตาม สภาพความเป็นอยู่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึง ความสามารถในการสร้างสรรค์ความมีศักดิ์ศรี การได้รับการยอมรับและการเห็นคุณค่าในตนเองให้ สามารถพึงพิงตนเองได้อย่างมีศักยภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สูงอายุจะต้องให้ความสนใจในการศึกษาและ เรียนรู้สิ่งที่เป็นต่อชีวิต เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะ นำมาประยุกต์ใช้ ปัจจัยดังกล่าว ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเกิดความตระหนักและต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อ สร้างตนเองให้เกิดคุณค่า เกิดการรวมตัวและมีแบบการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑) ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี หาวิธีการต่างๆ ให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีสุขภาพจิตที่ดี ปราศจาก ความเครียด เห็นคุณค่าในตนเอง และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้

๒) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีปฏิสัมพันธ์ กับบุคคล สามารถรวมกลุ่มกับสังคมได้ มีความเป็นมิตรภาพกับสมาชิกในครอบครัว และญาติมิตร รู้จักการติดต่อ พบปะสังสรรค์ มีกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัว ญาติมิตร และคนรอบข้าง

๓) ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี หาแนวทางการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้ช่วยเหลือตนเองได้ สร้างความมั่นใจในการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยให้กับ ผู้สูงอายุ รวมทั้งหามาตรการให้ผู้สูงอายุมีที่พักอาศัยที่เหมาะสม

๔) ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม หาวิธีการส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมในกลุ่มทางสังคมมี บทบาทในสังคมที่ตนอาศัยอยู่มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมของสังคมและให้ได้รับการยอมรับจาก ทางสังคมและบุคคลทั่วไป

๕) ด้านสภาพร่างกายที่ดี ให้การแนะนำผู้สูงอายุในการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ให้รู้จักการ ดูแลเรื่องอาหารและโภชนาการ ตลอดจนการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ

๖) ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง ส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีอิสรภาพในการกำหนดทิศทางการ ดำเนินชีวิตมีศักยภาพที่จะทำกิจกรรมต่างๆที่ตนพอใจรวมทั้งมีความสามารถในการให้เหตุผล สนับสนุนด้วยคำพูดและแก้ต่างเพื่อตนเอง

จากเหตุผลข้างต้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยทำให้เกิดการก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ที่มีแนวทางใน การบริหารจัดการด้านกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเป็นการพัฒนาทักษะตามอัธยาศัย

^๖ ข้อมูลประเทศไทย, จังหวัดลำปาง, ประชากรไทยในอนาคต, ข้อมูลออนไลน์ เข้าถึงได้จาก <http://lampang.kapook.com/ลำปาง>, ค้นคว้าเมื่อวันที่ ๒ กันยายน ๒๕๖๐.

<p>ของผู้สูงอายุจากสนใจและมีความสำคัญต่อการ ดำเนินชีวิต อีกทั้งยังเป็นการช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการตัวผู้สูงอายุ และเป็นการสร้างคุณค่าแก่ผู้สูงอายุเพื่อจะได้ แสดงศักยภาพในการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คง คุณค่าคู่กับชุมชน ซึ่งในระยะแรกๆ มีการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ อยู่บนหลักการใช้อาคาร เรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุ ภายในวัดหรือบางพื้นที่ได้ใช้บ้านของ ผู้ ริเริ่มในการแต่งตั้งเป็นสถานที่หรือศูนย์ในการดำเนินงานในการรวมตัวของผู้สูงอายุในการแลกเปลี่ยน พุดคุยและการเล่าเรื่องราวต่างๆ ซึ่งรูปแบบเริ่มต้นยังไม่มีรูปแบบในการบริหารจัดการอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรมให้แก่สาธารณชนได้รับรู้รับทราบ ซึ่งการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ</p> <p>จังหวัดลำปางถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีการก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่หลายแห่งจากการ ร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อตอบสนองนโยบายการพัฒนาประเทศในการเสริมสร้าง คุณภาพชีพของผู้สูงอายุ ลดภาวะความเสี่ยงต่อโรคร้ายและเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์สิ่ง ที่เกิดขึ้นและความรู้ในอดีต อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนา สืบสานความรู้ ความสามารถด้านภูมิ ปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนาน ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจถึงแนวทางและรูปแบบกระบวนการ การบริหารจัดการที่ถูกต้อง คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียน ผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง เพื่อให้เข้าใจถึงแนวทางการบริหารจัดการและแนวทางการพัฒนารูปแบบและ กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เพื่อให้การบริหารจัดการ วิทยาลัยผู้สูงอายุให้เกิดความเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการ พัฒนารูปแบบและสร้างนวัตกรรมที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุให้เกิดความเหมาะสมกับโรงเรียนผู้สูงอายุใน จังหวัดลำปางต่อไป</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ๒. เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ๓. เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
<p>ผลการวิจัย</p> <p>๑) กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีขั้นตอนการวางแผน รายละเอียดกิจกรรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่าง ๆ ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผน ในการดำเนินงาน ด้านเจ้าหน้าที่ บุคลากร ที่รับผิดชอบภาระหน้าที่การดำเนินงานของโรงเรียน ผู้สูงอายุ มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคอยดูแล และวางแผนในการเรียนของผู้สูงอายุ มีการเตรียมบุคลากร ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ ด้านความพร้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ ขั้นตอน ระเบียบข้อบังคับ ของโรงเรียน เกิดจากมติที่ประชุมของคณะกรรมการ เครือข่ายที่ร่วมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และ คณะกรรมการผู้สูงอายุระดับเทศบาล ที่ร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้นมา ด้านภาระหน้าที่ความ</p>

รับผิดชอบ คณะผู้บริหารเทศบาลได้มอบหมายให้กองสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ดำเนินการจัดตั้ง วางรูปแบบ แนวทางและศึกษาข้อมูล มอบหมายงาน จัดหาบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน

การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมได้ และผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น จนออกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนหรือในหมู่บ้านได้ ด้านการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จ จากการได้รับความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งการเข้าประชุมร่วมกัน การระดมความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ มีการกำหนดหลักสูตรในแต่ละชั้นปี ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความชัดเจนในการรับรู้ข้อมูล

๒) การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องการให้มีการกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และเชิญชวนบุคคล/หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ทุกวิธี ผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ด้านความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่า โรงเรียนควรส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ด้านสังคมวัฒนธรรมและความรู้ด้านต่างๆ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความสามารถดูแลสุขภาพ

๓) รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง

๑. มีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่อบรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมและวางแผนดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม มีการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนในการดำเนินงาน มีการประชุมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมเป็นแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุสมัครเข้าโรงเรียน

๒. มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษาดูงาน การส่งเสริมด้านอาชีพ และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดีขึ้น

๓. มีการดำเนินการประสานขอความร่วมมือและสนับสนุน จากหน่วยงานราชการอื่น และภาคเอกชน หรือชุมชน ตลอดถึงการติดต่อประสานงานกับวิทยากร ภาควิชาครูข่ายทั้งใน และนอกพื้นที่

ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเปิดโรงเรียน ทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน การมาเป็นวิทยากร และการให้ข้อเสนอแนะ ตลอดถึง มาให้บริการอาหารว่างอาหารกลางวัน แก่นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยการดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจที่จะเข้าเรียนจนจบหลักสูตร

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

๑.๑ กิจกรรมการเรียนการสอน โดยการนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาในรายวิชาตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรี เช่น รายวิชาพระพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์ พระพุทธศาสนากับสาธารณสุข และพระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น

๑.๒ สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับนักวิชาการทางด้านนโยบายสาธารณะและการวางแผน นักพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการวางแผนและนโยบายในการดูแลและการจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ โดยอาศัยชุดข้อมูลความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดทางเลือกใหม่ในการขับเคลื่อนนโยบายการเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุและการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุรูปแบบอื่นที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง วัด เครือข่ายสุขภาพ องค์กร/ชมรมผู้สูงอายุ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง

๒. กิจกรรมด้านการบริหารจัดการนโยบายสาธารณะ

๒.๑ สามารถพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมถึงองค์กรต่างๆ ในชุมชน

๒.๒ สามารถพัฒนาและต่อยอดโครงการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลและการจัดการสุขภาพผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวในการดำเนินการ โดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง วัด เครือข่ายสุขภาพ องค์กร/ชมรมผู้สูงอายุ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง ในการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกัน

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

๓.๑ การจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง โดยมีการทำแผนการดำเนินงานร่วมกันหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดลำปาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง หน่วยงานด้านการพัฒนาสังคมทั้งภาครัฐและเอกชน สถาบันการศึกษา วัด เครือข่ายสุขภาพ และองค์กรชุมชนท้องถิ่น รวมไปถึงชาวบ้านในชุมชนต่างๆ ด้วย

๓.๒ การจัดทำแผนการดูแลและการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับประเทศ

๓.๓ การจัดสัมมนาเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัดและชุมชนจังหวัดลำปาง ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับทราบ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีแผนงานในการดูแลและจัดการให้กับผู้สูงอายุอยู่แล้ว ซึ่งจัดทำเป็นประจำทุก ๓ หรือ ๔ ปี รวมทั้งองค์กร/ชมรมผู้สูงอายุอื่น ๆ ที่มี

ความสนใจ
การประชาสัมพันธ์ <ul style="list-style-type: none">
- แผ่นพับสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย
- การประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ตในเวปไซด์ของวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง http://www.mculpang.ac.th/

ประวัติผู้ทำวิจัย

๑. ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

๑.๑ ชื่อ (ภาษาไทย) นายณรงค์ นามสกุล ปัดแก้ว

(ภาษาอังกฤษ) Mr. Narong Padkaew

๑.๒ เลขบัตรประจำตัวประชาชน /

๑.๓ ตำแหน่งปัจจุบัน – วิชาการผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาลัย

- อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๑.๔ หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

๖๖๒ หมู่ ๒ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๔-๕

โทรศัพท์มือถือ ๐๘ ๙๕๕๘ ๑๑๙๗

(E-mail) mculp_narong2513@hotmail.com

๑.๕ ประวัติการศึกษา

- นักธรรมชั้นเอก

- ปริญญาตรี พธ.บ. (ศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ปริญญาโท พธ.ม. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๖ สาขาวิชาที่มีความชำนาญ

- สาขาวิชาสังคมศาสตร์

๒. ประวัติผู้ร่วมวิจัย ๑

๑.๑ ชื่อ (ภาษาไทย) พระครูสุตชยาภรณ์, ผศ.ดร. (สิงห์ชัย ธมมชโย) นามสกุล เขียวสุข

(ภาษาอังกฤษ) Asst.Prof.Dr.Phrakhrusuttachayaporn.

๑.๒ เลขบัตรประจำตัวประชาชน

๑.๓ ตำแหน่งปัจจุบัน – อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๑.๔ หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

๖๖๒ หมู่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๔-๕

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๗-๑๘๔๗๑๓๙

(E-mail) singchai2559@gmail.com

๑.๕ ประวัติการศึกษา

- นักธรรมชั้นเอก, เปรียญธรรม ๕ ประโยค
- ปริญญาตรี พธ.บ. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาโท ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ปริญญาเอก พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๖ สาขาวิชาที่มีความชำนาญ

- สาขาวิชาสังคมศาสตร์

๓. ประวัติผู้ร่วมวิจัย ๒**๑.๑ ชื่อ (ภาษาไทย) นายดิлок นามสกุล บุญอิม**

(ภาษาอังกฤษ) Mr. Diloke Boonim

๑.๒ เลขบัตรประจำตัวประชาชน**๑.๓ ตำแหน่งปัจจุบัน – อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๑.๔ หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

๖๖๒ หมู่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐ ๕๔๒๐ ๙๔๕๔-๕

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๗-๑๘๔๗๑๓๙

(E-mail) singchai2559@gmail.com

๑.๕ ประวัติการศึกษา

- นักธรรมชั้นเอก, เปรียญธรรม ๖ ประโยค
- ปริญญาตรี กศ.บ. (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ศศ.บ. (ไทยคดีศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปริญญาโท ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- ศน.ม. (สังคมวิทยา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปริญญาเอก พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.๖ สาขาวิชาที่มีความชำนาญ

- สาขาวิชาสังคมศาสตร์